

Ægtefælleskifter mv.

Betænkning nr. 1518

Justitsministeriet

INDHOLDSFORTEGNELSE

KAPITEL 1. UDVALGETS NEDSÆTTELSE OG ARBEJDE	7
1. UDVALGETS KOMMISSORIUM	7
2. UDVALGETS SAMMENSÆTNING.....	11
3. UDVALGETS ARBEJDE	12
4. TERMINOLOGI.....	13
5. OVERSIGT OVER BETÆNKNINGENS INDHOLD	14
KAPITEL 2. SAMMENFATNING AF UDVALGETS FORSLAG	17
1. UDVALGETS HOVEDFORSLAG	17
2. NÆRMERE OM DE ENKELTE FORSLAG	19
2.1. Ny lov.....	19
2.2. Samspil mellem skifteret og bobehandler.....	19
2.3. Effektivisering.....	20
2.4. Omkostninger	22
2.5. Bistand til privat skifte.....	23
2.6. Andre forhold	23
KAPITEL 3. DEN GÆLDENDE ORDNING OG KRITIK HERAF.....	24
1. DEN GÆLDENDE ORDNING	24
2. KRITIK AF DEN GÆLDENDE ORDNING	26
3. UDVALGETS BEMÆRKNINGER.....	35
KAPITEL 4. RESULTATERNE AF UDVALGETS SPØRGESKE- MAUNDERSØGELSE.....	36
1. INDLEDNING	36
2. SKIFTETS INDLEDNING	37
2.1. Hvem indgiver anmodningen?.....	37
2.2. Hvornår indgives anmodningen?	37
3. RETSAFGIFT	38
4. FRI PROCES	41
5. ADVOKATREPRÆSENTATION OG ANTAGELSE AF MEDHJÆLPERE	41
6. ANTALLET AF AFHOLDTE RETSMØDER	42
7. SAGSBEHANDLINGSTIDEN	43
8. SAGERNES UDFALD.....	45
9. REFUSION TIL STATSKASSEN.....	46
10. UNDERSØGELSENS KONKLUSIONER	47
KAPITEL 5. FREMMED RET.....	48
1. INDLEDNING	48
2. NORGE.....	48
2.1. Indledning.....	48
2.2. Tingrettens kompetence.....	49
2.3. Skiftets indledning mv.....	50
2.4. Gennemførelse af offentligt ægtefælleskifte.....	51
2.5. Afgifter mv. ved offentligt skifte.....	51
2.6. Skiftets afslutning	52
2.7. Skiftelovsutvalgets utredning NOU 2007:16	52
3. SVERIGE	55
3.1. Generelt.....	55
3.2. Skiftets indledning	55
3.3. Udmelding af en bodelningsförrättar	56
3.4. Bodelningsförrättarens beføjelser, oplysning af sagen mv.....	57
3.5. Gennemførelse af bodelingen og afklaring af tvistepunkter.....	59
3.6. Anfægtelse af bodelingsafgørelsen (bodelningshandlingen)	61
3.7. Vederlag til bodelningsförrättaren.....	61
4. FINLAND	62
5. NEDERLANDENE	62

6.	TYSKLAND.....	63
7.	UK (ENGLAND OG WALES)	64
KAPITEL 6. HOVEDLINJER I FREMTIDENS SKIFTESTRUKTUR		65
1.	INDLEDNING	65
2.	DEN EKSISTERENDE ORDNING VED ÆGTEFÆLLESKIFTER	66
2.1.	Skifteretterne	66
2.2.	Medhjælperordningen ved skifteretten	67
2.3.	Statsforvaltningerne	69
3.	UDVALGETS OVERVEJELSER	72
3.1.	Indledning.....	72
3.2.	Overordnede krav til privat ægtefælleskifte	73
3.3.	Overordnede krav til offentligt ægtefælleskifte.....	73
4.	DELKONKLUSION.....	79
KAPITEL 7. FREMTIDENS ÆGTEFÆLLESKIFTE – SKIFTERETTENS OPGAVER.....		80
1.	INDLEDNING	80
2.	HVORNÅR SKAL SAGEN KUNNE INDBRINGES FOR SKIFTERETTEN?	80
3.	HVORDAN SKAL SAGEN INDBRINGES FOR SKIFTERETTEN?	81
4.	SKIFTEBEHANDLINGENS OPSTART – MØDE I SKIFTERETTEN	82
4.1.	Indkaldelse.....	82
4.2.	Oplysninger til brug for mødet i skifteretten	84
4.3.	Mødepligt for ægtefællerne	87
4.4.	Oplysninger om parternes aktiver og passiver.....	87
4.5.	Indsigelser mod skifterettens kompetence	88
4.6.	Skifterettens indledende vejledning og forligsmægling	89
4.7.	Om bevisførelse på møderne i skifteretten.....	90
4.8.	Afslutning af skiftet eller henvisning til bobehandler	90
5.	SKIFTERETTENS ROLLE VED BOBEHANDLERENS ARBEJDE.....	92
5.1.	Skifterettens brug af tvangsmidler under sagen	92
5.2.	Tvangsmidler over for tredjemand	94
5.3.	Andre tvangsmidler	95
5.4.	Tvangsmidler ved privat skifte af fællesbo	96
5.5.	Processuelle afgørelser i øvrigt.....	97
5.6.	Nærmere om advokatbeskikkelse.....	97
5.7.	Afgørelser af enkeltspørgsmål.....	99
5.8.	Bodelingens afslutning	99
5.9.	Udenretlige forlig	101
5.10.	Tilsyn med og klage over bobehandleren.....	102
6.	DELKONKLUSION.....	102
KAPITEL 8. FREMTIDENS ÆGTEFÆLLESKIFTER - BOBEHANDLERENS OPGAVER		104
1.	INDLEDNING	104
2.	ADVOKATSAMFUNDET OG FINN TAKSØE-JENSENS BEMÆRKNINGER	105
3.	UDVALGETS OVERVEJELSER	106
3.1.	Bobehandlerens rolle som vejleder	106
3.2.	Autorisation af bobehandlere	109
3.3.	Hvem skal kunne autoriseres som bobehandler?	110
3.4.	Hvordan skal bobehandleren udpeges?.....	111
3.5.	Om tilbagekaldelse af udpegningen	112
4.	BOBEHANDLERENS OPGAVER	113
4.1.	Bobehandlingens begyndelse.....	113
4.2.	Møder under bobehandlingen	114
4.3.	Oplysninger fra offentlige myndigheder mv.	115
4.4.	Opgørelse og værdiansættelse af aktiver og passiver	117
4.5.	Udlæg af aktiver under skiftet og krydsende udtagelse	118
4.6.	Salg af aktiver.....	120
4.7.	Acontobetaling af kontantbeløb.....	120
4.8.	Partielle boopgørelser (delboopgørelser).....	121

4.9.	<i>Udkast til boopgørelse</i>	125
4.10.	<i>Samspillet mellem bobehandler og skifteret</i>	126
4.11.	<i>Skifterettens tilsyn med bobehandleren</i>	129
4.12.	<i>Klager over bobehandleren</i>	130
5.	DELKONKLUSION.....	131
KAPITEL 9. SKIFTERETTENS SAGLIGE KOMPETENCE		134
1.	GÆLDENDE RET	134
1.1.	<i>Skifterettens kompetence – fællesboer</i>	134
1.2.	<i>Enkelttvister under offentlige og private skifter</i>	134
1.3.	<i>Vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23</i>	137
1.4.	<i>Pensionsrettigheder – Retsvirkningslovens §§ 16 d og 16 e</i>	138
2.	ANDRE BOER END FÆLLESBOER.....	139
3.	GÆLDENDE RET – HVORNÅR ER SKIFTERETTEN IKKE KOMPETENT?	139
3.1.	<i>Separations- og skilsmissevilkår, herunder særligt § 56-krav</i>	139
3.2.	<i>Ægtepagters gyldighed</i>	140
3.3.	<i>Anfægtelse af bodelingsaftaler mellem ægtefæller</i>	140
3.4.	<i>Delvist offentligt skifte</i>	141
3.5.	<i>Fællesboer, hvor begge ægtefællers bodele er negative</i>	141
3.6.	<i>Samejeforhold</i>	142
4.	ADVOKATSAMFUNDETS OG FINN TAKSØE-JENSENS BEMÆRKNINGER	142
5.	UDVALGETS OVERVEJELSER	143
5.1.	<i>Fællesboer, hvor begge ægtefællers bodele er negative</i>	144
5.2.	<i>Opløsning af sameje af et enkelt aktiv</i>	146
5.3.	<i>Opløsning af ugifte samlevendes sameje om flere aktiver</i>	147
5.4.	<i>Andre boer end fællesboer – sameje om en flerhed af aktiver</i>	147
5.5.	<i>Partielt skifte</i>	147
5.6.	<i>Enkelttvister under bobehandlerboer og privat skifte</i>	148
5.7.	<i>Fordelingen af aktiver</i>	149
5.8.	<i>Vederlagskrav</i>	149
5.9.	<i>Pensionskompensation</i>	150
5.10.	<i>Omfanget af særejer og rettigheder af personlig art</i>	150
5.11.	<i>Gæld</i>	150
5.12.	<i>§ 56-krav (urimeligt ringe-reglen)</i>	151
5.13.	<i>Omfanget af særejerne</i>	154
5.14.	<i>Ægtefællers bodelingsaftaler</i>	154
5.15.	<i>Ægtepagters gyldighed</i>	156
6.	DELKONKLUSION.....	156
KAPITEL 10. SKIFTERETTENS STEDLIGE OG INTERNATIONALE KOMPETENCE		158
1.	STEDLIG KOMPETENCE - GÆLDENDE RET	158
1.1.	<i>Værneting ved ægtefælleskifter</i>	158
2.	OM VÆRNETING I CIVILE SAGER.....	159
3.	VÆRNETING I FORBINDELSE MED DØDSBOSKIFTER	160
4.	INTERNATIONAL KOMPETENCE – GÆLDENDE RET	161
4.1.	<i>Om Danmarks internationale forpligtelser</i>	161
4.2.	<i>International kompetence = stedlig kompetence</i>	161
5.	NORSK RET	165
6.	UDVALGETS OVERVEJELSER	166
6.1.	<i>Ægtefællernes aftalefrihed</i>	166
6.2.	<i>Ægtefællernes fælles hjemting</i>	167
6.3.	<i>Ægtefællernes seneste fælles bopæl</i>	167
6.4.	<i>Andre tilfælde</i>	168
6.5.	<i>Kun den ene af ægtefællerne bor i Danmark</i>	169
6.6.	<i>Den retskreds justitsministeren fastsætter</i>	169
6.7.	<i>Skifterettens henvisningskompetence</i>	170
7.	DELKONKLUSION.....	171
KAPITEL 11. FORMUEFÆLLESSKABETS OPHØR OG AKTIVERNES VÆRDIANSÆTTELSE		172

1.	GÆLDENDE RET VED ÆGTEFÆLLESKIFTER.....	172
1.1.	<i>Tidspunktet for formuefællesskabets ophør</i>	172
1.2.	<i>Tidspunktet for aktivernes værdiansættelse</i>	174
2.	GÆLDENDE RET VED DØDSBOSKIFTER	174
2.1.	<i>Dødsdagen</i>	174
2.2.	<i>Skæringsdagen</i>	175
3.	NORSK RET	176
4.	SVENSK RET	177
5.	TIDLIGERE OVERVEJELSER OM SKÆRINGSTIDSPUNKTET	177
6.	ADVOKATSAMFUNDETS OG FINN TAKSØE-JENSENS BEMÆRKNINGER	180
7.	UDVALGETS OVERVEJELSER	181
7.1.	<i>Terminologi</i>	181
7.2.	<i>Skal ophørstidspunktet rykkes frem?</i>	182
7.3.	<i>Hvornår skal formuefællesskabet ophøre?</i>	184
7.4.	<i>Værdiansættelsestidspunktet</i>	186
8.	DELKONKLUSION.....	187
KAPITEL 12. FRISTER FOR ANMODNING OM SKIFTE OG GENOPTAGELSE.....		189
1.	GÆLDENDE RET	189
1.1.	<i>Indledning</i>	189
1.2.	<i>Forældelse af boslodskrav</i>	190
1.3.	<i>Bortfald af boslodskrav som følge af passivitet</i>	191
1.4.	<i>Aftalt bodeling og anfægtelse heraf</i>	192
1.5.	<i>Genoptagelse af skifte</i>	193
2.	ADVOKATSAMFUNDETS BEMÆRKNINGER	194
3.	NORSK OG SVENSK RET.....	194
4.	UDVALGETS OVERVEJELSER	195
4.1.	<i>Ingen frist for fremsættelse af boslodskrav</i>	195
4.2.	<i>Genoptagelse</i>	196
5.	DELKONKLUSION.....	196
KAPITEL 13. SKIFTETS ØKONOMI.....		197
1.	INDLEDNING	197
2.	GÆLDENDE RET	198
2.1.	<i>Ægtefælleskifte</i>	198
2.2.	<i>Dødsboskifte</i>	200
2.3.	<i>Ægteskabssager mv.</i>	202
2.4.	<i>Isoleret bevisoptagelse, herunder syn og skøn</i>	203
2.5.	<i>Andre civile sager</i>	203
2.6.	<i>Afgiftspligtens indtræden og forfaldstid</i>	204
3.	KRITIK AF GÆLDENDE RET.....	205
3.1.	<i>Advokatsamfundet og Finn Taksøe-Jensens bemærkninger</i>	205
3.2.	<i>Anden kritik</i>	206
4.	UDVALGETS ANBEFALINGER.....	209
4.1.	<i>Generelle bemærkninger</i>	209
4.2.	<i>De enkelte omkostninger</i>	211
4.3.	<i>Om foreløbig betaling og sikkerhedsstillelse</i>	219
4.4.	<i>Den endelige fordeling af omkostningerne</i>	222
4.5.	<i>Solidarisk hæftelse</i>	222
4.6.	<i>Dækning af den anden ægtefælles udgifter til advokat</i>	223
4.7.	<i>Afregning mv. ved afbrudt skifte</i>	223
4.8.	<i>Omkostninger i forbindelse med enkeltsager</i>	224
4.9.	<i>Andre boer</i>	225
4.10.	<i>Særordning for krav efter ægteskabslovens § 56 og § 58</i>	226
5.	DELKONKLUSION.....	227
KAPITEL 14. FRI PROCES.....		228
1.	INDLEDNING	228
2.	GÆLDENDE RET	228
2.1.	<i>Kompetencen til at meddele fri proces</i>	228

2.2.	<i>Generelle betingelser for fri proces</i>	234
2.3.	<i>Betingelserne for fri proces ved ægtefælleskifte</i>	236
2.4.	<i>Retsvirkningerne af fri proces</i>	237
2.5.	<i>Retsvirkningen af fri proces ved skiftesager</i>	240
3.	KRITIK AF DEN GÆLDENDE ORDNING.....	241
4.	UDVALGETS OVERVEJELSER	243
4.1.	<i>Indledning</i>	243
4.2.	<i>Betingelserne for fri proces</i>	244
4.3.	<i>Retsvirkningen af fri proces</i>	247
4.4.	<i>Kompetencen til at meddele fri proces i ægtefælleskifter</i>	252
5.	DELKONKLUSION.....	253
KAPITEL 15. OVERGANGSREGLER		255
UDKAST TIL LOV OM ÆGTEFÆLLESKIFTE MV.....		257
BEMÆRKNINGER TIL LOVUDKASTETS ENKELTE BESTEMMELSER		274
UDKAST TIL LOV OM ÆNDRING AF RETSPLEJELOVEN (FRI PROCES TIL ÆGTEFÆLLESKIFTER):		343
BEMÆRKNINGER TIL LOVUDKASTETS ENKELTE BESTEMMELSER		344
BILAG 1.		347
ADVOKATSAMFUNDETS IDÉOPLÆG		347
BILAG 2		365
FINN TAKSØE-JENSEN: ”NOTAT OM REVISION AF REGLERNE OM SKIFTE AF FÆLLESBOER MV.		365
BILAG 3		405
LITTERATUR OG FORKORTELSER ANVENDT I BETÆNKNINGEN		405

Kapitel 1. Udvalgets nedsættelse og arbejde

1. Udvalgets kommissorium

Den 22. november 2000 nedsatte justitsministeren udvalget til revision af arveloven og lov om skifte af fællesboer. Den del af kommissoriet, som vedrører skifte af fællesboer, lyder således:

”[...]

5. Reglerne om skifte af fællesboer ved separation og skilsmisse findes i lov om skifte af fællesbo m.v. Reglerne blev gennemført som kapitel 6 i skifteloven af 1874. Reglerne er senere revideret i 1925 og i 1963.

Ved lov nr. 383 af 22. maj 1996 om skifte af dødsboer blev der gennemført en revision af reglerne om skifte af dødsboer, hvorved disse regler blev udskilt til en særlig lov. Samtidig blev skiftelovens titel ændret til lov om skifte af fællesbo m.v. Denne revision byggede på betænkning nr. 1270/1994 om skifte af dødsboer fra Justitsministeriets Skiftelovsudvalg. Betænkningen indeholdt ikke forslag til ændring af reglerne om skifte af fællesboer ved separation og skilsmisse, idet en sådan revision efter Skiftelovsudvalgets opfattelse burde ske i forbindelse med en revision af ægteskabs- og arvelovgivningen.

Efter lov om skifte af fællesbo m.v. er det udgangspunktet, at ægtefællerne uden skifterettens medvirken med eller uden advokatbistand selv tager initiativet til at få delt deres tidligere fællesbo ved et privat skifte. Offentligt skifte ved skifteretten kan forlanges af enhver af parterne, men et sådant skifte er forbundet med betydelige omkostninger. Skifteretten kan endvidere efter de gældende regler ikke medvirke ved delingen af et insolvent fællesbo. I dag deles således over 95 % af alle fællesboer uden skifterettens medvirken.

6. I december 1998 har Advokatrådet fremsendt et ideoplæg til en lov om opløsning af formuefællesskabet mellem ægtefæller til Justitsministe-

riet. Forslaget lægger bl.a. op til, at skifteretten i langt flere sager skal kunne anvendes som et tvistløsningsorgan. Dette søges bl.a. opnået ved at tillægge skifteretten kompetence til at træffe delafgørelser i en sag om skifte af et fællesbo. Oplægget indeholder endvidere forslag om, at også insolvente fællesboer skal kunne opløses i skifteretten.

Justitsministeriet har gennemført en høring over oplægget. I høringssvarene er der bred tilslutning til at tage reglerne om opløsning af formuefællesskabet mellem ægtefæller op til revision.

Endvidere har Finn Taksøe-Jensen i september 1999 udarbejdet et notat om revision af reglerne om skifte af fællesbo m.v.

7. Justitsministeriet har på den baggrund besluttet at nedsætte et udvalg med den opgave at fremkomme med forslag til en fuldstændig revision af arveloven og af lov om skifte af fællesbo m.v.

[...]

Udvalget skal herudover overveje en revision af reglerne om opløsning af formuefællesskabet mellem ægtefæller.

Udvalget bør i sit arbejde inddrage Finn Taksøe-Jensens redegørelse om behovet for ændringer af arveloven og Advokatrådets ideoplæg til en lov om opløsning af formuefællesskabet mellem ægtefæller. Også Finn Taksøe-Jensens notat om revision af reglerne om skifte af fællesboer m.v. kan indgå i udvalgets arbejde.

I lyset af traditionen for samarbejde mellem de nordiske lande på det familieretlige område, bør udvalget i sit arbejde inddrage udviklingstendenserne i disse lande.

I det omfang, udvalget finder, at der er behov for en ændring af retstilstanden, bedes udvalget udarbejde forslag til ændrede lovregler. Udvalget kan i den forbindelse foreslå ændringer ikke alene i arveloven og i lov om skifte af fællesbo m.v., men også i dertil knyttet lovgivning som f.eks. lov om ægteskabs retsvirkninger, ægteskabsloven og forsikringslovgivningens regler

om bl.a. indsættelse af begunstigede i livsforsikringer m.v.

8. Udvalget kan afgive delbetænkning.

Udvalget kan efter behov afholde møder med berørte myndigheder og organisationer, der ikke er repræsenteret i udvalget.”

Ved brev af 9. juli 2004 anmodede Justitsministeriet udvalget om at overveje, om den netop vedtagne bortvisningsadgang af voldelige og truende personer fra hjemmet mv. medførte behov for ændringer af de ægteskabs- og skifteretlige regler og tilsvarende spørgsmål for ugifte samlevende.

I 2006 afgav udvalget betænkning nr. 1473 om revision af arvelovgivningen mv. Som det fremgår af betænkningens side 21 udskød udvalget overvejelserne om revisionen af lov om skifte af fællesbo til et senere tidspunkt.

Efter afgivelsen af betænkning nr. 1473 fik udvalget en ny sammensætning på baggrund af, at det nu var reglerne om ægtefælleskifter, som udvalget skulle koncentrere sig om. Udvalget skiftede samtidig navn til Ægtefælleskifteudvalget.

Ved brev af 22. februar 2007 anmodede Justitsministeriet Ægtefælleskifteudvalget om også at se på reglerne om skifte af dødsboer. Udvalgets overvejelser skulle tage udgangspunkt i de erfaringer, som var opnået efter den gennemgribende revision af dansk rets regler om skifte af dødsboer, der var foretaget med lov nr. 383 af 22. maj 1996 om skifte af dødsboer med senere ændringer. Justitsministeriet anmodede herunder Ægtefælleskifteudvalget om at overveje, i hvilket omfang reglerne i dødsboskifteloven skulle ændres eller justeres som følge af de opnåede erfaringer med loven siden dens ikrafttrædelse den 1. januar 1997.

I forbindelse med Justitsministeriets beslutning om at nedsætte et nyt udvalg med henblik på at forenkle og modernisere den materielle lovgivning om ægtefællers formueforhold foretog ministeriet en vurdering af grænsefladerne mellem Ægtefælleskifteudvalget og det nye udvalg. Justitsministeriet meddelte på denne baggrund ved brev af 1. december 2008 til Ægtefælleskifteudvalget en justering af udvalgets kommissorium. I brevet anførte Justitsministeriet bl.a.:

”Ægtefælleskifteudvalget har til opgave at fremkomme med forslag til en fuldstændig revision af lov om skifte af fællesbo mv. Ifølge kommissoriet skal udvalget overveje en revision af reglerne om opløsning af formuefællesskabet mellem ægtefæller. Kommissoriet omfatter således også de bestemmelser i loven om skifte af fællesbo, som regulerer materielle spørgsmål om deling af ægtefællernes formue ved ægteskabets ophør. Det drejer sig navnlig om bestemmelsen i § 65, stk. 1, 2. pkt., og stk. 3, om opgørelse af bodele samt bestemmelserne om ligedeling af fællesboet i § 68 og undtagelserne hertil i §§ 68 a – 70, der hjemler forlods udtagelse af visse personlige effekter og effekter til børnenes brug og skævdeling i forbindelse med omstødelse af ægteskabet, ved kortvarige ægteskaber og i små boer. Endvidere regulerer bestemmelsen i § 70a, stk. 2, spørgsmålet om krydsende udtagelsesret.

Justitsministeriet finder, at overvejelser om ændring af de materielle bestemmelser bør foretages af det nye udvalg, dog således at Ægtefælleskifteudvalget kan komme med anbefalinger om ændring af disse bestemmelser, hvis ændringerne efter udvalgets opfattelse har betydning for sammenhængen mellem de materielle bestemmelser og de processuelle bestemmelser, som udvalget foreslår.

Ved tillægskommissorium af 9. juli 2004 blev ægtefælleskifteudvalget endvidere anmodet om at overveje de ægteskabs- og skifteretlige spørgsmål samt tilsvarende spørgsmål for papirløse samlevende, som den såkaldte bortvisningsordning, jf. lov nr. 449 af 9. juni 2004, kan give anledning til.

Justitsministeriet finder det mest hensigtsmæssigt, at disse spørgsmål, som navnlig vedrører udlæg af den fælles bolig, overvejes af det nye udvalg om revision af lovgivningen om ægtefællers formueordninger, og Justitsministeriet tilbagekalder derfor hermed tillægskommissoriet.”

2. Udvalgets sammensætning

Ved afgivelsen af denne betænkning om ægtefælleskifter mv. har udvalget følgende sammensætning:

Formand:

Højesteretsdommer Marianne Højgaard Pedersen
(Udpeget af Justitsministeriet)

Medlemmer:

Afdelingsleder Else Dankau Christensen
(Udpeget efter indstilling af Domstolenes Tjenestemandsförening)

Adj. professor, dr.jur. Svend Danielsen
(Udpeget af Justitsministeriet)

Advokat Jørgen Ulrik Grønborg
(Udpeget efter indstilling af Advokatrådet)

Dommer Kirsten Ebbe Mathiesen
(Udpeget efter indstilling af Den Danske Dommerforening)

Kontorchef Christina Toftegaard Nielsen
(Udpeget af Justitsministeriet)

Afdelingsleder Anne Marie Olsen
(Udpeget efter indstilling af Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark)

Advokat Kirsten Reimers-Lund
(Udpeget efter indstilling af Advokatrådet)

Retsassessor Flemming Molbech Sorth
(Udpeget efter indstilling af Dommerfuldmægtigforeningen)

Kontorchef Malene Rasmussen Vestergaard
(Udpeget af Justitsministeriet)

Sekretariat:

Fuldmægtig Jacob Nygaard Waage, Justitsministeriet.

Justitsministeriet var fra arbejdets begyndelse til 1. august 2007 repræsenteret ved kontorchef Jens Røn. Jens Røn blev afløst af kontorchef Christina Toftegaard Nielsen.

Ved udvalgets nedsættelse var fuldmægtig Jakob Kamby sekretær for udvalget. Han blev den 1. september 2008 afløst af fuldmægtig Jacob Nygaard Waage.

3. Udvalgets arbejde

Med denne betænkning afslutter udvalget sit arbejde med revision af lov om skifte af fællesboer mv. Udvalgets betænkning er enstemmig, og der er således enighed om forslagene, idet Justitsministeriets repræsentant i Ægtefælleskifteudvalget dog tager forbehold for udvalgets anbefalinger om størrelsen af fremtidige retsafgifter for offentligt skifte af fælles formue mv. og forslag til en fremtidig struktur for fri proces, da den endelige regulering af disse spørgsmål vil bero på den samlede vurdering af de økonomiske konsekvenser.

Det bemærkes i den forbindelse, at udvalget ikke har beregnet de økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag til en ny ægtefælleskiftelov, da det meget afhænger af, hvor mange der vil benytte sig af ordningen for offentligt skifte, og hvor mange der vil være tilfredse med de forbedrede muligheder for at skifte privat med benyttelse af tilbuddene om bistand til løsning af konkrete behov. Det er dog udvalgets vurdering, at behandlingen af den enkelte sag ikke vil blive dyrere, hverken for parterne eller det offentlige, men snarere tværtimod.

Udvalget har holdt 23 heldagsmøder. Udvalget har desuden afholdt et to-dags internatophold.

Udvalget holdt det første møde den 16. april 2007. Det sidste møde blev afholdt den 25. februar 2010.

Udvalget har, hvor det er anset for relevant, inddraget anden nordisk ret i sine overvejelser.

Til brug for sit arbejde har udvalget udarbejdet en spørgeskemaundersøgelse, hvor samtlige landets skifteretter er blevet anmodet om at afgive statistisk materiale vedrørende skiftesagerne. Der henvises i den forbindelse til kapitel 4.

Udvalget har i arbejdet i øvrigt inddraget Advokatrådets ideoplæg til en lov om opløsning af formuefællesskabet mellem ægtefæller og Finn Taksøe-Jensens notat om revision af reglerne om skifte af fællesboer mv.

Der har under udvalget været nedsat et underudvalg, der – som forudsat i Justitsministeriets brev af 22. februar 2007, der er refereret ovenfor i punkt 1 – har behandlet spørgsmålet om, i hvilket omfang reglerne i dødsboskifteloven skulle ændres eller justeres som følge af de opnåede erfaringer med lov nr. 383 af 22. maj 1996 om skifte af dødsboer med senere ændringer.

Kirsten Ebbe Mathiesen har været formand for underudvalget, som har haft følgende yderligere medlemmer: Jørgen Ulrik Grønborg, Else Dankau Christensen, Christina Toftegaard Nielsen, Anne Marie Olsen og Flemming Molbech Sorth. Fuldmægtig Rebecca Blomqvist Lund, Justitsministeriet, har varetaget sekretærfunktionen i underudvalget.

Underudvalget har afholdt 15 møder, og der er som afslutning på underudvalgets arbejde udarbejdet en selvstændig betænkning (betænkning nr. 1519 om revision af dødsboskifteloven).

4. Terminologi

Udvalget har tilstræbt at forklare den valgte terminologi, efterhånden som den fremkommer i betænkningen. Visse ord og begreber går dog igen igennem hele betænkningen og er så centrale for udvalgsarbejdet, at udvalget har fundet det hensigtsmæssigt med en indledningsvis forklaring:

Gennem hele betænkningen henvises til *formuefællesskabets ophør som følge af separation og skilsmisse*. Det er imidlertid ikke udvalgets hensigt, at der skal fastsættes forskellige processuelle regler for deling af fællesbo ved formuefællesskabets ophør på baggrund af skilsmisse og separation og på baggrund af *bosondring* eller *omstødelse*. Når udvalget alene omtaler skilsmisse og separation, skyldes det, at dette er den alt-

overskyggende årsag til formuefællesskabets ophør, når der ses bort fra en af ægtefællernes død.

På tilsvarende måde taler udvalget konsekvent om *ægtefæller* uden specifikt at nævne *registrerede partnere*. Efter § 3, stk. 2, i lov om registreret partnerskab, jf. lovbekendtgørelse nr. 938 af 10. oktober 2005 som ændret ved lov nr. 500 af 6. juni 2007, finder bestemmelser i dansk lovgivning, der omhandler ægteskab og ægtefæller, som overvejende udgangspunkt også anvendelse på registreret partnerskab og registrerede partnere. Hvor udvalget omtaler ægtefæller, vil dette derfor også gælde for registrerede partnere.

Betegnelsen ”bo”, som i betænkningen anvendes f.eks. om fællesbo og samejebo, skal her forstås som den formuemasse, der som udgangspunkt skal deles i forbindelse med skiftet. Ved et ”fællesbo” vil boet omfatte ægtefællernes bodele, dvs. aktiver og passiver som er omfattet af fællesejet. Ved et ”samejebo” vil boet omfatte en flerhed af aktiver, som parterne ejer i fællesskab. At der tales om et ”bo” betyder ikke, at der er tale om en selvstændig juridisk enhed med partsevne. På dette punkt adskiller et ”fællesbo” sig således fra et dødsbo og et konkursbo. Ægtefællerne bevarer (som altovervejende udgangspunkt) rådigheden over egne ejendele under skiftet og anses fortsat for at være skattesubjekter for indtægter ved aktiverne.

5. Oversigt over betænkningens indhold

Betænkningen består af 15 kapitler.

I nærværende kapitel (kapitel 1) gennemgås udvalgets kommissorium og sammensætning, og der foretages en kortfattet orientering om udvalgets arbejde.

I kapitel 2 foretages en sammenfatning af udvalgets forslag til en ny ægtefælleskiftelov mv.

Kapitel 3 indeholder et bredt udsnit af den generelle kritik af den gældende ægtefælleskifteordning. I kapitlet lægges navnlig vægt på den kritik, som Advokatsamfundets er fremkommet med i sit idéoplæg af 15. oktober 1998, benævnt ”Forslag til en lov om opløsning af formuefællesskab”, og den kritik, professor, dr. jur. Finn Taksøe-Jensen som opfølger

ning på Advokatsamfundets oplæg afgav i ”Notat om revision af reglerne om skifte af fællesboer mv. (september 1999)”.

Kapitel 4 indeholder resultaterne af den spørgeskemaundersøgelse, som Ægtefælleskifteudvalget lod foretage blandt landets skifteretter.

I kapitel 5 gennemgår udvalget fremmed ret på området med hovedvægten på norsk og svensk ret.

Kapitel 6 indeholder hovedlinjerne i udvalgets forslag til fremtidens skiftestruktur.

Kapitel 7 indeholder udvalgets forslag til de opgaver, som skifteretterne fremover skal udføre.

I kapitel 8 introducerer udvalget med inspiration fra dødsboskiftereglerne en bobehandlerordning og gennemgår de opgaver, fremtidens bobehandlere i ægtefælleskifter kan have.

Kapitel 9 er udvalgets forslag til skifteretternes saglige kompetence i forbindelse med både de offentlige og de private skifter. I kapitel 10 er udvalgets forslag til skifterettens stedlige og internationale kompetence.

I kapitel 11 fremkommer udvalget med forslag til et ændret tidspunkt for formuefællesskabets ophør, men foreslår, at tidspunktet for aktivernes værdiansættelse fastholdes, som det er i dag.

Kapitel 12 angår udvalgets overvejelser om frister for anmodning om skifte og genoptagelse.

Kapitel 13 indeholder udvalgets gennemgang af de økonomiske aspekter i et skifte, mens udvalget i kapitel 14 fremkommer med forslag til retningslinjer for behandlingen af spørgsmål om fri proces i fremtidens ægtefælleskifter.

Kapitel 15 indeholder udvalgets overvejelser om en overgangsbestemmelse.

Udvalget har endvidere udarbejdet et udkast til en ny lov om ægtefælleskifter mv. med specielle bemærkninger. Herudover har udvalget udarbejdet udkast til ændring af retsplejelovens regler om fri proces i ægte-

fælleskifter. Yderligere har udvalget skitseret nye skifteafgifter, men har overladt det til Justitsministeriet at udarbejde forslag til en lov om ændring af retsafgiftsloven. Konsekvensændringer som følge af udvalgets lovudkast må ligeledes udarbejdes i ministeriet.

Betænkningen har som bilag 1 optrykt Advokatsamfundets idéoplæg af 15. oktober 1998 og som bilag 2 Finn Taksøe-Jensens ”Notat om revision af reglerne om skifte af fællesboer mv. (september 1999). Som bilag 3 er optrykt en fortegnelse over forkortelser og litteratur, der er anvendt i betænkningen.

København, den 29. marts 2010

Marianne Højgaard Pedersen
(formand)

Else Dankau Christensen

Svend Danielsen

Jørgen Ulrik Grønberg

Kirsten Ebbe Mathiesen

Christina Toftegaard Nielsen

Anne Marie Olsen

Kirsten Reimers-Lund

Flemming Molbech Sorth

Malene Rasmussen Vestergaard

Jacob Nygaard Waage
(sekretær)

Kapitel 2. Sammenfatning af udvalgets forslag

1. Udvalgets hovedforslag

De fleste ægtefæller med fælleseje – vel ca. 95 % – skifter i dag privat. Årsagen hertil er efter manges mening, at det offentliges tilbud om bistand til, at ægtefæller kan få delt deres fællesbo efter separation og skilsmisse, er for dyrt og for lidt effektivt. Udvalget foreslår derfor, at der indføres en særlig lov om ægtefælleskifte, der erstatter og udbygger de mere sparsomme bestemmelser herom i lov om fællesboskifte.

Udvalgets hovedforslag har alle til formål at forbedre tilbuddet til ægtefæller, der har behov for bistand. Hovedforslagene er:

Systemet bygges grundlæggende op som et samspil mellem skifteret og en autoriseret bobehandler og har dermed samme struktur som den gældende dødsboskifteordning (skifteret og autoriseret bobestyrer).

Skifteretten skal varetage den indledende vejledning og afsøgning af forligsmuligheder. Skifteretten skal i øvrigt løse de tvister, der måtte opstå under eller efter bobehandlerens arbejde med delingen, og føre tilsyn med denne.

Selve behandlingen af boet – herunder indsamling af oplysninger, opstilling af aktiver og passiver, udlæg osv. – skal forestås af en erfaren familieretsadvokat, der har opnået autorisation som bobehandler.

Tidspunktet for formuefællesskabets ophør rykkes frem fra ægteskabssagens afslutning (datoen for separations- eller skilsmissebevilling eller dom) til sagens start (datoen for statsforvaltningens modtagelse af en anmodning om separation eller skilsmisse). Hermed kan skiftet indledes på et tidligere tidspunkt, ligesom risikoen for misbrug af rådigheden formentlig formindskes.

Ægtefællerne skal indsende oplysninger før det første møde i skifteretten, og der skal kunne udmeldes vurderingsmænd og anvendes tvangsmidler allerede fra starten over for ægtefæller, der ikke medvirker til delingen. Der skal så tidligt som muligt tages stilling til udlæg af aktiver og kontantbeløb til en ægtefælle, således at begge ægtefæller snarest muligt får

overblik over deres fremtidige situation og mulighed for at komme videre.

Bobehandleren skal søge behandlingen fremmet mest muligt og skal redegøre over for skifteretten, hvis sagen ikke er afsluttet inden for et år.

Der vil være mulighed for at begrænse en anmodning om offentlig bistand til skifte til kun at vedrøre enkelte aktiver og passiver.

Ægtefæller, som begge har negative bodele, skal fremover kunne få det offentlige bistand til at skifte. Dette vil afhjælpe sådanne ægtefællers behov for at få dokumentation for, at fællesboet er delt, og for at få afgjort spørgsmål om krydsende udtagesret, om ejerforholdene til fællesboets aktiver og om fastlæggelsen af den indbyrdes fordeling af gælden mv.

Ægtefæller, der skifter privat, skal have bedre mulighed for at få bistand af det offentlige, idet enhver af dem kan indbringe en enkeltvist for skifteretten, få sagkyndig vurdering af aktiver osv.

Ugifte samlevende og ægtefæller med særeje, der har sammenblandet deres økonomi, skal have samme muligheder som ægtefæller med fælles eje til at få bistand af skifteretten og en bobehandler. Også interessentskaber og andre boer vil kunne benytte sig af denne mulighed for bistand.

Udgifterne ved at benytte ordningen ændres fra de gældende (meget) høje skifteafgifter til en betaling primært af vederlag til bobehandleren og beskedne skifteafgifter. Hermed vil ægtefællerne få større indflydelse på, hvad bistanden skal koste, idet de kan søge at begrænse tidsforbruget hos bobehandleren til det nødvendige.

Den ægtefælle, der ved sin modvillige adfærd, grundløse klager osv. medfører øgede udgifter til bobehandler, skal bære merudgifterne herved.

Opfylder en ægtefælle de økonomiske betingelser for fri proces, vil den kunne fritages for betaling af egen andel af vederlaget til bobehandleren og for sikkerhedsstillelse for afgifter, vurderingsomkostninger mv. Alle andre må selv betale for udgifterne i forbindelse med boets behandling.

I en betænkning, der afgives samtidigt med denne, foreslår udvalget reg-

lerne for dødsboskifte revideret. Revisionen er foretaget, så der i videst muligt omfang er parallelitet mellem reglerne for dødsboskifte og fællesboskifte.

2. Nærmere om de enkelte forslag

2.1. Ny lov

Den gældende regulering af ægtefælleskifter bygger på principper fra skifteloven af 1874. Reglerne er blevet kritiseret for at være sporadiske og for ikke at løse de processuelle problemer, der opstår, når et bo skal deles efter separation eller skilsmisse. Udvalget foreslår en lovfæstelse af en række principper og en nærmere regulering af en række forhold – 82 paragraffer i alt. Hermed bliver systemet forhåbentligt mere transparent og forudsigeligt.

2.2. Samspil mellem skifteret og bobehandler

Udvalget foreslår, at skifteretten fortsat skal varetage væsentlige opgaver i forbindelse med bodeling efter separation og skilsmisse, men at selve behandlingen af boet skal forestås af en erfaren familieretsadvokat, der er autoriseret som bobehandler.

Får en ægtefælle behov for bistand af det offentlige til at få delt boet, skal ægtefællen henvende sig til skifteretten, der herefter indkalder begge ægtefæller til et indledende vejlednings- og forligsmøde. På dette møde skal skifteretten undersøge, hvad ægtefællerne er enige og uenige om, samt vejlede om de grundlæggende principper for bodelingen. Formålet med dette indledende møde er at sikre, at misforståelser af retsstillingen eller små boer kan løses uden yderligere brug af ressourcer end det, som det ene eller eventuelt flere yderligere møder i skifteretten kræver. Boer, hvor begge ægtefællers bodele er negative, vil f.eks. kunne afsluttes efter vejledning om, at gæld ikke deles. I almindelighed må det dog forventes, at mødet i skifteretten afsluttes med, at en eller begge ægtefæller anmoder om, at sagen henvises til en bobehandler.

Bobehandleren har herefter til opgave at udfærdige et udkast til boopgørelse og varetage alle de opgaver, der er nødvendige i forbindelse hermed. Som målsætning for bobehandlerens arbejdsmetode er anført, at

denne skal søge at opnå holdbare løsninger af ægtefællernes konflikter på en betryggende måde, hvor omkostningerne står i rimeligt forhold til boets værdier. Udvalget har hermed ønsket at signalere, at bobehandleren skal kunne opfordre ægtefællerne til at forlige tvister af mindre økonomisk betydning, således at værdien af det omtvistede ikke kommer i misforhold til omkostningerne ved at løse tvisten. Skifteretten inddrages kun i det omfang, der opstår uenighed om bobehandlerens forslag til vurderingsform, acontobetaling osv. Kan ægtefællerne ikke blive enige om fordelingen af aktiverne eller værdiansættelse heraf, fordelingen af fælles gæld mv., må de anlægge sag ved skifteretten herom.

Når bobehandleren har afsluttet sit arbejde, skal denne sende udkastet til boopgørelse til skifteretten, der meddeler ægtefællerne frist til at gøre indsigelse over udkastet. Ægtefællerne kan også klage over bobehandlerens salær eller omkostningsfordeling. Når alle tvister har fundet deres endelige løsning, afslutter skifteretten sagen med at stadfæste udkastet til boopgørelse.

2.3. Effektivisering

Den gældende ordning er blevet kritiseret for, at skifteretten ikke har de fornødne redskaber til at sikre et hurtigt og effektivt skifte. Udvalget foreslår en række bestemmelser, der skal imødegå denne del af kritikken. Udvalget har således haft fokus på, at skiftet skal komme effektivt i gang, og at oplysninger om ægtefællernes aktiver og passiver i den forbindelse er yderst vigtige. Det foreslås således, at ægtefællerne til brug for det første møde i skifteretten skal indsende oplysninger om i hvert fald egne aktiver og passiver. Indsendes oplysningerne ikke, skal skifteretten selv indhente de mest nødvendige. Ægtefællerne skal også angive eventuelle tvistepunkter, så skifteretten og modparten kan være forberedt på, hvad uenigheden drejer sig om. Skifteretten vil dermed kunne yde en bedre og mere målrettet vejledning.

Der vil være mødepligt for ægtefællerne til møder i skifteretten, og fremmøde vil kunne gennemtvinges. Allerede under det første møde i skifteretten vil en ægtefælle kunne pålægges at afgive forklaring under strafansvar, og der vil kunne udmeldes sagkyndig vurdering af et eller flere aktiver, hvis det ligger klart, at der er behov herfor.

Manglende oplysninger er en af de væsentligste grunde til, at et skifte i

dag kan tage lang tid. Bobehandleren foreslås derfor legitimeret til at indhente alle manglende oplysninger hos offentlige myndigheder, pengeinstitutter og forsikringsselskaber.

En af bobehandlerens første opgaver vil endvidere være at gennemgå med ægtefællerne, hvem der ønsker at udtage de forskellige aktiver. Er en af ægtefællerne interesseret, skal aktivet vurderes, og ægtefællen skal så beslutte, om denne ønsker aktivet til vurderingsprisen. Ønsker ingen af ægtefællerne aktivet udlagt, skal bobehandleren søge det afhændet på den bedst mulige måde.

Selv om det ville være mere effektivt, at bobehandleren kunne træffe afgørelse i tilfælde af uenighed mellem ægtefællerne, stiller udvalget ikke forslag herom. Afgørelser af tvister må træffes af en domstol. Ved uenighed må spørgsmålet derfor forelægges skifteretten, der herefter afgør tvisten. Det samme gælder, hvis det bliver nødvendigt at anvende tvangsmidler over for en ægtefælle eller andre, ligesom bobehandleren skal opfordre ægtefællerne selv til at komme med oplysningerne, inden de indhentes hos andre.

Kan ægtefællerne ikke blive enige, f.eks. om hvem af dem der skal overtage det tidligere fælles hjem, kan bobehandleren vejlede om, efter hvilke kriterier sådanne tvister afgøres, men kan ægtefællerne ikke blive enige på grundlag heraf, må bobehandleren henvise dem til at anlægge sag, så deres tvist kan blive afgjort af skifteretten. Normalt vil i hvert fald en af ægtefællerne have en interesse i at få dette spørgsmål afgjort hurtigst muligt f.eks. ved et anerkendelsessøgsmål. Skulle det ikke være tilfældet, må bobehandleren nødvendigvis lægge sin egen bedømmelse af det mest sandsynlige udfald af tvisten til grund, idet arbejdet ellers ville gå i stå.

Selv om denne afgrænsning mellem bobehandlerens og skifterettens kompetence kan gøre systemet mindre effektivt, er det udvalgets opfattelse, at de fleste ægtefæller loyalt vil medvirke til at få den mest retfærdige bodeling og medvirke til et begrænset tidsforbrug hos bobehandleren. Skulle en modvillig ægtefælle imidlertid udnytte samspillet ved gentagne indsigelser mod bobehandlerens adfærd og afvisning af rimelige løsningsforslag, er det udvalgets opfattelse, at dette må tillægges omkostningsmæssige konsekvenser. Vejledning herom kan måske medvirke til at hindre, at sådanne situationer opstår.

I de tilfælde, hvor et skifte trækker ud – hvad der jo også kan være rime-

lige grunde til – foreslår udvalget, at bobehandleren skal kunne henstille til en ægtefælle, at der betales et acontobeløb til den anden. Dette kræver, at der er et sikkert grundlag for, at ægtefællen ved boets afslutning vil have krav herpå. Bobehandleren vil også kunne lave et udkast til en partiel boopgørelse, hvis der er et særligt behov herfor. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor det trækker ud med at få solgt en virksomhed eller fast ejendom. Disse forslag skal medvirke til, at ægtefællerne får bedre muligheder for at have overblik over deres økonomiske situation, selv om bodelingen trækker ud.

Endelig foreslår udvalget, at bobehandleren skal indberette til skifteretten, hvis behandlingen af et bo ikke er afsluttet inden for et år.

2.4. Omkostninger

Den gældende ordning er blevet kritiseret for, at omkostningerne ved at få foretaget et offentligt skifte er uforholdsmæssigt høje og medfører, at der indgås private forlig, som ikke fortjener betegnelsen forlig. Den foreslåede struktur giver basis for, at skifteafgifterne kan reduceres til beskedne beløb. Hovedudgiften vil fremtidigt være udgiften til bobehandlerens salær, og her vil ægtefællerne ved deres adfærd kunne medvirke til at holde udgiften på et rimeligt niveau. Vurderingsomkostninger vil der være også i det fremtidige system.

Udvalget er bekendt med, at det kan være vanskeligt selv for ægtefæller, der ikke opfylder de økonomiske betingelser for fri proces, at skaffe den sikkerhed, som skifteretten vil kræve for at henvise sagen til bobehandler. Udvalget foreslår derfor, at skifteretten i særlige tilfælde, hvor alternativet er det ”grå” lånemarked, kan fritage en ægtefælle for pligten til at stille sikkerhed.

Opfylder en ægtefælle de økonomiske betingelser for fri proces, vil denne kunne fritages for at skulle betale egen andel af bobehandlerens vederlag. Dette svarer til, at ægtefællen efter den gældende ordning vil få beskikket en advokat til at bistå sig under skiftet. I øvrigt medfører den fri proces som hidtil, at ægtefællen fritages for sikkerhedsstillelse.

Det vil som udgangspunkt ikke være nødvendigt, at en ægtefælle antager egen advokat til at bistå sig, da skifteretten og bobehandleren skal yde den nødvendige vejledning og bistand. Har en ægtefælle imidlertid et særligt behov for rådgivning, kan skifteretten beskikke en advokat for

den pågældende. Er der fri proces, vil udgiften hertil blive dækket heraf. Sagsomkostningerne vil som udgangspunkt blive delt lige. Den ægtefælle, der ved modvilje eller på anden måde har medført øgede udgifter, bør dog selv betale udgifterne herved.

2.5. Bistand til privat skifte

Hovedparten af ægtefælleskifter foretages i dag af ægtefællerne selv, oftest under medvirken af advokat. Udvalget har ikke anset det som et mål i sig selv at nedbringe antallet af private skifter. Tværtimod foreslår udvalget regler, der skal hjælpe privatskiftende ægtefæller med at få løst konkrete behov, således at de – efter det offentlige bistand hertil – kan fortsætte det private skifte. Udvalget foreslår således, at en ægtefælle – uden at anmode om skifterettens bistand i øvrigt – skal kunne få skifterettens afgørelse af et tvistepunkt, få en sagkyndig vurdering af et eller flere aktiver, få modparten eller et vidne til at afgive forklaring under strafansvar og få pengeinstitutter eller forsikringsselskaber pålagt at udlevere oplysninger. Det er udvalgets opfattelse, at alene det forhold, at sådanne muligheder findes, vil kunne medvirke til at forhindre, at situationen opstår.

2.6. Andre forhold

De materielle regler i fællesboskifteloven foreslås overført uden egentlige ændringer, da revisionen af disse bestemmelser hører under Retsvirkningslovudvalget. De er medtaget i udvalgets lovudkast, for at fællesboskifteloven kan ophæves helt.

Ægteskabslovens § 56 (urimeligt ringe-reglen) foreslås overført til denne lov, således at stillingtagen hertil ikke længere skal være et vilkår under ægteskabssagen.

Kapitel 3. Den gældende ordning og kritik heraf

1. Den gældende ordning

Den gældende danske ægtefælleskifteordning bygger på principper fra skifteloven af 1874 og de efterfølgende ændringer, herunder navnlig reformerne af 1925 og 1963, og er primært reguleret i lovbekendtgørelse nr. 725 af 23. oktober 1986 om skifte af fællesbo mv. med senere ændringer.

Idéen bag ægtefælleskiftelovgivningen er, at ægtefæller selv skal foretage delingen af fællesboet, og at det offentlige som udgangspunkt ikke skal blande sig. Hvis ægtefællerne ønsker at skifte uden brug af det offentlige, har ægtefællerne aftalefrihed med de begrænsninger, der følger af dansk rets almindelige aftaleretlige regler, herunder ugyldighedsreglerne i aftaleloven og i ægteskabslovgivningen. Har ægtefællerne behov for det, kan der søges bistand fra en tredjemand, typisk en advokat eller en vurderingsmand, der hjælper med at prisfastsætte aktiverne i fælles-ejet.

Hvis ægtefællerne ikke kan enes om at skifte privat, er det muligt at bede skifteretten om hjælp.

Et offentligt skifte er betinget af, at en eller begge ægtefæller begærer det. Et offentligt skifte forestås af skifteretten. Skifterettens overordnede kompetence følger af fællesboskiftelovens §§ 64 og 64a, men i øvrigt er reglerne om ægtefælleskifte lovteknisk mest af alt at betragte som et til-læg til dødsboskiftereglernes bestemmelser i lov om skifte af dødsbo og fællesbo mv., som nu er delvist ophævet og har skiftet navn til lov om skifte af fællesbo mv. Der findes således ikke et samlet sæt af regler, som fastlægger skifterettens saglige kompetence.

Det er en betingelse for at tage begæringen om offentligt skifte til følge, at ægteskabet er opløst ved skilsmisse eller omstødelse, at ægtefællerne er blevet separeret, eller at der er afsagt dekret om bosondring, og at der ikke allerede er indgået en bodelingsaftale, som omfatter alle aktiver.

Ægtefællerne beholder under skiftet rådigheden over deres ejendele. Skifteretten kan dog fratage en ægtefælle rådigheden, hvis der er grund til at frygte, at den pågældende vil unddrage ejendele fra delingen eller

på anden måde vanskeliggøre opfyldelsen af den anden ægtefælles retigheder.

Det er efter gældende ret skifteretten, der varetager alle dele af den offentlige skiftebehandling. Skifteretten antager dog ofte i praksis ekstern bistand, typisk i form af en advokat, der fungerer som en medhjælper for skifteretten. Hjemlen for at antage denne eksterne bistand udledes af fællesboskiftelovens § 33. Det er skifteretten alene, der træffer beslutning om at antage en medhjælper.

Skiftet indledes med, at skifteretten, efter at en eller begge ægtefæller har begæret offentligt skifte, indkalder ægtefællerne til et indledende møde på baggrund af begæringen, hvis den opfylder betingelserne. Skifteretten vil afvise begæringen, hvis de grundlæggende krav ikke er opfyldt.

Skifteretten har ikke i dag mulighed for uden samtykke at indhente oplysninger om ægtefællerne til brug for indledende møder i skifteretten, og ægtefællerne er heller ikke forpligtet til at give møde. En fremdrift i sagen forudsætter på dette stadium en frivillig medvirken fra parterne.

Sagens oplysning følger i øvrigt i vid udstrækning, hvad der gælder i civile sager, hvorefter parterne selv har rådighed over, hvilke oplysninger der fremlægges for retten. Når skifteretten har truffet beslutning om offentligt skifte, kan det dog pålægges ægtefællerne at give møde i retten og i øvrigt til at medvirke til sagens oplysning, f.eks. ved at fremlægge dokumenter mv. eller at afgive forklaring under strafansvar. Skifteretten har endvidere en vis adgang til med fogedrettens og politiets bistand at skaffe sig (og eventuelle vurderingsmænd) adgang til at besigtige genstande eller lokaliteter, der er undergivet ægtefællernes rådighed.

Den offentlige skiftebehandling afsluttes normalt ved, at parterne godkender en udarbejdet boopgørelse, som herefter får retsvirkning som et indenretligt forlig. Dette forlig kan fuldbyrdes af fogedretten. Hvis ægtefællerne ikke vil godkende boopgørelsen, træffer skifteretten afgørelse i sagen. Denne afgørelse, der har samme retsvirkning som en dom, kan ankes til landsretten.

Skifteafgift og andre boudgifter

Reglerne om afgift ved offentlige ægtefælleskifter fremgår af kapitel 5 i retsafgiftsloven (lovbekendtgørelse nr. 936 af 8. september 2006 med

senere ændringer).

Efter lovens § 28 skal afgiften beregnes som 2 pct. af formuemassen. Nettoindtægten af aktiverne medregnes også. I det omfang et aktiv ved bobehandlingens påbegyndelse er behæftet med pant eller med ejendomsforbehold i henhold til kreditaftaleloven, nedsættes det beløb, hvormed aktivet medtages ved beregning af de i stk. 1 nævnte afgifter, dog til halvdelen. Hvis et ægtefælleskifte slutes ved forlig på første skiftesamling, betales der kun en afgift på 400 kr.

Fællesboer, hvis formuemasse ikke overstiger 15.000 kr., er efter lovens § 30 fritaget for afgift.

Efter § 31 består formuemassen af boets aktiver uden fradrag af gæld eller lignende. Det fremgår desuden, at omkostninger ved afhændelsen af boets aktiver fradrages salgssummen, før den indtægtsføres. Ved opgørelsen af en fast ejendoms nettooverskud medregnes ejendomsskatter, renter af pantebreve samt ordinære periodiske reservefondsbidrag til kredit- og hypotekforeninger og lignende låneinstitutioner til driftsudgifterne. Underskud ved boets drift af en fast ejendom eller en erhvervsvirksomhed kan ikke bringes til fradrag.

Ud over retsafgiften vil ægtefællerne i mange tilfælde have udgifter til egen advokat, til den medhjælper, som skifteretten i de fleste tilfælde udpeger til brug for skiftebehandlingen, og til honorarer mv. til syns- og skøns mænd eller ejendomsmæglere m.fl., som bistår ægtefællerne i forbindelse med skiftet.

2. Kritik af den gældende ordning

Det er den almindelige antagelse, at den gældende ægtefælleskifteordning ikke længere lever op til nutidens krav om en hensigtsmæssig afvikling af ægtefælleskifter. Kritikken går bl.a. på, at omkostningerne ved at få foretaget et offentligt skifte er uforholdsmæssigt høje, og at skifteretten ikke har de fornødne redskaber til at sikre et hurtigt og effektivt skifte. Det er fra flere sider påpeget, at dette må være årsagen til, at mange ægtefæller fravælger det offentlige skifte.

I det følgende foretages en gennemgang af et udvalg af de mere generelle kritikpunkter, som har været fremført i debatten om den gældende ægte-

fælleskifteordning. For så vidt angår kritikken af de specifikke områder vedrørende lovgivningen om ægtefælleskifte, henvises til de respektive kapitler herom.

Advokatsamfundet

Advokatsamfundet har i et idéoplæg af 15. oktober 1998, som er benævnt ”*Forslag til en lov om opløsning af formuefællesskab*”, fremført kritik af den gældende ordning for offentlige skifter. Advokatsamfundet har desuden fremført en række forslag til ændringer i stil med de ændringer af dødsboskifterereglerne, der trådte i kraft ved lov nr. 383 af 22. maj 1996.

I sin indledning anfører Advokatsamfundet bl.a.:

”De tiloversblevne regler i den tidligere skiftelov omhandler separations- og skilsmissekifte, hvor der skal ske skifte af formuefællesskabet. Reglerne er ikke længere tidssvarende, og der er behov for på tilsvarende vis som for dødsboerne at gennemføre en reform af regelsættet.

Advokatrådets Fagudvalg vedr. person-, familie og arveret foreslår til afløsning af skiftelovens kapitel 6, at der i stedet gennemføres en ny lov om opløsning af formuefællesskab.

Det er en kendsgerning, at de fleste skifter af formuefællesskaber, over 95 %, i dag foregår uden for skifteretten. Det skyldes bl.a. de høje skifteafgifter.

Advokatrådet foreslår bl.a., at reglerne for skifteafgifter i forbindelse med skifte af formuefællesskaber ændres således, at de svarer til de tilsvarende regler for skifte af dødsboer. Det vil gøre det muligt i langt flere sager at gøre brug af skifteretten som et tvistløsningsorgan i forbindelse med opløsning af formuefællesskabet. Efter Advokatrådets opfattelse er der i mange sager behov for at trække på skifterettens kompetence, men disse sager når i dag ofte kun til det indledende møde i skifteretten. En sådan ændring af afgifterne vil antagelig ikke medføre et provenutab af betydning for det offentlige, idet det er så relativt få skifter, der når frem til skifteretten i dag.

Herudover foreslås, at der fastsættes nærmere regler omkring selve skiftebehandlingen. Skifteretten skal f.eks. have kompetence til at træffe delafgørelse i en sag om opløsning af formuefællesskab, så-

fremt dette er hensigtsmæssigt. Endvidere skal skifteretten have kompetence til at kunne træffe afgørelse om reel fordeling af sagsomkostninger mv.”

For så vidt angår Advokatsamfundets forslag til konkrete lovændringer henvises til kapitel 6-14.

Advokatsamfundets idéoplæg er medtaget som bilag 1 til betænkningen.

Professor, dr. jur. Finn Taksøe-Jensen

På baggrund af en høring over Advokatsamfundets idéoplæg udarbejdede professor, dr. jur. Finn Taksøe-Jensen et ”*Notat om revision af reglerne om skifte af fællesboer mv. (september 1999)*”. I sit notat, som er medtaget som betænkningens bilag 2, tilslutter Finn Taksøe-Jensen sig den opfattelse, at der er et stort behov for en revision af ægtefælleskiftereglerne. Han anfører i den forbindelse indledningsvis bl.a. (notatets side 7 ff.):

”Den alvorligste kritik mod de bestående regler er, at omkostningerne for parterne ved et offentligt skifte ved skifteretten er så betydelige, at de er stærkt prohibitive for indgivelse af anmodninger om offentligt skifte, og derfor i vidt omfang benyttes som pression ved forhandlinger mellem parter og deres advokater. Udgifterne ved et offentligt skifte består normalt af:

- en skifteafgift på 2 % af aktivmassen, dog således, at der kun skal svares 1 % i det omfang, aktiver er gældsbelastede,
- udgift til skifterettens medhjælper, samt
- ikke sjældent udgifter til hver af parternes advokater eller eventuelt til en fællesadvokat.

I et gældfrit bo med en aktivmasse på ca. 2.000.000 kr. vil retsafgiften således fx udgøre 40.000 kr. og udgiften til medhjælperen typisk fra 30.000 – 80.000 kr. Dertil kommer imidlertid ikke sjældent tillige udgift til hver af parternes advokater, der kan være op til 100.000 kr. til hver, samt vurderingsomkostninger mv. Et sådant skifte kan derfor let koste parterne mellem 250.000 kr. og 400.000 kr. og undertiden, hvor der strides meget, afholdes auktioner, sker frata-

gelse af rådighed, afsiges kendelser, der kæres osv., op mod 1.000.000 kr.; ja det er set, at parterne, der ejede værdier for ca. 7.000.000 kr. i løbet af et langtrukket skifte (5 – 12 år) begge er blevet insolvente.

Antallet af separationer og umiddelbare skilsmisser er hvert år ca. 18.000. I 1998 afsluttede imidlertid kun 88 boer [...] efter offentlig skiftebehandling.

[...]

Den følgende gennemgang viser, at de nugældende regler er ganske utilstrækkelige, slet ikke bistår parterne til en hurtig afslutning, er urimeligt kostbare for parterne, og at de til tider fører til asociale resultater.”

Finn Taksøe-Jensen fremkommer i øvrigt med en række konkrete forslag til lovændringer. For disse forslags vedkommende henvises til kapitel 6-14.

Anden kritik

Adj. professor, dr. jur. Svend Danielsen (medlem af Ægtefælleskifteudvalget), anfører side 265 ff. i sin doktordisputats ”Skilsmissesagen – skandinaviske synspunkter”, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1989, bl.a.:

”Det offentliges indstilling til bodelingerne synes generelt at have været, at de kan og må overlades til parterne selv. Her gælder aftalefrihed, det frie initiativ, måske kræfternes frie spil. Det hænger naturligvis sammen med, at parterne efter de materielle bodelingsregler og skiftespørgsmålenes dispositive karakter kan indgå de formueaftaler, de vil i forbindelse med separationen og skilsmissen.

...

Lovgivernes opfattelse må vel være, at partsautonomien er at foretrække, at der ikke er noget behov for offentlig kontrol med, om skiftet kommer i gang, og at der ikke er nogen særlig samfundsmæssig eller social grund til at have en fordelagtig ordning med myndighedsmedvirk-

ning. Ellers havde proces- og afgiftsreglerne nok set anderledes ud. Teoretikerne har været mindre overbeviste. [...]"

Side 285 ff. berører Svend Danielsen behovet for en ændring af reglerne om ægtefælleskifte og bemærker bl.a. (med forfatterens fremhævelser):

"Ser man på reglerne, oplysningerne om det begrænsede antal henvendelser om offentligt skifte, og på hvad det koster at gå til skifteretten, må det konstateres, at **samfundets tilbud** til ægtefællerne er **dårligt**, sammenlignet med dem de får vedrørende andre sidespørgsmål. Det grundlæggende problem er, om det skal gøres bedre, eller om der ikke er grund til øget offentlig indsats."

Svend Danielsen anfører herefter nogle betragtninger for og imod en ændring af ægtefælleskiftereglerne, men konstaterer:

"Selv om det offentliges indsats på området måske ikke forstærkes, finder jeg det nødvendigt at overveje ændringer i retsafgiftsreglerne."

Om procesreglerne anfører Svend Danielsen til slut (side 288):

"...

Bliver resultatet, at grundridsene i det nuværende system, herunder de offentlige ægtefælleskifter ved skifteretterne, skal bevares, bør der ofres sagsbehandlingen og procesreglerne noget større opmærksomhed, end det hidtil er sket.

Overvejelserne vil blive hæmmet af skiftelovens alder og af, at den på et tidspunkt må blive genstand for et reformarbejde. I nogen grad må ægtefælleskiftereglerne have dødsbolovgivningen som grundlag. Om det skal gælde alle ordninger, afhænger af en analyse, hvori må indgå ligheder mellem og forskelle på de to skifter og botyper. I hvert fald ville det være en fordel at kende dødsboreglerne, når man skal i gang med en revision af sagsbehandlingsreglerne i skiftelovens kap. 6 om ægtefælleskifterne."

I artiklen "*Ægtefælleskiftet under lup*", i Festskrift til Finn Taksøe-Jensen (Generationskifte i ret og praksis), side 195, Forlaget Magnus, 1999, har

advokat Per Harder tilsluttet sig kritikerne af de gældende ægtefælleskifteregler. Per Harder peger på, at hovedforklaringen på, at det i dag er den absolutte hovedregel, at ægtefællerne skifter privat, er, at reglerne – og navnlig omkostningerne i form af retsafgift mv. – nærmest virker prohibitive for at overlade bodelingen til skifteretten. Efter Per Harders opfattelse er behovet for en mere udstrakt bistand fra skifteretterne uden tvivl til stede.

Per Harder anfører i den forbindelse bl.a.:

”En praktikers første ønske til reformer på dette skifteområde må derfor være, at retsafgiftsloven ændres radikalt, eller at de bestående, alternative muligheder for at få bistand inden for det offentlige skiftesystem udbygges.”

Om det bestående lovgrundlag anfører Per Harder endvidere bl.a.:

”Reglerne om ægtefælleskifter i lovens kapitel 6, §§ 64 – 70 b omfatter i det hele 15 – femten – paragraffer. Til sammenligning indeholder den nye dødsboskiftelov 119 paragraffer. Af de 15 paragraffer er mindst de 4 af ret inferior betydning. Det er tankevækkende, at lovgivningen har forsøgt at løse de processuelle problemer, som opstår i kølvandet på bodelinger mellem ægtefæller, ved en så sporadisk regulering. Dette må antagelig bero på en fornemmelse af, at selve tilstedeværelsen af et system med skifteretter og indarbejdelsen af en rodfæstet praksis omkring dødsboer skaber tilstrækkelig baggrund for en tilsvarende rodfæstet praksis for behandlingen af de relativt få tilfælde, hvor ægtefælleskiftet må hjælpes på vej af det offentlige. Dette er nok til en vis grad rigtigt – det er næppe fraværet af skifteretlige lovregler, der har begrænset brugen af skifteretterne i disse boer så stærkt, som tilfældet er.

Man må endvidere erkende, at der er en stor mængde detaljer i et fællesboskifte, hvis rette løsning mindre beror på skiftetekniske hensyn og regler end på de bagvedliggende, materielle regler, f.eks. i retsvirkningsloven, i den almindelige formueret og i skattelovgivningen. I virkelighedens verden dækker de mulige konflikter nok et langt bredere spektrum end de tilsvarende arveretlige problemer i dødsboerne.”

Per Harder gennemgår herudover en række emner, som han finder, bør ændres – eller i hvert fald præciseres og lovfæstes – i forbindelse med en reform af lovgivningen om ægtefælleskifte.

Også professor, dr. jur. Irene Nørgaard retter en kritik mod den gældende ordning for ægtefælleskifter, herunder navnlig for så vidt angår skifteafgiftssystemet.

I *Familieret*, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 5. udg., 2003, side 512-513, bemærker Irene Nørgaard således, at selvom emotionelle faktorer bidrager til, at langt de fleste fællesejmidler skiftes privat, er der også mere kontante hensyn, og navnlig skifteafgiftens størrelse, der spiller ind. Irene Nørgaard anfører hertil bl.a. følgende:

”Dels fordi så mange fællesejer skiftes privat, dels på grund af reglerne i RAL §§ 29, stk. 1, og 34, stk. 1, nr. 3, undgår de fleste fraseparerede eller fraskilte ægtefæller at betale skifteafgift, men i de separations- og skilsmisseboer, som ikke bliver forligt ”i tide”, er skifteafgiften ofte en virkelig belastning. Skifteafgiftens størrelse kan give en ægtefælle, der nægter af forhandle på andre vilkår end dem, han selv dikterer, urimeligt gode kort på hånden, og måske er der for få offentlige separations- og skilsmissekifter. Private skifter, der alene bringes til verden med afgiftstruslen som fødselshjælper, fortjener ikke altid betegnelsen forlig.”

Advokat, ph.d. Julie Skat Rørdam har i sin ph.d. afhandling ”*Ægtefælleskiftet i civilprocessuel belysning*”, Jurist- og Økonomforbundet, 2008, afgivet en omfattende kritik af det nuværende ægtefælleskiftesystem. Kritikken er underbygget af grundig gennemgang af litteraturen og suppleret med en række forslag til ændringer af gældende ret.

Julie Skat Rørdam kritiserer bl.a. den gældende ordning for ikke at leve op til tidens krav om transparens og forudsigelighed med hensyn til sagens forløb, herunder sagsbehandlingsreglernes effektivitet, og for at være foreldet for så vidt angår de økonomiske rammer for ægtefælleskiftet.

I ”*Ægtefælleskifte – et længe overset problembarn*”, *Juristen* nr. 2, 2008, opsummerer Julie Skat Rørdam sin kritik af den gældende ordning og henviser til, at der på baggrund af civilprocessens og ægtefælleskifteret-

tens grundprincipper kan formuleres et sæt overordnede bærende hensyn, som en moderne skifteordning bør hvile på. Disse er hensynet til samfundet og hensynet til parterne. Desuden er der en række blandede hensyn til samfund og parter, som dels er sammenfaldende, dels modsatrettede. Julie Skat Rørdam anfører hertil bl.a.:

”Holdes det nuværende processuelle system op mod disse hensyn, fremstår det klart, at det nuværende system ikke lever op til de krav, som en moderne tilgang til samfundets konfliktløsnings-tilbud til borgerne, stiller. Dette illustreres bedst ved, at en forsvindende lille del af de ægtefælleskifter, der nødvendigvis gennemføres hvert år, finder deres løsning i skifteretten. I 2006 blev 14.343 ægteskaber opløst ved skilsmisse (dette tal indeholder ikke ægteskaber opløst ved separation), mens der blev indgivet 763 begæringer om skifte til skifteretterne. En detaljeret gennemgang af de tre hensyns enkelte dele vil i denne sammenhæng føre for vidt. Det kan dog overordnet anføres, at en analyse af de enkelte momenter i hensynet til samfundet ikke peger på et eller flere forhold, der i sig selv må konkluderes at have et medansvar for ulysten til at anvende skifteretten som tvistløser i ægtefælleskiftesagerne. På nogle områder må de eksisterende regler siges at varetage de samfundsmæssige hensyn. På andre områder, navnlig hvor ægtefælleskifteretten fraviger de almindelige regler i retsplejeloven, bliver hensynet til samfundet ikke varetaget i de gældende ægtefælleskifteregler. Analysen peger dog på nogle strukturelle forhold, der har betydning for det processuelle systems funktion – nemlig et behov for transparens og forudsigelighed med hensyn til sagens forløb, herunder sagsbehandlingsreglernes effektivitet og sagens økonomi. Disse forhold har stor betydning for den almene opfattelse af skifterettens tilgængelighed og anvendelighed som tvistløser.

Tilgængeligheden er også et af omdrejningspunkterne vedrørende det ene blandede hensyn – nemlig sagens økonomi. Navnlig den høje skifteafgift har været genstand for kritik, fordi den afholder parterne fra at skifte offentligt, hvilket er retssikkerhedsmæssigt betænkeligt. Til gengæld er det, når først skiftet er taget under offentlig behandling, afgiftsmæssigt uden betydning, om sagen forliges eller fortsættes til den bitre ende. Parterne ansføres altså ikke til at få skiftet over-

stået så hurtigt som muligt. Skiftets effektive gennemførelse understøttes heller ikke af de processuelle regler, idet skifterettens muligheder for at gennemtvinge en effektiv sagsbehandling, hvis én eller begge parter ikke medvirker, er begrænsede.

Systemets to væsentligste funktionsproblemer er altså knyttet til en forældet omkostningstankegang og til et helt utilstrækkeligt processuelt regelsæt. Reglerne overlader delingen til det private initiativ og vanskeliggør en offentlig behandling med de retsgarantier, der er knyttet hertil. Derved opstår en situation, hvor den ulighed i magtforholdet, der typisk vil forekomme efter separation eller skilsmisse, kan udnyttes af den stærke part. På andre områder, hvor en part typisk fremstår som den svage, fx lejere, forbrugere, arbejdstagere, er opbygget beskyttelsesmekanismer, som betyder, at disse parter interesser varetages.”

I ”Skilsmisseret – de økonomiske forhold”, Thomson Reuters, 2008, side 328 ff, giver professor, dr. jur. Linda Nielsen udtryk for enighed med kritikkerne af den gældende ægtefælleskiftelovgivning. Hun anfører således bl.a.:

”Lovgivningens regler om bodeling er meget sparsomme, og også for sparsomme, når henses til områdets kompleksitet og praktiske betydning. Det er således påfaldende, at der findes en række lovregler og administrative regler samt en righoldig domspraksis om ægtefællebidrag, som efterhånden er af meget begrænset økonomisk betydning – men det langt vigtigere økonomiske område, bodeling, er sparsomt reguleret og underforsynet med praksis. Kritikken heraf er da også udtalt, vidtfavnende og kontant.”

Linda Nielsen fremkommer desuden med en række forslag til konkrete ændringer af forskellige områder inden for ægtefælleskifter. Linda Nielsen bemærker desuden (side 331):

”Skifteretsprocessen er dyr og langsommelig, hvilket indebærer, at mange ægtefæller må formodes ikke at få deres bodelingsrettigheder. Som påpeget af Svend Danielsen synes det offentliges indstilling til bodelingerne generelt at have væ-

ret, at de kan og må overlades til parterne selv.
”Her gælder aftalefrihed, det fri initiativ, måske kræfternes frie spil”. Dette kan være betænkeligt ud fra formueordningens regelmangfoldighed, krinkelkroge og skønsmæssige regler [...]”

3. Udvalgets bemærkninger

Den meget entydige kritik af den gældende ægtefælleskifteordning skyldes primært de meget store omkostninger ved gennemførelsen af et ægtefælleskifte, og at det nuværende processuelle system – med Julie Skat Rørdams ord – ikke lever op til de krav, som en moderne tilgang til samfundets konfliktløsningstilbud til borgerne stiller.

Denne opfattelse deles af udvalget, og den må bl.a. ses som et udtryk for, at reglerne er blevet utidssvarende og indrettet efter en hel anden tid.

Lov om skifte af fællesbo m.v. blev vedtaget i 1874 som en fælleslov for dødsboskifter og ægtefælleskifter. I 1874 var der 184 skilsmisser og 340 separationer ud af et befolkningstal på ca. 2 millioner mennesker. I dag er befolkningstallet næsten tredoblet, og antallet af skilsmisser ligger på mellem 14.000 og 16.000 om året. Delingsreglerne var mere simple, og det samme gjaldt de økonomiske forhold i ægteskabet og ikke mindst de materielle delingsregler. Det er således en helt anden verden, skiftelovgivning er med til at regulere nu om dage.

Det har således været et fokuspunkt for udvalget at skabe regler, der modvirker, at det offentliges tilbud om bistand til skifte fravælges, fordi det er for dyrt og for langsomt. Det har omvendt ikke været et mål i sig selv at nedbringe antallet af private skifter. Udvalget har tværtimod haft fokus på også at skabe bedre muligheder for, at et skifte kan gennemføres privat ved brug af retssystemets tilbud om bistand til løsning af enkelte tvistepunkter og vurdering af aktiver.

Kapitel 4. Resultaterne af udvalgets spørgeskemaundersøgelse

1. Indledning

Ved brev af 28. september 2007 anmodede Ægtefælleskifteudvalget domstolene om at indsende oplysninger om de ægtefælleskiftesager, der ville blive afsluttet ved skifteretterne i perioden fra den 1. oktober 2007 til den 31. marts 2008.

Undersøgelsen omfattede ægtefælleskiftesager, herunder afgørelser i delspørgsmål (§ 76-afgørelser), der afsluttedes ved skifteretten i undersøgelsesperioden, uanset hvornår sagen var påbegyndt, og uanset om sagen efterfølgende blev appelleret. Undersøgelsen omfattede også sager, hvori der var indstillet til fri proces, uanset om sagen derefter blev afsluttet eller stillet i bero.

Undersøgelsen indeholdt spørgsmål angående grundlæggende oplysninger om sagen, oplysninger om sagens afslutningsform, antallet af retsmøder i sagen, spørgsmål vedrørende omkostningsniveauet og økonomiske baggrundsoplysninger om fællesboet. Herudover var der mulighed for skifteretterne til at afgive supplerende oplysninger.

Der er modtaget indberetninger fra 21 (ud af 24) skifteretter om i alt 265 ægtefælleskiftesager.

Domstolsstyrelsen har oplyst, at der i hele 2008 er blevet afsluttet 784 ægtefælleskiftesager ved domstolene, mens 348 ægtefælleskifter blev sluttet uden offentlig skiftebehandling.

Dette må ses i sammenhæng med, at der i 2008 blev skilt 14.695 ægtepar. Det er således kun en lille del af det samlede antal skilsmisser og separationer, som involverer skifteretterne.

Som nævnt ovenfor har skifteretterne indsendt oplysninger om i alt 265 sager, hvilket svarer til lidt over halvdelen af de ægtefælleskiftesager, som retterne har indberettet til Domstolsstyrelsen i samme periode. Besvarelsene er således ikke udtryk for en gennemgang af samtlige sager,

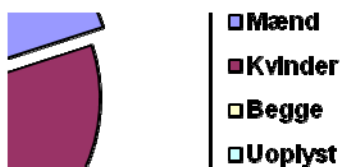
men et repræsentativt udsnit af det samlede antal af ægtefælleskiftesager.

2. Skiftets indledning

2.1. Hvem indgiver anmodningen?

Af skifteretternes besvarelser fremgår det, at det i 196 af de indberettede sager (ca. 74 %) har været kvinden, der indgav anmodning om offentligt skifte, mens det i 53 tilfælde (ca. 20 %) af sagerne var manden, som indgav anmodningen. En lille del af sagerne er indgivet af begge parter.

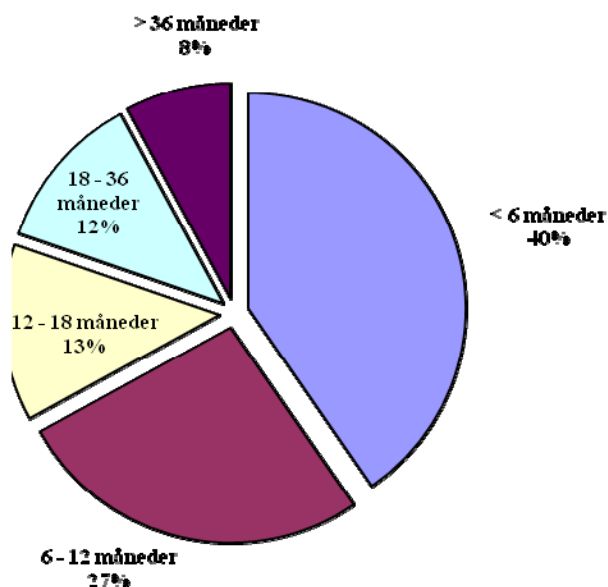
Figur 1: Hvem indgiver anmodning om offentligt skifte?

2.2. Hvornår indgives anmodningen?

Skiftesagerne blev i ca. 67 % af tilfældene indledt inden for det første år efter separations- eller skilsmisssagen, mens kun ca. 8 % af ægtefælleskiftesagerne blev indledt senere end 3 år efter separations- eller skilsmisssagen.

Figur 2: Perioden fra separation eller skilsmisse til skiftet indledes

3. Retsafgift

Parternes udgifter ved et offentligt skifte består dels af retsafgiften (skifteafgiften) dels af 'andre omkostninger', herunder f.eks. advokat- og vurderingsomkostninger.

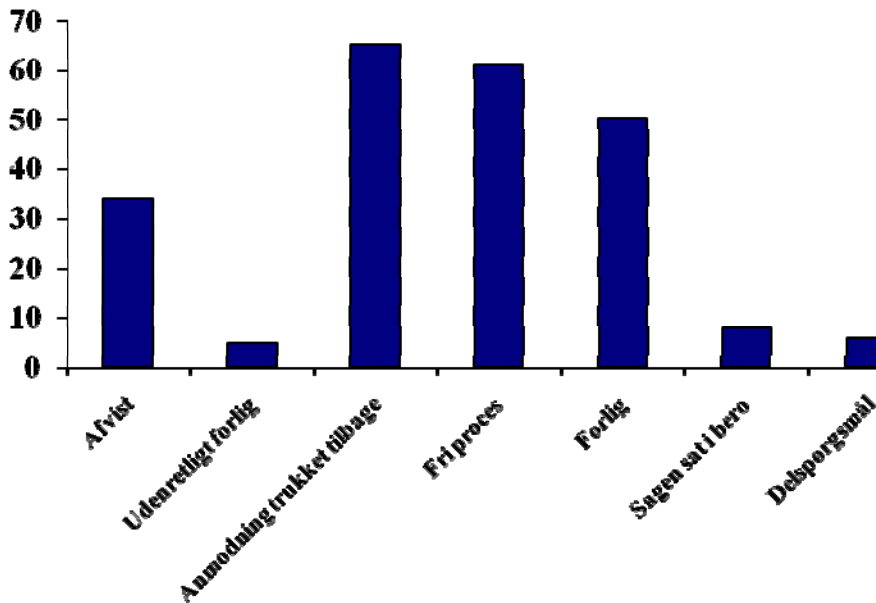
Som nævnt i kapitel 13 beregnes retsafgiften ifølge den gældende lovgivning på baggrund af størrelsen af boets formuemasse, idet der for boer, som behandles af skifteretten, betales 2 % af boets formuemasse (dog minimum 400 kr.).

For ægtefælleskifteboer, der afsluttes på første skiftesamling, betales alene 400 kr. Boer med en formuemasse på højst 15.000 kr. er fritaget for afgift.

I 226 ud af de 265 sager (ca. 85 %) blev der ikke beregnet retsafgift. Af disse 226 sager blev 61 afsluttet med indstilling om fri proces, 5 blev afgjort ved udenretligt forlig, 65 ved at ansøgningen om offentligt skifte blev trukket tilbage, 50 ved indenretligt forlig, 8 blev afsluttet uden, at der var opnået forlig, 6 blev afsluttet ved afgørelse af delspørgsmål, mens

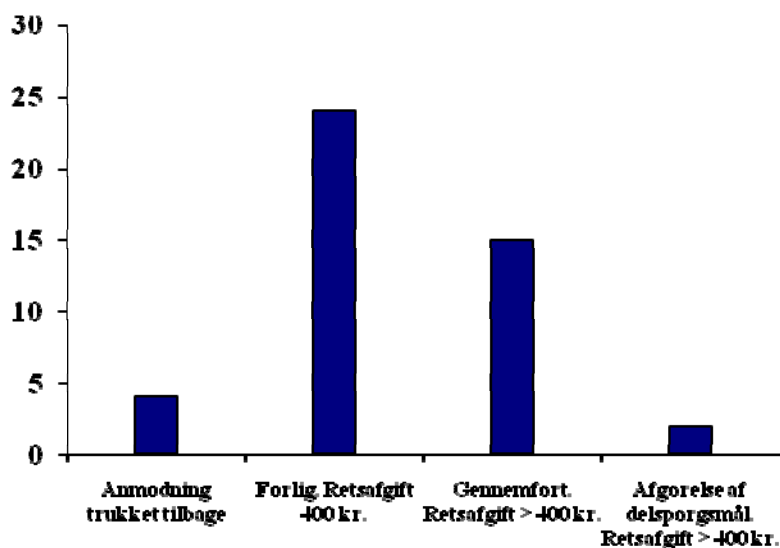
34 blev afvist fra skifteretten.

Figur 3: Fordelingen af skiftesager, der blev afsluttet uden retsafgift.

I 45 ud af de 265 sager (ca. 17 %) blev der beregnet retsafgift. I 24 tilfælde blev retsafgiften fastsat til 400 kr., mens retsafgiften i 15 tilfælde, dvs. i ca. 6 % af det samlede antal sager, blev fastsat som en procentdel af formuemassen. I disse 15 sager blev der i alt fastsat retsafgift på 604.039 kr., svarende til et gennemsnit på 40.269 kr.

Figur 4: Fordelingen af skiftesager, der blev afsluttet med retsafgift.

Som det fremgår, har parterne i mange sager kun fået den grundlæggende – og afgiftsfri – behandling i skifteretten, inden parterne indgik forlig eller sagen af andre årsager blev tilbage.

Følgende eksempler kan nævnes:

I **SKS S1-106/08** fra Odense havde H indgivet anmodning om offentligt skifte, fordi der mellem parterne var uenighed om værdiansættelsen af to ejendomme, en timesharelejlighed og to biler. Efter et enkelt retsmøde blev indgået forlig. Ifølge indberetningen blev indgåelse af forlig hjulpet af, at der ”i modsat fald skulle betales ca. 105.000 kr. i retsafgift.”

Tilsvarende **SKS 26, 35 og 59/07** fra Lyngby, hvor temaet var værdien af en fast ejendom, samt også f.eks. **416/2007** fra Kolding (uenighed om indbo).

I sagen **SKS 329/07** fra Herning var der uenighed om den kvalitative fordeling af formuefællesskabets aktiver, der bestod af fælles ejendom, to biler, sommerhus, campingvogn og en jagtthytte. Efter et enkelt retsmøde og kun godt en måneds sagsbehandling kunne sagen afsluttes med et forlig. Ifølge indberetningen var der - under skiftesagen - stor forligsvilje mellem parterne, der begge havde advokat.

I **SKS 10/2006** fra Lyngby var parterne ”uenige om alt”. Boet var af en betragtelig størrelse. M havde en bodel på 25 mio. kr. og et påstået særeje på ca. 11 mio. kr. H havde en væsentlig mindre bodel, men stod bl.a. som ejer af en fast ejendom med ca. 1 mio. kr. i friværdi samt medejer af nogle anparter i en mindre virksomhed. Der blev afholdt to forligsmøder i skifteretten, men skifteretten ”skønnede det formålsløst med yderligere forligsmøder”. På sidste møde tilkendegav skifteretten, at der skulle stilles en sikkerhed på 700.000 kr., inden sagen blev fortsat. Sagen blev herefter afsluttet. H kunne ikke få fri proces på grund af sin likvide formue.

I **SKS 20071/07** fra Århus var parterne kun uenige om værdien af og adkomsten til noget løsøre. Parternes bruttofællesbo var 6 mio. kr. (netto 4 mio. kr.). Efter to indledende retsmøder trak M sin anmodning om offentligt skifte.

I **SKS 14/07** fra Lyngby, hvor fællesboet havde en nettoværdi på samlet 60 mio. kr., blev parterne anmodet om at stille sikkerhed på 2 mio kr. Skifteretten hørte herefter intet, hvorefter sagen blev afsluttet.

4. Fri proces

Som nævnt ovenfor er der blandt de indberettede sager blevet foretaget indstilling til Civilstyrelsen om fri proces i 51 tilfælde (ca. 19 %).

En sag, der afsluttes med, at retten afgiver en indstilling til Civilstyrelsen om fri proces, vil ikke udløse retsafgift. Hvis skiftet imidlertid senere foretages offentligt, vil der være tale om en ny sag, som vil udløse retsafgift efter de ovenfor anførte retningslinjer. Det må i den forbindelse bemærkes, at skifteretten i sin indstilling ikke tager hensyn til økonomiske forhold, som kan føre til, at Civilstyrelsen vil afvise at give fri proces i en sag.

5. Advokatrepræsentation og antagelse af medhjælpere

Der har medvirket advokat i 203 ud af de 265 indberettede sager (svarende til ca. 77 %). I ca. 65 % af sagerne var kvinden repræsenteret af en advokat under skiftet, mens manden var repræsenteret ved advokat i 55 % af tilfældene. I 156 tilfælde (ca. 59 %) var begge parter repræsenteret af advokat.

Disse tilfælde omfatter også advokater, der er blevet beskikket af retten. I 8 tilfælde var der beskikket en advokat for begge parter, mens der i 56 tilfælde kun var beskikket en advokat for kvinden. I 2 tilfælde var der kun beskikket en advokat for manden.

Der blev i alt antaget medhjælpere i 16 sager. Ud af disse 16 sager indberettede skifteretterne salærstørrelsen i 14 sager. Der blev i alt indberettet salær på 574.344,50 kr. ekskl. moms, hvad der svarer til et gennemsnitligt medhjælperesalær på 41.024,61 kr. ekskl. moms.

Eksempel:

SKS 10/2001 fra Herning angik bl.a. værdiansættelse af nogle

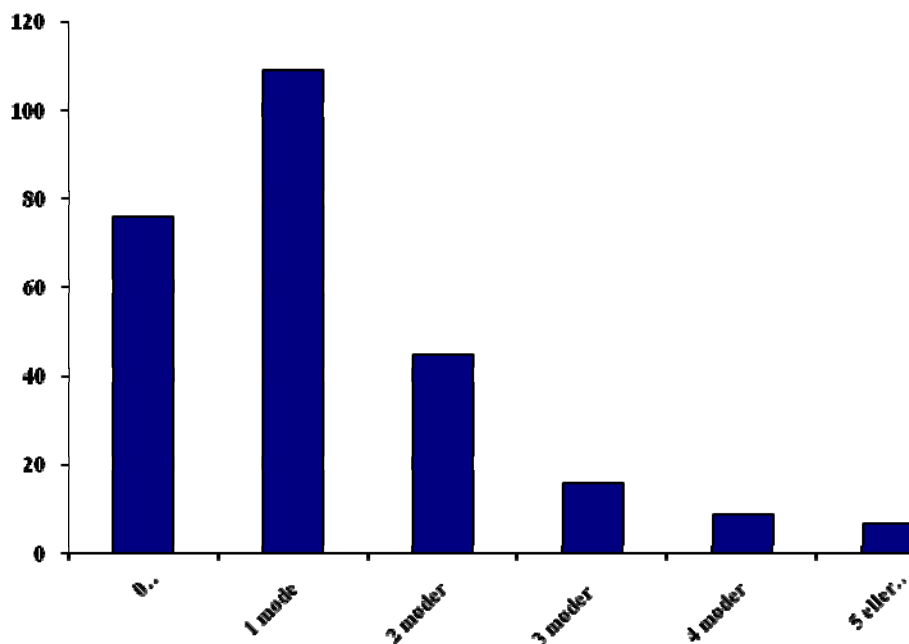
skibsinteressentanparter, og H mente herudover, at M havde skjult aktiver. Fællesboet havde aktiver for ca. 4,3 mio. og passiver for ca. 3,4 mio. Sagen var præget af H's hyppige advokatskift, og skifteretten tvangsbeskikkede en advokat for H. Efter seks års sagsbehandling og 12 retsmøder, heraf 4 med advokater og parter, endte sagen med et gennemført offentligt skifte. Omkostninger bestod af 18.600 kr. i retsafgift, 72.000 kr. (ekskl. moms) til medhjælper, og ca. 74.000 (ekskl. moms) i salær til den beskikkede advokat. H og M blev pålagt at betale 45.000 kr. i sagsomkostninger.

6. Antallet af afholdte retsmøder

Det varierer meget, hvor mange møder der har været afholdt i de forskellige ægtefælleskiftesager. I mange tilfælde har det været tilstrækkeligt med et enkelt møde, hvorefter sagen enten er blevet forliget eller overgået til privat skifte. I andre tilfælde er sagen afsluttet med, at skifteretten har indstillet, at den ene eller begge parter burde få fri proces.

De fleste sager er derfor afsluttet efter 1 eller 2 møder, men i nogle sager er der afholdt flere møder, mens der i relativ få sager slet ikke er afholdt møder. Antallet af retsmøder er kun oplyst i 198 sager. I 109 sager (ca. 55 %) blev der afholdt 1 retsmøde, mens der i 45 tilfælde (ca. 23 %) blev afholdt 2 retsmøder. I 30 tilfælde (ca. 15 %) blev der afholdt 3 eller flere retsmøder i sagen.

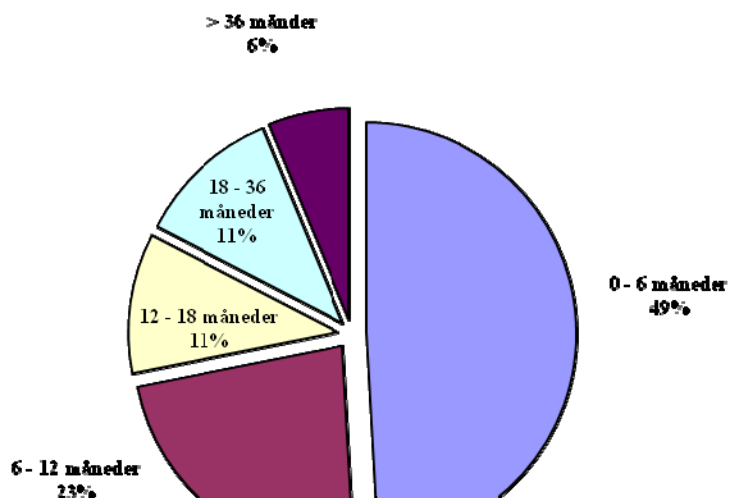
Figur 5: Antallet af retsmøder.

7. Sagsbehandlingstiden

Skifteretterne har indberettet sagsbehandlingstiden i 224 af de 265 sager. Af disse 224 sager blev 110 sager (ca. 49 %) afsluttet inden for 6 måneder, 51 sager (ca. 23 %) afsluttet efter 6-12 måneder, 24 sager (ca. 11 %) afsluttet mellem 12 og 18 måneder, 25 sager (ca. 11 %) afsluttet mellem 18 og 36 måneder, og 14 sager (ca. 6 %) blev afsluttet efter mere end 36 måneder. Der er således ca. 31 % af sagerne, der har taget et år eller mere at afslutte.

Figur 7: Sagsbehandlingstiden.

Af kommentarerne til indberetningerne fremgår det, at en del sager trækkes i langdrag af den ene eller begge parter.

I **SKS 50-15-92/2005** fra Esbjerg blev der afholdt fire retsmøder og brugt 2½ års sagsbehandling på at vurdere, om et fællesbo var solvent på grund af en pension i udlandet og værdien af en fast ejendom. Fællesboet var insolvent med netto 2 mio. kr. i passiver, og retsafgiften blev beregnet til 0 kr.

I **SKS 4-38/2005** fra Bornholm blev afholdt 19 retsmøder og 1½ års sagsbehandling på stillingtagen til uenighed om skæringsdag, leje, periodisering og aktiv/passiv opgørelse. Rettsafgiften var 15.930 kr. M havde beskikket advokat, der blev tillagt 93.750 kr. i salær, hvoraf parterne skulle refundere 25.000 i alt til statskassen.

I **SKS 41-20758/2005** havde parterne indbragt et enkeltspørgsmål, der blev afgjort efter 5 retsmøder og 2 års sagsbehandling. Sagen vedrørte, hvem der hæftede for et banklån på 200.000 kr. Der var et indestående på en fælleskonto på tilsvarende beløb, men M ønskede ikke modregning.

I **SKS 39-264/03** indgav H, der havde fri proces, anmodning om offentligt skifte november 2003. Parterne var uenige om en lejeværdi af sommerhuset og bilen, udlevering af indbo og kompensations-

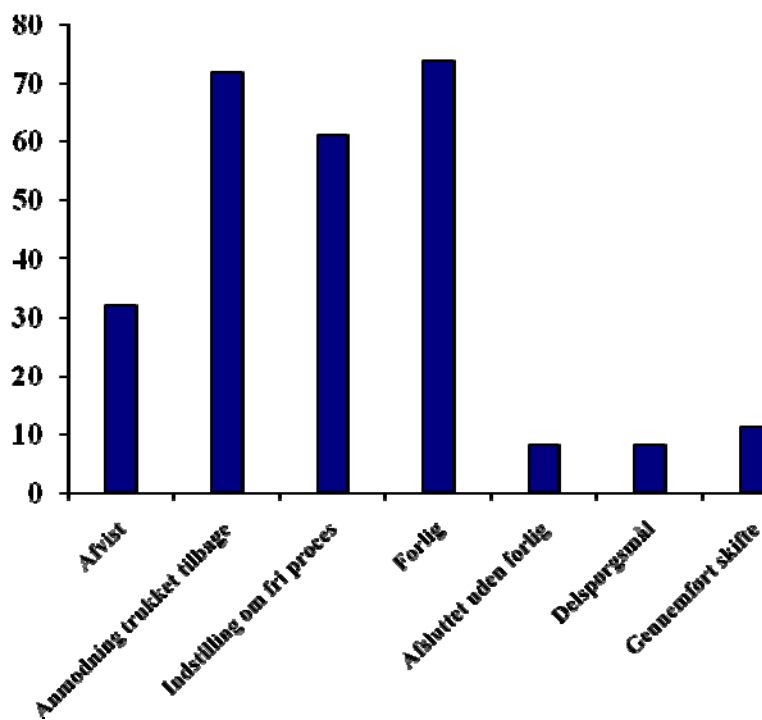
tion for ejendomsmæglerhonorar. Efter fem retsmøder og 4½ års sagsbehandling endte sagen i et gennemført offentligt skifte, hvor der blev afsagt to domme. Fællesboet udgjordes af en nettoformue på i alt 400.000 kr. Retsafgiften var 32.170 kr. Medhjælperens salær udgjorde 62.500 kr. H's advokat blev tillagt 129.228 kr. i salær, hvoraf H intet skulle refundere statskassen.

8. Sagernes udfald

En gennemgang af samtlige indberettede sager viser som nævnt ovenfor, at langt de fleste sager blev afsluttet ved skifteretten, uden at skifteretten traf en egentlig afgørelse om deling af fællesboet.

I 32 af de indberettede sager (ca. 12 %) blev sagen således afvist fra skifteretten, mens sagen i 72 tilfælde (ca. 27 %) blev trukket tilbage af parterne. I 61 tilfælde (ca. 23 %) blev sagen afsluttet ved skifteretten ved en indstilling til fri proces. I 74 tilfælde (ca. 28 %) blev sagen afsluttet ved indenretligt forlig. I 8 tilfælde (ca. 3 %) blev sagen afsluttet uden forlig eller anden formel afslutning. I 8 tilfælde (ca. 3 %) blev sagen afgjort ved afgørelse af delspørgsmål, og sagen blev i 11 tilfælde (ca. 4 %) gennemført med fuldt offentligt skifte.

Figur 6: Sagernes udfald.

9. Refusion til statskassen

I sager, som er blevet gennemført, hvor en af parterne har haft fri proces, har skifteretten ofte besluttet, at der skal betales refusion til statskassen. I de mange tilfælde har dette dog kun været en delvis refusion.

Eksempler:

I **SKS 101/2004** fra Silkeborg var parterne blevet skilt i juni 2004, og H indgav kort efter anmodning om offentlig skifte. Parterne var navnlig uenige om værdien af to faste ejendomme, passivering af skattebyrder, værdien af aktiver, herunder bl.a. motorcykler og vin, og om der skulle ske skævdeling. Begge parter var repræsenteret af advokat under skiftet. H havde en beskikket advokat. Der blev udpeget en medhjælper, og sagen blev afsluttet efter 4 retsmøder med et forlig den 2. januar 2008 (3½ år). Omkostningerne ved skiftet bestod i salær til den beskikkede advokat (162.500 kr.), hvoraf H skulle afholde 81.250 kr., medhjælperens salær (ca. 48.000 kr.) og retsafgiften (79.500 kr.). I alt kostede skiftet parterne 208.750 kr., og det offentlige 81.250 kr. direkte til den beskikkede advokat.

I **SKS 50-3-97/2004** blev der afholdt tre retsmøder og brugt 3 års sagsbehandling på fastlæggelse af værdien af den faste ejendom. Salæret til den til H beskikkede advokat udgjorde 86.400 kr., som H skulle refundere fuldt ud.

I **SKS 9501/99** fra Hjørring var der indgivet anmodning om offentligt skifte 12. juni 1999 af H, der havde fri proces. Der var bl.a. uenighed om skævdeling, forrentning af boslods krav og værdien af nogle jagtvåben. Sagen blev gennemført som offentligt skifte. Fællesboet udgjorde 1,9 mio. kr. Der var betalt 31.649 kr. i retsafgift. Medhjælperen modtog vederlag på 56.250 kr., mens H's beskikkede advokat blev tildelt et vederlag på 168.750 kr., hvoraf H ikke blev pålagt at refundere statskassen noget.

I **SKS 73-51/2004** fra Holstebro blev afholdt 8 retsmøder i løbet af de 3½ år, sagen var under behandling. Sagen drejede sig om værdiansættelse af M's mindre virksomhed (bruttoaktiver på 1,3 mio. kr.) med udlejning af sommerhuse. Sagen trak iflg. indberetningen ud, fordi M konstant fortalte, at han ville sælge virksomheden. Der blev betalt 30.500 kr. i retsafgift og 99.395 kr. i salær til den til H

beskikkede advokat, hvoraf H skulle refundere statskassen 37.500 kr.

10. Undersøgelsens konklusioner

Det kan konstateres, at det kun er et beskedent antal bodelinger – vel 5-10 % – set i forhold til det samlede antal separationer og skilsmisser, der indbringes for skifteretten.

Herudover kan det konstateres, at ca. 28 % af de indbragte sager afsluttes ved indenretligt forlig, afgørelse af enkeltspørgsmål eller gennemførelse af offentligt skifte. Ca. 23 % af sagerne afsluttes med skifterettens indstilling til Civilstyrelsen om, at der skal gives fri proces i sagen.

Ca. 77 % af de øvrige sager blev enten afvist af skifteretten eller trukket tilbage.

I ca. 77 % af sagerne var mindst en af ægtefællerne repræsenteret ved advokat, og i ca. 59 % af sagerne gjaldt det begge parter.

I langt den overvejende del af sagerne blev der kun afholdt 1 eller 2 retsmøder. I 55 % af sagerne blev der således kun holdt 1 retsmøde, mens der i 23 % blev holdt 2 retsmøder. I 15 % af sagerne blev der holdt mere end 2 retsmøder.

Ca. 72 % af sagerne blev afsluttet inden for 12 måneder, mens ca. 22 % blev afsluttet mellem 1 og 3 år, efter at skiftet var indbragt for skifteretten. Ca. 28 % af sagerne har taget et år eller mere at afslutte. Ca. 6 % tog mere end 3 år at afslutte.

Ca. 85 % sagerne blev afsluttet uden, at der blev pålagt retsafgift. I 9 % af sagerne var retsafgiften 400 kr., mens retsafgiften i de resterende 6 % blev fastsat højere.

Kapitel 5. Fremmed ret

1. Indledning

Som på mange andre områder bygger reglerne om ægtefælleskifte i Danmark, Norge og Sverige på de samme grundlæggende principper. Udvalget har på den baggrund på udvalgte steder i betænkningen henvist til norsk og svensk ret, men også mere generelt søgt inspiration i disse landes skiftesystemer. Derimod har udvalget fundet, at det danske system adskiller sig meget fra øvrige landes lovgivning på skifteområdet. Udvalget har derfor kun i begrænset omfang inddraget andre landes ret i sine overvejelser.

I dette kapitel foretages på denne baggrund en generel gennemgang af norsk og svensk skifteret suppleret med en kort oversigt over ægtefælleskiftesystemerne i Finland, Nederlandene, Tyskland og UK.

Om norsk og svensk ret henvises generelt til Anders Agell, Nordisk äktenskapsrätt, En jämförande studie av dansk, finsk, isländsk, norsk och svensk rätt, 2003, kapitel 10, side 228 ff., til Julie Skat Rørdam, ”Ægtefælleskiftet – i civilprocessuel belysning” og til Svend Danielsen, Skilsmisssagen, 1989, side 274-76 og 283-85.

2. Norge

2.1. Indledning

Den norske skiftelov (af 21. februar 1930 med senere ændringer) er ind delt i fire dele. Den første del angår de almindelige regler om offentlig skifte, anden del vedrører ægtefællers fællesboskifte, tredje del angår dødsboskifte, og af fjerde del fremgår visse særlige bestemmelser af betydning for både ægtefælleskifte og dødsboskifte. Skifteloven indeholder derimod ikke regler om behandlingen af tvister ved fuldstændigt særeje eller samejeretlige tvister mellem samlevende. Tvister af denne art er reguleret i den almindelige civilproces.

Skiftelovgivningen skelner som den danske mellem offentlige og private skifter. Mens skifteloven (i kapitel 8) fastsætter en række regler om offentlig skifte, er der ikke fastsat regler om privat skifte ud over en be-

stemmelse i ekteskapsloven (§ 56), som fastsætter, at ægtefællernes formue ved separation og skilsmisse skal deles efter reglerne i lovens kapitel 12, medmindre andet følger af lov eller aftale mellem ægtefællerne. Der er ikke fastsat procedureregler for det private skifte.

Ægtefællerne har en udstrakt aftalefrihed både ved privat og offentligt skifte. En ægtefælle kan frit give afkald på rettigheder, som loven giver vedkommende.

Om loven henvises til betænkning NOU 2007:16, side 44-48 og 152-53, som i øvrigt er nærmere omtalt i afsnit 2.7 nedenfor.

2.2. Tingrettens kompetence

Et offentligt ægtefælleskifte forudsætter en anmodning fra en af ægtefællerne. Sagen behandles af tingretten. Tidligere fandtes som i Danmark skifteretter. De findes formelt ikke længere, men retterne i første instans har stadig skifteopgaver. Skiftelovens § 8, 1. led, fastlægger den stedlige og internationale kompetence:

”§ 8. Offentlig skifte av felleseie mellom ektefeller foretas av tingretten i den rettskrets der ektefellene hadde sin siste felles bopel, dersom noen av dem ved skiftets åpning bor i rettskretsen. Har ektefellene ikke hatt felles bopel i riket, eller bor ingen av dem i den rettskrets der de hadde sin siste felles bopel, foretas skiftet i den rettskrets der en av dem bor. Har ingen av ektefellene bopel i riket, foretas skiftet ved tingretten i den rettskrets der en av dem hadde sitt siste oppholdssted. Dersom mer enn én tingrett er kompetent til å forestå skiftet, foretas det ved den tingrett som først mottar skiftebegjæring.

[...]”

At en skiftebehandling er offentlig indebærer, at retten skal tage stilling til en række spørgsmål af processuel karakter og som udgangspunkt til alle spørgsmål om skiftets behandling og boets opgørelse. Afgørelserne kan være judicielle, processuelle og administrative. Rækkevidden af skiftelovens sagsbehandlingsregler fremgår af § 9:

”§ 9. Under tingrettens avgjørelse hører spørsmålet om offentlig skiftebehandling skal åpnes samt

alle spørsmål om skiftets gjennomførelse og slutning, medmindre noget annet i denne lov er bestemt.

Tingrettens kompetence er udstrakt til også at angå behandlingen af tvister, der har en naturlig sammenheng med det økonomiske oppgør mellem ægtefællerne, herunder f.eks. spørsmål om ægtepagters gyldighet og om bruksretten til ægtefællernes tidligere felles bolig, jf. § 11:

§ 11. Krav som ikke angår arv, legat eller boslodd, kan bare avgjøres av tingretten hvor det i det følgende uttrykkelig er sagt, eller det gjelder forpliktelser som boet selv har pådratt sig.

Har tingretten myndighet til å avgjøre en anmeldt fordring, kan den også avgjøre boets motfordringer så langt de kan bringes i motregning. Etter begjæring av en loddeier eller legatar kan tingretten avgjøre boets krav på annen loddeier eller legatar.

Ved skifte av ektefellers formue kan tingretten etter begjæring av en loddeier eller legatar også avgjøre tvist om gyldigheten av ektepakt, om hva som hører til ektefellenes særøie, om bruksrett til bolig og leien for slik bruksrett.

For øvrig kan retten ikke avgjøre boets eller loddeierens krav på tredjemann.”

2.3. Skiftets indledning mv.

Efter ekteskapslovens § 56 kan et ægtefælleskifte først påbegyndes, når betingelserne i ekteskapslovens § 57 er opfyldt, dvs.:

”§ 57. En ektefelle kan kreve deling av ektefellenes samlede formue som er felleseie i følgende tilfeller:

- a. Når det er gitt bevilling til eller avsagt dom for separasjon eller skilsmisse.
- b. Når ektefellene har avtalt ved ektepakt at deling skal skje.
- c. Dersom den andre ektefellen har vanskjøttet sine økonomiske forhold slik at det har ført til alvorlig fare for at familien vil miste det felles hjemmet. Dersom ektefellen er umyndig, må vergen samtykke. Kravet avgjøres ved dom av den tingretten som delingen hører under. Reg-

lene om behandling av skiftetvister gjelder så langt de passer. En dom om deling skal tinglyses etter reglene for ektepakter.

- d. Når det foreligger endelig dom for at ekteskapet er ugyldig.
- e. Når det foreligger endelig dom for at ekteskapet skal oppløses i medhold av § 24 første eller andre ledd.

Er en ektefelle død etter at vilkårene for å kreve deling etter bokstav a eller b foreligger, eller etter at det foreligger endelig avgjørelse etter bokstav c, d eller e, kan ektefellens arvinger kreve delingen gjennomført. I slike tilfeller kan også en ektefelles kreditor kreve delingen gjennomført dersom det er nødvendig for at han eller hun skal få dekning.”

2.4. Gennemførelse af offentligt ægtefælleskifte

Det offentlige ægtefælleskifte sker som anført ovenfor under ledelse af tingretten. Efter skiftelovens § 13, andet led, og ekteskapslovens § 90, skal der foretages registrering og værdiansættelse af aktiver og passiver i boet, når tingretten finder det hensigtsmæssigt, eller en af ægtefællerne kræver det. Ægtefællerne beholder som hovedregel råderetten over egne ejendele, mens bobehandlingen foregår.

Det varierer meget fra tingret til tingret, om der udpeges en bobestyrer ved ægtefælleskifter. Udnævnes der ingen bobestyrer, kan retten udnævne en medhjælper.

2.5. Afgifter mv. ved offentligt skifte

Reglerne om retsafgifter mv. fremgår af rettsgebyrloven (lov nr. 869 af 17. december 1982).

For forberedende retsmøder før opstarten af et ægtefælleskifte betales 1.750 nkr. Holdes der mere end tre retsmøder (skiftesamlinger) under bobehandlingen, betales 4.300 nkr. for hvert efterfølgende retsmøde.

Hvis den offentlige behandling af skiftet ikke slutter hermed, skal der betales en skifteafgift på 21.500 nkr. Er der tale om et skifte, hvor der gøres brug af en bobestyrer, kræves der forudbetaling for de forventede

omkostninger hertil.

2.6. Skiftets afslutning

Det offentlige skifte afsluttes med en boopgørelse, som omfatter en opstilling af boets aktiver og passiver og en angivelse af, hvordan ejendele- ne skal fordeles. Afslutningen af et offentligt skifte sker ved en formel udlodningsbeslutning fra tingretten.

2.7. Skiftelovsutvalgets utredning NOU 2007:16

I september 2005 blev der i Norge nedsat et skiftelovudvalg med henblik på at foretage en generel gennemgang af skiftelovgivningen. Det var udvalgets hovedformål at udarbejde et forslag til en ny lovgivning for såvel dødsboskifte som ægtefælleskifte.

Udvalget afsluttede sit arbejde i november 2007 med en betænkning (utredning) med titlen ”Ny skiftelovgivning” (NOU 2007:16). Den indeholder forslag til både nye dødsboskifteregler og ægtefælleskifteregler. De sidste foreslås indsat som et særligt kapitel i ægteskabsloven. Der er indhentet udtalelser om utredningen, men der er endnu ikke fremsat lovforslag på grundlag af den.

Udvalget fastslår indledningsvis, at der ikke er særlige regler om privat skifte, og at der er en udstrakt aftalefrihed. Det konstateres, at medens der i 2006 blev registreret 10.600 skilsmisser, blev der kun anmodet om offentlig skifte i 507 tilfælde. Alligevel finder udvalget, at en offentlig skifteform bør opretholdes, idet der herigennem kan opnås en fleksibel og konfliktdæmpende behandling, som kan tilpasses forholdene under det enkelte opgør. Der er imidlertid ikke grund til at fjerne den valgfrihed og fleksibilitet, der ligger i, at tvister kan behandles både under offentlig skifte og efter almindelige civilprocessuelle regler.

I det følgende gennemgås nogle af de forslag i udvalgets udkast til et kapitel i ægteskabsloven om ”Fremgangsmåden ved delingen av formuen ved separasjon, skilsmisse mv” i betænkningen s. 30-32, der har særlig interesse ud fra en dansk synsvinkel. Generelt er der i udkastet mange gentagelser af og henvisninger til reglerne om dødsboskifte.

Det foreslås, at der under offentlig skiftebehandling ifølge § 102 kan be-

handles spørgsmål om ægtepagters gyldighed, om hvad der hører under en ægtefælles særeje, herunder om der foreligger sameje og samejebroken, om ægtepagtens fortolkning, om den helt eller delvis skal tilsidesættes som urimelig samt spørgsmål om brugsret til fælles bog og om lejen herfor. Yderligere kan spørgsmål om ægtefællebidrag behandles, hvis en ægtefælle anmoder herom. Endelig kan krav, som er nødvendige for at gennemføre skiftet, behandles med skævdeling, vederlagskrav, værdifastsættelse, salg og naturaludlæg som kerneområder, men normalt ikke spørgsmål, om en bodelingsaftale skal tilsidesættes som urimelig.

Offentligt skifte kan ifølge § 97, stk. 3, ikke foretages, hvis aktiverne antages at være utilstrækkelige til at dække skifteomkostningerne, og der ikke stilles fuld sikkerhed herfor.

§ 98 om stedlig kompetence indeholder i stk. 1 en bestemmelse om international kompetence. Skiftebehandling kan foretages i Norge, når betingelserne for at anlægge ægteskabssag i Norge er opfyldt. Dette er en videreførelse af gældende ret.

Når der bliver anmodet om offentligt skifte, men også hvis en ægtefælle, der skifter privat, anmoder herom, skal der ifølge § 100 indkaldes til et forberedende retsmøde, medmindre retten undtagelsesvis finder, at det ikke har nogen mening. Under mødet vejledes om reglerne for opgøret, og de spørgsmål, hvorom der er tvist, skal så vidt muligt afklares. Der bør mægles mellem parterne. Hvis der opnås enighed, og dommeren finder det ubetænkeligt, kan der under mødet indgås retsforlig, eller der kan indkaldes til et nyt møde. I bemærkningerne til bestemmelsen anføres bl.a., at sådanne møder ofte resulterer i, at parternes uenigheder afklares, hvorefter mange skifteanmodninger trækkes tilbage. Den konfliktdæmpende funktion af mødet eller et par sådanne møder bør bevares.

Skifteretten afgør som anført i § 101, om den selv skal forestå skiftebehandlingen, eller om der skal udpeges en bobestyrer. Hvis dette sker, gælder reglerne om dødsboskifte. Hvis ikke der udpeges en bobestyrer, kan retten antage medhjælp. I bemærkningerne til bestemmelsen anføres, at bobestyrere bør benyttes med varsomhed, fordi det ofte vil indebære, at ægtefællernes omkostninger bliver større, end hvis domstolen selv forestår skiftebehandlingen. Derfor skal der som hovedregel ikke udpeges bobestyrer, medmindre særlige konkrete forhold tilsiger, at det bør ske. Der henvises herved til, at der i modsætning til hvad der er tilfældet ved dødsboskifte, ikke er nødvendigt med nogen forvaltning af aktiver.

I § 101 nævnes også, at retten kan indkalde til et møde, hvis en ægtefælle anmoder herom, eller hvis retten finder det hensigtsmæssigt.

Ifølge § 108 skal skiftebehandlingen indstilles, hvis det viser sig, at midlerne ikke er tilstrækkelige til at dække skifteomkostningerne, og der ikke er stillet sikkerhed for dem.

Efter § 113 kan der ske deludlodning, hvis det er på det rene, hvad ægtefællen har krav på, og det er klart af boets midler i øvrigt er tilstrækkelige til at dække fremtidige udlæg.

§ 106 omhandler skiftetvister og henviser om behandlingen til reglerne om dødsboskifter. I stk. 3 anføres, at hvis der, før offentlig skiftebehandling begynder, er anlagt sag ved en anden domstol eller efter andre procesregler, kan den fortsætte. Hvis det er hensigtsmæssigt, kan retten, der behandler skiftet, med parternes samtykke beslutte, at sagen skal overføres til denne.

”Utlodning” er overskriften til § 110. Udlodningen, der afslutter sagen, skal indeholde en opstilling over fordelingen af ægtefællernes ejendele og gæld. Udkastet udarbejdes af den, der forestår skiftebehandlingen, og den skal sendes til ægtefællerne. Det skal samtidig oplyses, at udlodningen vil blive endelig, hvis der ikke indkommer indvendinger inden en måned.

§ 111 har overskriften ”Innvendinger mot udlodningen”. Kommer der indvendinger, kan udlodningen rettes af den, som har udarbejdet den, hvis det drejer sig om fejl fra dennes side. Angår indvendingen andre forhold, skal retten afgøre, om de skal tages til følge. Om formen henvises til tvistemålsloven. Har en bobestyrer forestået bobehandlingen, skal denne udarbejde en redegørelse om spørgsmålet, som sendes til retten sammen med udlodningen. Før der træffes afgørelse, kan retten indkalde til en skiftesamling eller på anden måde indhente udtalelse fra ægtefællerne.

Udredningen kan downloades via følgende web-adresse:
<http://www.regjeringen.no/pages/2028512/PDFS/NOU200720070016000DDDPDFS.pdf>

3. Sverige

3.1. Generelt

Sveriges bodelingsregler bygger ligesom de danske regler på en grundlæggende forudsætning om lighedeling af fællesboet i forbindelse med skilsmisse. Principperne bag de processuelle regler minder derfor om de danske.

De svenske procesregler om skifte af fællesbo er imidlertid på væsentlige områder ganske forskellige fra de danske. De svenske regler adskiller sig navnlig ved, at bodelingen varetages af uafhængige ”bodelningsförrättare”, hvis en af ægtefællerne ønsker det. Det skyldes, at der ikke i de svenske domstole er skifteretter som i Danmark, og at de ikke har skiftefunktioner som i Norge.

Særligt om svensk ret henvises til Örjan Telemann: *Bodelning under äktenskap og vid skilsmässa*, 4. oplag, 2003, kapitel 13, s. 252-296. Nedenstående gennemgang bygger i vid udstrækning herpå.

3.2. Skiftets indledning

Efter äktenskapsbalken, lov af 14. maj 1987 (SFS 1987:230) med senere ændringer), kapitel 9, § 1, er skifte af fællesboet som udgangspunkt obligatorisk, når der er afsagt dom til skilsmisse.

Det er som udgangspunkt ægtefællerne, der selv har ansvaret for i fællesskab at dele fællesboet gennem en bodelingsaftale, jf. äktenskapsbalken kapitel 9, § 5, stk. 1. Aftalen er formbunden, idet den skal være skriftlig og skal underskrives af begge parter, jf. § 5.

Bestemmelsen i äktenskapsbalken kapitel 9, § 1, er ikke sanktioneret, og loven foreskriver ikke en frist for bodelingen. En ægtefælles ret til at begære bodeling kan derfor som udgangspunkt gøres gældende selv efter ganske lang tid. Retten til at kræve bodeling kan dog fortabes efter de almindelige regler om passivitet.

3.3. Udmelding af en bodelningsförrättar

I det omfang ægtefællerne ikke kan blive enige om en bodelingsaftale, eller hvis en ægtefælle ikke ønsker at samarbejde, skal tingsrätten på begæring udmelde en bodelningsförrättare, jf. äktenskapsbalken kapitel 17, § 1.

Anmodningen om bodeling og udmelding af en bodelningsförrättare skal fremsættes i forbindelse med en eventuel skilsmisssag, hvis en sådan stadig pågår, jf. äktenskapsbalken kapitel 17, § 2. Fremsættes anmodningen om deling af fællesboet under skilsmisssagen, skal boet deles straks, jf. äktenskapsbalken kapitel 9, § 4.

Afsluttes selve ægteskabssagen senere uden dom til skilsmisse, består en eventuel bodelingsaftale, der er kommet i stand under sagen, som udgangspunkt stadig. Dette gælder dog ikke, hvis væsentlige forudsætninger for aftalen er bristede. Ægtefællernes indbyrdes formueforhold er herefter indrettet således, at hver ægtefælles nye bodel i fremtiden udgøres af de aktiver og passiver, der blev henført til den pågældende ved skiftet.

Hvis ægteskabssagen er afsluttet, kan anmodning om udmelding af en bodelningsförrättar fremsættes over for den tingsrätt, der ville være kompetent i bodelingstvister mellem parterne, jf. äktenskapsbalken kapitel 17, § 2, 2. pkt.

Der stilles ikke betingelser for at anmode om udmelding af en bodelningsförrättare. Det forhold, at en ægtefælle mener, at anmodningen er nødvendig, indikerer således i tilstrækkelig grad, at parterne ikke selv kan løse bodelingen. Af denne grund foretager retten ikke en vurdering (visitation) af sagen eller en prøvelse af, om der er behov for en bodelningsförrättare.

Når retten har modtaget en anmodning fra en af ægtefællerne om udmelding af en bodelningsförrättare, skal retten give den anden mulighed for at udtale sig, jf. äktenskapsbalken kapitel 17, § 3. Vedkommende part kan især udtale sig om modpartens forslag til valg af bodelningsförrättar og stille alternative forslag.

Vedrørende valg af bodelningsförrättare bestemmer äktenskapsbalken kapitel 17, § 4, at enhver, der samtykker heri, kan vælges som bodel-

ningsförrättar. Som udgangspunkt er det op til ægtefællerne at vælge bodelningsförrättaren, men i tilfælde, hvor ægtefællerne ikke er enige, eller hvor parterne ikke har et forslag, vælges bodelningsförrättaren af retten med almindelig appeladgang for ægtefællerne. Denne behøver ikke at have en bestemt uddannelse, men vil oftest være en advokat. Det er dog også muligt at udpege f.eks. en bank eller en anden juridisk person.

Hvervet som bodelningsförrättare er personligt og kan ikke videreoverdrages, men denne kan i et vist omfang gøre brug af medhjælp. I særlige tilfælde kan retten endvidere vælge at beskikke to bodelningsförrättare, der derefter sammen udfører hvervet og har beslutningsretten i fællesskab.

3.4. Bodelningsförrättarens beføjelser, oplysning af sagen mv.

Reglerne om bodelningsförrättarens opgaver og om sagens oplysning fremgår af äktenskapsbalken kapitel 17, § 5, der har følgende ordlyd:

Kapitel 17, 5 §. Bodelningsförrättaren skall vid behov se till att bouppteckning förrättas. Varje make skall uppge sina tillgångar och skulder. Om en make underlåter att lämna uppgifter till bouppteckningen, får domstolen på ansökan av bodelningsförrättaren förelägga och döma ut vite.

En make är skyldig att bekräfta riktigheten av en upprättad bouppteckning med ed inför domstolen, om den andra maken begär det. I ett sådant fall får domstolen inte avsluta målet förrän eden har avlagts. Domstolen får för detta ändamål förelägga och döma ut vite.

Bodelningsförrättarens primære opgave er, som det fremgår af *stk. 1*, at sørge for, at parterne afgiver oplysninger nok til, at der kan oprettes en boopgørelse (bouppteckning).

Bodelningsförrättaren har ansvaret for sagens behandling, når vedkommende er udmeldt, og skal bl.a. ”bestämma tid och plats för bodelning samt kalla makarna till förrättningen”, jf. kapitel 17, § 6. I forbindelse med mødet hos bodelningsförrättaren gennemgås aktiver og passiver og eventuelle tvistepunkter.

Bodelingsforretningen er af dispositiv karakter, og parterne bevarer derfor muligheden for at indgå aftale om de forskellige elementer i bodelin-

gen. Omvendt betyder det dispositive element ikke, at parterne skal rejse formel begæring i alle spørgsmål, førend der kan tages stilling til dem.

Det er dog lovfæstet i äktenskapsbalken, at en række vigtige spørgsmål skal rejses af parten. Som eksempel kan nævnes, at bodelningsförrättaren ikke ex officio kan tilkende en part vederlag eller anvende skævdelingsreglen i äktenskapsbalken kapitel 12, § 1.

Et centralt element i bodelingssagerne er, at bodelningsförrättaren altid skal forsøge at opnå enighed mellem parterne i tvistespørgsmål. I det omfang enighed opnås på enkelte punkter, indskrænker bodelningsförrättarens opgave sig til at angå de resterende tvistepunkter.

Ægtefællerne bevarer som udgangspunkt fuld rådighed over egen bodel under sagen. Retten kan dog på begæring for at beskytte den anden ægtefælle fratage en ægtefælle rådigheden over sin bodel, medmindre vedkommende stiller betryggende sikkerhed, jf. äktenskapsbalken kapitel 9, § 8.

Som det fremgår af kapitel 17, § 5, stk. 2, har parterne det primære ansvar for at oplyse sagen, idet parterne under behandlingen af sagen har pligt til at oplyse bodelningsförrättaren om aktiver og passiver og om andre forhold af betydning for bodelingen, herunder hvem der er kreditor for en bestemt fordring. Oplysningerne fra parterne skal tage udgangspunkt i deres økonomiske forhold på tidspunktet for skilsmissesagens anlæg. Særlige problemer kan knytte sig til vurderingen af de enkelte aktiver i boet, fordi äktenskapsbalken kun indeholder ganske få procedureregler herom. Bodelningsförrättaren må selvsagt respektere parternes enighed om et aktivs værdi, men hvis parterne ikke kan enes om at tillægge et aktiv en bestemt værdi, må bodelningsförrättaren afgøre tvisten ved eventuelt at lade aktivet vurdere af en sagkyndig vurderingsmand.

Undlader en part at opfylde sin oplysningspligt, kan denne idømmes tvangsbøder af retten på begæring af bodelningsförrättaren. Vægrer en part sig trods tvangsbøder ved at afgive de nødvendige oplysninger, må bodelningsförrättaren selvsagt i sidste ende foretage bodelingen på det foreliggende grundlag. Bodelingen kan dog i disse situationer være mangelfuld på grund af det utilstrækkelige oplysningsgrundlag. En part kan dog i nogle tilfælde vælge at gøre det omtvistede spørgsmål til genstand for søgsmål eller klagesag, hvorefter de almindelige regler om bevisoptagelse mv. vil gælde, jf. nedenfor.

Efter kapitel 17, § 5, stk. 2, kan en ægtefælle kræve, at den anden ægtefælle bekræfter rigtigheden af de afgivne oplysninger til boopgørelsen ”under ed”. ”Edsaflæggelsen” sker under et særskilt retsmøde, og vægrer parten sig ved edsaflæggelsen, kan retten under sagen pålægge parten tvangsbøder eller lade vedkommende fremstille (tillgripa hämtning, jf. rättegångsbalken kapitel 44, § 3). Edsaflæggelse sker under sædvanligt (vidne)strafansvar (Anders Agell, side 235).

Ud over adgangen til at indhente oplysninger fra parterne selv, er det kun i begrænset omfang, at bodelningsförrättaren har mulighed for selv at indhente oplysninger. Bodelningsförrättaren kan bede parterne om en nærmere redegørelse for visse punkter i boopgørelsen, herunder anmode om at parterne fremlægger bankudskrifter.

Bodelningsförrättaren har dog ingen selvstændige tvangsmidler, og i princippet hviler äktenskapsbalken på den ordning, at bodelningsförrättaren skal tage udgangspunkt i parternes oplysninger. Med støtte i äktenskapsbalken kapitel 1, § 4, kan bodelningsförrättaren dog muligvis kræve visse oplysninger, herunder f.eks. bankoplysninger, udleveret om hver af ægtefællerne.

Hvis en part er utilfreds med den anden parts oplysninger, eller ønsker et bevistema belyst, må vedkommende som nævnt søge sagen oplyst enten gennem bevisoptagelse i forbindelse med et særskilt søgsmål om et enkeltspørgsmål eller under en eventuel klagesag, jf. afsnit 6 nedenfor.

3.5. Gennemførelse af bodelingen og afklaring af tvistepunkter

Opnår parterne et forlig, udarbejdes der en bodelingsaftale. Bodelingsaftalen er som nævnt formbunden, idet den skal være skriftlig og skal underskrives af begge parter.

Kan der ikke opnås forlig, er det som udgangspunkt bodelningsförrättaren, der skal træffe afgørelse om boets deling. I denne afgørelse (bodelningshandling) skal der redegøres med domslignende begrundelse for henholdsvis den kvantitative og den kvalitative deling af boet (Anders Agell, side 233).

Det fremgår endvidere af kapitel 17, § 6, stk. 2:

Kapitel 17, § 6, stk. 2. Kan makarna inte komma överens, skall bodelningsförrättaren pröva sådana tvistiga frågor som är av betydelse för bodelningen och inte är föremål för rättegång. I sådant fall skall han i en av honom underskriven handling själv bestämma om bodelning i enlighet med denna balk. Finns det inget att dela, skall detta anges i bodelningshandlingen.

Som det fremgår af bestemmelsen, må tvister i forbindelse med bodelningen afgøres af bodelningsförrättaren. Det gælder som udgangspunkt også, når retsgrundlaget er uklart, eller hvis tvistens omfang gør, at sagen kunne være egnet til domstolsbehandling. Bodelningsförrättarens forpligtelse til at træffe afgørelse om bodelningen indebærer bl.a., at bodelningsförrättaren kan og skal tage stilling til såkaldt ”præjudicielle” spørgsmål, der er en forudsætning for bodelningen.

Forarbejderne opregner en række af sådanne præjudicielle spørgsmål, som bodelningsförrättaren kan tage stilling til, såsom til hvilken bodel og aktiv hører, lige- og skævdeling, udlodning af aktiver mv. Ved afgørelsen af disse spørgsmål skal bodelningsförrättaren inddrage og anvende både de kvantitative delingsregler (andelsbestämning) og kvalitative delingsregler (lottlægning).

Bodelningsförrättaren kan derimod selvsagt ikke tage stilling til de spørgsmål, der i äktenskapsbalken er reserveret til at skulle afgøres af domstolene. Det gælder f.eks. parternes rådighed over deres egne aktiver under skiftet, spørgsmålet om ”engångsunderhåll” eller retten til at bo i den fælles bolig under skiftet.

Bodelningsförrättaren skal endvidere ikke behandle spørgsmål, der er genstand for domstolsbehandling, jf. kapitel 17 § 6, stk. 2. Bestemmelsen indebærer, at parterne bevarer muligheden for at indbringe enkeltspørgsmål for retten med henblik på en mere indgående prøvelse, så længe bodelningsförrättaren ikke har truffet en beslutning. (Danielsen, side 284).

Det er dog muligvis ikke alle spørgsmål, der kan indbringes særskilt til domstolsbehandling, idet lovens ordning synes at hvile på den forudsætning, at bodelningsförrättaren har vid kompetence til at anvende de almindelige bodelingsregler - om f.eks. vurdering af aktiver mv. Grænse-
dragningen mellem de spørgsmål, der kan indbringes for domstolene, og

spørgsmål, der ikke kan indbringes, men som udelukkende skal afgøres af bodelningsförrättaren, synes ikke umiddelbart klar og afgøres antageligvis på konkret basis i praksis.

Hvis et præjudicielt spørgsmål er indbragt for retten, må bodelningsförrättaren som udgangspunkt afvente udfaldet af denne sag, inden bodelingen kan gennemføres.

Procesformen, der skal anvendes, når bodelningsförrättaren træffer afgørelse af tvistespørgsmål, er i øvrigt uformaliseret.

3.6. Anfægtelse af bodelingsafgørelsen (bodelningshandlingen)

Den endelige bodelingsafgørelse truffet af bodelningsförrättaren skal fremsendes til hver af parterne, jf. kap. 17, § 8, stk. 1. Bodelingsafgørelsen skal indeholde en klagevejledning.

Anfægtes boopgørelsen ikke inden for fristen, er den endelig og kan under normale omstændigheder ikke senere anfægtes af parterne.

Bodelingsafgørelsen kan anfægtes af en part ved, at vedkommende inden fire uger anlægger en klagesag mod den anden ægtefælle ved den tingsrätt, der har beskikket bodelningsförrättaren.

Retten kan eventuelt hjemvise sagen til fornyet behandling hos bodelningsförrättaren eller indhente en udtalelse fra denne, hvis der f.eks. under klagesagen rejses spørgsmål, som bodelningsförrättaren ikke har haft lejlighed til at behandle.

3.7. Vederlag til bodelningsförrättaren

Udgiften til bodelningsförrättaren skal afholdes af parterne – som udgangspunkt med halvdelen til hver, jf. äktenskapsbalken kapitel 17, § 7, stk. 2, og ægtefællerne hæfter solidarisk over for bodelningsförrättaren for det fulde beløb, jf. stk. 3.

Bodelningsförrättaren kan i forbindelse med bodelingsafgørelsen vælge en bestemt fordeling af omkostningerne, hvis en part gennem skødesløshed eller forsømmelse har givet anledning til øgede omkostninger, jf. § 7, stk. 2.

Efter kapitel 17, § 7 a, kan statskassen f.eks. under en række betingelser og efter ansøgning, der indgives til retten, dække op til fem timers arbejde hos bodelningsförrättaren.

4. Finland

I Finland fordeles ægtefællernes formue som hovedregel ligeligt ved ægteskabets ophør. Hovedreglen kan dog fraviges, f.eks. hvis der foreligger en ægtepagt.

Ægtefællerne kan selv aftale fordelingen af formuen, men formuefordelingen kan også gennemføres af en person, der af retten er blevet bemyndiget hertil. Desuden kan fordelingen gøres til genstand for mægling, hvis slutresultatet ellers ville blive urimeligt.

Medmindre ægtefællerne har boet hver for sig i mindst to år inden skilsmissemødet, har ægtefællerne først ret til skilsmisse efter seks måneders betænkningstid. Ægtefællernes formue kan fordeles allerede under betænkningstiden.

5. Nederlandene

Efter nederlandsk ret er den legale formueordning fælleseje. Fællesejeordningen omfatter principielt alle ægtefællernes aktiver, både dem, der er erhvervet under ægteskabet, og dem, der er erhvervet inden ægteskabets indgåelse. Hele formuen bliver fælleseje, medmindre andet er aftalt. Det samme gælder al gæld, dvs. både gæld, som er pådraget i løbet af ægteskabet, og gæld, der er pådraget inden. Alle ægtefællernes kreditorer kan derfor gøre krav i alle de aktiver, der er fælleseje. Fællesejet ophører ved skilsmisse.

Ægtefællerne kan ved ægtepagt bestemme en anden ordning end den, der er udgangspunktet i loven. I ægtepagten fastlægges i givet fald betingelserne for boets deling i tilfælde af skilsmisse.

Udgangspunktet er som i Danmark, at ægtefælleskiftet er et privat anliggende. Hvis ægtefællerne ikke kan enes om selv at dele fællesboet, kan der anmodes om offentligt skifte ved retterne. Der er her et krav om ad-

vokatrepræsentation for sagsøgeren, men ikke for den sagsøgte ægtefælle, medmindre vedkommende ønsker at afgive skriftlige bidrag. Sagen anlægges ved retten på det sted, hvor den, som indgiver anmodning om offentligt skifte, har bopæl. Ægtefællerne er forpligtet til at medvirke til oplysning af sagen. Er en ægtefælle modvillig til at fremlægge ønsket materiale, kan retten beskikke en såkaldt ”neutral person”, som bliver bemyndiget til at handle på vegne af den uvillige ægtefælle.

6. Tyskland

I Tyskland kan ægtefællerne vælge at skifte offentligt eller privat. For så vidt angår deling af pensionsrettigheder skal dette spørgsmål dog indbringes for retten.

Ægtefælleskifter foretages primært ved særlige ”familieretsdomstole” under anvendelse af de almindelige processuelle regler suppleret med visse specielle skifteretlige procedureregler. I retssager er der et principielt krav om, at parterne skal være repræsenteret ved advokat.

Ægtefællerne er forpligtet til at medvirke til sagens opklaring og kan blive mødt med tvangsskridt, hvis der ikke medvirkes loyalt til delingen.

Har ægtefællerne fælleseje, skal den samlede formue deles. Også pensionsrettigheder, som er erhvervet af ægtefællerne under ægteskabet (f.eks. rettigheder som led i den lovpligtige pensionsforsikringsordning og rettigheder som led i en arbejdsmarkedspensionsordning eller en privat pensionsforsikringsordning) deles ved skilsmissen. Der kan ikke ske acontoudlodninger.

Ved skiftet deles i øvrigt den formueforøgelse, der er sket under ægteskabet. Det gælder dog ikke, hvis en sådan deling vil være ”groft urimelig”, f.eks. hvis den ægtefælle, som har opnået den mindste formueforøgelse, igennem længere tid culpøst ikke har opfyldt de økonomiske forpligtelser, som det ægteskabelige samliv indebærer.

Retten træffer skønsmæssig afgørelse om, hvem af ægtefællerne der skal beholde det tidligere fælles hjem. Retten skal endvidere tilstræbe at fordele det fælles indbo retfærdigt og hensigtsmæssigt. Indbogenstande, der tilhører den ene af ægtefællerne, skal tilkendes den anden ægtefælle, hvis

de er absolut nødvendige for denne, og det ikke forekommer urimeligt over for den ægtefælle, der må give afkald på indbogenstanden.

7. UK (England og Wales)

I UK er ægtefælleskifter som i Danmark som udgangspunkt et privat anliggende mellem ægtefællerne. Ikke desto mindre er det en gyldighedsbetingelse, at ægtefællernes udenretlige bodelingsaftale forelægges retten til godkendelse (en såkaldt "consent order").

Er der behov for offentlig bistand, sker offentligt skifte ved "The High Court" and "the county court", som er de to øverste instanser af familieretterne. Der er særlige procedureregler ved disse ægtefælleskifter. Ægtefællerne har pligt til at medvirke til sagens oplysning.

Der blev i år 2000 indført en alternativ forligsprocedure, som har til formål at begrænse såvel omkostninger som tidsforbruget ved ægtefælleskifterne samt at sikre en effektiv retlig kontrol over processen. Et af de væsentligste elementer i denne nye alternative skifteprocedure er den såkaldte "*Financial Dispute Resolution (FDR) Appointment*". Det forudsættes, at ægtefællerne og eventuelt deres advokater samarbejder i betydeligt omfang, og retten kan pålægge ægtefællerne at anvende privat ekspertbistand, hvis det er hensigtsmæssigt, og omkostningerne ikke er uforholdsmæssigt store set i forhold til boets størrelse.

Forligsproceduren foregår også i domstolsregi, men hvis der ikke afslutningsvis opnås et forlig, bliver sagen forelagt en ny dommer.

Det er som udgangspunkt op til ægtefællerne selv at afgøre, om de vil anvende advokatbistand mv. Der er mulighed for at få offentlig støtte til denne bistand, men det offentlige vil typisk søge regres efter skiftets afslutning.

Kapitel 6. Hovedlinjer i fremtidens skiftestruktur

1. Indledning

Delingen af ægtefællers fælleseje i forbindelse med separation eller skilsmisse er som udgangspunkt et privat anliggende. Hvordan og hvornår den skal foretages, er derfor i første række en sag mellem de to ægtefæller, og det er som udgangspunkt også deres ansvar, at delingen foregår på en ordentlig måde.

Af naturlige årsager har ægtefæller, der er ved at blive separeret eller skilt, i nogle tilfælde vanskeligt ved at samarbejde om at få løst spørgsmålene i mindelighed. Det er derfor nødvendigt, at det offentlige kan tilbyde bistand til de ægtefæller, der ikke selv kan blive enige om delingen.

Et privat ægtefælleskifte har karakter af en almindelig aftale mellem to parter, og principperne for privat skifte følger de almindelige aftaleretlige regler og principper.

Offentlige ægtefælleskifter kan derimod betragtes som en mellemting mellem almindelige civile sager og andre former for ”bodelinger”, f.eks. dødsboskifter og konkurssager.

På nogle punkter minder ægtefælleskifterne om de almindelige civile sager i og med, at der er to parter med modsatrettede interesser, og at det er parterne selv, der skal tage initiativ til at få konflikterne løst ved rettens hjælp.

På andre punkter minder ægtefælleskifterne mere om andre sager, som angår opløsning og deling af boer, hvor der ikke nødvendigvis behøver at være konflikt. Selv om deling af fællesboer adskiller sig fra dødsboskifter bl.a. ved, at ægtefællerne bevarer rådigheden over aktiver og passiver under skiftet, går en del træk igen, navnlig fordi der er tale om en flerhed af aktiver, som skal fordeles.

Andre karakteristika ved ægtefælleskifter er, at de angår privatpersoner, som ofte er uden forudgående kendskab til retssystemet, at ægtefællerne ofte har et særligt følelsesmæssigt engagement i sagerne, og at de meget vel kan være i en fase, hvor hele livssituationen skal ændres. Hertil kommer, at parterne ofte skal kunne samarbejde om fælles børn mv. efter

skiftets afslutning. Ægtefælleskifterne minder således også på nogle punkter om de familieretlige sager.

Løsningen af de juridiske spørgsmål i forbindelse med skiftebehandlingen må derfor ses i en større sammenhæng end blot den økonomiske deling.

Udvalget gennemgår i dette kapitel de forskellige retlige aktørers rolle under ægtefælleskifterne og anbefaler sidst i kapitlet en overordnet struktur for fremtidens sager. Denne bliver mere indgående uddybet i de efterfølgende kapitler.

2. Den eksisterende ordning ved ægtefælleskifter

Det praktiske udgangspunkt er som tidligere nævnt, at ægtefæller skifter privat, dvs. uden brug af skifterettens hjælp. Privat skifte har flere fordele, herunder ikke mindst, at ægtefællerne spares for afgiften til det offentlige og selv kan styre processen uden indblanding fra andre.

Hvis privat skifte imidlertid ikke er en mulighed, fordi ægtefællerne ikke kan enes om en løsning og indgå en aftale på egen hånd eller med advokatbistand, er der i udvalget enighed om, at det fortsat er en offentlig opgave at tilbyde dem hjælp til at få løst deres mellemværender.

2.1. Skifteretterne

Offentligt fællesejerskifte kan efter gældende ret først begynde, når ægteskabet er opløst ved skilsmisse eller omstødelse, eller ægtefællerne er blevet separeret (eller der er afsagt dekret om bosondring).

Hvis ægtefællerne ikke kan blive enige om at dele boet, kan de hver især anmode skifteretten om at foretage bodelingen.

Offentlige ægtefælleskifter behandles i dag ved skifteretterne. Skifteretten ledes som hovedregel af en funktionschef, der er retsassessor. Funktionschefen har direkte reference til præsidenten. En række af skifteretsmøderne varetages desuden af dommerfuldmægtige.

Når skifteretten har modtaget en anmodning om skifte, indkalder retten ægtefællerne til et forligsmøde. Der er ikke mødepligt til dette møde, så

på dette stadium af sagen forudsætter fremdrift, at begge parter medvirker frivilligt. På mødet bliver fællesejets aktiver og passiver gennemgået, og skifteretten forsøger at forlige uenigheden mellem ægtefællerne. Opnås der ikke enighed på forligsmødet, tager skifteretten fællesboet under offentligt skifte, hvis en af ægtefællerne anmoder om det. Der kan efter gældende praksis afholdes flere forligsmøder i skifteretten, inden der træffes beslutning om offentligt skifte.

Ud over disse forligsbestræbelser kan skifteretten efter reglerne i retsplejelovens kapitel 27 efter anmodning fra ægtefællerne udpege en retsmægler til at bistå ægtefællerne med selv at nå frem til en løsning af konflikten.

Beslutter skifteretten at tage fællesboet under offentligt skifte, må den af ægtefællerne, der har anmodet herom, stille sikkerhed for sagens omkostninger, medmindre denne har fri proces.

Først når beslutningen om offentligt skifte er taget, har skifteretten mulighed for at pålægge ægtefællerne at møde i retten og i øvrigt at medvirke til sagens oplysning, f.eks. ved at fremlægge dokumenter mv. eller afgive forklaring under strafansvar.

Hver af ægtefællerne bevarer rådigheden over sin egen bodel under skiftet, men skifteretten kan i særlige tilfælde fratage en ægtefælle rådigheden.

Den offentlige skiftebehandling afsluttes normalt ved, at parterne godkender en udarbejdet boopgørelse, som herefter får retsvirkning som et indenretligt forlig. Dette forlig kan fuldbyrdes af fogedretten. Hvis ægtefællerne ikke vil godkende boopgørelsen, træffer skifteretten afgørelse i sagen. Denne afgørelse, der har samme retsvirkning som en dom, kan ankes til landsretten.

2.2. Medhjælperordningen ved skifteretten

Da ægtefælleskifter kan være både omfattende og komplicerede, har skifteretten ofte brug for bistand under sagen.

Skifterettens adgang til at antage ekstern bistand i skifter fremgår af fællesboskiftelovens § 33, som har følgende ordlyd:

”§ 33. Forinden der er givet boets vedkommende lejlighed til at vælge en kurator, såvel som når vedkommende ikke vil beslutte antagelsen af en kurator, er skifteretten berettiget til under administrationen af boet at benytte sådan anden hjælp, som måtte behøves til udførelsen af enkelte boet vedkommende forretninger, der ikke efter de hidtil gældende regler påligger den, såsom sagførelse, bestyrelse og tilsyn med boets faste ejendomme, begyndte forretningers tilendebringelse, gennemsyn af boets bøger og papirer osv.”

Bestemmelsen findes i et kapitel i fællesboskifteloven, der kun angår dødsboskiftebehandling. Ikke desto mindre bruges bestemmelsen i praksis som hjemmel for skifteretterne til også at antage medhjælpere i ægtefælleskifter. Skifteretten antager næsten altid en medhjælper, når boet tages under offentligt skifte.

Som ordningen er, bliver medhjælperen antaget af skifteretten og handler derfor i kraft af en konkret bemyndigelse fra retten. Medhjælperen har ikke nogen selvstændig retlig funktion, men bistår og refererer til retten efter rettens anvisninger. I praksis overlader mange skifteretter det dog til medhjælperen selv at definere sine arbejdsopgaver.

Som det fremgår af fællesboskiftelovens § 33, der er citeret ovenfor, er det ikke nærmere afgrænset, hvad medhjælperens opgaver kan omfatte, og de eksempler, som nævnes, retter sig kun i begrænset omfang mod ægtefælleskifter. I praksis omfatter hovedopgaven udarbejdelse af boopgørelse. I en række tilfælde udfører medhjælperen også andre praktiske opgaver som f.eks. at tage initiativ til, at der udpeges en vurderingsmand eller revisor til at værdiansætte aktiver eller passiver.

Det er skifteretten alene, der træffer beslutning om at antage en medhjælper, og retten er ikke bundet af parternes opfattelse af behovet herfor. Rettens beslutning kan heller ikke indbringes for landsretten. Der er intet lovkrav om, hvem der kan antages som medhjælper, men i praksis vælges en advokat. Det er selvsagt vigtigt, at medhjælperen er uvildig i forhold til de to parter.

Medhjælperen har ikke kompetence til at træffe afgørelser og kan ikke pålægge parterne at give oplysninger, idet en beslutning herom må træffes af skifteretten. Medhjælperen kan heller ikke på egen hånd forlange

oplysninger udleveret fra private – f.eks. fra banker, forsikringsselskaber – eller fra offentlige myndigheder f.eks. fra Skat.

Medhjælperen vil typisk afslutte sin behandling af boet ved at indgive en boopgørelse til skifteretten.

Salæret til medhjælperen dækkes af boets midler og bør indgå i den boopgørelse, som medhjælperen sender til skifteretten. Det er altså som udgangspunkt ægtefællerne selv, der skal betale for medhjælperens bistand. Er der ikke tilstrækkelige midler i fællesboet, dækker statskassen udgifterne til medhjælperen.

For et større overblik over behandlingen af medhjælperens rolle i offentlige ægtefælleskifter kan der henvises til Betina Heldmann og Beth von Tabouillot: ”Offentlige ægtefælleskifter med medhjælper”, T:FA 2007.257.

2.3. Statsforvaltningerne

Ved lov nr. 525 af 24. juni 2005 om udmøntning af kommunalreformen på det familieretlige område blev de 14 statsamter og Københavns Overpræsidium den 1. januar 2007 omdannet til fem statsforvaltninger, der overtog de fleste af statsamternes hidtidige opgaver.

Statsforvaltningerne varetager nu hovedparten af opgaverne i de familieretlige sager. Som det fremgår af forarbejderne til loven, har det bl.a. været hensigten at skabe et ”enstrengt og mere gennemskueligt system, hvor alle opgaver i forbindelse med separation, skilsmisse og forældremyndighed samles et sted”.

For så vidt angår behandlingen af separations- og skilsmissesager fremgår de nye regler af ægteskabsloven (lovbekendtgørelse nr. 38 af 15. januar 2007 om ægteskabs indgåelse og opløsning som ændret ved lov nr. 504 af 6. juni 2007). Målet er, at ægtefællerne med udgangspunkt i øget rådgivning og mægling mv. kan opnå en samlet løsning på vilkårene i forbindelse med ægteskabets opløsning samt om spørgsmål om forældremyndighed, barnets bopæl, samværet samt betaling af børne- og ægtefællebidrag. Kan enighed ikke opnås, må tvisten afgøres af domstolene.

Efter ægteskabslovens § 37, stk. 2, skal alle anmodninger om separation og skilsmisse indgives til statsforvaltningen.

Når en sådan anmodning er modtaget, indkalder statsforvaltningen efter lovens § 39 til vilkårsforhandling, medmindre det fremgår af anmodningen, at betingelserne for at give separation eller skilsmisse er til stede, og begge ægtefæller meddeler statsforvaltningen, at de ikke ønsker vilkårsforhandling. Der skal heller ikke indkaldes, hvis der ønskes skilsmisse på grundlag af en separation, og vilkårene for separationen også gælder for tiden efter skilsmissen. Hvis statsforvaltningen finder, at særlige omstændigheder taler for det, skal der dog også i disse tilfælde indkaldes til vilkårsforhandling.

Det kan i den forbindelse bemærkes, at statsforvaltningerne i 2008 meddelte ca. 17.000 separationer og umiddelbare skilsmisser ved bevilling. I ca. 4.600 af disse havde der været vilkårsforhandling, mens der havde været konfliktmægling i knap 600. I knap 12.000 af sagerne havde der ikke været afholdt noget møde forud for bevillingen. For en nærmere analyse af disse tal henvises til Lennart Lyng Andersen og Svend Danielsen: Urimeligt stillede ægtefæller – samspillet mellem familieret og aftaleret, 2009, side 334 ff.

Under forhandlingen om vilkårene, herunder om ægtefællebidragspligten og dennes varighed, om overtagelse af fælles boliglejemål (herunder andelsbolig) samt om kompensationsbeløb efter ægteskabslovens § 56 i særejeægteskaber (de såkaldte § 56-krav), skal statsforvaltningen i nødvendigt omfang vejlede ægtefællerne.

Selv om separations- og skilsmissesagen principielt holdes adskilt fra spørgsmålet om skiftet af fællesboet og det økonomiske opgør i forbindelse med dette, fremgår det af Familiestyrelsens vejledning nr. 10074 af 6. december 2006 om statsforvaltningens behandling af sager om separation og skilsmisse, at der – målrettet efter de konkrete problemstillinger, ægtefællerne rejser under vilkårsforhandlingen – vejledes om bl.a. formuefællesskabets ophør. Herom anføres:

”I forbindelse med vejledning om formuefællesskabets ophør skal statsforvaltningen vejlede ægtefællerne om, at de ikke kun skal indgå aftale om delingen af deres indbo mv., men også om deling af de øvrige formueaktiver i fællesboet. Hvis ægtefællerne ønsker det, noteres sådanne aftaler i vilkårsforhandlingsprotokollen eller

lægges på sagen. Er ægtefællerne uenige om bodelingen, orienteres de om muligheden for at indbringe sagen for skifteretten.”

Statsforvaltningen kan tilbyde konfliktmægling ved uenighed om separations- eller skilsmissevilkårene, jf. ægteskabslovens § 41. I forarbejderne til denne bestemmelse nævnes, at spørgsmål om børnebidrag og eventuelt også bodelingen kan inddrages, når det måtte være naturligt. Rammerne for konfliktmæglingen er beskrevet nærmere i ovennævnte vejledning (pkt. 8.2), hvoraf bl.a. fremgår:

”Konfliktmæglingen varetages af sagsbehandlere i statsforvaltningen og psykologer eller andre sagkyndige. Mæglingen kan eventuelt også varetages af tilknyttede advokatmæglere. I konfliktmæglingen deltager normalt to mæglere, men det kan også besluttes, at mæglingen gennemføres af én mægler. Dette kræver, at mægleren har stor rutine, og at sagen er egnet til en sådan mægling.

[...]

Egentlige bodelingsspørgsmål er ikke omfattet af statsforvaltningernes tilbud om konfliktmægling. Angår ægtefællernes uenighed alene bodelingsspørgsmål, vil statsforvaltningen kunne henvise ægtefællerne til privat mægling.”

Sagsbehandlingen i de familieretlige sager i statsforvaltningerne (separation/skilsmisse, barnets bopæl, forældremyndighed, samvær og bidrag) varetages af jurister, kontorfunktionærer, socialrådgivere og fastansatte samt eksterne børnesagkyndige psykologer.

Protesterer en af ægtefællerne mod ægteskabets opløsning, eller er der trods forligs- og eventuelle mæglingsforsøg fortsat uenighed om et eller flere af vilkårene, følger det modsætningsvis af ægteskabslovens § 42, at statsforvaltningen ikke kan udstede separations- eller skilsmissebevilling. Hvis dette er tilfældet, eller hvis statsforvaltningen finder det betænkeligt at udstede en bevilling, afsluttes sagen, jf. lovens § 43. Hvis en ægtefælle på denne baggrund anmoder herom, indbringer statsforvaltningen sagen for retten. Efter anmodning fra en ægtefælle afsluttes sagen også ved statsforvaltningen og indbringes for retten, hvis ægtefællen er mødt til vilkårsforhandling, mens den anden ægtefælle er udeblevet trods to indkaldelser. Retten må da afgøre tvisten og afsige separations- eller skilsmisshed, jf. lovens § 37, stk. 1.

Det kan oplyses, at statsforvaltningerne i 2009 afsluttede 23.184 sager efter forældreansvarsloven, hvor der blev indgået forlig i 12.767. I 2009 blev 1.561 ægteskabssager indbragt for domstolene. Det kan supplerende oplyses, at der i 2009 var 16.223 skilsmisser og 15.210 separationer.

3. Udvalgets overvejelser

3.1. Indledning

Ved udformningen af procedureregler for offentlig bistand til private ægtefælleskifter må det tilstræbes at finde en smidig, hurtig og omkostningsbevidst måde at løse konflikterne på. Samtidig er det vigtigt, at de processuelle regler fører til materielt rigtige og forudsigelige afgørelser, så tilliden til det offentlige skiftesystem bevares.

Den bedste behandling af et ægtefælleskifte må siges at være, når ægtefællerne ved råd, vejledning eller f.eks. retsmægling får bistand til at blive enige om bodelingen, eller at deres uenighed i det mindste begrænses mest muligt. Kan de ikke blive enige, bør delingen af fællesejet i videst muligt omfang gennemføres i overensstemmelse med gennemskuelige regler. Indgåelse af et forlig, der afviger fra de materielle delingsregler, bør, når ægtefællerne har søgt det offentlige bistand, kun ske på et veloplyst grundlag.

Det er også væsentligt, at der tages højde for, at parterne i et ægtefælleskifte kan have modsatrettede interesser med hensyn til at fremme sagen. Mens den ene ægtefælle kan ønske, at sagen afsluttes hurtigt, kan det være en fordel for den anden, at den trækkes i langdrag. Det er vigtigt, at det offentlige ikke medvirker til, at skifterne unødigt trækker ud.

Sagens omkostningsniveau har betydning både for ægtefællerne og for det offentlige. Da det som nævnt som udgangspunkt er parternes ansvar at afvikle skiftet, er det som hovedregel også dem, der bør afholde udgifterne til sagens behandling, herunder også omkostningerne ved at stille skifteretterne til rådighed. For høje omkostninger bør dog ikke føre til, at ægtefællerne fravælger den mest hensigtsmæssige måde at løse konflikten på, herunder ved at undlade at udnytte muligheden for at få påkendt berettigede krav mod den anden ægtefælle. Ved udformning af de nye

skifteregler bør der derfor også fokuseres på omkostningerne ved sagens behandling.

3.2. Overordnede krav til privat ægtefælleskifte

Efter udvalgets opfattelse bør de nye regler udformes således, at ægtefællerne fortsat selv skal bestemme, om det offentlige skal inddrages eller ej. Ægtefæller, som vil og kan løse eventuelle konflikter i forbindelse med formuefællesskabets ophør på egen hånd, skal bevare denne mulighed. Derfor bør det offentlige kun inddrages, hvis en af parterne tager initiativ hertil.

I dag er det da også langt hovedparten af ægtefælleskifterne, der sker privat. Som det er nævnt i kapitel 4, blev der i 2008 kun afsluttet 784 ægtefælleskifter ved domstolene, hvilket skal ses i lyset af, at mellem 14.000 og 16.000 ægtepar er blevet skilt hvert år siden 2001.

Udvalget ser det ikke i sig selv som et problem, at kun få benytter sig af det offentliges tilbud om bistand til skifte. Det er kun et problem i det omfang, det offentlige tilbud fravælges, fordi det er for dyrt og for langsomt. Udvalget har søgt at udforme reglerne således, at tilbuddet til ægtefæller, der som udgangspunkt kan finde ud af skifte privat, forbedres. Udvalget foreslår således, at enhver af ægtefællerne skal kunne få skifterettens afgørelse af et enkelt tvistepunkt. Har de brug for skifterettens hjælp til udmeldelse af en sagkyndig til at foretage en vurdering, bør denne mulighed efter udvalgets opfattelse kunne stilles til rådighed af det offentlige. På samme måde bør det være muligt for en ægtefælle, der under et privat skifte har behov for at indkalde den anden ægtefælle til at afgive forklaring under vidneansvar, at gøre dette uden at anmode om offentligt skifte. Det samme gælder pålæg om udlevering af dokumenter mv. Endelig foreslår udvalget, at ægtefællerne skal kunne begrænse anmodningen om bistand fra det offentlige til den del af boet, som de ikke kan blive enige om, og dermed selv dele resten. Hermed bevarer ægtefællerne i vid udstrækning rådigheden over skiftebehandlingen, selv om der er særskilte forhold, som de ikke kan enes om.

3.3. Overordnede krav til offentligt ægtefælleskifte

Udvalget har på en række møder drøftet, hvilken struktur der er mest hensigtsmæssig for fremtidens offentlige ægtefælleskifter. Udvalget har i

den forbindelse overvejet, om det fortsat bør være skifteretterne, der skal varetage alle dele af den offentlige skiftebehandling, eller om det vil være hensigtsmæssigt, at statsforvaltningerne inddrages i større omfang end hidtil. Udvalget har gennemgået de processuelle regler om dødsboskifte og har desuden undersøgt udenlandsk ret med henblik på at hente inspiration til nye danske regler.

Om skifteretterne og statsforvaltningerne

Som påpeget har skifter af ægtefællers fælleseje træk, der kendes fra andre skifter som f.eks. dødsboskifterne. Der er tale om økonomiske opgør mellem parterne, som kan indebære stillingtagen til komplicerede juridiske problemstillinger. Sagerne minder derfor i vid udstrækning også om civile sager ved domstolene.

Der vil være en række fordele ved at beholde den eksisterende ordning, hvorefter alle offentlige skifter skal behandles af skifteretten. Disse fordele omfatter bl.a.:

- Behandlingen svarer på mange måder til den, der sker ved dødsboskifter.
- Skifteretterne har i dag bred erfaring med forligsbestræbelser i bodelingssager.
- Delingen af fællesboer vil i mange tilfælde indebære stillingtagen til tvister vedrørende vanskelige juridiske spørgsmål, som er mere egnet til behandling i skifteretterne end i statsforvaltningen.
- I nogle tilfælde forudsætter et ægtefælleskifte bevisførelse og udøvelse af tvang.
- Det vil ikke være nødvendigt at opbygge dobbeltkompetencer i statsforvaltningerne og skifteretterne.

Ægtefælleskifterne har imidlertid sammenhæng med de familieretlige spørgsmål, der behandles af statsforvaltningerne, idet der er tale om konflikter, som opstår i forbindelse med ægteskabets ophør. Det kunne ses som en forlængelse af tankerne bag strukturreformen på det familieretlige område, hvis også skiftesagerne startede ved statsforvaltningen, ligesom mulige konflikter ved statsforvaltningerne ville kunne bedømmes som et samlet hele. Udvalget har derfor overvejet, om der burde indføres en ordning, som medfører, at ægtefælleskifter skal indbringes for statsforvaltningen inden en eventuel skifteretsbehandling.

Statsforvaltningen ville i den forbindelse skulle vurdere, om sagen er egnet til en videre behandling i statsforvaltningens regi (rådgivning, vejledning og/eller konfliktmægling), eller om den har en sådan karakter eller omfang, at den skal indbringes for skifteretten af statsforvaltningen.

Statsforvaltningerne ville i givet fald få en aktiv rolle i behandlingen af ukomplicerede offentlige ægtefælleskifter, navnlig med at oplyse, vejlede og mægle. Statsforvaltningens sagsbehandling ville kunne afklare konfliktpunkter af økonomisk karakter til brug for sagens videre behandling i systemet, hvis det ikke lykkes ægtefællerne at komme til enighed med statsforvaltningens bistand.

Fordelene ved, at ægtefælleskifterne skulle starte ved statsforvaltningerne, ville bl.a. kunne være:

- Statsforvaltningerne har i forvejen i hvert fald skriftlig kontakt med ægtefællerne, idet alle sager om separation og skilsmisse behandles i statsforvaltningerne, og de fleste afsluttes der.
- Statsforvaltningerne vil i de ukomplicerede sager kunne tilbyde en helhedsorienteret løsning, som inddrager statsforvaltningernes nuværende opgaver og rådgivning mv. i forbindelse med ægtefælleskiftet.
- Statsforvaltningerne håndterer i forvejen spørgsmål, der vedrører visse aspekter i ægtefællernes økonomi – f.eks. et stigende antal sager om ægtefælle- og børnebidrag.
- Parterne opfatter ofte fællesbodelingen som en integreret del af separations- eller skilsmissesagen, og der vil i mange tilfælde kunne skabes bedre muligheder for at nå til et samlet forlig, hvis statsforvaltningerne har en aktiv rolle for så vidt angår bodelingen.
- Statsforvaltningernes personale har både uddannelse og erfaring i at vejlede og mægle om løsningen af væsentlige konfliktspørgsmål på en måde, der også inddrager psykologiske faktorer og ikke kun juridiske aspekter.
- Sager, hvor der kan indgås forlig i statsforvaltningerne, ville på denne måde ikke belaste skifteretterne, og skifteretterne ville være forbeholdt rollen som egentlig konfliktløser.

Samlet vurdering vedrørende statsforvaltningernes rolle

Efter en samlet vurdering af fordele og ulemper ved de mulige løsningsmodeller anbefaler udvalget, at alle ægtefælleskifter fortsat skal starte ved skifteretten. Herudover anbefaler udvalget, at den egentlige sagsbehandling frem over som udgangspunkt skal varetages af en bobehandler. Udvalget kan således ikke anbefale en ordning, der medfører, at skiftesagerne skal starte i statsforvaltningen.

Det er udvalgets opfattelse, at skifteretten er mest velegnet til at foretage den indledende forligsforhandling og visitation af sagen.

Mange bodelinger er så komplicerede, at det kræver en indgående specialviden om særlige spørgsmål, herunder f.eks. om skattespørgsmål, at behandle sagen. Denne viden findes allerede i dag hos skifteretten, hvilket hænger sammen med, at det er skifteretten, der dagligt håndterer de juridiske problemstillinger i sagerne, og som derfor løbende udbygger sin viden om retsreglerne.

I de fleste sager, hvor ægtefællerne søger offentlig bistand til delingen, vil det i øvrigt netop være, fordi der er et behov for løsning af de juridiske konflikter eller for at gennemtvinge oplysning af sagen, hvilket vil kræve medvirken af en domstol. I disse sager vil der ofte være behov for, at der kan træffes afgørelser om retlige tvister. Statsforvaltningen kan ikke afgøre tvister, og det vil derfor i sådanne tilfælde være tidsbesparende, at sagen starter ved skifteretten.

Hvis statsforvaltningerne skal kunne udføre en kvalificeret rådgivning i ægtefælleskifter, vil de skulle oparbejde og vedligeholde en høj ekspertise, som ikke er til stede i dag, og som ikke naturligt vil blive udbygget gennem juridisk sagsbehandling. En obligatorisk rolle for statsforvaltningen i starten af sagen vil derfor nødvendigvis medføre, at der opbygges en dobbeltkompetence set i forhold til skifteretterne.

Det er desuden udvalgets opfattelse, at der under det første møde i en skiftesag ikke bare skal ske vejledning, men der kan også være behov for sagsoplysning, der kan indebære brug af tvangsmidler, hvilket statsforvaltningerne ikke kan anvende. Et indledende møde i statsforvaltningen vil således ikke kunne erstatte det indledende møde i skifteretten.

Statsforvaltningernes ekspertise i dag er i høj grad bygget op for at kunne imødekomme behovet for en god sagsbehandling i forhold til sager, der vedrører børnenes forhold, mens de økonomiske vilkår, som f.eks. bidragspligten over for en ægtefælle, har fået mindre betydning.

Statsforvaltningerne er kun i personlig kontakt med en mindre del af de par, der bliver separeret eller skilt. En betydelig del – langt over halvdel – af parrene benytter sig nemlig af muligheden for at fravælge vilkårsforhandling hos statsforvaltningerne. Denne halvdel ville i givet fald således skulle møde i statsforvaltningen alene af hensyn til bodelingen.

Det er på denne baggrund udvalgets opfattelse, at det ikke vil bidrage med en sådan merværdi, at fordelene opvejer ulemperne ved at indføre en ordning, der kræver, at skifteanmodninger altid skal indsendes til statsforvaltningen, som indkalder parterne til et møde.

Der er derimod enighed i udvalget om, at statsforvaltningerne fortsat bør vejlede de ægtefæller, der giver møde under vilkårsforhandlinger, i forhold til spørgsmål om skifte, som har en naturlig sammenhæng med separations- eller skilsmisssagen.

Herudover er der enighed om, at statsforvaltningerne – som nu – skal vejlede ægtefællerne om muligheden for at indbringe fællesejendlinger for skifteretten, samt om betydningen og virkningen af, at sagen behandles som et privat eller som et offentligt skifte.

Hvis ægtefælleskiftet i øvrigt behandles eller vil blive behandlet som et privat skifte, ser udvalget heller ikke noget til hinder for, at statsforvaltningen giver råd og vejledning til ægtefællerne i forbindelse hermed. Sådan en vejledning kan f.eks. angå fordelingen ved at udarbejde udtrykkelige, skriftlige bodelingsaftaler samt oplysning om de grundlæggende regler om boets deling.

Statsforvaltningerne bør efter udvalgets opfattelse også fortsat orientere om fremgangsmåden, hvis ægtefællerne har brug for bistand til bodelingen. Der kan f.eks. henvises til særlige hjemmesider på Internettet samt oplyses om adresser på skifteretterne og autoriserede bobehandlere mv. Der kan også udleveres pjecer med svar på spørgsmål, der erfaringsmæssigt er tvivl om. Det gælder f.eks. spørgsmål om gæld, ejendomsvurdering og om udgifterne ved skifteretsbehandling.

Større inddragelse af statsforvaltningerne i delingen af fællesboet vil dermed kunne bidrage til at samle det offentliges ”servicetilbud” for separation og skilsmisse.

Bobehandlere - inspiration fra reglerne om dødsboskifte

Udvalget har som nævnt inddraget reglerne om behandling af dødsboskifter i overvejelserne om den overordnede struktur for behandlingen af ægtefælleskifterne.

Ved skiftereformen i 1996 blev der i dødsboskifteloven indført den ordning, at dødsboskifter skal gennemføres ved bobestyrerbehandling, medmindre arvingerne skifter privat. Ideen hermed var overordnet set, at bobestyreren gennem en mere uformel beslutningsproces har mulighed for at opgøre, værdiansætte og eventuelt realisere dødsboets aktiver og passiver og komme med forslag til fordeling af boets midler og aktiver mellem arvingerne.

Dødsbobehandlingen ved skifteretterne kan inddeles i en begyndelsesfase, en operationel fase og en afsluttende fase. I begyndelsesfasen træffer skifteretten beslutning om, hvorledes boet kan afsluttes, herunder om der skal ske boudlæg, være privat skifte eller ske bobestyrerbehandling, og hvem der i så fald skal udpeges som bobestyrer. Den operationelle fase i sidstnævnte tilfælde varetages af bobestyreren, som værdiansætter og eventuelt realiserer boets aktiver og udarbejder en boopgørelse. Bobestyreren har i denne fase for så vidt samme rolle som medhjælpere i ægtefælleskifter, men er blevet tildelt en række kompetencer, der fremmer sagsbehandlingen. Derudover varetager bobestyreren administrationen af dødsboets aktiver og drager omsorg for betaling af gæld. I den afsluttende fase træffer skifteretten afgørelse om, hvorvidt boopgørelsen kan godkendes.

Som det fremgår af betænkning nr. 1519, der er afgivet samtidig med denne, er der enighed om, at dødsboskiftereformen i alt væsentligt har været en succes, og at bobestyrerordningen i dødsboskifterne har fungeret tilfredsstillende. For en mere detaljeret gennemgang af dødsboskiftereglerne henvises til den nævnte betænkning.

For så vidt angår spørgsmålet om brugen af bobehandlere er der enighed i udvalget om, at der bør tilstræbes en ensretning med dødsboskiftereglerne. Fremtidens struktur i ægtefælleskifterne bør således bygge på prin-

cipperne om, at den egentlige sagsbehandling ved offentlige ægtefælleskifter bør varetages af en bobehandler, som udpeges af skifteretten, men som tildeles visse selvstændige funktioner til fremme af ægtefælleskiftet. Der henvises her til kapitel 7 og kapitel 8.

4. Delkonklusion

Det er udvalgets opfattelse, at ægtefællerne fortsat selv skal bestemme, om det offentlige skal inddrages i forbindelse med ægtefælleskiftet eller ej. Derfor bør det offentlige kun inddrages, hvis en af parterne tager initiativ hertil.

For så vidt angår offentlig skiftebehandling finder udvalget ikke, at fordelene opvejer ulemperne ved, at skifteanmodninger skal indsendes til statsforvaltningen som optakt til skiftebehandlingen.

Udvalget finder derimod, at der bør tilstræbes en ensretning med dødsboskiftereglerne, således at fremtidens struktur i ægtefælleskifterne kommer til at bygge på principperne om, at den egentlige sagsbehandling ved offentlige ægtefælleskifter varetages af en bobehandler.

Kapitel 7. Fremtidens ægtefælleskifte – skifterettens opgaver

1. Indledning

Ovenfor i kapitel 6 har udvalget afgivet sine anbefalinger til hovedlinjerne for fremtidens ægtefælleskifter. Udvalget har i den forbindelse foreslået, at alle ægtefælleskifter ligesom i dag bør starte ved skifteretten, men at den egentlige sagsbehandling fremover skal varetages af en bobehandler.

Hensigten er overordnet set, at skifteretten fremover bør bevare sin indledende vejlednings- og forligsfunktion og i øvrigt som hovedregel kun bør inddrages i de opgaver, der kræver en domstols medvirken. Skifterettens rolle i ægtefælleskifterne vil herefter primært bestå i at varetage indledende vejlednings- og forligsmægling, løse tvister, føre tilsyn med bobehandleren og træffe beslutning om tvangsmidler for at kunne gennemføre bobehandlingen.

Skifterettens nuværende rolle under ægtefælleskifterne er nærmere gennemgået i kapitel 6. I dette kapitel fremkommer udvalget med sine anbefalinger til skifterettens opgaver i fremtidens ægtefælleskifter.

For så vidt angår anbefalingerne til den eksterne bobehandleres rolle i fremtidens ægtefælleskiftesager henvises til kapitel 8.

2. Hvornår skal sagen kunne indbringes for skifteretten?

Udvalget har i kapitel 11 anbefalet, at formuefællesskabets ophør fremrykkes til det tidspunkt, hvor anmodningen om separation eller skilsmisse modtages i statsforvaltningen.

Det er udvalgets opfattelse, at der er en naturlig sammenhæng mellem tidspunktet for formuefællesskabets ophør og tidspunktet for, hvornår et offentligt skifte kan opstartes. På denne baggrund er det udvalgets opfattelse, at en ægtefælle bør kunne anmode skifteretten om bistand til deling af fællesboet samtidig med, at der indgives anmodning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse, når der er afsagt bosondringsdekret, eller når der er anlagt sag om ægteskabets omstødelse.

Skulle separations- eller skilsmisssagen ikke blive gennemført, f.eks. fordi en ægtefælle fortryder, eller en af dem dør, inden sagen om separation eller skilsmisse er afgjort, bør skifteanmodningen bortfalde. Det vil formentlig være sjældent forekommende, men der er principielt ikke noget til hinder for, at et skifte når at blive afsluttet, inden der endeligt er meddelt separation eller skilsmisse. Flytter ægtefællerne sammen igen, vil betydningen af et gennemført skifte efter udvalgets opfattelse skulle afgøres efter samme retningslinjer som dem, der i dag gælder i tilfælde, hvor ægtefæller har delt boet med henblik på forestående separation eller skilsmisse, men efterfølgende genoptager samlivet. Om svensk ret i en sådan situation henvises til kapitel 5, afsnit 3.3.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 9 og bemærkningerne hertil.

3. Hvordan skal sagen indbringes for skifteretten?

I dag kan hver af ægtefællerne rette henvendelse til skifteretten med henblik på at indbringe bodelingen for skifteretten. Der findes imidlertid ingen regler for, hvordan sagen skal indbringes.

I sit idéoplæg – forslag til en lov om opløsning af formuefællesskab fra 15. oktober 1998, anfører Advokatsamfundet følgende:

”Der bør indføres regler om kravene til indholdet af en skiftebegæring på samme måde, som der findes regler, der regulerer indholdet af en stævning.

Skiftebegæringen bør indeholde en redegørelse for baggrunden for begæringens indgivelse, en angivelse af formueforholdene i ægteskabet samt skæringsdagen. Dokumentation i form af ægtepagter, separations- eller skilsmisseansøgning m.v. skal vedlægges.”

Udvalget har på denne baggrund overvejet, om der fremover bør opstilles krav til, hvordan skifteretten anmodes om bistand, herunder om der skal medsendes dokumentation som foreslået af Advokatsamfundet.

Udvalget er for så vidt enigt i, at det vil være af stor betydning for de indledende møder i skifteretten, at skifteretten bibringes de fornødne oplys-

ninger om ægtefællernes aktiver, passiver og tvistepunkter inden mødet. På den anden side indebærer et almindeligt hensyn til ægtefællerne og hensynet til en sikring af enkel adgang til skiftesystemet, at ægtefællerne selv uden advokatbistand kan indgive en anmodning om skifterettens bistand. Skiftereglerne bør derfor ikke stille for skrappe krav i denne indledende fase. Skifteanmodningen bør efter udvalgets opfattelse alene indeholde de oplysninger, der er nødvendige for skifteretten ved vurderingen af, om der overhovedet kan foretages skiftebehandling.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at kravene til skifteanmodningen begrænses mest muligt. Det vil som minimum være nødvendigt for skifteretten at kunne identificere ægtefællerne og at kunne kontrollere, at betingelserne for at indlede et skifte er indtrådt. Der bør derfor stilles det krav, at anmodningen om skifte ledsages af oplysninger om ægtefællernes identitet, herunder navne, adresser, fødselsdato og om muligt cpr-numre. Herudover bør der i forbindelse med indgivelsen af skifteanmodningen skulle vedlægges dokumentation for, at der er indsendt anmodning om separation eller skilsmisse til statsforvaltningen, jf. herom kapitel 6.

Er disse betingelser opfyldt, vil skifteretten efterfølgende kunne anmode ægtefællerne om at indsende oplysninger og dokumentation mv. til brug for den videre behandling, men selve skifteanmodningen bør altså efter udvalgets opfattelse være så formfri som muligt. De hensyn, der ligger bag Advokatsamfundets forslag, mener udvalget at tage højde for ved sit forslag om, at skifteretten skal sørge for, at der foreligger de nødvendige oplysninger til brug for det første møde, jf. herom i afsnit 4.2 nedenfor.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 10, stk. 1, og bemærkningerne hertil.

4. Skiftebehandlingens opstart – møde i skifteretten

4.1. Indkaldelse

Når anmodningen om bistand er modtaget, skal skifteretten foretage en indledende vurdering af, om anmodningen opfylder de formelle krav, der er nævnt ovenfor, for, at et skifte kan gennemføres. Er dette tilfældet, indkalder skifteretten ægtefællerne til et indledende møde. Er de grundlæggende krav ikke opfyldt, afviser skifteretten sagen.

Set i lyset af udvalgets forslag om, at det vil være det klare udgangspunkt, at behandlingen af skiftesager skal foretages af en bobehandler, har udvalget overvejet, om der er behov for et sådant indledende møde med ægtefællerne, eller om ægtefællerne med det samme – på et skriftligt grundlag – bør henvises til en bobehandler.

Udvalget er af den opfattelse, at det er værdifuldt, at et offentligt ægtefælleskifte starter med et møde i skifteretten, hvor skifteretten kan foretage en grundlæggende vejledning og formentlig også vil kunne afslutte behandlingen af nogle sager gennem forligsmægling. Efter udvalgets opfattelse taler meget imidlertid for, at to ægtefæller, der begge er repræsenteret ved en advokat, ikke nødvendigvis bør indkaldes til vejledningsmødet, da disse ægtefæller må antages på anden vis at være tilstrækkeligt informeret om skiftebehandlingen. Hvis begge parter i et sådant tilfælde erklærer, at sagen kan gå direkte over til bobehandleren, bør ægtefællernes ønske i et sådant tilfælde som udgangspunkt respekteres. Udvalget foreslår derfor, at mødet kan undlades, hvis det undtagelsesvis skønnes upåkrævet.

Det bør være op til skifteretterne at afgøre, om indkaldelsen til første møde skal forkyndes med det samme og i givet fald, hvilken forkyndelsesmetode der så skal anvendes. Det vil således ofte være hensigtsmæssigt at indkalde ved et almindeligt brev og kun anvende forkyndelse, hvis det på forhånd vurderes at være påkrævet, eller det viser sig, at der er problemer med udeblivelse fra mødet.

På første møde vil der kunne foretages en indledende orientering, hvor skifteretten kan vejlede ægtefællerne om skiftereglerne og den videre proces. Herudover kan skifteretten – f.eks. med udgangspunkt i ægtefællernes R 75-udskrifter og ægtefællernes egne oplysninger – foretage forligsmægling i det omfang, det forekommer muligt at nå frem til et forlig eller et delforlig. Dette betyder, at ægtefæller, der reelt ikke behøver bistand fra en bobehandler, ikke bliver påført udgifterne til en sådan, hvis de efter den første vejledning i skifteretten kan opnå enighed eller stort set enighed. Et indledende møde i skifteretten vil på denne måde kunne bidrage til, at parterne kan skifte privat uden yderligere brug af det offentlige system eller i hvert fald lette bobehandlerens efterfølgende arbejde med sagen.

Det er på denne baggrund udvalgets opfattelse, at et offentligt skifte som absolut udgangspunkt bør indledes med et indledende vejledningsmøde i skifteretten.

Det kræves ikke, at anmodningen går ud på udpegning af en bobehandler. Også en ægtefælle, der ikke har truffet en sådan beslutning, kan under et igangværende privat skifte anmode om bistand i form af vejledning.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 10, stk. 2, og § 11 og bemærkningerne hertil.

4.2. Oplysninger til brug for mødet i skifteretten

Hvis skifteretten ikke har de fornødne oplysninger om ægtefællernes økonomiske forhold, vil første møde sjældent kunne resultere i fyldestgørende vejledning eller et forlig. Det er derfor efter udvalgets opfattelse hensigtsmæssigt, at skifteretten på mødet er i besiddelse af de overordnede oplysninger om ægtefællernes økonomiske situation, herunder om aktiver og passiver i fællesboet.

Udgangspunktet bør være, at de nødvendige økonomiske oplysninger kommer fra ægtefællerne selv. På denne baggrund bør ægtefællerne, inden det indledende møde afholdes, anmodes om at indsende oplysninger om forhold af betydning for skiftet, herunder bl.a. oplysninger om egne – og i videst muligt omfang om ægtefællens – aktiver og passiver og disses skønnede værdi. Det vil således være naturligt, hvis skifteretten anmoder ægtefællerne om at indsende en specifikation af de personlige skatteoplysninger, herunder indtægtsoplysninger, indberetninger fra pengeinstitutter og værdipapirdepoter samt en R 75-udskrift. Herudover vil en opregning af sagens tvistepunkter være en god hjælp for skifteretten på det første møde.

Udvalget skal i den forbindelse foreslå, at der udarbejdes relevante formularer til brug for boopgørelsen med en udførlig vejledning, som placeres på skifterettens hjemmeside på internettet, således at de let kan anvendes af ægtefællerne. Det vil endvidere være naturligt, at statsforvaltningerne udleverer de nødvendige formularer til at indlede behandlingen ved skifteretten, hvis det under mødet i statsforvaltningen viser sig, at der kan være behov herfor. Det vil være naturligt at tage udgangspunkt i de

blanketter (formueoversigter), der i dag anvendes af skifteretten i forbindelse med behandling af sager om uskiftet bo. Udvalget skal på den baggrund foreslå, at der udarbejdes en formular til brug for boopgørelsen. Det er udvalgets erfaring, at det er forholdsvist problemløst for den længstlevende ægtefælle at udfylde skemaet uden professionel hjælp.

Skifteretten har ikke i dag mulighed for uden samtykke at indhente oplysninger om ægtefællerne til brug for indledende møder i skifteretten. Sagens oplysning følger i øvrigt i vid udstrækning, hvad der gælder i borgerlige sager, hvorefter parterne selv har rådighed over, hvilke oplysninger der fremlægges for retten. Heller ikke skifterettens medhjælper kan uden samtykke indhente oplysninger om ægtefællerne, som ikke er almindeligt offentligt tilgængelige.

I dødsboskiftesager har skifteretten derimod mulighed for at indhente de nødvendige oplysninger fra CPR-registeret og om afdødes testamentariske dispositioner fra Centralregisteret for Testamenter eller på anden måde, jf. dødsboskiftelovens § 7, stk. 2. Desuden kan skifteretten indhente et R 75-udskrift om afdødes økonomiske forhold fra SKAT.

Hvis ægtefællerne ikke indsender oplysningerne til skifteretten i rimelig tid inden mødet, kan dette vanskeliggøre skifterettens arbejde. Udvalget er da også opmærksomt på, at der i dag ofte bruges uforholdsmæssigt meget tid og mange ressourcer på at få ægtefællerne til selv at fremskaffe oplysninger om deres aktiver og passiver, hvilket forsinker og fordyrer processen. Udvalget er også bekendt med, at tilbageholdelsen af de nødvendige oplysninger i nogle tilfælde alene har til formål at forhale processen, ligesom manglende oplysninger om aktiver, der indgår i bodelingen, kan betyde, at afgørelser om udlodninger af de centrale aktiver, såsom f.eks. familiens bolig, ikke kan træffes.

På denne baggrund er der efter udvalgets opfattelse behov for, at skifteretten selv får adgang til at indhente de mest nødvendige basisoplysninger, herunder i første omgang navnlig et R 75-udskrift, om ægtefællernes økonomiske forhold, hvis en ægtefælle ikke efter anmodning fra skifteretten fremsender oplysninger, eller det fremsendte er mangelfuldt. Skifteretten må efter udvalgets opfattelse udstyres med den fornødne hjemmel til at sikre, at de nødvendige oplysninger om ægtefællernes økonomiske forhold er til stede ved det første møde også i de tilfælde, hvor en ægtefælle viser sig at være uvillig eller ikke har den fornødne evne til at indsende oplysningerne.

Udvalget er opmærksomt på, at der er væsentlig forskel på at indhente oplysninger om f.eks. en afdød persons testamentariske dispositioner og skatteoplysninger og at indhente private økonomiske oplysninger om (levende) ægtefæller. De oplysninger, der er nødvendige til brug for skifterettens behandling, vil ofte være af personfølsom karakter. Ægtefællerne kan på den anden side gennem indgåelse af ægteskab og etablering af formuefællesskab siges at have sat sig i en situation, der – af hensyn til den anden ægtefælle – forpligter begge til at medvirke ved opløsningen af formuefællesskabet. Ægtefællerne bevarer rådigheden over deres aktiver under delingen og skal på denne baggrund ikke kunne opnå en uretmæssig fordel ved at søge at tilbageholde oplysninger eller besværliggøre sagsoplysningen. Enhver af ægtefællerne har krav på at få gennemført et skifte og kan anmode skifteretten om bistand hertil. Hvis skifteretten skal kunne yde den bistand, som ægtefællen har ret til, vil det kræve, at skifteretten har de nødvendige redskaber hertil.

Samlet set er udvalget derfor af den opfattelse, at hensynet til sagens oplysning vejer tungere end hensynet til beskyttelse af ægtefællernes privatøkonomiske forhold. Skifteretten bør således efter udvalgets opfattelse have adgang til uden samtykke at indhente de basale oplysninger. Oplysningerne bør kunne indhentes fra offentlige myndigheder, herunder navnlig f.eks. Ægtepagtsregistret eller SKAT.

Udvalget har overvejet, om der i forlængelse heraf bør stilles krav om lovlig forkyndelse af indkaldelsen til første møde i skifteretten, førend retten kan indhente oplysninger. Det er imidlertid som nævnt kun hensigten, at skifteretten skal indhente helt grundlæggende økonomiske oplysninger i form af f.eks. et R 75-udskrift fra SKAT. På den baggrund finder udvalget ikke, at der skal opstilles et krav om, at indkaldelse til første møde skal være (lovligt) forkyndt, før skifteretten kan indhente oplysninger.

Som anført ovenfor i afsnit 2 har Advokatsamfundet foreslået, at skifteanmodningen bør indeholde en redegørelse for baggrunden for anmodningens indgivelse. Udvalget er enig i, at det er værdifuldt for forberedelsen til mødet, at både skifteretten og modparten ved, hvad uenigheden drejer sig om. Udvalget foreslår derfor, at ægtefællerne inden det første møde i skifteretten så vidt muligt skal oplyse, hvilke spørgsmål parterne er uenige om.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 12, stk. 1 og 2, og bemærkningerne hertil.

4.3. Mødepligt for ægtefællerne

Med hensyn til fremmøde under sagen er det efter udvalget opfattelse af afgørende betydning, at begge ægtefæller medvirker og deltager personligt i det første møde i skifteretten, fordi der her skal ske en grundlæggende afklaring af tvistepunkter og eventuelt oplysning af sagen ved forklaring under strafansvar.

Udebliver den ægtefælle, der har fremsat anmodning om offentlig bistand til skifteretten, følger det af princippet i civile sager, at sagen bør afvises, medmindre den anden ægtefælle er mødt og ønsker sagen fremmet.

Udebliver den ægtefælle, der ikke har anmodet om skifterettens bistand, fra mødet, bør ægtefællen efter udvalgets opfattelse kunne mødes med samme tvangsmæssige foranstaltninger som vidner, der undlader at møde frem i retten. Skifteretten kan kun træffe beslutning om at anvende tvangsskridt, hvis rettens indkaldelse med pålæg om fremmøde til ægtefællen er lovligt forkyndt for vedkommende efter retsplejelovens almindelige regler herom. Skifteretten bør kun anvende tvangsskridt, hvis forholdene i øvrigt taler derfor. Der henvises til afsnit 5.1 nedenfor.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 13, stk. 1-3, og bemærkningerne hertil.

4.4. Oplysninger om parternes aktiver og passiver

Efter den nugældende regel i fællesboskiftelovens § 65, stk. 1, skal skifteretten foretage ”registrering” af parternes aktiver, hvilket i praksis vil sige en opgørelse af samtlige kendte aktiver, evt. sammenholdt med regnskaber og selvangivelser. Registrering skal som udgangspunkt finde sted i forbindelse med ”begyndelsesforretningen” eller snarest muligt derefter, jf. § 15 i fællesboskifteloven.

Efter udvalgets opfattelse vil det sjældent være muligt eller særlig hensigtsmæssigt på første møde at foretage en egentlig registrering af alle fællesboets aktiver og passiver mv. Et af formålene med de indledende møder er dog som nævnt ovenfor, at der – primært ved, at ægtefællerne

forinden anmodes om at lave en fortegnelse over deres aktiver og passiver – fremskaffes oplysninger, som vil kunne lette den efterfølgende sagsbehandling.

Skifteretten bør efter udvalgets opfattelse på mødet desuden gennemgå oplysningerne med henblik på korrektion og supplerings heraf.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 15, stk. 1, og bemærkningerne hertil.

4.5. Indsigelser mod skifterettens kompetence

Det må forventes, at den ægtefælle, der ikke har indgivet anmodningen om offentligt skifte, enten inden eller på det første møde i skifteretten i nogle tilfælde vil gøre indsigelser mod skifterettens kompetence til at behandle boet. Sådanne indsigelser kan f.eks. gå på, at hele boet allerede er delt ved aftale eller eventuelt ved udenlandsk dom, at der ikke er noget fællesbo, fordi ægteskabet var et rent særejeægteskab, at skifteretten ikke har international kompetence, eller at der ikke længere er noget krav på deling.

I nogle tilfælde vil indsigelsen umiddelbart kunne afvises, f.eks. fordi der ikke er nogen form for dokumentation for indsigelsen. I så fald bør skifteretten fortsætte sagsbehandlingen og vejlede den, der gør indsigelse, om, at denne kan anlægge sag efter reglerne om enkeltspørgsmål. Skifterettens afgørelse kan kæres til landsretten.

I andre tilfælde vil det forholdsvist let kunne konstateres, at der er dokumentation for indsigelsen. I givet fald må skifteretten afvise sagen på det foreliggende grundlag og henvise den ægtefælle, der mener, at der er noget at dele, til at anlægge sag efter reglerne om enkeltspørgsmål.

Skifteretten har i øvrigt selv sagt en forpligtigelse til på eget initiativ at påse sin saglige og stedlige kompetence.

I alle tilfælde bør skifteretten forsøge at nå en løsning på vejlednings- og forligsmødet. Lykkes det ikke at nå en løsning, må skifteretten træffe en afgørelse efter den nødvendige bevisførelse.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 14 og bemærkningerne hertil.

4.6. Skifterettens indledende vejledning og forligsmægling

Som nævnt ovenfor er det bl.a. formålet med første møde i skifteretten, at ægtefællerne kan vejledes, og at et eventuelt forlig eller delforlig kan søges indgået.

Efter udvalgets opfattelse bør skifterettens vejledning af ægtefællerne i hvert fald omfatte nødvendige oplysninger om ægtefællernes retsstilling, hvilket svarer til, hvad der gælder efter dødsboskiftelovens § 7, stk. 3. Skifteretten bør i den forbindelse orientere parterne om muligheden for at anmode om retsmægling i overensstemmelse med de nærmere regler herom, jf. retsplejelovens kapitel 27.

Som nævnt opfordres ægtefællerne til at forlige sagen i videst mulige omfang. Kan der ikke opnås et fuldstændigt forlig, som ender ud i en bodelingsaftale, vil den efterfølgende sagsbehandling lettes markant ved, at der i hvert fald konstateres enighed om flest mulige punkter.

Som det fremgår af kapitel 8, er det udvalgets opfattelse, at den tungere sagsbehandling som udgangspunkt bør foretages af bobehandleren. Det er således udvalgets opfattelse, at skifterettens vejledning bør begrænses til de grundlæggende principper i de kvalitative og kvantitative delingsregler. Det er altså ikke hensigten, at skifterettens forligsmægling skal strække sig ud over denne helt grundlæggende vejledning og forligsmægling, som skal kunne gives mundtligt og umiddelbart på det første møde.

Forligsmæglingen skal navnlig ikke angå mere komplicerede forhold, såsom aktiver behæftet med latente skattebyrder osv., da vejledning herom bør overlades til de specialiserede bobehandlere, som har mulighed for at foretage en nøjere granskning af de nærmere økonomiske forhold mellem ægtefællerne.

I det omfang ægtefællerne på baggrund af skifterettens grundlæggende vejledning kan enes om at udfærdige en boopgørelse og bodelingsaftale, bør skifteretten efter udvalgets opfattelse kunne bistå hermed, men kun i det omfang det findes ubetænkeligt. I boer, der er komplicerede eller f.eks. indeholder en fast ejendom, hvor der skal udarbejdes overdragelsesdokumenter, og i boer, hvor en eller begge ægtefæller er selvmødere med aktiver og passiver af en vis størrelse, bør skifteretten udvise tilba-

geholdenhed med forligsmæglingen og i stedet henvise sagen til en bobehandler.

Er der et behov for det, finder udvalget, at skifteretten, navnlig hvor bodelingsafslutning ligger lige for, bør kunne indkalde til yderligere møder. Herudover bør skifteretten kunne indkalde til nyt møde, hvis en af ægtefællerne ikke møder op.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 15, stk. 2-3, og bemærkningerne hertil.

4.7. Om bevisførelse på møderne i skifteretten

Det er udvalgte opfattelse, at der i dag spildes meget tid ved skifteretterne, når en ægtefælle er modvillig til at samarbejde om oplysning af sagen.

Herudover vil det efter udvalgets opfattelse ofte være unødigt spild af tid at vente med iværksættelse af visse oplysningstiltag, som lige så godt kan påbegyndes med det samme. Dette kunne f.eks. være, hvor ægtefællerne har fælles fast ejendom, som skal vurderes i forbindelse med skiftet.

Udvalget finder derfor, at der er god grund til at give skifteretten mulighed for allerede på det første møde at træffe beslutning om sagkyndige vurderinger mv. Herudover finder udvalget ikke, at der er noget til hinder for, at skifteretten allerede på det første møde vil kunne pålægge den ene eller begge ægtefæller at møde og afgive forklaring samt at fremlægge dokumenter.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 16 og bemærkningerne hertil.

4.8. Afslutning af skiftet eller henvisning til bobehandler

I det omfang ægtefællerne enes om at udfærdige en boopgørelse og bodelingsaftale, kan sagen afsluttes under eller på grundlag af det første møde i skifteretten. Dersom dette ikke kan lade sig gøre, fordi ægtefællerne er for langt fra hinanden, oplysningsgrundlaget ikke er tilstrækkeligt, eller skiftet på grund af karakteren af aktiverne og passiverne er for kompliceret til, at det kan lukkes på det første vejledningsmøde, henviser skifteret-

ten sagen til behandling ved en bobehandler, hvis en af ægtefællerne anmoder om det. I modsat fald hæves sagen.

Efter de nugældende regler forbliver ægtefælleskiftesagen i skifteretten, der i sidste ende afgør parternes tvistepunkter ved dom (offentligt skifte). Udvalget har i lyset af forslaget om etablering af en bobehandlerordning overvejet, om nogle ægtefælleskifter fortsat skal blive i skifteretten – uden at der udpeges en bobehandler – eventuelt med mulighed for beskikkelse af en medhjælper.

Formålet med etablering af bobehandlerordningen er som nævnt i kapitel 8 overordnet set, at skifteretterne fremover ikke skal varetage sagsbehandlingsfunktioner, men primært kun skal træffe afgørelse om tvistepunkter og om udøvelse af tvangsmidler.

Som en mulig undtagelse har udvalget overvejet sager, hvor begge parter har advokat, og hvor der primært udestår juridiske tvister af mere eller mindre principiel art. I disse tilfælde vil parterne dog i stedet kunne skifte privat og benytte den brede mulighed for at søge enkeltspørgsmål afgjort, som udvalget har foreslået i kapitel 9 om skifteretternes saglige kompetence. Udvalget ser derfor ikke grund til at opretholde en mulighed for et skifteretsskifte til denne type sager.

Som en anden undtagelse har udvalget overvejet de små fællesboer, dvs. fællesboer, hvor der ikke er større eller komplicerede aktiver af betydning, og som derfor meget hurtigt og enkelt vil kunne afsluttes efter afklaring af et eller to tvistepunkter. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at sådanne skifter bør kunne løses på det indledende vejlednings- og forligsmæglingsmøde i skifteretten. Er der undtagelsesvist behov for flere møder for at kunne løse sagen, vil det netop i sådanne boer kunne være relevant at benytte den foreslåede mulighed for, at skifteretten kan beslutte at afholde et eller flere yderligere møder.

Samlet set er udvalget derfor af den opfattelse, at der ikke fremover er behov for, at skifteretten skal foretage den egentlige sagsbehandling af en ægtefælleskiftesag.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 17, stk. 1, og bemærkningerne hertil.

5. Skifterettens rolle ved bobehandlerens arbejde

Det er flere gange nævnt ovenfor, at udvalgets anbefaling er, at den egentlige skiftebehandling fremover skal udføres af bobehandleren. Som det fremgår af kapitel 8, er det imidlertid efter udvalgets opfattelse ikke hensigtsmæssigt, at bobehandleren tildeles kompetence til at træffe afgørelse i forbindelse med egentlig tvistløsning eller i forbindelse med udøvelse af tvangsmidler. Det er udvalgets opfattelse, at det fortsat skal være skifteretten, der er kompetent på dette område, men at skifterettens rolle bl.a. bør være at bidrage til, at bobehandleren kan udføre sit arbejde på en fyldestgørende måde.

I dette afsnit gennemgås udvalgets anbefalinger til, hvilke redskaber skifteretten bør have med henblik på at bistå bobehandleren ved udførelsen af arbejdet. Der henvises i øvrigt generelt til kapitel 8, hvor også Advokatsamfundet og Finn Taksø-Jensens bemærkninger til forholdet mellem bobehandleren og skifteretten er gengivet.

5.1. Skifterettens brug af tvangsmidler under sagen

Som anført ovenfor i afsnit 4.3 finder udvalget, at der bør være mødepligt for parterne på det første vejlednings- og forligsmøde i skifteretten. Udvalget har herudover overvejet, hvilke beføjelser og tvangsmidler skifteretten bør tildeles, således at krav om udlevering af oplysninger, afgivelse af forklaring eller et krav om fremmøde kan gennemtvinges.

Efter retsplejelovens § 660, stk. 2, kan skifteretten i dag om fornødent pålægge parter og andre at give møde og afgive forklaring efter reglerne om vidner. En ægtefælles afståelse fra at afgive forklaring kan desuden medføre, at den anden ægtefælles forklaring lægges til grund. Der er i dag hjemmel for skifteretten til at bruge tvangsmidler, men kun når boet er taget under offentligt skifte, altså hvor beslutningen om, at boet skal skiftes offentligt, er truffet.

Tilsvarende regel findes i dødsboskifteloven. Efter dødsboskiftelovens § 92, stk. 2, kan skifteretten således pålægge enhver at give møde, afgive forklaring og fremlægge dokumenter efter retsplejelovens regler om vidnepligt og editionspligt for tredjemand.

Generelt gælder det, at parter i civile sager ikke skal afgive forklaring efter vidnereglerne, jf. retsplejelovens § 305, og parterne kan som udgangspunkt ikke mødes med anden sanktion end processuel skadevirkning, jf. retsplejelovens § 344, stk. 2, hvis de ikke afgiver forklaring eller undlader at fremlægge oplysninger af en bestemt karakter, idet retten kan tillægge dette virkning til fordel for modparten. Anvendelse af f.eks. vidnereglerne over for en ægtefælle vil derfor indebære en fravigelse af det almindelige udgangspunkt for civile sager. Når anvendelse af tvangsmidler efter de gældende regler finder sted i ægtefælleskiftesager i videre omfang end almindelige civile sager, skyldes det imidlertid bl.a., at begge ægtefæller har en gensidig pligt til at medvirke til at få delt deres fællesbo. Denne forpligtelse til at medvirke ved delingen af boet må efter udvalgets opfattelse også indebære, at en ægtefælle kan mødes med sanktioner, hvis vedkommende ikke medvirker.

Udvalget er af den opfattelse, at det er afgørende for bobehandlerordningen, at der etableres en hurtig adgang for bobehandleren til at få oplysninger også fra en ægtefælle, der er uvillig til at bidrage til sagens oplysning. Behovet for anvendelse af tvangsmidler vil således primært opstå i forbindelse med bobehandlerens sagsbehandling.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at der i en del ægtefælleskifter i dag bruges unødigt mange ressourcer og meget tid på at fremskaffe oplysninger fra de ægtefæller, der ikke ønsker at medvirke. Samtidig kan den ene ægtefælle i nogle tilfælde opnå en fordel ved at forsinke sagen. Det er en af bobehandlerens centrale opgaver at fremskaffe et dækkende grundlag for udarbejdelse af en opgørelse over ægtefællernes bodele, og det vil af og til være nødvendigt at anvende tvangsmidler mod en af ægtefællerne for at få fremlagt de relevante oplysninger.

Udvalget har på den baggrund overvejet, om bobehandleren skal tildeles en selvstændig kompetence til at anvende tvangsmidler. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at anvendelse af tvangsmidler altid må forudsætte forudgående domstolskontrol med de sædvanlige retsgarantier, der er forbundet hermed.

Bobehandleren vil selvsagt ofte være den, der tager initiativ til anvendelse af tvang over for ægtefællerne, fordi det vil være bobehandleren, der har det bedste kendskab til sagen. Bobehandleren bør efter udvalgets opfattelse derfor kunne anmode skifteretten om, at en part skal udsættes for et tvangsmiddel, herunder f.eks. vidnepligt eller editionspligt (fremlæg-

gelse af dokumenter). Skifteretten forudsættes dog altid i det enkelte tilfælde at foretage en selvstændig vurdering af, om tvang er nødvendig, og at anvendelse af tvang i den enkelte sag ikke går videre, end hvad der er tilstrækkeligt.

Udvalget skal på denne baggrund anbefale, at skifteretten fortsat skal kunne anvende de tvangsmidler, der er nævnt i retsplejelovens § 178, over for en ægtefælle, der trods pålæg herom undlader at give møde i retten, nægter at afgive forklaring eller nægter at forevise eller udlevere genstande eller dokumenter.

Skifteretten bør i hvert enkelt tilfælde overveje, om ægtefællens undladdelse af at efterkomme bobehandlerens henstilling bør tillægges procesuel skadesvirkning, eller om der skal anvendes tvangsmidler.

Udvalget har i sit arbejde overvejet, om bobehandleren uden at inddrage skifteretten skulle have kompetence til at udstede pålæg til ægtefællerne. Det er jo for så vidt således, at eventuelle pålæg, der udstedes til ægtefællerne (og til andre, jf. afsnit 5.2), ikke i sig selv kan betragtes som et tvangsmiddel. Pålægget har derimod mere karakter af en påmindelse om, hvad ægtefællen (eller tredjemand) er forpligtet til. Udvalget finder ikke desto mindre, at retssikkerhedsmæssige hensyn taler for, at pålæg kun udstedes af skifteretten. Hertil kommer, pålægget vil have en mere autoritativ karakter, hvis det udstedes af skifteretten, end hvis det udstedes af en privat bobehandler.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 72 og bemærkningerne hertil.

5.2. Tvangsmidler over for tredjemand

Efter de nugældende regler har skifteretten adgang til at pålægge tredjemand at forevise eller udlevere dokumenter efter retsplejelovens regler om edition, eller at møde frem i retten og afgive forklaring som vidne. Der henvises i den forbindelse til retsplejelovens kapitel 28.

Som et eksempel på en landsretskendelse herom kan henvises til T:FA 2002.321 V, hvori landsretten tiltrådte, at Ingeniørsammenslutningen, Danica, Kommunernes Pensionskasse, Danske Bank og skatteforvaltningen kunne tilpligtes at fremkomme med oplysninger på baggrund af en kendelse fra skifteretten. Landsretten bemærkede, at det ikke kan pålæg-

ges de pågældende udenforstående at udlevere oplysningerne, uden at de har haft lejlighed til at udtale sig, ligesom et pålæg herom forudsætter, at betingelserne i retsplejelovens kapitel 28 er opfyldt.

Udvalget er af den opfattelse, at brug af tvangsmidler over for tredjemand kan være af afgørende betydning for sagens oplysning. Udvalget foreslår derfor, at der fortsat skal være en adgang for skifteretten – trods modvilje fra en ægtefælle – til at fremskaffe de nødvendige oplysninger fra tredjemand, herunder banker, forsikringselskaber mv., men at der også fortsat skal gives de pågældende lejlighed til at udtale sig mv.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 72 og bemærkningerne hertil.

5.3. Andre tvangsmidler

Ud over tvangsmidler, der retter sig direkte mod ægtefællen eller tredjemand, kan der opstå et behov for tvangsmæssigt at søge en vurderingsforretning gennemført. Bobehandleren vil normalt ikke under sagen have selvstændig, fysisk rådighed over fællesboets aktiver, og bobehandleren skal derfor have mulighed for at få adgang til at besigtige og vurdere aktiver, der er i parternes besiddelse.

Efter nugældende praksis er der en vis adgang til, at skifteretten med politiets og eventuelt tillige med fogedrettens bistand kan skaffe sig (og eventuelle vurderingsmænd) adgang til at besigtige genstande eller lokaliteter, der er undergivet ægtefællernes rådighed. Udvalget finder, at skifteretten fortsat skal have denne kompetence, men at den samtidig skal tydeliggøres gennem udtrykkelig hjemmel i loven. Skifteretten bør således kunne beslutte, at en bobehandler eller en vurderingsmand skal have adgang til at besigtige og vurdere genstande eller fast ejendom, der er i en ægtefælles besiddelse. Bestemmelserne tænkes anvendt, hvis en ægtefælle nægter bobehandleren eller eventuelle vurderingsmænd adgang til at besigtige aktiver, herunder navnlig faste ejendomme eller andre mere immobile aktiver.

Udvalget har desuden overvejet, om skifteretten skal henvises til at anmode fogedretten om bistand i forbindelse med at skaffe sig selv eller bobehandleren m.fl. adgang til en af ægtefællernes ejendom mv., eller om skifteretten fremover selv bør kunne træffe afgørelse herom.

Denne type tvangsskridt er efter retsplejelovens kapitel 46 generelt henlagt til fogedretten. Efter konkurslovens § 112, stk. 1, kan skifteretten på begæring af kurator imidlertid skaffe denne adgang til boets lejemål og boets faste ejendomme, der benyttes af skyldneren. Skifteretten kan endvidere sætte kurator i besiddelse af boets aktiver, forretningspapirer og materiale, der er i skyldneres besiddelse.

Baggrunden for konkurslovens § 112 er navnlig, at ind- og udsættelsesforretninger i konkurssager ofte skal gennemføres i umiddelbar fortsættelse af afsigelsen af et konkursdekret. Formålet med en hurtig udsættelsesforretning findes kun i begrænset omfang ved ægtefælleskifter, men udvalget finder ikke, at der er noget til hinder for, at skifteretten får en lignende kompetence på dette område. Udvalget finder således, at det i mange tilfælde må betragtes som unødigt dobbeltarbejde, hvis skifteretten skal anmode fogedretten om bistand i forbindelse med ægtefælleskiftesager, hvor skifteretten i forvejen har været nødt til at tage stilling til en anmodning fra bobehandleren.

De retsgarantier, som er gældende for tvangsskridt i fogedretligt regi, skal naturligvis også gælde for skifteretten, og de processuelle regler, der gælder for fogedforretninger, jf. retsplejelovens kapitel 46, bør derfor også gælde.

Hvis tvangsfuldbyrdelsen skal ske i en anden retskreds end den, hvor den skifteret, der er rette værneting for ægtefælleskiftet, er beliggende, sender skifteretten anmodningen til skifteretten i den retskreds, hvor sagens genstand befinder sig.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 73, stk. 1-3, og bemærkningerne hertil.

5.4. Tvangsmidler ved privat skifte af fællesbo

De i afsnit 5.1-5.3 anførte betragtninger retter sig navnlig mod offentlige ægtefælleskifter, hvor der er udpeget en bobehandler. Det er imidlertid udvalget opfattelse, at det også i forbindelse med et privat skifte af fællesbo vil kunne være hensigtsmæssigt med en adgang til at pålægge ægtefæller at møde i skifteretten eller til at fremlægge dokumenter. Dette vil betyde, at en ægtefælle ikke er henvist til at anmode om offentligt skifte alene for at få den anden ægtefælle til at afgive en forklaring eller frem-

lægge dokumenter. Det vil således efter udvalgets opfattelse i nogle tilfælde være procesbesparende, hvis der hjemles en adgang til under et privat skifte at anmode skifteretten om at afholde et retsmøde med henblik på afgivelse af forklaring.

Der henvises til lovudkastet § 65 og bemærkningerne hertil.

5.5. Processuelle afgørelser i øvrigt

Det er udvalgets opfattelse, at andre processuelle afgørelser, som f.eks. udmeldelse af en sagkyndig til at foretage vurdering eller særlige skridt i forbindelse med vidneafhøringer, som skifteretten måtte blive stillet over for at skulle træffe, bør træffes på samme måde som processuelle beslutninger i andre civile sager.

Der henvises i øvrigt til indledningsafsnittet til lovudkastets specielle bemærkninger.

5.6. Nærmere om advokatbeskikkelse

Det er udvalgets opfattelse, at bobehandlerens og skifterettens vejledning i almindelighed vil opfylde det behov for juridisk hjælp til at få boet delt, som det offentlige bør stille til rådighed for ægtefæller. Vejledningen omfatter en generel og konkret orientering om de regler, der gælder for delingen. Det er derfor udvalgets opfattelse, at der i disse sager fremover sjældent vil være behov for advokatbeskikkelse for parterne, fordi bobehandleren (og skifteretten på det indledende møde) udfylder rollen som vejleder. Der henvises i øvrigt til kapitel 8 om bobehandlerens opgaver i fremtidens ægtefælleskifter.

I nogle sager vil en ægtefælle dog have et sådant behov for rådgivning af egen advokat, at det offentlige bør bidrage til betalingen af udgifterne herved.

Som det fremgår af kapitel 8, er det efter udvalgets opfattelse et grundlæggende princip, at bobehandleren skal være upartisk og derfor kun skal vejlede ægtefællerne om sædvanlige fremgangsmåder og retlige forhold, men ikke rådgive parterne om, hvad der er bedst for den enkelte. Er der store økonomiske værdier involveret, vil en ægtefælle oftest anvende sin egen advokat, egen revisor eller anden rådgiver. Dette er efter udvalgets

opfattelse naturligt og uproblematisk. Bobehandleren vil i disse situationer i almindelighed kunne håndtere, at den ene ægtefælle er uden advokatbistand, mens den anden har sagkyndig bistand.

I sådanne og andre tilfælde kan der imidlertid være et særligt behov for partsrådgivning f.eks. i forbindelse med komplicerede forligsdrøftelser eller ved store konflikter. Der kan også være tilfælde, hvor ægtefællen på grund af sygdom eller anden svækkelse har vanskeligt ved at overskue selv letforståelig vejledning og måske af den grund oplever et modsætningsforhold til bobehandleren, som vanskeliggør bobehandlerens muligheder for at vejlede den pågældende. Herudover kan der tænkes situationer, hvor den ene ægtefælle lægger et utilbørligt pres på den anden, og hvor der derfor er en risiko for, at en ægtefælle bliver udnyttet.

I almindelige civile sager og under dødsboskifter forudsætter fri proces, at ansøgeren har udsigt til at få medhold i en tvist. I familieretlige sager, der behandles efter retsplejelovens kapitel 42, gælder der kun de økonomiske betingelser for at få beskikket egen advokat vederlagsfrit. Der kan således argumenteres for både en snæver og en lempelig adgang til at få fri proces til beskikkelse af egen advokat.

Udvalget finder efter en samlet vurdering af disse argumenter, at en ægtefælle, der ikke findes at kunne varetage sine interesser under skiftet uden brug af egen advokat, bør have mulighed for at få beskikket egen advokat, hvis vedkommende opfylder de økonomiske betingelser. Det skal således ikke i den forbindelse vurderes, om ægtefællen har udsigt til at få medhold i en tvist, men alene om ægtefællen ikke på betryggende vis vil være i stand til at indgå som en ligeværdig part i en skiftesag. Forslaget må ses som et supplement til udvalgets forslag til ændrede regler om fri proces i ægtefælleskifter. Beskikkelse af en advokat medfører således ikke automatisk, at ægtefællen ikke skal betale for advokatbistanden. Som udgangspunkt bør den ægtefælle, der har fået beskikket en advokat, efter udvalgets opfattelse erstatte statskassens udgifter i forbindelse med beskikkelsen, medmindre ægtefællen har fri proces.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 23 og bemærkningerne hertil.

5.7. Afgørelser af enkeltspørgsmål

Som nævnt i kapitel 9, afsnit 5.3, er det udvalgets anbefaling, at det fremover bør overlades til skifteretterne at træffe afgørelse i enkeltspørgsmål, som en ægtefælle under et privat skifte indbringer for domstolene.

Udvalget har desuden i kapitel 9 anbefalet, at det er skifteretten, der skal træffe afgørelse i alle enkeltspørgsmål under et offentligt skifte, hvor ægtefællerne ikke er enige. Bobehandleren skal alene stå for den administrative sagsbehandling samt for vejledning af og mægling mellem ægtefællerne.

Udvalget finder, at enkeltspørgsmål, som opstår under et privat skifte og indbringes for skifteretten, og enkeltspørgsmål, der opstår under bobehandlerens sagsbehandling, skal behandles på samme måde. Som det fremgår af kapitel 9, afsnit 5.3, er det udvalgets opfattelse, at de procesuelle regler for enkelttvister i ægtefælleskifter skal følge de almindelige regler for civile sager.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 2 og 68 og bemærkningerne her til.

5.8. Bodelingens afslutning

Som nævnt i kapitel 8, afsnit 4.8, er det tanken, at bobehandleren skal sende sit udkast til den endelige boopgørelse til ægtefællerne med en frist på fire uger til at gøre indsigelse. Udsendelse skal ske på betryggende måde, og der skal sendes kopi til skifteretten.

Herefter er der principielt to mulige fortsættelser af skiftet. Ægtefællerne kan acceptere boopgørelsen, eller de kan gøre indsigelse over for skifteretten.

Hvis ægtefællerne ikke gør indsigelser inden fristen på fire uger, stadfæster skifteretten boopgørelsen.

Det er udvalgets opfattelse, at skifteretten i dette tilfælde ikke bør foretage en gennemgang af sagen, ud over at skifteretten bør sikre, at de formelle regler er overholdt, herunder navnlig om ægtefællerne har fået den

lovpligtige frist på 4 uger til at gøre indsigelse over boopgørelsen. Desuden finder udvalget, at skifteretten – som et led i den almindelige tilsynsforpligtelse – bør kontrollere, at bobehandlerens salær ikke er fastsat til et åbenbart urimeligt beløb.

En stadfæstet boopgørelse bør efter udvalgets opfattelse kunne tvangsfuldbyrdes efter retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse af domme (retsforlig). Skifteretterne bør være opmærksomme på, at stadfæstelsen bør ske snarest muligt efter 4-ugersfristens udløb, således at der kan ske fuldbyrdelse uden unødigt ophold.

Hvis en af ægtefællerne gør indsigelser over boopgørelsen efter udløbet af den fastsatte frist, påser skifteretten, om de formelle krav er opfyldt. Er dette tilfældet, er det udvalgets opfattelse, at skifteretten bør afvise indsigelser og stadfæste boopgørelsen ved kendelse, som kan kæres til landsretten. Udvalget finder dog, at skifteretten bør kunne dispensere fra 4-ugers fristen. Det kunne f.eks. være, hvis en ægtefælle pga. sygdom har været forhindret i at overholde fristen. Har skifteretten stadfæstet udkastet, før indsigelsen modtages, må vedkommende henvises til at anke til landsretten.

Hvis en af ægtefællerne fremsætter formelle eller indholdsmæssige indsigelser over boopgørelsen inden for den fastsatte frist, vil spørgsmålet skulle behandles af skifteretten. Skifteretten må her skelne mellem på den ene side klager over de spørgsmål, som angår sagsbehandlingen, herunder salærklager, klager over boomkostninger, og klager over fordelingen af sagsomkostninger, og på den anden side indsigelser mod selve bodelingen.

Er der tale om indsigelser mod selve bodelingen, meddeler skifteretten en frist på 4 uger til at anlægge sag efter reglerne om enkeltspørgsmål. I det omfang ægtefællerne ikke er repræsenteret ved advokat, og bobehandleren ikke har vejledt ægtefællerne herom, orienterer skifteretten om konsekvenserne af et sagsanlæg, herunder de økonomiske og afgiftsmæssige forhold. Der henvises til afsnit 4.6 for en nærmere gennemgang af reglerne om enkeltspørgsmål.

Det er udvalgets opfattelse, at der skal gives en frist på 4 uger for ægtefællerne til at indbringe sagen for retten, og at der bør indtræde præklusion efter udløbet af denne frist. Denne yderligere frist vil selvsagt trække stadfæstelsen ud, men der er trods alt ikke tale om nogen lang frist.

Fristens længde må ses i lyset af, at ægtefællerne har haft hele boperioden til at komme med bemærkninger til konkrete spørgsmål. Ægtefællerne har herudover haft yderligere 4 uger, fra bobehandleren fremsendte udkastet til boopgørelsen. Fristen er således reelt 8 uger for indgivelse af et spørgsmål om noget, som ægtefællerne typisk har et godt kendskab til.

Hvis en ægtefælle, der har gjort indsigelse mod boopgørelsen, ikke følger op med et sagsanlæg inden 4 uger, må skifteretten som absolut udgangspunkt stadfæste udkastet. Skifteretten kan imidlertid rette fejl, ligesom der ikke er noget til hinder for, at skifteretten med henblik på at få et forhold afklaret kontakter bobehandleren, allerede når indsigelsen er modtaget. Det kan imidlertid kun ske, hvor der ikke er berettiget tvivl om, at retstilstanden er en anden end den, der er lagt til grund af bobehandleren. Hvis ægtefællerne er enige om, at der er tale om en fejl, vil skifteretten kunne henholde sig hertil. I andre tilfælde vil skifteretten eventuelt kunne indhente yderligere oplysninger hos bobehandlere eller ægtefællerne. Under alle omstændigheder vil det være naturligt at give ægtefællerne og bobehandleren lejlighed til at udtale sig om rettelser, medmindre de er af helt underordnet karakter.

Modtager skifteretten en indsigelse, som viser, at ægtefællen har misforstået retsreglerne eller har behov for en orienterende gennemgang, kan skifteretten anmode bobehandleren om at indkalde ægtefællen eller ægtefællerne til et orienteringsmøde. Fristen for sagsanlæg må imidlertid overholdes.

Hvis der anlægges sag om enkeltspørgsmål, udsætter skifteretten sin stillingtagen til bobehandlerens udkast til boopgørelse. Skifteretten kan på anmodning træffe afgørelse om udbetaling af acontobeløb. Skifteretten kan endvidere stadfæste de dele af boopgørelsen, hvorom der ikke er klaget, hvis dette findes ubetænkeligt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 31, stk. 1 og 2, samt §§ 33, 35 og 36 og bemærkningerne hertil.

5.9. Udenrettlige forlig

Skulle ægtefællerne undervejs i processen blive enige om at skifte privat eller at forlige sagen, meddeler bobehandleren dette til skifteretten, af-

slutter sagen og afregner herunder sit salær. Ægtefællerne vil kunne klage til skifteretten over f.eks. bobehandlerens salær.

For så vidt angår udvalgets overvejelser om betaling af retsafgift og afregningen af sikkerhedsstillelse mv. i sådanne tilfælde, henvises til kapitel 13, afsnit 4.7.

5.10. Tilsyn med og klage over bobehandleren

Skifterettens tilsyn med og behandling af klager over bobehandleren er gennemgået i kapitlet vedrørende bobehandlerens rolle i fremtidens ægtefælleskifte. Der henvises til kapitel 8, afsnit 4.9.

6. Delkonklusion

Udvalget finder, at et offentligt skifte som absolut udgangspunkt bør indledes med et vejledningsmøde i skifteretten, men det er samlet set udvalgets opfattelse, at der ikke fremover er behov for, at skifteretten skal foretage den egentlige sagsbehandling af en ægtefælleskiftesag, idet den egentlige sagsbehandling bør ligge hos bobehandleren.

Udvalget finder endvidere, at skifteretten – hvis en af ægtefællerne ikke medvirker til belysning af sagen – bør have adgang til at indhente nødvendige oplysninger, herunder f.eks. oplysninger fra Ægtepagtsregistret eller SKAT.

Med hensyn til fremmøde under sagen er det udvalgets opfattelse, at ægtefællerne bør være forpligtet til at deltage på det indledende møde, idet der kan være behov for, at skifteretten afhører ægtefællerne under vidneansvar. Udvalget finder også, at skifteretten fortsat skal være kompetent til at afgive editionspålæg til ægtefællerne. Udvalget finder endvidere, at der fortsat skal være adgang til at få fremskaffet de nødvendige oplysninger fra tredjemand, herunder banker, forsikringsselskaber mv., men at der også fortsat skal gives de pågældende lejlighed til at udtale sig mv. inden et eventuelt editionspålæg.

Skifterettens vejledning af ægtefællerne bør omfatte nødvendige oplysninger om ægtefællernes retsstilling og en orientering om muligheden for at anmode om retsmægling i overensstemmelse med de nærmere regler herom, jf. retsplejelovens kapitel 27.

Udvalget finder, at skifteretten kompetence til at foretage ind- og udsættelsesforretninger skal tydeliggøres gennem udtrykkelig hjemmel i loven. Udvalget finder desuden, at skifteretten fremover selv bør kunne træffe afgørelse om disse forretninger, uden at fogedretten behøver at involveres.

Det er udvalgets opfattelse, at de almindelige regler i retsplejeloven om forkyndelse også bør finde anvendelse i skiftesager.

Når bobehandleren har afsluttet boarbejdet med et udkast til boopgørelse, er det udvalgets opfattelse, at dette bør afleveres til skifteretten. Hvis ægtefællerne ikke kommer med indsigelser inden en frist på fire uger, betragtes sagen som afsluttet ved et retsforlig uden en egentlig prøvelse. Skifteretten bør dog kontrollere, at de formelle forhold er i orden, og – som et led i den almindelige tilsynsforpligtelse – kontrollere, at bobehandlerens salær ikke er fastsat til et åbenbart urimeligt beløb.

Hvis en af ægtefællerne fremsætter indsigelser over boopgørelsen inden for den fastsatte frist, vil spørgsmålet skulle behandles af skifteretten.

Kapitel 8. Fremtidens ægtefælleskifter - bobehandlerens opgaver

1. Indledning

Ovenfor i kapitel 7 har udvalget foreslået, at alle offentlige ægtefælleskifter ligesom i dag bør starte ved skifteretten, men at skifteretten som overvejende udgangspunkt bør overlade sagsbehandlingen til en ekstern bobehandler.

Efter udvalgets opfattelse bør skifteretten ud over et indledende vejlednings- og forligsmøde derfor som hovedregel kun inddrages i de opgaver, der kræver en domstols medvirken, typisk fordi der skal træffes en afgørelse i en tvist mellem ægtefællerne. Skifterettens rolle i ægtefælleskiftesagerne vil herefter – ud over det indledende vejlednings- og forligsmøde – primært bestå i at udpege og føre tilsyn med en bobehandler samt varetage tvistløsning og udøve tvangsmidler, for at bobehandlingen kan gennemføres.

Udvalgets anbefalinger til skifterettens rolle under fremtidens ægtefælleskifter er nærmere gennemgået i kapitel 7. I dette kapitel afgiver udvalget sine anbefalinger til bobehandlerens rolle i fremtidens ægtefælleskifter.

Som det vil fremgå nedenfor, har udvalget i sine overvejelser i et vist omfang valgt at tage udgangspunkt i dødsboskiftelovens bobestyrerordning. Udvalget er selvsagt klar over, at der er visse grundlæggende forskelle mellem behandlingen af et dødsbo og et ægtefælleskifte, navnlig fordi ægtefællerne under skiftet bevarer rådigheden over aktiverne i boet. Der opstår således reelt ikke noget bo under et ægtefælleskifte. Af disse grunde har udvalget – som det allerede fremgår – valgt at foreslå betegnelsen bobehandler frem for bobestyrer.

Ikke desto mindre er der så mange fællestræk mellem et dødsboskifte og et ægtefælleskifte, at udvalget har fundet, at reglerne i dødsboskifteloven vil være en værdifuld inspiration i forbindelse med ægtefælleskifte. Der kan i den forbindelse henvises til kapitel 2 i betænkning nr. 1519 om revision af dødsboskifteloven.

Udvalget har også overvejet, i hvilket omfang de opgaver, som medhjælperne ved skifteretten i dag udfører, kan overføres til bobehandlere. For så vidt angår en gennemgang af medhjælpernes opgaver i dag henvises til kapitel 6, afsnit 2.2.

2. Advokatsamfundet og Finn Taksøe-Jensens bemærkninger

Advokatsamfundet har i afsnit 6.2 i sit idéoplæg af 15. oktober 1998 anført følgende om brugen af bobehandlere i forbindelse med fællesboskifte:

”Ved helt eller delvist offentligt skifte skal skifteretten kunne tage en advokat som medhjælper, der udarbejder opgørelse for hele boet eller alene vedrørende de aktiver/passiver, der er undergivet skiftebehandlingen. Det foreslås ikke, at medhjælperen skal tillægges samme beføjelser som bobestyreren i offentligt skiftede dødsboer. Medhjælperen skal således ikke kunne træffe egentlige afgørelser med klagemulighed til skifteretten. Derimod skal medhjælperen være bemyndiget til at indhente de til opgørelsen nødvendige oplysninger med oplysningspligt fra offentlige myndigheder, forsikringsselskaber, pengeinstitutter mv.”

Finn Taksøe-Jensen har i sit notat om revision af reglerne om skifte af fællesbo fra september 1999 foreslået, at der i forbindelse med offentlige skifter udpeges en autoriseret borådgiver til at forestå skiftet. Han anfører endvidere, at det i almindelighed ikke vil være nødvendigt, at parterne har anden advokatbistand. Finn Taksøe-Jensen anfører herudover:

”Den autoriserede borådgiver forestår [...] herefter oplysningen af sagen. Medvirker parterne eller én af disse ikke i fornødent omfang og tilpas hurtigt til sagens oplysning, inddrages skifteretten. Reglerne i DSL § 92 om, at skifteretten kan forlange at få boets dokumenter udleveret, og kan pålægge enhver at give møde, afgive forklaring og fremlægge dokumenter efter retsplejelovens regler om vidnepligt og editionspligt for tredjeemand, skal finde tilsvarende anvendelse. Der fastsættes regler om særlige retsafgifter for skifterettens arbejde foranlediget af, at en part ikke medvirker frivilligt og hurtigt nok til sagens oplysning.

Når sagen er oplyst, udarbejder den autoriserede borådgiver et udkast til bodelingsoverenskomst. Udkastet forelægges for parterne med meddelelse om, at det – som tilfældet er med boopgørelser i bobestyrerboer – bliver endeligt, såfremt én af parterne ikke inden for en frist på fx 8 uger mod betaling af retsafgift har indbragt sagen for skifteretten til afgørelse ved dom. Der kan meddeles fri proces dertil af skifteretten. Den endelige bodelingsoverenskomst er eksigibel.

Den autoriserede borådgivers salær beregnes principielt som en timesats efter regler, der ganske svarer til reglerne om fastsættelse af bobestyreres salær. Udgiften bæres lige af parterne, medmindre skifteretten efter indstilling fra borådgiveren i tilfælde, hvor en part har besværliggjort fællesboskiftet, træffer anden bestemmelse.

Parternes udgifter til bodelingen vil, når udkastet til bodelingsoverenskomst ikke indbringes for skifteretten til afgørelse ved dom, og der bortses fra vurderingsomkostninger og særlige retsafgifter, herefter normalt andrage mellem 5.000 og 50.000 kr. i alt.”

3. Udvalgets overvejelser

Som nævnt er det udvalgets opfattelse, at skifteretten som overvejende udgangspunkt bør overlade skiftebehandlingen til en ekstern bobehandler. Det er hermed udvalgets hensigt, at så stor en del af sagsbehandlingen som muligt skal foretages af denne.

3.1. Bobehandlerens rolle som vejleder

Udvalget har nøje overvejet, hvilken rolle bobehandleren skal have i forhold til parterne og deres eventuelle advokater. Som det fremgår af afsnit 3.3 nedenfor, anbefaler udvalget, at bobehandleren selv skal være advokat. Spørgsmålet er derfor, om den foreslåede struktur betyder et brud med den gængse holdning, hvorefter en advokat ikke kan bistå begge parter i en situation, hvor der er risiko for interesse modsætning. Bobehandleren må derfor træde ud af rollen som advokat og ind i rollen som neutral konfliktløser.

Det er udvalgets opfattelse, at mange ægtefæller efter den foreslåede ordning vil kunne skifte med bistand af en bobehandler uden selv at skulle antage egen advokat. Det gælder i sager, hvor begge ægtefæller er interesserede i at få en deling, der er rimelig i forhold til dem begge, og hvor begge indser, at det er bedst omkostningsmæssigt at medvirke positivt til delingen. Er boet ikke kompliceret af specielle aktiver og passiver, vil en bobehandler kunne give sådanne par den fornødne vejledning og praktiske bistand til en smidig afvikling af deres fælles mellemværende til en overkommelig pris.

Ægtefællerne vil imidlertid have modsatrettede interesser i et vist omfang. Skal en af ægtefællerne f.eks. overtage den fælles bolig, vil denne alt andet lige være interesseret i at overtage den billigst muligt, mens den anden, der måske skal ud og anskaffe sig ny bolig, vil have interesse i den højst mulige pris. Bobehandleren vil i en sådan og lignende situationer skulle *vejlede* parterne om den sædvanlige fremgangsmåde med udmelding af en eller flere sagkyndige, om temaer for vurderingen mv. med henblik på, at ægtefællerne kan enes om, hvad der skal foretages for at få fastslået en pris eller vilkår, de begge kan acceptere. Der henvises i den forbindelse til afsnit 4.4 nedenfor. Bobehandleren bør derimod ikke *rådgive* parterne om, hvad der konkret er bedst for den enkelte, idet dette vil stride mod det grundlæggende princip om, at bobehandleren skal være upartisk. Har en ægtefælle behov for rådgivning til brug for valget af, hvilken løsning der er bedst for ham eller hende, kan bobehandleren derfor ikke hjælpe. Den pågældende må så søge egen advokat eller anden form for rådgivning.

Afgrænsningen mellem den neutrale vejledning om, hvad der følger af regler og praksis på området, og den konkrete rådgivning om, hvad der konkret er bedst stemmende med en parts egen behov og interesser, kan være vanskelig at trække. Forholdet adskiller sig imidlertid ikke meget fra den nuværende ordning, hvor skifteretten i dag skal vejlede begge parter. Herudover står bobestyreren ved dødsboskifter over for den samme udfordring. Grænsedragningen bør således efter udvalgets opfattelse foretages på samme måde, som det i dag sker mellem skifterettens vejledning og parternes eventuelle egne advokaters rådgivning. Bobehandleren skal f.eks. efter et kortvarigt ægteskab vejlede om, at der er hjemmel til skævdeling, og hvad det kan forventes at betyde i den konkrete situation. Er der forhold, som kan tyde på, at en af ægtefællerne har krav på kompensation eller godtgørelse af den ene eller anden karakter, bør bobehandleren vejlede herom og om, i hvilken størrelsesorden kravet efter

retspraksis må antages at være. Er der diskussion om ejerskabet, vil bobehandleren skulle vejlede om, hvilke krav der normalt stilles for at kunne dokumentere f.eks. sameje om en genstand, der formelt tilhører den ene mv. Kan ægtefællerne på grundlag af denne vejledning enes om et rimeligt beløb i kompensation, eller at der ikke skal betales kompensation, kan bobehandleren lægge dette til grund for det videre arbejde. Drejer det sig om større beløb, eller om aftaler, hvor en ægtefælle giver afkald på rettigheder, der må anses for at tilkomme denne efter reglerne, vil bobehandleren skulle vejlede den pågældende herom og om muligheden for at søge bistand hos egen rådgiver, inden aftalen indgås.

Det er naturligvis intet til hinder for, at en ægtefælle søger bistand hos egen advokat, selv om der medvirker bobehandler. Også i dødsboskifter kan en eller flere af arvingerne have egen advokat, selv om skiftet varetages af en bobestyrer eller under et privat skifte af en fælles valgt advokat.

Har begge ægtefæller egen advokat, skal vejledningen naturligvis afpasses i forhold til parternes egen advokatbistand. Bobehandleren vil fortsat kunne vejlede om, at der efter retspraksis ikke er støtte for den ene af parternes synspunkt. Det kan være tilfældet, hvis den ene part gør gældende, at der skal medregnes handelsomkostninger, selv om boligen overtages af den pågældende, eller at der ikke skal betales for at bo i boligen, mens der ventes på, at denne blive solgt eller overtaget af den pågældende. En sådan vejledning vil blot være en neutral redegørelse for, hvad der må anses for gældende ret, selv om den konkret fører til, at bobehandleren giver den ene part medhold i sit synspunkt. Er retstillingen på et bestemt område uafklaret, eller vurderer bobehandleren et spørgsmål som tvivlsomt, er det naturligvis bobehandlerens pligt at gøre opmærksom herpå, således at ægtefællerne kan drage deres egne beslutninger på grundlag heraf.

Vil en ægtefælle ikke acceptere bobehandlerens udlægning af retsstillingen, må den pågældende opfordres til at anlægge sag efter reglerne om enkeltspørgsmål, jf. nærmere herom i kapitel 9.

Der vil givet også forekomme situationer, hvor kun den ene ægtefælle har egen advokat. Sådanne situationer stiller øgede krav til bobehandlerens evner om neutral vejleder. Det er imidlertid en situation, som skifterettens personale dagligt håndterer, og det er udvalgets opfattelse, at en bobehandler også vil kunne håndtere sådanne situationer. Finder bobehandler

handleren, at der i en konkret situation er for stor styrkeforskel mellem de to parter, og vurderer bobehandleren på denne baggrund, at ægtefællen uden egen advokat har behov for en advokat til at rådføre sig med – f.eks. i forhold til, om et forligstilbud skal accepteres, vil bobehandleren have mulighed for at indstille til skifteretten, at der beskikkes en advokat for den pågældende.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 19 og § 23 og bemærkningerne hertil.

3.2. Autorisation af bobehandlere

Det er udvalgets opfattelse, at det er af afgørende betydning for en forsvarlig gennemførelse af ordningen, at kvalitets- og specialistniveauet hos bobehandleren er højt. Med henblik på at sikre dette finder udvalget, at det er nødvendigt, at der etableres en egentlig autorisationsordning, som tilfældet er ved bobestyrere i forbindelse med dødsboskifter.

Der bør i forbindelse med etableringen af autorisationsordningen tages hensyn til, at antallet af bobehandlere bør være så tilpas lavt, at det er muligt for de enkelte bobehandlere at oparbejde og bevare en høj grad af erfaring og rutine med behandlingen af de spørgsmål, der kan opstå i sådanne sager. Udvalget anbefaler endvidere, at autorisationen tidsbegrænses, f.eks. til 10 år, men med mulighed for genautorisation.

Herudover finder udvalget, at justitsministeren administrativt bør kunne fastsætte regler, der opstiller yderligere betingelser for bobehandleres autorisation, virksomhed, salær, ansvarsforsikring og om skifterettens tilsyn. Det ses ikke at være hensigtsmæssigt at indføre disse regler ved lov, da der vil være behov for en vis fleksibilitet på dette område. En sådan adgang for justitsministeren svarer i øvrigt til dødsboskiftelovens § 11, stk. 3, hvorefter der gives hjemmel for ministeren til at opstille regler om bl.a. sikkerhedsstillelse, ansvarsforsikring, forvaltning af dødsboernes midler og om tilsyn med beholdninger og værdipapirer mv.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 45, stk. 1 og 2, og bemærkningerne hertil.

3.3. Hvem skal kunne autoriseres som bobehandler?

Det er udvalgets opfattelse, at behandlingen af et fællesboskifte forudsætter en ganske særlig indsigt i de retlige forhold i forbindelse med ophøret af et fællesbo. Hensigten med udpegningen af en bobehandler er, at skifterettens opgaver ved skifte skal begrænses mest muligt, og på denne baggrund er det nødvendigt, at den praktiske afvikling af skiftet foretages af en person, der har både praktisk erfaring med sådanne skifter og det fulde overblik over de juridiske regler og praksis på området.

Efter udvalgets opfattelse har kun advokater en sådan juridisk kompetence, praktisk erfaring og kontorhold. Bobehandleren bør derfor være en advokat, som har et indgående kendskab til fællesboskifteret. Ved de fællesboskifter, hvor der er behov for en særlig regnskabskyndig tilgangsvinkel, vil bobehandleren kunne indhente bistand fra en revisor eller anden regnskabskyndig person, men det er efter udvalgets opfattelse afgørende, at den, der autoriseres til at have det overordnede ansvar under skiftet, er advokat.

Det er desuden udvalgets opfattelse, at bobehandlere bør autoriseres lokalt for hver retskreds, f.eks. på baggrund af en indstilling fra præsidenten for den ret, hvor bobehandleren skal virke. Dette vil sikre, at bobehandleren har et vist lokalkendskab, og at rejseudgifter mv. begrænses. Udgangspunktet bør være, at en bobehandler kun autoriseres for én retskreds, men at det parallelt med reglerne om dødsboskifte ikke bør udelukkes at fravige udgangspunktet, således at der i særlige tilfælde kan ske autorisation af en bobehandler i flere retskredse.

Udvalget ser ikke noget til hinder for, at en advokat, der både opfylder kravene til at være bobehandler i fællesboskifter og til at være bobestyrer i dødsboskifter, kan autoriseres til begge dele.

Herudover er det udvalgets opfattelse, at kravene til hvem, der kan udpeges som bobehandler, bør fastsættes i bekendtgørelsesform af justitsministeren, som det er tilfældet med bobestyrere i dødsboskifter. Der vil f.eks. kunne fastsættes krav om efteruddannelse, særlige krav til forsikringsforhold osv.

3.4. Hvordan skal bobehandleren udpeges?

Når skifteretten henviser sagen til behandling ved en bobehandler, vil skifteretten samtidig skulle udpege en autoriseret bobehandler til at varetage behandlingen. Den autoriserede bobehandler bør som udgangspunkt være forpligtet til at påtage sig det pågældende hverv. Det vil være naturligt, at skifteretten på det første vejlednings- og mæglingsmøde drøfter valget af bobehandler med ægtefællerne med henblik på at sikre sig, at den, der beskikkes, ikke er inhabil, eller at en af ægtefællerne af en anden årsag ikke ønsker den pågældende beskikket.

Ønsker ægtefællerne en bestemt autoriseret bobehandler, bør skifteretten i almindelighed efterkomme dette ønske, uanset at den pågældende bobehandler ikke er autoriseret i den retskreds, hvor skiftet skal foretages. Dette svarer til, hvad der gælder i forbindelse med dødsboskifte, jf. dødsboskiftelovens § 37, stk. 2. Udgangspunktet bør kun fraviges i de tilfælde, hvor særlige hensyn taler derfor, f.eks. hvis den pågældende bobehandler i forvejen er så bebyrdet med arbejde, at skifteretten måtte finde det tvivlsomt, at skiftet kan fremmes med fornøden hurtighed. Skifteretten bør også afvise at udpege en bobehandler, hvis skifteretten har kendskab til, at den pågældende står over for at ophøre med at udøve advokatvirksomhed.

Efter udvalgets opfattelse bør ægtefællerne som udgangspunkt kun kunne vælge en bobehandler, der er autoriseret. Dette skyldes, at det er væsentligt af hensyn til skifterettens arbejde og tilsyn med skiftebehandlingen, at der er sikkerhed for, at bobehandleren har den nødvendige viden om og erfaring med skiftebehandlingen.

Udvalget finder imidlertid også, at der kan være konkrete omstændigheder, som betyder, at det vil være hensigtsmæssigt, hvis ægtefællerne kan anmode om en konkret bobehandler, der ikke er autoriseret. Sådanne konkrete omstændigheder kan være, at geografiske forhold taler for det. Der kan også tale om, at skiftet kræver en særlig sagkundskab, f.eks. hvis der under skiftet opstår spørgsmål om overdragelse af virksomhed, som forudsætter et særligt branchekendskab for den pågældende bobehandler.

Der bør udvises varsomhed i forbindelse med udpegning af ikke-autoriserede bobehandlere, som typisk ikke vil have den samme erfaring i deling af fællesbo mv. som en autoriseret. En for vid brug af ikke-autoriserede bobehandlere vil endvidere let kunne udhule de hensyn, der

ligger bag autorisationsordningen. En udpegning af en ikke-autoriseret bobehandler kræver en tilladelse fra skifteretten, som gives, hvis særlige grunde taler derfor.

Det er udvalgets opfattelse, at de samme inhabilitetsprincipper, der gælder for dommere og bobestyrere, bør gælde for bobehandleren. Bobehandleren bør selv i første omgang foretage en vurdering af, om der kan være forhold, der medfører inhabilitet. Rejser en af ægtefællerne spørgsmål herom, bør det være op til skifteretten at træffe afgørelse. Det samme bør gælde, hvis der senere opstår forhold, som medfører, at bobehandleren må anses for inhabil.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 18, stk. 1 og 2, samt § 46 og bemærkningerne hertil.

3.5. Om tilbagekaldelse af udpegningen

Hvis en bobehandler bliver forhindret eller ikke længere opfylder betingelserne for at kunne behandle boet, f.eks. fordi den pågældende ikke længere er advokat eller er blevet inhabil i sagen, tilbagekalder skifteretten udpegningen og udpeger en ny. Hvis en bobehandlers autorisation udløber, mens bobehandleren er ved at færdiggøre et skifte, men hvor denne dog stadig er advokat, er det udvalgets opfattelse, at skifteretten – hvor forholdene taler herfor – bør kunne tillade, at bobehandleren afslutter arbejdet med det pågældende skifte.

Hvis en ægtefælle under boets behandling gør skifteretten opmærksom på, at bobehandleren ikke (længere) opfylder betingelserne for at være bobehandler i den konkrete sag, må skifteretten tage stilling hertil.

Ønsker begge ægtefæller, at den allerede udpegede bobehandler udskiftes med en anden, bør der ikke stilles strenge krav. Udvalget finder, at skifteretten i en sådan situation bør udpege en ny, hvis forholdene taler for det.

Hvis skifteretten bliver opmærksom på, at bobehandleren ikke varetager opgaverne forsvarligt, finder udvalget, at skifteretten som et led i den almindelige tilsynsforpligtelse, bør have mulighed for at tilbagekalde udpegningen. En sådan tilbagekaldelse vil formentlig typisk ske på baggrund af en eller flere klager fra ægtefællerne, men skifteretten bør også på eget initiativ kunne afsætte en bobehandler, hvis hvervet misrøgtes.

Som tilfældet er for bobestyrere ved dødsboskifter, vil der kunne være situationer, hvor en bobehandler ved et ægtefælleskifte ikke vil være i stand til at afslutte sit arbejde. Skifteretten udpeger i givet fald en ny bobehandler efter reglerne herom.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 18, stk. 3-4, og § 48 og bemærkningerne hertil.

4. Bobehandlerens opgaver

4.1. Bobehandlingens begyndelse

Medmindre ægtefællerne begge er repræsenteret ved advokat og har anmodet om fritagelse for det indledende møde i skifteretten, vil skifteretten, som det fremgår af kapitel 7, afsnit 3.2, i forbindelse med det indledende møde og inden udpegningen af en bobehandler have indhentet grundlæggende oplysninger om ægtefællernes økonomiske forhold, og ægtefællerne vil normalt have udarbejdet en fortegnelse herover. Desuden vil skifteretten i nogle tilfælde have udmeldt en sagkyndig med henblik på vurdering af et eller flere aktiver i fællesboet.

De pågældende oplysninger afleveres til bobehandleren af skifteretten, når bobehandleren er blevet udpeget til det konkrete skifte.

Efter at have modtaget sagen fra skifteretten overtager bobehandleren al arbejde. Det vil herefter være op til den enkelte bobehandler selv at tilrettelægge sit arbejde, som skal ende ud i udarbejdelse af et udkast til en boopgørelse, men der vil være en række krav, som bobehandleren altid skal følge, jf. nærmere herom nedenfor.

I forbindelse med overtagelsen af bobehandlingen fra skifteretten vil det være naturligt, at bobehandleren afgiver prisoplysninger og eventuelt et overslag over sit salær. En sådan forpligtelse svarer til, hvad der gælder for advokater i forbrugerforhold. Herudover bør bobehandleren orientere ægtefællerne om de øvrige udgifter, som de vil skulle udrede i forbindelse med skiftet.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 21 og bemærkningerne hertil.

4.2. Møder under bobehandlingen

Når bobehandleren har orienteret sig i materialet fra skifteretten, vil det ofte være mest hensigtsmæssigt, at bobehandleren indkalder ægtefællerne til et møde.

Det er bobehandlerens ansvar at vejlede ægtefællerne om deres retsstilling i forbindelse med bodelingen, men hvis begge ægtefæller er repræsenteret ved advokat, vil bobehandleren kunne afpasse sin vejledning i forhold hertil. Vejledningen vil skulle angå alle dele af bodelingen, herunder de juridiske dele og de mere praktiske forhold. Det vil f.eks. være en bobehandlerens opgave at opfordre ægtefællerne til at anlægge sag hurtigst muligt, når det er klart, at ægtefællerne ikke kan nå til enighed om et enkeltspørgsmål.

Bobehandleren skal i øvrigt indkalde ægtefællerne til møder, når denne finder, at der er behov herfor. Dette kunne f.eks. være, hvis der er behov for, at ægtefællerne tager stilling til konkrete spørgsmål, eller der er brug for at orientere dem om sagsforløbet. Det er bobehandleren, der afgør, hvornår der skal indkaldes til møderne, men det vil selvsagt være nærliggende at tage hensyn til opfordringer fra ægtefællerne.

Mødeindkaldelsen bør selvsagt sendes med behørigt varsel og i det omfang, der er behov for, at ægtefællerne forbereder sig, med en fyldestgørende dagsorden.

Bobehandleren bør have ansvaret for afviklingen af møderne og vil dermed også kunne tillade, at andre end ægtefællerne deltager. Det er en selvfølge, at bobehandleren tillader en ægtefælles advokat at deltage i mødet, men der kan også undertiden være behov for, at andre personer, herunder revisorer, bisiddere, ny samlever/ægtefælle eller søskende, deltager. Et afslag eller en tilladelse fra bobehandleren bør kunne påklages til skifteretten.

Bobehandleren bør udfærdige referat af møderne og notater om mundtlige tilkendegivelser fra ægtefællerne i øvrigt. Bobehandleren bør sikre, at det fremgår af referatet, hvad ægtefællerne er enige om, og hvad de er uenige om. I tilfælde af uenighed bør bobehandleren også redegøre for hver af ægtefællernes holdning.

Udvalget har overvejet, i hvilket omfang ægtefællerne skal have mødepligt, når bobehandleren indkalder til møder, og om hvad retsvirkningen af, at en af ægtefællerne udebliver uden lovlige grund bør være. Det er imidlertid som nævnt bl.a. i afsnit 4.10 nedenfor udvalgets opfattelse, at bobehandlerens rolle over for ægtefællerne skal være af vejledende og administrativ karakter, og at brugen af eventuelle tvangsmidler må overlades til skifterettens afgørelse. Det er derfor udvalgets opfattelse, at en bobehandler, som pga. den ene ægtefælles vægning forsinkes i sit arbejde eller på anden måde besværes, må anmode skifteretten om at indkalde den pågældende ægtefælle til møde, hvorefter ægtefællen kan blive pålagt at afgive forklaring eller at fremlægge dokumenter under reglerne for vidneførelse og editionspligt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 20, stk. 1-3, og bemærkningerne hertil.

4.3. Oplysninger fra offentlige myndigheder mv.

Det er helt centralt for at kunne udarbejde et udkast til en boopgørelse, at alle nødvendige oplysninger foreligger. Ellers risikeres det, at f.eks. ikke alle værdier er medregnet med risiko for efterfølgende tvister og anmodninger om genoptagelse. Udvalget foreslår derfor, at bobehandleren som en af sine vigtigste opgaver skal sikre sig, at der foreligger de oplysninger, der er nødvendige for at dele fællesboet.

Med udtrykket nødvendig sigtes bl.a. til, at ægtefællerne som nævnt vil have mulighed for at begrænse bobehandlerens opgaver til bestemte aktiver og passiver eller selv at indgå aftale om delingen af bestemte aktiver og passiver, således at disse f.eks. af omkostningsmæssige grunde holdes uden for bobehandlerens opgaver. Det vil f.eks. navnlig kunne være indiceret for så vidt angår indbo og andre genstande uden større værdi.

Udgangspunktet for så vidt angår indhentning af oplysninger fra offentlige myndigheder, pengeinstitutter, pensionselskaber og forsikringselskaber mv. om ægtefællernes økonomi mv. bør efter udvalgets opfattelse være, at det er ægtefællerne selv, der indhenter disse oplysninger. Det bliver ægtefællerne efter udvalgets forslag opfordret til at gøre allerede i forbindelse med det indledende møde i skifteretten. Mangler der noget, vil skifteretten kunne opfordre ægtefællen til at indhente oplysningerne, så de foreligger, når bobehandleren skal i gang med opgaven. Det vil

kunne lette bobehandlerens arbejde og – især – bidrage til at fremme processen. De oplysninger, som skifteretten modtager, vil skifteretten aflevere til bobehandleren i forbindelse med, at sagen overgives til denne.

Hvis bobehandleren stadig mangler nødvendige oplysninger, vil det ofte være mest praktisk, at det er denne, der skriver til de nævnte myndigheder, selskaber mv. Dels kan der være behov for, at anmodningen er meget præcis i forhold til, hvilke oplysninger der er behov for, og dels vil det kunne opleves som mest betryggende for en ægtefælle, at det er bobehandleren, der spørger, hvis ægtefællen - med rette eller urette - er nervøs for, om den anden ægtefælle vil søge at skjule noget. Også i den forbindelse er det vigtigt for en hurtig fremdrift i sagen, at den erfarne bobehandler allerede fra starten kan danne sig et overblik over eventuelle manglende oplysninger og hurtigt kan tage initiativ til at få hullerne fyldt ud ved forespørgsler til ægtefællernes bankforbindelse og eventuel pensionsforsikringsselskab.

Udvalget foreslår derfor, at bobehandleren får adgang til at indhente de nødvendige oplysninger fra offentlige myndigheder og private, herunder forsikringsselskaber, penge- og realkreditinstitutter. I dette forslag ligger, at bobehandleren i forhold til de nævnte offentlige og private instanser får kompetence til at skrive og bede om oplysninger. Bobehandleren vil således ikke kunne blive mødt med krav om at skulle medsende fuldmagt fra en ægtefælle, men nok udpegningen fra skifteretten.

Bobehandleren behøver således efter udvalgets forslag ikke at sikre sig et samtykke fra ægtefællen, men skal dog sikre sig, at ægtefællen forinden er opfordret til at indhente oplysningerne selv. Når udvalget ikke stiller forslag om, at bobehandleren skal indhente et samtykke fra en ægtefælle for at få oplysningerne, skyldes det først og fremmest, at en ægtefælle efter udvalgets opfattelse som udgangspunkt ikke vil kunne modsætte sig, at sagen oplyses forsvarligt. Det vil derfor kunne opfattes som en tom formalitet, at bobehandleren skal indhente samtykke, for så straks efter at få skifterettens tilladelse til at indhente oplysningerne mod den pågældende ægtefælles protest.

En ægtefælle vil dog kunne have anerkendelsesværdige grunde til at modsætte sig, at bobehandleren agerer. Det kan være tilfældet, hvis ægtefællen oplever, at bobehandleren går på "fisketur" og kontakter f.eks. pensionsinstitutter, uden at der foreligger det nødvendige grundlag for at antage, at ægtefællen har midler der. Det kan også være tilfældet, hvis

ægtefællen nok ikke har fået skaffet oplysningerne selv, men behøver mere tid til at fremskaffe dem, f.eks. fra udlandet. Der bør derfor være mulighed for en ægtefælle til at modsætte sig, at bobehandleren indhenter oplysningerne. Udvalget foreslår derfor, at bobehandleren skal forelægge en indsigelse fra en ægtefælle for skifteretten, som så træffer afgørelse i sagen. Det samme gælder, hvis der i øvrigt er brug for anvendelse af tvangsmidler til at få oplyst sagen, f.eks. for at få de nødvendige oplysninger for at kunne henvende sig til de rette myndigheder mv. Er der tale om uberettiget trænering af sagen, vil bobehandleren kunne oplyse den modvillige ægtefælle om, at denne må påregne at ville blive tilpligtet at betale de ekstra omkostninger, som er forbundet med vægringen.

Hvis bobehandleren af praktiske og tidsmæssige grunde mener, at det vil være mest hensigtsmæssigt selv at indhente manglende oplysninger og således ikke overlade arbejdet til ægtefællerne selv, bør bobehandleren sikre sig, at ægtefællerne er indforstået hermed.

Udvalget foreslår således, at ægtefællerne allerede før og under mødet i skifteretten skal opfordres til at indhente de nødvendige oplysninger. Mangler bobehandleren oplysninger, fordi der er brug for at supplere det, som ægtefællerne er kommet med, eller en af ægtefællerne har været passiv i forhold til bobehandlerens opfordringer, kan bobehandleren indhente disse. Bobehandleren må dog anmode skifteretten om at træffe afgørelse, hvis der er behov for at anvende tvangsmidler, herunder hvis en ægtefælle modsætter sig, at oplysningerne indhentes.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 22, stk. 1, og bemærkningerne hertil.

4.4. Opgørelse og værdiansættelse af aktiver og passiver

Bobehandleren udarbejder som led i arbejdet med udkastet til boopgørelsen så tidligt som muligt en opgørelse over hver ægtefælles aktiver og passiver samt den økonomiske værdi heraf. I det omfang ægtefællerne er enige om værdien af aktivet, lægges beløbet uprøvet til grund af bobehandleren. Hvis bobehandleren finder, at der kan være tvivl om, at enigheden er opnået på et korrekt grundlag, kan bobehandlere gøre opmærksom herpå. Dette er navnlig af relevans, hvis bobehandleren har på fornemmelsen, at den ene ægtefælles interesser samlet set ikke er blevet varetaget.

I det omfang, der er større aktiver, hvor værdien ikke kan fastslås med sikkerhed, og hvor ægtefællerne ikke er enige om værdien, sørger bobehandleren for, at aktivet værdiansættes af en sagkyndig. Der vil typisk være tale om ægtefællernes (tidligere) fælles bolig, men der kan også være tale om andre aktiver, som f.eks. virksomheder, biler, både, malerier, antikviteter og aktier. Det samme kan være tilfældet for så vidt angår passiver.

I tilfælde, hvor der er uenighed om værdien af flere aktiver, kan bobehandleren mægle forlig mellem ægtefællerne med henblik på at finde en pragmatisk – og billig – løsning på flere udeståender.

Kan forlig ikke opnås, kan bobehandleren foreslå en eller flere sagkyndige, medmindre ægtefællerne er enige om udpegningen af en bestemt. Forslaget forelægges for ægtefællerne. Hvis en af ægtefællerne protesterer mod den foreslåede sagkyndige, skal bobehandleren så vidt muligt søge at finde en anden, som begge ægtefæller kan acceptere. Kan det imidlertid ikke lykkes at finde en sagkyndig, som begge ægtefæller kan acceptere, må bobehandleren anmode skifteretten om at udmelde en eller flere sagkyndige. Bobehandleren vejleder ægtefællerne om omkostningsmæssige konsekvenser af indsigelser, der har karakter af et forsøg på forhaling af skiftet. Bobehandleren bør desuden bistå med de praktiske opgaver i forbindelse med en vurdering, f.eks. ved at indhente forslag til sagkyndige fra brancheforeninger mv. Bobehandleren kan endvidere forelægge ægtefællerne udkast til vurderingstemaer mv., medmindre udarbejdelsen af et sådant undtagelsesvist forudsætter en særlig indsigt i forhold, som bobehandleren ikke er i besiddelse af. I givet fald bør bobehandleren indhente sagkyndig bistand fra en ekspert på det pågældende område.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 22, stk. 2-3, § 28, stk. 1, nr. 2, og bemærkningerne hertil.

4.5. Udlæg af aktiver under skiftet og krydsende udtagelse

Det er udvalgets opfattelse, at de enkelte aktiver bør udlægges så hurtigt som muligt, således at ægtefællerne tidligst muligt får klarhed over, hvilke aktiver den enkelte ægtefælle kan beholde eller overtage. Dette skaber

en sikkerhed for ægtefællerne, som f.eks. har brug for en hurtig afklaring på, hvem der skal overtage den fælles bolig og den fælles bil.

Når bobehandleren har registreret aktiver og passiver, skal denne forsøge at opnå enighed mellem ægtefællerne om fordelingen af disse. Hvis det ikke lykkes at opnå enighed, får ægtefællerne adgang til at få udlagt aktiverne efter de materielle regler herom.

Udgangspunktet er, at den ægtefælle, til hvis bodel et aktiv hører, har fortrinsret til at vælge, om vedkommende vil have dette udleveret.

Udgangspunktet fraviges i de tilfælde, hvor der efter fællesboskiftelovens § 70a, stk. 2, nr. 1 – 5, som er gentaget i § 63, stk. 2, i udvalgets lovudkast, er hjemmel til krydsende udtagelsesret. I sådanne tilfælde består bobehandlerens opgave i at vejlede om reglerne og konstatere, om begge ægtefæller ønsker aktiver udlagt og i givet fald mægle forlig. Kan der ikke opnås enighed, må bobehandleren opfordre ægtefællerne til at søge spørgsmålet afgjort ved anlæg af sag ved skifteretten efter reglerne om enkeltspørgsmål. Ønsker ingen af ægtefællerne et aktiv udlagt, må der snarest iværksættes salgsbestræbelser.

Et praktisk eksempel på et problem i forbindelse med udlæg af aktiver kunne være, at det under bobehandlerens arbejde meget hurtigt bliver klart, at begge ægtefæller ønsker at udtage den fælles bolig. Bobehandleren kan i en sådan situation – uden at tilkendegive sin egen opfattelse og undersøge spørgsmålet nærmere – opfordre til, at der bliver anlagt sag gennem reglerne om enkeltspørgsmål, men bobehandleren kan også vælge at vejlede om sin opfattelse af retstilstanden og opfordre parterne til at forlige sig på grundlag heraf. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis der ikke skønnes at være grundlag for krydsende udtagelse. Også i denne situation er det vigtigt, at bobehandleren refererer ægtefællernes standpunkter, sin egen vejledning og ægtefællernes stillingtagen hertil, herunder om der opnås enighed. Et sagsanlæg vil også i denne situation kunne rejses af enhver af ægtefællerne. Et anerkendelsessøgsmål kan f.eks. være relevant, hvis den anden ægtefælle forholder sig passiv og på den måde værger sig ved at tage stilling.

Hvis bobehandleren vurderer, at værdien af det udlagte vil overstige ægtefællens boslod, bør bobehandleren udarbejde et udkast til fastsættelse af vilkår for udlægget. Vilkårene bør omfatte en stillingtagen til sikkerhedsstillelse og forrentning mv. Hvis der er tale om aktiver omfattet af regler-

ne om krydsende udtagelsesret, skal den udtagende ægtefælle desuden dokumentere, at den pågældende kan overtage et eventuelt gældsansvar.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 20, stk. 4, og § 24 og bemærkningerne hertil.

4.6. Salg af aktiver

Hvis ingen af ægtefællerne ønsker et aktiv udlagt, bliver det bobehandlerens opgave at sørge for, at det afhændes på en måde, som tjener ægtefællernes interesser bedst muligt. Et salg bør normalt ske på den måde, der medfører størst muligt provenu, og vil kunne ske ved annoncering, gennem mægler eller i øvrigt på det frie marked. Det vil normalt være hensigtsmæssigt, at bobehandleren sammen med ægtefællerne foretager en afvejning af, hvordan ægtefællernes interesse ved et salg tjenes bedst muligt. Nogle gange vil et hurtigt salg være det bedste, mens det i andre tilfælde vil tjene ægtefællernes interesser bedst, hvis bobehandleren venter med at afhænde et bestemt aktiv. Et salg vil ikke ske i bobehandlerens navn eller for dennes risiko, men derimod i ejerægtefællens navn og for dennes risiko.

Kan det ikke lykkes at sælge et aktiv på det almindelige marked, må aktivet sættes på auktion. Behæftede aktiver, der ikke kan realiseres ved underhåndssalg, må realiseres ved tvangsauktion, jf. retsplejelovens § 538 b, stk. 1. Bobehandleren må i så fald udføre, hvad der påhviler rekvirenten af en tvangsauktion. Ubehæftede aktiver må sælges i medfør af retsplejelovens § 538 b, stk. 2, efter reglerne om offentlige auktioner, der ikke er tvangsauktioner.

Hvis en ægtefælle er uenig i, at aktivet skal afhændes eller bobehandlerens valg af afhændelsesmetode, må bobehandleren anmode skifteretten om at træffe afgørelse i sagen. Skifteretten må i så fald tage stilling til spørgsmålet efter at have hørt bobehandleren og begge ægtefæller.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 25 og bemærkningerne hertil.

4.7. Acontobetaling af kontantbeløb

Hvis der er et sikkert grundlag for, at en ægtefælle ved boets afslutning vil have krav på et større beløb, og er der ikke udsigt til en snarlig afslut-

ning af bobehandlingen, bør en ægtefælle kunne anmode om at få udbetalt et acontobeløb.

Formålet hermed er, at en ægtefælle, som savner likvide midler til at komme videre med sit liv, ikke skal begrænses, fordi behandlingen af skiftet trækker ud. En sådan mulighed er i øvrigt ikke ukendt efter gældende praksis, jf. FM 1995.64 VLK, hvor landsretten med henvisning til retsplejelovens § 253, stk. 1, fandt, at der også i en skiftesag kunne afsiges særskilt dom om en anerkendt del af et i øvrigt omtvistet krav. Landsretten imødekom således en begæring fra en hustru, som var uden midler, og dømte manden til at udbetale et acontobeløb på 50.000 kr. Det var i sagen utvivlsomt, at hustruen var berettiget til større boslodskrav.

Bobehandleren skal forsøge at opnå enighed, men modsætter den anden ægtefælle sig udbetalingen, eller er der behov for grundlag for tvangsfuldbyrdelse, fremsender bobehandleren anmodningen til skifteretten, som træffer afgørelse herom. Skifteretten kan her godkende, at der er grundlag for acontobeløb med det samme eller et større eller mindre beløb, end bobehandleren har foreslået. Skifterettens afgørelse kan også gå ud på, at grundlaget for tiden forekommer for spinkelt til udbetaling.

I dette tilfælde har udvalget ikke foreslået, at uenigheden skal afgøres efter reglerne om enkeltspørgsmål. Det skyldes, at skifteretten i dette tilfælde på grundlag af bobehandlerens oplysninger forholdsvis enkelt bør kunne fastslå, om betingelserne om acontoudbetaling er til stede eller ej. Kræves der yderligere bevisførelse, vil skifteretten blot skulle konstatere, at betingelserne for acontoudbetaling ikke er opfyldt. Skifterettens afgørelse kan danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 26 og bemærkningerne hertil.

4.8. Partielle boopgørelser (delboopgørelser)

Skal der kunne udarbejdes partielle boopgørelser?

Det er udvalgets opfattelse, at der ved udvalgets forslag er skabt rammer for, at bobehandlingen kan afsluttes inden for rimelig tid. Den endelige afklaring af ægtefællernes fremtidige økonomiske situation bør således som udgangspunkt afvente den endelige boopgørelse.

Udvalget har imidlertid også haft betydeligt fokus på, at der hurtigst muligt skal gives ægtefællerne et overblik over, hvordan deres økonomiske situation vil blive efter skiftet, og et grundlag for at kunne få etableret sig efter samlivsophævelsen.

Som nævnt ovenfor er det f.eks. udvalgets opfattelse, at de enkelte aktiver bør udlægges så hurtigt som muligt til ægtefællerne. Dette giver ægtefællerne en tidlig afklaring af, hvilke aktiver den enkelte ægtefælle kan beholde eller overtage. Ægtefællerne bør således tidligt i forløbet afkræves deres stillingtagen til, hvilke aktiver de hver især ønsker at udtage, og hvilke aktiver der skal sælges, fordi ingen ønsker dem udlagt. Udvalget stiller endvidere forslag om, at der skal kunne pålægges en ægtefælle at betale et kontantbeløb til den anden ægtefælle i tilfælde, hvor et skifte trækker ud, men hvor der er et sikkert grundlag for, at der ved den endelige boopgørelse tilkommer ægtefællen et beløb af den omhandlede størrelse.

Udvalget har endvidere drøftet, om der bør gives mulighed for, at bobehandleren kan lave et udkast til en partiel boopgørelse (delvis boopgørelse) i tilfælde, hvor den fulde afklaring af det økonomiske opgør må forventes at trække ud. Herved vil værdiansættelsen af de aktiver og passiver, som kan omfattes af den partielle boopgørelse, kunne lægges fast, og det vil ikke længere være nødvendigt med regnskab over indtægter og udgifter vedrørende de omhandlede aktiver og passiver.

Det er udvalgets opfattelse, at der bl.a. kan være anledning til at overveje behovet for partielle boopgørelser i følgende situationer:

Et aktiv skal sælges, men er vanskeligt at sælge. Det kan f.eks. dreje sig om fast ejendom, hvor ægtefællerne er enige om, at det vil være bedst at vente med salg i stedet for at sænke prisen. I en sådan situation vil det være relevant og uden større betænkeligheder at udfærdige en partiel boopgørelse.

Der verserer sag om et enkeltspørgsmål anlagt af den ene ægtefælle mod den anden. Det kan f. eks. vedrøre værdifastsættelsen af et aktiv eller passiv. I en sådan situation kan det desværre tage lang tid at få sagen afgjort måske gennem flere instanser. Kan tvisten afgrænses, og de øvrige forhold lægges fast – eventuel gennem reservation af et beløb til sikkerhed afhængigt af sagens udfald – vil en partiel boopgørelse også kunne

medvirke til en hurtigere afklaring af væsentlige forhold, således at usikkerheden om den fremtidige økonomiske situation begrænses.

En ægtefælles økonomiske situation er på et enkelt punkt uafklaret på grund af en tvist med tredjemand. Det kan være, at der er rejst krav mod ægtefællen, som er bestridt, eller at ægtefællen hævder at have et krav, som er bestridt. I en sådan situation vil en partiel boopgørelse efter udvalgets opfattelse være relevant og uden større betænkeligheder.

Udvalget forudsætter, at der kun laves partiel boopgørelse, når det er sikkert, at de aktiver, som ægtefællerne får tildelt, kan rummes inden for deres respektive boslodder. I visse tilfælde vil det dog ikke være hensigtsmæssigt at afskære muligheden for, at der udarbejdes en partiel boopgørelse alene med den begrundelse, at det ikke er helt sikkert, at der er dækning for aktiverne i ægtefællens boslod. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor resultatet af en enkeltvist mv. kan forrykke resultatet af boopgørelsen. Der kan også være tale om, at en af ægtefællerne har en retstvist mod en tredjemand, hvor udfaldet vil kunne forrykke ægtefællens økonomiske forhold i negativ retning. Det foreslås derfor, at skifteretten skal kunne træffe bestemmelse om sikkerhedsstillelse mv. som betingelse for den partielle stadfæstelse. Sikkerhedsstillelsen skal vedrøre den anden ægtefælles mulige krav.

Det er på denne baggrund udvalgets opfattelse, at der som udgangspunkt bør ske et samlet skifte, men at der bør være mulighed for, at bobehandleren i særlige tilfælde kan lave et udkast til en partiel boopgørelse, når der er et sikkert grundlag herfor og et særligt behov herfor.

Fremgangsmåden vedrørende udkast til partielle boopgørelser

Initiativet til en partiel boopgørelse kan komme fra en af ægtefællerne eller fra bobehandleren. Når bobehandleren finder, at der er et særligt behov for at få lagt væsentlige forhold på plads og et sikker grundlag herfor, udarbejder bobehandleren en boopgørelse over denne del, som forelægges ægtefællerne og skifteretten efter samme principper som ved en endelig boopgørelse, jf. kapitel 7, afsnit 4.8.

Det bør ikke kræves, at ægtefællerne er enige om, at der kan udarbejdes partiel boopgørelse. I nogle tilfælde vil det være sådan, at en af ægtefællerne ikke kan acceptere, at der udarbejdes en sådan. I så fald bør der følges den samme procedure, som foreslås ved en endelig boopgørelse. Det-

te indebærer, at bobehandleren – efter at have drøftet spørgsmålet med ægtefællerne – forelægger spørgsmålet for skifteretten, der træffer afgørelse med overholdelse af de samme retsgarantier, herunder fristerne, som gælder i forbindelse med indbringelse af en fuldstændig boopgørelse. Der kan gøres indsigelse mod, at der overhovedet laves partiel boopgørelse. Bobehandleren skal derfor redegøre for, hvorfor det findes korrekt at udarbejde en partiel boopgørelse.

Indsigelser mod udkastet til den partielle boopgørelse

Som nævnt ovenfor er det udvalgets opfattelse, at skifteretten bør kunne tage stilling til, om en foreslået partiel boopgørelse skal gennemføres. Gøres der indsigelse, må der med de fornødne lempelser anvendes den samme fremgangsmåde som ved indsigelser om et udkast til en endelig boopgørelse.

Indsigelser mod bobehandlerens udkast til en partiel boopgørelse vil f.eks. kunne begrundes med, at der er sammenhæng mellem den del af boet, som ønskes afsluttet, og den resterende del af boet. Ved sådanne indsigelser bør skifteretten foretage en vurdering af, om det kan forventes, at skiftet af den resterende del af boet vil kunne føre til, at forudsætningerne for den partielle opgørelse forandres væsentligt. Hvis dette er tilfældet, bør indsigelsen føre til, at skifteretten afviser, at der kan udfærdiges partiel boopgørelse. Indsigelserne kan også have samme karakter som mod udkast til endelige boopgørelser.

Forslaget skal ses i sammenhæng med forslaget om, at skifteretten kan stadfæste en boopgørelse delvis (partiel stadfæstelse). I disse tilfælde vil initiativet komme fra en ægtefælle eller fra skifteretten selv, efter at bobehandleren har udfærdiget en fuldstændig boopgørelse. Behovet for en partiel stadfæstelse vil her kunne være begrundet i, at der rejses indsigelse med efterfølgende sagsanlæg i forbindelse med, at skifteretten modtager udkastet til boopgørelsen.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 27, stk. 1 og 2, og bemærkningerne hertil.

4.9. Udkast til boopgørelse

Når sagen er tilstrækkeligt oplyst, udarbejder bobehandleren et udkast til en opgørelse over hver ægtefælles bodel (boopgørelse).

Efter udvalgets opfattelse bør opgørelsen indledes med en redegørelse for behandlingens forløb. Den bør omfatte alle væsentlige forhold af betydning for fællesboets deling og skiftets gennemførelse. Udkastet skal også indeholde en opgørelse over hver ægtefælles aktiver og passiver samt eventuelle indtægter og udgifter af fællesboets aktiver. Udkastet skal ligeledes indeholde en opregning og værdiansættelse af ægtefællernes pensioner, hvis det er nødvendigt for at afklare, om bodelene er positive, eller om den pensionsmæssigt svagest stillede ægtefælles pensioner ud over sædvanlige arbejdsmarkedspensioner helt eller delvist kan udtages forlods som såkaldt opfyldningsopsparing.

Herudover skal udkastet angive eventuelle indbyrdes krav i anledning af formuefællesskabets ophør. Dette kan f.eks. være skævelingskrav, formueretlige godtgørelseskrav, erstatningskrav, lånekrav og regreskrav, men kan også angå lønkrav, hvis en af ægtefællerne har været ansat af den anden.

Desuden skal opgørelsen indeholde oplysninger om, hvorvidt en af ægtefællerne har fremsat vederlags- eller kompensationskrav efter retsvirkningsloven, samt om der er fremsat krav om betaling af et beløb efter ægteskabslovens § 56. Bobehandleren angiver endvidere sin indstilling til, hvorvidt der bør gives medhold i et sådant krav.

Hvis der i ægteskabet har været delvist særeje, skal opgørelsen også indeholde en opregning heraf, i det omfang det er nødvendigt til beregning af vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23 og krav efter ægteskabslovens § 56.

Er der under skiftet foretaget udlæg af aktiver eller passiver, bør dette også anføres, ligesom vilkårene herfor bør anføres.

Endelig bør udkastet til boopgørelsen indeholde en indstilling vedrørende størrelsen af bobehandlerens salær og en indstilling vedrørende fordelingen af boomkostningerne. For så vidt angår udvalgets overvejelser om disse poster henvises i øvrigt til kapitel 13.

Er ægtefællerne enige herom, kan boopgørelsen begrænses til de forhold, som der er behov for at få specificeret. En sådan enighed kan være begrundet i et ønske om at formindske udgifterne til bobehandlerens arbejde. I så fald skal det direkte anføres i boopgørelsen, at begrænsningen sker efter begge ægtefællers anmodning.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 28, stk. 1 – 3, og bemærkningerne hertil.

4.10. Samspillet mellem bobehandler og skifteret

Det har været en stor udfordring for udvalget at opstille en anbefaling for samspillet mellem skifteret og bobehandler. Skal målet om en hurtig og smidig behandling hos bobehandleren opnås, nytter det ikke, at sagen ved den mindste uenighed skal sendes til afgørelse i skifteretten, og omvendt vil det være i strid med almindelige retsprincipper at tillægge bobehandleren kompetence til at afgøre tvistepunkter.

Det er udvalgets opfattelse, at ægtefællerne i formentligt langt de fleste tilfælde vil acceptere den vejledning, de får hos bobehandleren, og på grundlag heraf også acceptere det udkast til bodelingsaftale, som bobehandleren laver. I disse situationer bliver der ikke noget behov for kommunikation med skifteretten, før udkastet ved arbejdets afslutning skal fremsendes til skifteretten og ægtefællerne. Ægtefællerne vil i disse – forhåbentligt talmæssigt fleste – tilfælde have fået en kompetent og hurtig behandling af deres behov for bistand til delingen til en overkommelig pris.

Det er imidlertid også udvalgets erfaring, at der findes ægtefæller, hvor begge eller kun den ene – af følelsesmæssige eller økonomiske grunde – modarbejder bestræbelserne på at få skiftet gennemført ved at søge at forhale det gennem grundløse indsigelser, manglende svar eller undladelse af stillingtagen osv. Det foreslåede regelsæt skal derfor også kunne rumme passende løsningsmuligheder i forhold til sådanne situationer.

Udvalget har overfor i kapitel 7, afsnit 3, beskrevet sine forslag til effektive oplysningsmidler og til sikring af, at de nødvendige oplysninger foreligger allerede ved skiftets start. I afsnit 4.4 har udvalget redegjort for sine overvejelser om, hvordan der kan opnås bistand til at få aktiver (og om nødvendigt passiver) vurderet. I dette afsnit beskrives forslagene til

håndteringen af tilfælde, hvor en ægtefælle er uenig i bobehandlerens forslag til løsning. Det skal understreges, at denne situation langt fra altid vil skyldes modvilje eller forsøg på forhaling. Der vil naturligvis under et skifte kunne opstå helt berettigede behov for at få truffet en afgørelse af en domstol i tilfælde af uenighed.

Udvalget har taget udgangspunkt i tre tænkte, men realistiske eksempler:

Under det første møde hos bobehandleren giver den ene af ægtefællerne udtryk for tvivl om, hvorvidt skiftet skal gennemføres efter dansk ret. Bobehandleren er også selv i tvivl. I et sådant tilfælde skal bobehandleren i mødereferatet beskrive ægtefællernes respektive holdning til spørgsmålet og sin egen vejledning, der skal afsluttes med en kraftig opfordring til, at en af ægtefællerne anlægger sag efter reglerne om enkeltspørgsmål for at få det grundlæggende spørgsmål afklaret hurtigst muligt. Allerbedst vil det naturligvis være, hvis uenigheden kommer frem allerede under mødet i skifteretten, således at der allerede der kan vejledes herom. Anlægges der sag, vil bobehandleren kunne gå i gang med det arbejde, der er uafhængigt af lovvalget, mens resten må afvente rettens afgørelse.

Anlægges der ikke sag fra nogen af ægtefællernes side, må bobehandleren foretage sin egen vurdering af, hvordan retsstillingen mest tænkeligt er, og lægge denne opfattelse til grund for den videre behandling. Situationen kan tænkes at forekomme ved, at den ægtefælle, der har rejst tvivlen, lurepasser og forbeholder sig først at rejse spørgsmålet senere under skiftet. Udvalget har overvejet, om der i en sådan situation kan fastsættes frister for sagsanlæg, således at bobehandlerens vurdering ikke efterfølgende kunne anfægtes. Udvalget finder imidlertid, at en sådan model ville kræve, at der kan dispenseres fra fristen f.eks. på grund af nye oplysninger. Vigtigst er imidlertid, at det forekommer at være i strid med grundlæggende principper, at bobehandlerens vurdering på denne måde kommer til at få virkning som en retlig afgørelse. En anden model kunne være, at bobehandleren kunne anmode om skifterettens afgørelse. Udvalget har imidlertid også afstået fra en sådan løsning, da en afgørelse af en tvist normalt kræver, at parterne forud for afgørelsen har præsenteret deres synspunkter for retten. Den ægtefælle, der er tilfreds med bobehandlerens bedømmelse af lovvalget, men er bekymret for, at modparten blot lurepasser med yderligere forhaling af den endelige afgørelse til følge, vil have mulighed for at varetage sine interesser ved at anlægge anerkendelsessøgsmål. Udvalget er derfor endt med at foreslå den valgte model,

hvorefter bobehandleren ikke tillægges kompetence til at afgøre tvistepunkter, men må henvise ægtefællen til at anlægge sag, hvis bobehandlerens vurdering ikke ønskes lagt til grund for boopgørelsen.

Er bobehandleren ikke i tvivl om lovvalget, må denne – som beskrevet ovenfor – i mødereferatet gengive ægtefællernes synspunkter og sin egen vurdering af retsstillingen og samtidigt opfordre til, at den ægtefælle, der ikke får støtte hos bobehandleren for sin opfattelse, snarest anlægges sag, hvis denne fortsat er uenig i bobehandlerens bedømmelse. Ægtefællens stilling til spørgsmålet bør refereres, herunder om denne efter vejledning og eventuel konference med egen advokat tilslutter sig bobehandlerens vurdering. Anlægges sagen først senere, vil det kunne tillægges omkostningsmæssige konsekvenser, således at den pågældende ægtefælle pålægges at betale for den del af bobehandlerens arbejde, der kunne være undgået, hvis sagen var blevet anlagt tidligere. Frafalder ægtefællen sin indsigelse, vil denne kunne være bundet heraf efter almindelige aftaleretlige principper.

Et andet eksempel kunne angå et spørgsmål om et kompensationskrav efter ægteskabslovens § 56, hvis en af ægtefællerne har haft særeje, eller der i en af bodelene indgår rettigheder omfattet af § 15, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger. Konstateres uenighed, vil bobehandleren skulle opfordre til sagsanlæg, men ofte vil ægtefællerne blot være i tvivl. Her vil bobehandleren passende kunne vejlede ægtefællerne om, hvad betingelserne er for at få et godtgørelses- eller kompensationskrav. Bobehandleren vil herudover kunne tilbyde at undersøge spørgsmålet og i den forbindelse anmode ægtefællerne til at fremlægge relevant dokumentation. Bobehandleren kan så på dette grundlag tilkendegive sin vurdering af forholdet og eventuelt foreslå et forlig. Hvis sagen ikke kan forliges, skal bobehandleren opfordre den ægtefælle, som anser sig berettiget til kompensation, til at indbringe sagen for skifteretten. Ønsker en ægtefælle ikke at følge vurderingen, men alligevel ikke tager skridt til sagsanlæg, må bobehandleren tage udgangspunkt i sin egen bedømmelse. For så vidt angår udvalgets anbefalinger til skifterettens kompetence for så vidt angår kompensationskrav efter ægteskabslovens § 56 henvises til kapitel 9.

Som et tredje eksempel kan nævnes, at en ægtefælle gør gældende, at der skal fratrækkes et større beløb i pågældendes bodel som følge af, at denne har lånt penge hos et familiemedlem. I en sådan situation vil ægtefællerne ofte ikke direkte være uenige, men blot i tvivl, og bobehandleren vil

så skulle vejlede om, hvad der normalt kræves som dokumentation for et sådant låneforhold. Bobehandleren vil kunne tilbyde at undersøge spørgsmålet ved at opfordre den pågældende til at fremlægge f.eks. kontoudtog, skatteoplysninger mm. og/eller rette skriftlig henvendelse til den påståede långiver og opfordre denne til at fremsende sin dokumentation for lånet. Bobehandleren kan så på dette grundlag vejlede parterne om sin vurdering af forholdet og foreslå forlig på dette grundlag. Ønsker en ægtefælle ikke at følge vejledningen uden dog at tage skridt til sagsanlæg, må bobehandleren lægge sin vurdering til grund i det videre arbejde.

Som det fremgår, er det udvalgets opfattelse, at bobehandleren ikke bør have kompetence til at afgøre tvister mellem ægtefællerne, men at denne kan vejlede og mægle og – i det omfang, det er hensigtsmæssigt eller nødvendigt – også tilkende sin vurdering af, hvad resultatet af skifterettens behandling af en tvist mellem parterne vil være. De praktiske problemer, der måtte følge af bobehandlerens manglende kompetence til at afgøre tvister, må løses ved at opfordre til sagsanlæg.

4.11. Skifterettens tilsyn med bobehandleren

Med en hensigtsmæssig autorisationsordning vil det efter udvalgets opfattelse generelt kunne sikres, at bobehandlere har et så fagligt højt niveau, at sagsbehandlingen generelt set vil kunne foretages, uden at der begås fejl, som fører til et forkert resultat for ægtefællerne eller til et økonomisk tab for en eller begge af disse.

Af hensyn til ægtefællernes retssikkerhed bør der imidlertid fastsættes regler for skifterettens tilsyn med bobehandleren. Et sådant tilsyn kan være med til at højne tilliden til systemet og vil i øvrigt være med til at sikre en offentlig kontrol med bobehandlere, der i princippet udøver en offentlig opgave på et privat grundlag.

Efter udvalgets opfattelse bør tilsynet som udgangspunkt begrænse sig til de tilfælde, hvor skifteretten får mistanke om, at bobehandleren kan have tilsidesat sine pligter. Dette vil typisk ske på baggrund af en henvendelse fra en af ægtefællerne, men det kan også være, at skifteretten selv fatter mistanke til, at bobehandlingen er mangelfuld. Skifteretten bør dog også som led i sin generelle tilsynsforpligtelse kunne anmode bobehandleren om at orientere om bobehandlingens forløb, selv om der ikke er nogen mistanke om, at der skulle være noget galt. I særlige tilfælde kan det væ-

re nødvendigt, at skifteretten pålægger bobehandleren at indgive indberetninger om forløb og – i særligt grelle tilfælde – give bobehandleren pålæg om at foretage særlige sagsskridt.

Hvis skifteretten måtte nå frem til den opfattelse, at bobehandleren har misrøgtet sit hverv, og at det er uforsvarligt, at vedkommende fortsætter som bobehandler for det pågældende bo, bør skifteretten have adgang til at tilbagekalde udpegningen af bobehandleren. Det samme gælder, hvis der opstår forhold, som indebærer, at bobehandleren må anses for inhabil i forhold til en af ægtefællerne, eller hvis det er klart, at bobehandleren ikke vil kunne gennemføre skiftet, f.eks. pga. sygdom. Skifteretten bør i givet fald høre parterne forinden. Det forhold, at bobehandleren orienterer ægtefællerne om sin vurdering af et spørgsmål som led i behandlingen af boet, indebærer ikke, at bobehandleren dermed bliver inhabil. En sådan vejledning er blot en udførelse af de pligter, som påhviler bobehandleren.

Hvis bobehandlingen trækker ud, vil der alt andet lige være behov for mere kontrol fra skifterettens side, fordi bobehandlingen så typisk bliver dyrere for ægtefællerne og i øvrigt mere belastende. Udvalget finder på den baggrund, at der kan være god grund til at fastsætte en generel regel om, at bobehandlere, der af den ene eller anden grund ikke har afsluttet sit arbejde et år efter, at sagen er startet op, afgiver en indberetning til skifteretten om sagens forløb mv.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 47 og 48 samt bemærkningerne hertil.

4.12. Klager over bobehandleren

Udvalget finder, at de klageregler, der gælder over for bobestyreren i dødsboskifter, jf. dødsboskiftelovens §§ 96 – 97, med visse justeringer er velegnede til at blive brugt også i forbindelse med ægtefælleskifter. At der er behov for justeringer skyldes blandt andet, at bobehandleren ikke har nogen egentlig afgørelseskompetence ved ægtefælleskifter.

Klager over en bobehandlers behandling af boet bør indgives skriftligt til skifteretten. Det gælder f.eks. klage over, at bobehandleren ikke fremmer behandlingen af boet tilstrækkeligt.

Det er efter udvalgets opfattelse væsentligt, at klagen ikke får opsættende virkning, medmindre bobehandleren eller skifteretten finder, at dette bør være tilfældet.

Efter modtagelsen af klagen bør skifteretten snarest muligt forelægge denne for bobehandleren, som ligeledes snarest muligt bør besvare den. I henhold til det almindelige tilsyn kan skifteretten i øvrigt pålægge bobehandleren at afgive en supplerende redegørelse inden for en fastsat frist. Det vil være naturligt, at bobehandleren – samtidig med at den supplerende redegørelse indleveres til skifteretten – sender en genpart af redegørelsen til begge ægtefæller.

Herefter må skifteretten vurdere, hvorvidt der er behov for at give klageren lejlighed til at komme med yderligere indlæg. Skifteretten kan desuden indkalde klageren og bobehandleren til møde i skifteretten. Er klagen åbenbart grundløs, vil sagsbehandlingen ved skifteretten og hos bobehandleren næppe være særligt omfattende. Ved gentagne, grundløse klager, som bobehandleren vil skulle skrive redegørelser om, er det udvalgets opfattelse, at klageren bør kunne pålægges en forholdsmæssig større del af omkostningerne, således at ekstraomkostninger i den forbindelse ikke kommer til at belaste den anden ægtefælle.

Det er udvalgets opfattelse, at skifteretten bør træffe afgørelse i klagesagen ved beslutning eller kendelse, som kan kæres.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 49 og bemærkningerne hertil.

5. Delkonklusion

Det er udvalgets opfattelse, at bobehandlerens opgave i fremtidens ægtefælleskifter bør være at *vejlede* parterne om den sædvanlige fremgangsmåde i forbindelse med alle dele af ægtefælleskiftet og bistå med gennemførelsen heraf. Med henblik på at opretholde bobehandlerens upartiskhed bør denne derimod ikke *rådgive* parterne, men i stedet overlade eventuelle rådgivningsopgaver til den enkelte ægtefælles egen advokat.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at bobehandleren ikke bør have kompetence til at afgøre tvister mellem ægtefællerne, men at bobehandleren bør kunne vejlede og mægle og også tilkende sin opfattelse af, hvad resultatet af skifterettens behandling af en tvist mellem parterne efter bo-

behandlerens vurdering må antages at være. Bobehandleren kan i den forbindelse tilkendegive, at der foreligger fast retspraksis om spørgsmålet, at resultatet følger af lovgivningen, eller at resultatet må anses for usikkert.

Med henblik på at sikre, at bobehandlerne har et højt specialistniveau, er det efter udvalgets opfattelse nødvendigt, at der etableres en egentlig autorisationsordning, som tilfældet er ved bobestyrere i forbindelse med dødsboskifter.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at bobehandlere udelukkende bør være advokater med erfaring i ægtefælleskifter. Bobehandler bør som udgangspunkt kun autoriseres for én retskreds.

Det bør være skifteretten, der udpeger bobehandleren til at varetage den konkrete sag. Ønsker ægtefællerne en bestemt autoriseret bobehandler, bør skifteretten i almindelighed efterkomme dette ønske. Af hensyn til retssikkerheden og skifterettens tilsyn mv. finder udvalget, at ægtefællerne som udgangspunkt ikke bør kunne vælge en bobehandler, der ikke er autoriseret. Ønsker ægtefællerne i enighed en bobehandler, der ikke er autoriseret, bør skifteretten dog kunne tillade dette, hvis konkrete omstændigheder taler derfor.

Det bør ligeledes være skifteretten, der tager stilling til, om udpegningen af en bobehandler i den konkrete sag skal trækkes tilbage.

Bobehandlerens overordnede opgave er at skabe grundlag for og udarbejde et udkast til en boopgørelse. Bobehandleren står i den forbindelse for den praktiske afvikling af skiftebehandlingen, herunder indkaldelse og ledelse af møder med ægtefællerne, indhentelse af oplysninger fra offentlige myndigheder, pengeinstitutter, pensionselskaber og lignende. Herudover er det udvalgets opfattelse, at bobehandleren bør bistå i forbindelse med f.eks. vurderingsforretninger.

For så vidt angår tvister, f.eks. om krydsende udtagelsesret, er det udvalgets opfattelse, at bobehandleren skal opfordre til sagsanlæg. Er der grundlag herfor, kan bobehandlerens forsøge at få ægtefællerne til at blive enige, men lykkes det ikke, må bobehandleren på ny opfordre til, at der anlægges sag efter reglerne om enkeltspørgsmål. Ved acontobetaling vil bobehandleren kunne foretage en indstilling, som forelægges skifteretten, der på grundlag heraf træffer afgørelse. En sådan afgørelse kan

være en tiltræden af, at der er grundlag for udbetaling, men også, at grundlaget indtil videre er for spinkelt til udbetaling.

Skifteretten bør endvidere føre tilsyn med bobehandleren. Ægtefællerne bør således også have mulighed for at klage over bobehandleren til skifteretten.

Kapitel 9. Skifterettens saglige kompetence

1. Gældende ret

1.1. Skifterettens kompetence – fællesboer

Efter gældende ret har skifteretten kompetencen til at foretage offentlige fællesboskifter, mens begge ægtefæller lever. Opgaven er at bistå ægtefællerne med at dele fællesboet og, hvis det ikke lykkes at få ægtefællerne til at enes, at træffe en retlig afgørelse om delingen heraf. Denne overordnede kompetence følger af fællesboskiftelovens §§ 64 og 64a, men i øvrigt er reglerne om ægtefælleskifte lovteknisk mest af alt at betragte som et tillæg til reglerne om dødsboskifte. Der findes således ikke et samlet sæt af regler, som fastlægger skifterettens saglige kompetence.

Den retlige regulering af ægtefælleskifterne er i øvrigt opsplittet på flere love, herunder fællesboskifteloven, retsplejeloven og retsvirkningsloven. De giver skifteretten hjemmel til at træffe afgørelse i nærmere angivne tilfælde. Skifteretten er således som udgangspunkt kompetent til at afgøre spørgsmålene om delingen af ægtefællernes formue i forbindelse med formuefællesskabets ophør, jf. umiddelbart nedenfor. Desuden kan skifteretten, når ægtefællerne er enige, træffe afgørelse om enkeltspørgsmål, der opstår under privat skifte.

Skifteretten er tillige som udgangspunkt kompetent til at behandle tvister om vederlagskrav og pensionsrettigheder, i hvert fald når disse bliver rejst under et offentligt skifte. Der henvises endvidere til gennemgangen nedenfor.

1.2. Enkelttvister under offentlige og private skifter

Det vil næsten være uundgåeligt, at der i forbindelse med opløsningen af et ægteskab opstår konflikter af den ene eller anden art.

Konflikter vil ofte kunne opstå i forbindelse med opdelingen af fællesboet, herunder ved fordelingen af aktiver, fastsættelse af vederlagskrav, opgørelsen af omfanget af særejer og fordelingen af en fælles gæld.

Tit vil sådanne konflikter blive løst af ægtefællerne selv, uden at der er

behov for skifterettens bistand. I så fald vil løsningen på konflikten indgå som en integreret del af ægtefællernes boopgørelse, uden at dette medfører et behov for særlige sagsskridt.

I andre tilfælde vil enkelttvister ikke kunne løses af ægtefællerne selv, hvad enten det skyldes modsatrettede interesser, eller fordi der er følelsesmæssige forhold, der gør sig gældende.

Efter gældende ret skal tvister under offentligt skifte behandles af skifteretten. Derimod henhører tvister under privat skifte som udgangspunkt under de almindelige domstoles kompetence.

Tvister under offentlige skifter

Kompetencen til at behandle tvister, der opstår under bobehandlingen i skifteretten, fremgår direkte af retsplejelovens § 660, som har følgende ordlyd:

”§ 660. Behandlingen af tvister, der opstår under skiftebehandlingen, herunder bevisførelse, foregår ved skifteretten. Tvister angående anmeldte fordringer eller fremsatte krav afgøres ved dom, der kan fuldbyrdes efter almindelige regler. I andre tilfælde træffer skifteretten afgørelse ved kendelse, i hvilken det kan pålægges den part, der skønnes uden tilstrækkelig grund at have givet anledning til eller unødigt at have vidtløftig gjort proceduren, at udrede sagsomkostninger til modparten, således at fuldbyrdelsesfristen med hensyn hertil fastsættes i kendelsen.

Stk. 2. Skifteretten kan om fornødent pålægge parter og andre at give møde og afgive forklaring efter reglerne om vidner.”

Rækkevidden af bestemmelsen er fastlagt i retspraksis. Tvisterne kan f.eks. vedrøre afgrænsningen mellem bodelene og mellem særeje og fællesbo, fordelingen af aktiver og passiver og spørgsmål om, hvorvidt der er indgået bodelingsaftaler.

Under et offentligt skifte er skifteretten ligeledes kompetent til at afgøre alle spørgsmål om pensionsrettigheder, jf. retsvirkningslovens § 16 a-h, og vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23.

Sager om genoptagelse og omgørelse af offentlige skifter skal desuden indbringes for skifteretten. Spørgsmål om gyldigheden eller forståelsen af aftaler indgået mellem ægtefællerne under privat skifte, afgøres derimod ved almindeligt civilt søgsmål. Det samme gælder spørgsmål om en eventuel genoptagelse eller omgørelse af et privat skifte. Der henvises endvidere til afsnit 3.

Det fremgår af retsvirkningslovens § 15, stk. 2, at rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, kun er omfattet af reglerne om formuefællesskab i den udstrækning, hvor det er foreneligt med de for disse rettigheder særligt gældende regler. Selve spørgsmålet om, hvilke rettigheder omfattet af retsvirkningslovens § 15, stk. 2, der skal indgå helt eller delvist under bodelingen, hører imidlertid under skifterettens kompetence, hvis det opstår under et offentligt skifte.

Tvister under private skifter

Det antages fast i teorien, at afgørelser af enkeltspørgsmål under private fællesboskifter som udgangspunkt hører under de almindelige domstole. Der er ikke lovregler, der direkte tager stilling til, om også skifteretten kan være kompetent. Det er imidlertid i praksis antaget, at en tvist under det private skifte også kan indbringes for skifteretten, hvis parterne er enige om, at skifteretten skal afgøre tvisten. Hjemlen hertil udledes ofte af § 81, jf. § 76, i lov om skifte af fællesbo mv.:

”§ 76. Opstår der imellem arvinger, der selv skifter og deler, strid desangående, kan sagen, når parterne er enige derom, indbringes for den skifteret, som i tilfælde af offentlig skiftebehandling skulle have behandlet boet, til afgørelse efter de almindelige for skifteretssager gældende procesregler. Skifteretten mægler da forlig mellem parterne.

...

§ 81. Med hensyn til arvingers retsforhold indbyrdes samt til legatarer og kreditorer ved privat skifte, såvel som med hensyn til retsforholdet mellem den længstlevende ægtefælle og den førstafdødes arvinger og mellem ægtefæller indbyrdes ved privat skifte har det i øvrigt sit forblivende ved den gældende rets regler i forbindelse med de af nærværende lovs bestemmelser, som efter deres beskaffenhed er anvendelige derpå.”

Der er formentlig en grænse for, hvor mange tvister under et privat skifte, der successivt kan forelægges til enkeltafgørelser, ligesom delvist offentligt skifte er ikke muligt, jf. T:FA 2002.132 V.

I nogle tilfælde vil visse problemstillinger være så integreret i den samlede bodeling, at hverken de almindelige domstole eller skifteretten kan behandle dem særskilt. Det vil så oftest være praktisk at foretage offentligt skifte, da skifteretten så har mulighed for at behandle spørgsmålene i sammenhæng.

For en nærmere gennemgang af de almindelige domstole og skifterettens kompetence i forbindelse med enkeltspørgsmål under privat skifte henvises til Svend Danielsen, Pensionsprocessen, T:FA 2006.439 med henvisninger.

1.3. Vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23

Hvis en ægtefælle har misbrugt eller vanrøgtet sin del af fællesboet, kan den anden ægtefælle efter retsvirkningslovens § 23, stk. 1, 1. led, kræve vederlag af den resterende del af fællesboet eller, hvis dette ikke er tilstrækkeligt, af den førstnævnte ægtefælles særeje for halvdelen af det manglende beløb.

Efter § 23, stk. 2, 1. led, kan en ægtefælle ligeledes kræve vederlag, hvis den anden ægtefælle har anvendt midler af fællesboet til erhvervelse eller forbedring af sit særeje eller af sådanne rettigheder som nævnt i § 15, stk. 2.

Efter § 23, stk. 3, har en ægtefælle, som har anvendt midler af sit særeje til at forbedre sin bodel, ret til vederlag herfor af bodelen.

Vederlagskravene efter retsvirkningslovens § 23 kan først gøres gældende, når fællesboet skiftes, jf. retsvirkningslovens § 24. Opnås der ikke under skiftet fuld dækning for fordringen, kan der ikke senere gøres krav gældende for det manglende. Under et offentligt skifte er skifteretten kompetent til at behandle spørgsmålet. Da retsvirkningslovens § 23-krav er et led i delingen af fællesboet, har Østre Landsret senest i U 2008.1272

Ø antaget, at det er skifteretten, der er kompetent til at afgøre spørgsmål herom under et privat skifte.

1.4. Pensionsrettigheder – Retsvirkningslovens §§ 16 d og 16 e

Fordelingen af pensionsrettigheder mellem ægtefællerne ved en af ægtefællernes død og ved separation og skilsmisse er reguleret i retsvirkningslovens §§ 16 a – 16 h.

Efter retsvirkningslovens § 16 d om såkaldt ”fællesejekompensation” kan skifteretten under visse omstændigheder tildele en ægtefælle, der under ægteskabet har foretaget en mindre pensionsopsparing, end hvad der svarer til en rimelig pensionsordning for den pågældende, kompensation herfor hos den anden ægtefælle. Det er en forudsætning, at den mindre pensionsopsparing skyldes, at ægtefællen af hensyn til familien eller den anden ægtefælle helt eller delvist har været uden for arbejdsmarkedet, haft orlov eller har arbejdet på nedsat tid.

Det beløb, der skal betales i kompensation, kan efter stk. 2 højst udgøre halvdelen af forskellen mellem værdien af den pensionsopsparing, hver af ægtefællerne har foretaget under ægteskabet af midler fra fællesejet. Har en ægtefælle f.eks. i en periode været hjemmearbejdende for at passe familiens børn, men alligevel samlet set under ægteskabet sparet mere op end den anden ægtefælle, kan ægtefællen ikke få nogen kompensation.

Efter retsvirkningslovens § 16 e kan skifteretten desuden tildele en ægtefælle en såkaldt ”rimelighedskompensation”, hvis en ægtefælle, der enten slet ikke har en pensionsordning eller kun har en beskedent pensionsordning, efter et længerevarende ægteskab bliver stillet urimeligt i pensionsmæssig henseende, fordi den anden ægtefælle har pensionsrettigheder, der vil kunne udtages forlods ved skifte af fællesboet.

På trods af, at bestemmelsen udtrykkeligt tildeler skifteretten kompetencen til at tildele kompensationer efter §§ 16 d og 16 e, er det i litteraturen anført, at det er de almindelige domstole og altså ikke skifteretterne, der er kompetente, hvis parterne ikke er enige om at lade skifteretten behandle sagen, jf. fællesboskiftelovens § 81, jf. § 76. Den saglige kompetence for så vidt angår pensioner er således uafklaret.

2. Andre boer end fællesboer

Fællesboskiftelovens § 82 har følgende ordlyd:

§ 82. De om offentlig skiftebehandling af dødsboer givne regler bliver med de lempelser, som følger af forholdets natur, at anvende i andre boer, såsom interessentskabsboer, der kommer under skiftebehandling, uden at indbringes under konkursbehandling.

Bestemmelsen åbner mulighed for at anvende lovens regler ved opløsning af andre boer end dødsboer og fællesboer. Der er således adgang til at få foretaget en offentlig skiftebehandling af interessentskabsboer og ugiftes samlevendes boer. Bestemmelsen nævner interessentskaber som et eksempel på boer, der kan opløses i skifteretten, men også f.eks. andelsselskaber og kommanditselskaber er omfattet af fællesboskiftelovens § 82.

Det er en forudsætning, at der er tale om et bo, dvs. et sameje om en flerhed af aktiver, og ikke et sameje om et enkelt aktiv. En fast ejendom, der ejes i sameje af flere personer, kan således som udgangspunkt ikke blive skiftet ved skifteretterne, men sagen må henvises til de almindelige domstole. Opløsning skal derimod ske gennem frivillig auktion, jf. U 1998.1556 H

Der henvises i øvrigt til gennemgangen af § 82 i Skifteloven med kommentarer, Per Holkmann og Niels Viltoft, 1986, side 459 ff.

3. Gældende ret – hvornår er skifteretten ikke kompetent?

Som nævnt ovenfor er skifteretten kompetent til at afgøre spørgsmål om deling af ægtefællernes formue i forbindelse med formuefællesskabets ophør. Skifteretten er derimod ikke kompetent til at tage stilling til andre spørgsmål.

3.1. Separations- og skilsmissevilkår, herunder særligt § 56-krav

Skifteretten kan således ikke træffe afgørelser i tvister om separations- eller skilsmissevilkår, selv om tvisterne for så vidt angår økonomiske forhold mellem ægtefællerne. Spørgsmål om ægtefællebidrag ligger der-

for uden for skifterettens kompetence. Det samme gælder spørgsmål om, hvem der skal overtage lejemålet, hvis ægtefællerne bor i lejet bolig, eller bopælsretten, hvis ægtefællerne har en andelslejlighed.

Heller ikke spørgsmål om eventuelle krav efter ægteskabslovens § 56, som er et vilkår i separations- eller skilsmissesagen, kan behandles af skifteretten. Spørgsmål om godtgørelse, hvis en ægtefælle stilles ”urimeligt ringe” som følge af en særejeordning eller som følge af, at den anden ægtefælle har værdier, der ikke er omfattet af formuefællesskabet, jf. retsvirkningslovens § 15, stk. 2, f.eks. personskadeerstatning, goodwill, ophavsrets- eller pensionsrettigheder mv., falder således også uden for skifterettens kompetence.

3.2. Ægtepagters gyldighed

Ægtepagter skal tinglyses for at være gyldige, jf. retsvirkningslovens § 37. Spørgsmålet om en ægtepagts gyldighed, herunder spørgsmålet om, hvorvidt den aftalte formueordning er lovlig eller om anvendelse af aftalelovens § 36, skal behandles under almindelige civile retssager.

3.3. Anfægtelse af bodelingsaftaler mellem ægtefæller

Har ægtefæller med henblik på separation eller skilsmisse truffet aftale om fordelingen af formuen, bidragspligten eller andre vilkår, fremgår det af ægteskabslovens § 58, at aftalen ved dom kan ændres eller erklæres for uforbindende, hvis den skønnes urimelig for den ene ægtefælle på tidspunktet for dens indgåelse. Bestemmelsen gælder alene aftaler indgået med forestående separation eller skilsmisse for øje.

Sådanne sager skal som hovedregel anlægges ved de almindelige domstole og kan efter retsplejelovens kapitel 42 rejses under selve separations- eller skilsmissesagen eller ved en selvstændig ægteskabssag. Skifteretten er således som udgangspunkt ikke kompetent. Der kan her henvises til U 1999.650 V.

Spørgsmål om gyldigheden af bodelingsaftaler indgået efter separation eller skilsmisse behandles efter lovgivningens almindelige ugyldighedsregler, herunder aftalelovens § 36, og derfor ved de almindelige domstole.

Skifteretten kan ikke tage et fællesbo under offentlig skiftebehandling, hvis der er indgået en bodelingsaftale omfattende hele boet, jf. U 2003.780 Ø. Skifteretten må derimod tage stilling til, om der er indgået en sådan aftale.

3.4. Delvist offentligt skifte

Efter de nugældende regler behandler skifteretten som nævnt i afsnit 1.1 alle enkeltspørgsmål, der opstår under et offentligt skifte, jf. retsplejelovens § 660, stk. 1. Det er også nævnt, at enkeltspørgsmål under privat skifte kan indbringes for skifteretten, hvis parterne er enige herom.

Derimod kan ægtefællerne ikke i forbindelse med et privat skifte få skifterettens bistand til et delvist skifte, dvs. offentligt skifte begrænset til de forhold, hvor ægtefællerne er uenige. Dette betyder, at også et skifte, hvor der kun er uenighed om enkelte aktiver, formelt set er et skifte af hele fællesboet, som skifteafgiften beregnes ud fra.

3.5. Fællesboer, hvor begge ægtefællers bodele er negative

Efter fællesboskiftelovens § 65, stk. 1, 1. led, skal der ved offentligt skifte af fællesbo foretages en opgørelse over hver af ægtefællernes bodel.

Hvis opgørelsen af en ægtefælles bodel udviser overskud, følger det af § 68, stk. 1, at overskuddet skal deles ligeligt mellem ægtefællerne, medmindre andet følger af andre regler.

Lovgivningen udelukker ikke direkte offentlig skiftebehandling for så vidt angår fællesboer, hvor begge bodele er negative. Det følger imidlertid af gældende praksis, at der i sådanne tilfælde ikke foreligger et fællesbo, der kan undergives offentlig skiftebehandling (se f.eks. T:FA 1997.119/2 V). Der vil derfor ikke kunne foretages en offentlig skiftebehandling af fællesboet, og skifteretten kan ikke bistå ved fortolkning af en bodelingsaftale i disse tilfælde.

Offentligt skifte kan dog indledes med det formål at få konstateret, om bodelene er negative, jf. f.eks. T:FA 1999.228 Ø og T:FA 2004.508 Ø.

For så vidt angår enkeltspørgsmål, der opstår under skifte af fællesboer, hvor begge ægtefællers bodele er negative, gælder det samme som for enkeltspørgsmål under privat skifte. Der henvises til dette afsnit ovenfor.

Antageligt for at reparere på den gældende retstilstand har begge landsretter accepteret, at skifteretten kan tage stilling til spørgsmål om krydsende udtagelsesret til aktiver, jf. fællesboskiftelovens § 70a, selv om begge bodele er negative. I sådanne tilfælde tager skifteretten hele det negative bo under offentligt skifte (og nøjes altså ikke med at træffe afgørelse om spørgsmålet om den krydsende udtagelsesret).

3.6. Samejeforhold

Som nævnt i punkt 2 er skifteretterne ikke kompetente for så vidt angår deling af et sameje om et enkelt aktiv. Retsstillingen fremgår modsætningsvis af § 82 i lov om skifte af fællesbo mv. Dette gælder også sådanne samejeforhold mellem ugifte samlevende og i princippet også mellem ægtefæller med særeje.

En genstand eller en fast ejendom, der ejes i sameje af to eller flere personer, kan således som udgangspunkt ikke skiftes ved skifteretterne, men en tvist herom må som nævnt henvises til de almindelige domstole. For så vidt angår selve opløsningen af samejet, skal dette ske enten gennem aftale mellem parterne eller ved frivillig auktion i fogedretten.

4. Advokatsamfundets og Finn Taksøe-Jensens bemærkninger

Advokatsamfundet foreslår i afsnit 12 i idéoplægget af 15. oktober 1998, at skiftereglerne fremover også bør gælde, hvis begge bodele er negative. Fraseparerede/fraskilte ægtefæller med negative bodele har ellers ikke mulighed for at få løst deres tvister ved hjælp af offentligt skifte. Desuden er det problematisk at afskære nogen fra et egentligt offentligt skifte, da offentligt skifte kan være en parts eneste mulighed for at få dokumentation for, at fællesboet er delt.

Advokatsamfundet anfører i den forbindelse:

”Den gældende retsstilling er ikke hensigtsmæssig. Selv om parternes bodele begge er negative, kan der være adskillige tvister, hvor det er nød-

vendigt at få skifterettens hjælp til løsning af problemerne.

Der kan f.eks. være uenighed om, til hvis bodel et aktiv hører, spørgsmål om parternes indbyrdes hæftelse på et lån, hvor begge over for långiver er meddebitorer, krydsende udtagelsesret (fællesboskiftelovens § 70a) m.v.”

Det er derfor Advokatsamfundets anbefaling, at § 64 i fællesboskifteloven ændres, så det er utvivlsomt, at fællesbo, hvor begge bodele er negative, kan tages under offentligt skifte.

Finn Taksøe-Jensen tilslutter sig denne opfattelse side 26 i sit notat om revision af reglerne om skifte af fællesbo mv.,

Hvad angår andre boer end ægtefælleskifteboer anfører Finn Taksøe-Jensen endvidere side 37 ff, at retspraksis om, hvornår der foreligger et bo, som giver adgang til offentligt skiftebehandling, forekommer for vag og restriktiv, og at reglerne bør strammes op, således at parter, der har behov for bistand fra retssystemet, får adgang dertil.

På denne baggrund finder Finn Taksøe-Jensen, at en kommende lovgivning bør tage højde for ægtefællers særejeboer for så vidt angår ejerforhold og gældshæftelse, udredning af samlevendes sammenblandede formuer og tilkendelse af kompensationskrav samt opløsning af interessentskaber, kommanditselskaber og andre selskaber og sammenslutninger, i hvilke deltagerne ikke har begrænset hæftelse.

5. Udvalgets overvejelser

Det er udvalgets opfattelse, at alle spørgsmål om de økonomiske retsvirkninger af formuefællesskabets ophør fremover som udgangspunkt bør overlades til skifteretten. En sådan samling hos én myndighed vil medføre større gennemsigtighed for ægtefællerne og i mange tilfælde skabe bedre mulighed for at opnå et samlet forlig, fordi alle økonomiske forhold bliver behandlet på samme tid.

Udvalget har på den baggrund overvejet, hvilke spørgsmål skifterettens kompetence fremover med fordel kan suppleres med.

Udvalget er endvidere opmærksomt på, at det i visse tilfælde kan være en fordel for ægtefællerne, at skifteretten alene medvirker ved en del af skiftet. Udvalget har på den baggrund overvejet, om ægtefællerne fremover bør kunne aftale, om skifterettens behandling kun skal omfatte et eller flere delelementer (partielt skifte).

Udvalget har desuden overvejet, hvorvidt reglerne om skifte af andre boer bør revideres, således at andre end ægtefæller med fælleseje samt særjeægtefæller og ugifte samlevende med sammenblandede aktiver og passiver kan gøre brug af skifterettens konfliktløsningssystem. Der henvises her til afsnit 5.8.

5.1. Fællesboer, hvor begge ægtefællers bodele er negative

Som nævnt ovenfor er det gældende praksis, at skifteretten ikke kan tage fællesboer under behandling, hvis ægtefællernes bodele begge er negative, medmindre der er rejst spørgsmål om krydsende udtagesret.

Er der tvivl om, hvorvidt begge bodele er negative, er skifteretten derimod kompetent.

Som anført af Advokatsamfundet vil det undertiden være u hensigtsmæssigt, at der ikke kan ske et skifte, selv om begge ægtefællers bodele er negative, idet der også i sådanne tilfælde kan være tvister, hvor det er nødvendigt eller praktisk at få skifterettens hjælp til løsning af problemerne.

Advokatsamfundet nævner til eksempel uenighed om, til hvilken bodel et aktiv hører, spørgsmål om indbyrdes hæftelse for lån og krydsende udtagesret. Herudover bemærkes det, at et offentligt skifte kan være en ægtefælles eneste mulighed for at få dokumentation for, at fællesboet er delt, hvilket f.eks. var tilfældet i den overfor nævnte T:FA 1997.119/2 V, hvor en ægtefælle ønskede en formel godkendt fællesboopgørelse til brug for en akkordordning.

Det er udvalgets opfattelse, at der i praksis kan være et stort behov for at få dokumentation for, at fællesboet er delt, så der ikke efterfølgende opstår tvivl herom, f.eks. fordi nogle af aktiverne stiger i værdi. Udvalget har på den baggrund overvejet, om det fremover bør være muligt at foretage offentligt skifte af sådanne fællesboer.

Udvalget kan tilslutte sig Advokatsamfundet og Finn Taksøe-Jensens synspunkt om, at det fremover bør være muligt for ægtefæller, som begge har negative bodele, at få gennemført et offentligt skifte. Udvalget er således enig i, at det kan være forbundet med betydelig gene for ægtefæller ikke at have mulighed for at få skifterettens bistand, selvom begge bodelene er negative. Ægtefællerne kan navnlig have behov for at få konstateret, at der ikke er noget at dele, samt at få afgjort spørgsmål om krydsende udtagelsesret, om ejerforholdene til fællesboets aktiver og om fastlæggelsen af den indbyrdes fordeling af gælden.

Udvalget har også lagt vægt på, at hensynet til en svag part som nævnt af Julie Skat Rørdam, Ægtefælleskiftet i civilprocessuel belysning, 2007, side 158 ff., ofte vil tilsige, at parter med negative bodele kan opnå skifterettens bistand.

Udvalget går ud fra, at ægtefællernes negative bodele heller ikke fremover vil skulle deles. Skifteretten vil derfor i mange tilfælde skulle nøjes med at konstatere, at begge ægtefællers gæld overstiger deres aktiver, og at der derfor ikke er noget at dele.

Samlet set finder udvalget, at det vil være u hensigtsmæssigt at opretholde den gældende praksis, navnlig henset til ægtefællernes behov for at kunne få konstateret, at der ikke er noget at dele, behovet for at få afgjort spørgsmål om krydsende udtagelsesret, samt ægtefællernes behov for at få fastlagt ejerforholdene til fællesboets aktiver og den indbyrdes fordeling af gælden.

Det må i øvrigt forventes, at skifterettens konstatering af, at der ikke er noget at dele, oftest vil kunne klares under det indledende vejlednings- og forligsmøde i skifteretten. Er der uenighed om enkeltspørgsmål som f.eks. hæftelsen i forhold til en større gældspost, vil skifteretten skulle henvise ægtefællerne til at anlægge sag efter reglerne om enkelttvister. Er der uenighed om et større antal aktiver eller passiver, vil også disse sager skulle henvises til behandling ved bobehandler.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 1, stk. 1, nr. 1, og bemærkningerne hertil.

5.2. Opløsning af sameje af et enkelt aktiv

Efter den nugældende regel i fællesboskiftelovens § 82 bliver ”de om offentlig skiftebehandling af dødsboer givne regler at anvende med de lempelser, som følger af forholdets natur, i andre boer end fællesboer, såsom interessentskabsboer, der kommer under skiftebehandling, uden at indbringes under konkursbehandling.” Det er således en forudsætning for anvendelse af § 82, at det, der søges opløst, kan betegnes som et ”bo” i fællesboskiftelovens forstand.

Udvalget har med udgangspunkt i de gældende regler overvejet, om skifteretten i forbindelse med samejer opstået mellem ugifte samlevende eller mellem ægtefæller i et særejeægteskab bør være kompetent til at opløse sameje om et enkelt aktiv. Det gælder særligt, hvor ugifte samlevende f.eks. kun ejer et aktiv – en fast ejendom – i sameje, idet en sådan ejendom ikke udgør et bo. I disse sager anvendes der dog formentlig i dag en vis pragmatisme ved skifteretterne, således at der stilles lempelige krav for at anse et sameje mellem ugifte samlevende for at være et ”bo”. Typisk vil det endvidere ofte være tilfældet, at de pågældende i fællesskab under samlivet har anskaffet eller modtaget genstande, som i princippet også skal deles. Problemstillingen svarer i princippet til den, som søskende bliver stillet over for, hvis disse arver et aktiv i fællesskab.

Udvalget kan imidlertid konstatere, at der ikke findes lovgivning med anvendelige delingsregler eller opløsningsregler, der f.eks. regulerer, hvem der har udtagelsesretten til enkeltaktiver, hvilket må forventes at ville vanskeliggøre skifteretternes arbejde på dette punkt.

Det vil derfor efter udvalgets opfattelse være vanskeligt at pålægge skifteretterne opgaven med at opløse denne type samejer, hvis der ikke samtidig fastsættes regler for fremgangsmåden ved opløsningen, herunder f.eks. om udtagelsesret. Det bemærkes i den forbindelse, at opgaven med udformning af delingsregler eller opløsningsregler ligger uden for udvalgets kommissorium.

Opløsning af et sameje om et enkelt aktiv, der er ægtefællers særeje, eller som ejes af ugifte samlevende, bør derfor efter udvalgets opfattelse som hidtil ikke ske i skifteretten.

Derimod vil det som nævnt under afsnit 5.13 nedenfor under en sag om f.eks. kompensation efter ægteskabslovens § 56 være muligt for skifteretten at afgøre, om der er opstået sameje om et enkelt aktiv.

5.3. Opløsning af ugifte samlevendes sameje om flere aktiver

Efter udvalgets opfattelse bør der fortsat være mulighed for, at skifteretten kan behandle deling af ugifte samlevendes aktiver i forbindelse med samlivets ophør. Det bør efter udvalgets opfattelse fortsat være et krav, at sameje rummer flere aktiver, altså at der er tale om et bo, da der heller ikke efter udvalgets forslag fastsættes særlige delings- eller opløsningsregler for enkeltaktiver. Opløsning af sameje om et enkelt aktiv bør derfor ske på samme måde som opløsning af sameje mellem f.eks. søskende, dvs. ved en frivillig auktion gennem fogedretten, medmindre andet er aftalt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 1, stk. 1, nr. 3, og bemærkningerne hertil.

5.4. Andre boer end fællesboer – sameje om en flerhed af aktiver

Som nævnt ovenfor er der efter gældende ret adgang til at få foretaget en offentlig skiftebehandling af andelsselskabsboer, kommanditselskabsboer og interessentskabsboer. Efter udvalgets opfattelse bør denne adgang opretholdes ved en kommende lovændring.

I kraft af det stigende antal ægteskaber med skilsmissesæreje, brøkdelsæreje, fuldstændigt særeje mm. har udvalget fundet det hensigtsmæssigt at præcisere, at skifteretten også er kompetent for så vidt angår ægtefæller med særeje, men hvor der er opstået et bo typisk i form af sameje om flere aktiver og måske fælles hæftelse for gæld.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 1, stk. 1, nr. 4, og bemærkningerne hertil.

5.5. Partielt skifte

Det er efter udvalgets opfattelse ikke nogen grund til, at ægtefæller ikke skal kunne aftale, at der skal foretages et partielt skifte. Det vil være po-

sitivt, at ægtefæller, der ikke kan enes om hele delingen, får mulighed for uden medvirken fra skifteretten at skifte den del af fællesboet, som ægtefællerne kan enes om.

Adgangen til at gennemføre et partielt skifte vil bidrage til at smidiggøre processen for de ægtefæller, der kun er uenige om få aktiver eller om mindre beløb. Hertil kommer, at det forekommer urimeligt, at ægtefæller, der stort set er enedes om alt i forbindelsen med delingen af fællesboet, skal betale skifteafgift og bobehandlersalær i forhold til værdien af hele fællesboet. Er ægtefællerne således enige om fordelingen af de store aktiver, herunder f.eks. ægtefællernes fælles faste ejendom, men uenige om fordelingen af aktiver, der beløbsmæssigt er af meget mindre værdi, finder udvalget det hensigtsmæssigt, at ægtefællerne kan begrænse anmodningen om skifte til kun at omfatte de dele af boet, der ønskes behandlet af skifteretten.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 1, stk. 2, og bemærkningerne her-til.

5.6. Enkelttvister under bobehandlerboer og privat skifte

Tvister under bobehandlerboer

Udvalget finder ikke anledning til at ændre på den almindelige regel om, at skifteretterne er kompetente til at behandle tvister, der opstår under et skifte, som behandles som et bobehandlerbo. Hvis ægtefællerne ikke, efter at sagen er henvist til en bobehandler, kan enes om løsningen af en konkret problemstilling, vil det være naturligt, at tvisten snarest muligt indbringes for skifteretten ved sagsanlæg og i øvrigt som udgangspunkt behandles efter retsplejelovens regler om borgerlige sager.

Tvister under privat skifte

Udvalgets har herudover overvejet, om det under et privat skifte bør være muligt for en af ægtefællerne at forelægge enkeltspørgsmål for skifteretten uden den anden ægtefælles accept, således at der ikke som nu skal anlægges civilt søgsmål.

Det er udvalgets opfattelse, at hver af ægtefællerne bør have en sådan mulighed. Efter udvalgets opfattelse er det vanskeligt at argumentere for,

at spørgsmål, som under bobehandlerboer uden undtagelse vil skulle behandles ved skifteretten, skal behandles af de almindelige domstole, når der er tale om privat skifte.

Udvalget har lagt vægt på, at det er skifteretten, som har erfaringen med behandling af skiftespørgsmål, og at skifterettens arbejdsform netop er indrettet på sådanne forhold mellem ægtefællerne.

Udvalget er opmærksomt på, at enkeltspørgsmål i nogle tilfælde kun kan afgøres i forbindelse med helt eller delvist skifte af fællesboet. Herudover vil det også kunne være uhensigtsmæssigt, hvis skifteretten bliver anmodet om at behandle mange successive enkeltspørgsmål i stedet for, at der foretages et samlet skifte. Der bør derfor efter udvalgets opfattelse gives mulighed for, at skifteretten kan afvise at behandle anmodninger om behandling af enkeltspørgsmål, hvis sagen efter sit omfang og karakter ud fra en konkret vurdering bør behandles i forbindelse med et evt. ikke aktuelt skifte. Hvis en enkeltvist mellem ægtefæller indbringes, inden der er indgivet anmodning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse mv., må skifteretten også afvise sagen.

Det er i øvrigt udvalget opfattelse, at skifterettens behandling af enkelttvisten som udgangspunkt bør behandles efter retsplejelovens regler om borgerlige sager.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 2, stk. 1, og §§ 68 og 70 og bemærkningerne hertil.

5.7. Fordelingen af aktiver

Som i dag vil det være en af skifterettens centrale opgaver at behandle sager om fordelingen af aktiver. Skifteretten bør f.eks. fortsat kunne tage stilling i spørgsmål om krydsende udtagelsesret til familiens bolig.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 2, stk. 1, nr. 1.

5.8. Vederlagskrav

Som nævnt ovenfor i afsnit 1.3 indgår krav efter retsvirkningslovens § 23 som et led i delingen af fællesboet.

Det er udvalgets opfattelse, at skifteretten fortsat bør være kompetent til at behandle spørgsmål om vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 2, stk. 1, nr. 2, og bemærkningerne hertil.

5.9. Pensionskompensation

Som nævnt er det uafklaret, om det er de almindelige domstole eller skifteretterne, der er kompetente til at behandle spørgsmål om kompensation efter retsvirkningslovens §§ 16 d og 16 e om pensionsrettigheder, når spørgsmålet ikke indgår i et offentligt skifte.

Det er udvalgets opfattelse, at de samme betragtninger må gøre sig gældende for så vidt angår pensionsrettigheder, som for så vidt angår § 56-krav, som er nærmere omtalt under punkt 5.12. Udvalget er derfor af den opfattelse, at det i hvert fald fremover bør overlades til skifteretten at behandle kompensationskrav i medfør af retsvirkningslovens §§ 16 d og 16 e.

Hermed vil den samme myndighed, som behandler spørgsmål om, hvilke pensionsrettigheder der kan udtages forlods, og hvilke pensionsrettigheder der skal indgå på skiftet, også komme til at behandle kompensationskrav som følge af, at pensionsrettighederne udtages forlods.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 2, stk. 1, nr. 3, og bemærkningerne hertil.

5.10. Omfanget af særejer og rettigheder af personlig art

Efter udvalgets opfattelse bør skifteretten have kompetence til at behandle sager vedrørende omfanget og afgrænsningen af hver ægtefælles særeje og uoverdragelige og personlige rettigheder omfattet af § 15, stk. 2, i lov om ægteskabs retsvirkning. Skifteretten bør således f.eks. have kompetence til at afgøre, om der er opstået sameje om en særejegegenstand.

5.11. Gæld

Efter udvalgets opfattelse bør skifteretten tildeles kompetence til at afgø-

re spørgsmål om, i hvilket omfang en gæld, som stiftes efter formuefællesskabets ophør, skal tages i betragtning under skiftet. Der kan være tale om en gæld mellem ægtefællerne eller en gæld, den ene ægtefælle har til tredjemand. Dette svarer til, hvad der nu gælder i henhold til fællesboskiftelovens § 65, stk. 2, 2. pkt.

For så vidt angår videreførelsen af den gældende § 65 a, stk. 1, i fællesboskifteloven om gæld, for hvilken begge ægtefæller hæfter, henvises til bemærkningerne til udkastets § 56. Også denne regel kan anvendes i forbindelse med opløsningen af boer for ægtefæller med delvist særeje og ved ugiftes samlivsophævelse.

Herudover finder udvalget, at den eksisterende regel i fællesboskiftelovens § 65 a, stk. 2, hvorefter skifteretten er kompetent til at behandle spørgsmål om ægtefællernes indbyrdes hæftelse for gæld, bør videreføres.

Skifterettens afgørelse i sådanne sager vil selvsagt ikke have betydning for, hvem der hæfter over for tredjemand.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 2, stk. 1, nr. 4-6, og bemærkningerne hertil.

5.12. § 56-krav (urimeligt ringe-reglen)

Som nævnt er det udvalgets forudsætning, at skifteretten fremover som udgangspunkt bør have kompetence til at behandle de krav, som har direkte forbindelse med alle økonomiske retsvirkninger af selve formuefællesskabets ophør.

Ægteskabslovens § 56, den såkaldte ”urimeligt ringe”-regel, fastsætter følgende:

”Har en ægtefælle haft særeje, kan det, hvis ægtefællernes formueforhold, ægteskabets varighed og omstændighederne i øvrigt i særlig grad taler derfor, efter påstand af den anden ægtefælle i forbindelse med en dom til separation eller skilsmisse bestemmes, at den ene ægtefælle skal yde den anden et beløb for at sikre, at denne ikke stilles urimeligt ringe i økonomisk henseende efter separationen eller skilsmissen. Denne regel anvendes også med hensyn til rettigheder, der er

uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, og som ikke indgår i bodelingen.”

Hensigten med bestemmelsen er at give den økonomisk dårligst stillede i et ægteskab med helt eller delvist særeje mulighed for at få tilkendt et beløb, herunder som hjælp i en vanskelig overgangstid. I praksis er § 56 også blevet benyttet, hvis den ene ægtefælle har bidraget til at skabe eller forbedre den andens særeje.

Reglen gælder, uanset om ægtefællerne har aftalt skilsmissesæreje eller fuldstændigt særeje, og kan anvendes, selv om der er en blandet formueordning, herunder hvis der er brøkdelsæreje.

Det er i dag et vilkår for at opnå separation eller skilsmisse ved bevilling, at der er enighed om § 56-kravet, og spørgsmål skal således behandles ved de almindelige domstole under separations- eller skilsmissesagen og ikke i skifteretten.

I rapporten ”Familieretlig strukturreform II” fra november 2005 af en arbejdsgruppe under Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender anførte arbejdsgruppen side 41 ff følgende (afsnitsinddeling foretaget her):

”At en stillingtagen til krav efter § 56 er et vilkår og dermed en forudsætning for at opnå separation eller skilsmisse, har i visse tilfælde ført til processuelle vanskeligheder.

Først og fremmest skyldes det, at der kan være behov for langt mere bevisførelse end ved andre vilkårsspørgsmål, herunder en i hvert fald summarisk dokumentation af formuernes størrelse, eventuelt i form af et syn og skøn, samt mere detaljerede oplysninger om formueudviklingen og parternes indtægter gennem ægteskabet i form af regnskaber og lignede. I enkelte tilfælde bestrides ægtepagtens gyldighed. I andre gøres det gældende, at det væsentligste særejeaktiv ejes af ægtefællerne i sameje, eller ved blandede formueordninger at aktivet hører under fællesejet, og i atter andre, at der først kan opnås den fornødne klarhed over parternes økonomiske forhold, efter at fællesbodelingen er gennemført.

Det er karakteristisk, at § 56 i teoretiske fremstillinger om separation og skilsmisse behandles i

tilknytning til afsnit om fordeling af aktiver og passiver mellem ægtefæller og om skifte. I den seneste teori er det anført, at placeringen af § 56 som en vilkårsbestemmelse har vist sig at være uhensigtsmæssig, hvorfor der er behov for ændring af reglen til at være en skiftebestemmelse. Også tidligere teori har været kritisk over for § 56 som et vilkår for separation og skilsmisse, fordi der skal tages stilling på et tidspunkt, hvor de økonomiske forhold ofte er uafklarede, ligesom § 56-kravet ved kombinerede formueordninger vil afhænge af fællesbodelingen.”

Forslagene i arbejdsgrupperapporten er ikke gennemført.

Et § 56-krav kan efter udvalgets opfattelse sammenlignes med de øvrige økonomiske krav, der opstår i forbindelse med ophør af ægteskabet. Det vil derfor være naturligt at behandle sådanne krav i tilknytning til delingen af boet i øvrigt eller i tilknytning til andre spørgsmål som f.eks. gyldigheden af særejebestemmelser og særejets udstrækning. Udvalget finder derfor, at disse sager fremover også skal behandles af skifteretten under skiftet enten i forbindelse med et samlet offentligt skifte, hvis der er grundlag herfor, eller som et enkeltspørgsmål.

Særbehandlingen af § 56-krav må efter udvalgets opfattelse betragtes som historisk betinget. I dag vil det være naturligt, at disse krav behandles på linje med alle andre økonomiske krav, der udspringer af ægteskabets ophør. Udvalget kan således tiltræde, at aftaler eller afgørelser om § 56-beløb ikke længere skal være et vilkår under separations- eller skilsmissesagen.

Overførelse af sagerne til skifteretten har sammenhæng med, at udvalget, som gennemgået i afsnit 5.13 og 5.15 nedenfor, foreslår, at også en række andre spørgsmål efter en separation eller skilsmisse i et ægteskab med særeje skal behandles af skifteretten. Det er ikke helt sjældent, at det under sager om § 56-krav gøres gældende, at særejeægtepagten er ugyldig, eller at der er opstået et sameje om et eller flere aktiver. I dag kan der kun under ægteskabssagen tages præjudiciel stilling til sådanne anbringender. Med udvalgets forslag opnås en samlet bedømmelse af sådanne mulige tvister.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 2, stk. 2, nr. 1, og bemærkningerne hertil.

5.13. Omfanget af særejerne

Som nævnt er det udvalgets opfattelse, at skifteretten som udgangspunkt bør have kompetence til at behandle alle krav i forbindelse med selve formuefællesskabets ophør. Er der tale om et ægteskab med helt eller delvist skilsmissesæreje, gælder dette også spørgsmål om særejeægteskabets gyldighed, hvilket er nærmere berørt i afsnit 5.15 nedenfor. Spørgsmål om særejets omfang, herunder om der under et rent særejeægteskab er opstået et sameje om en særejegegenstand, bør efter udvalgets opfattelse også være en del af skifterettens kompetence.

Det er dog en betingelse for skifterettens kompetence, at tvisten opstår mellem ægtefællerne. Ønsker kreditorer f.eks. at anfægte en ægtepagt, hører sådan en sag fortsat under de almindelige domstole.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 2, stk. 1, nr. 4, og § 2, stk. 2, nr. 4, og bemærkningerne hertil.

5.14. Ægtefællers bodelingsaftaler

Ud over tvister om ægtepagter om særeje og § 56-krav har udvalget overvejet kompetencen til at tilsidesætte ægtefællers bodelingsaftaler, hvis eksistens og gyldighed har afgørende betydning for bodelingens udfald.

Udvalget er som nævnt af den opfattelse, at det er hensigtsmæssigt, at problemstillinger med tilknytning til ægtefællernes økonomi efter separation eller skilsmisse i videst muligt omfang henlægges til skifteretten. Udvalget foreslår derfor, at sager om tilsidesættelse af bodelingsaftaler fremover skal kunne indbringes for skifteretten, uanset om aftalen er indgået før eller efter separationen eller skilsmissen og dermed uanset, om der henvises til ægteskabslovens § 58 eller til aftalelovens regler, herunder § 36.

Efter udvalgets opfattelse bør det være skifteretten og ikke de almindelige domstole, der behandler disse sager, fordi en bodelingsaftales bortfald vil medføre, at skifteretten og ikke de almindelige domstole vil skulle medvirke med den videre deling af fællesboet, medmindre ægtefællerne

foretager privat skifte. Disse sager har desuden stor tilknytning til de opgaver, der i øvrigt lægges i skifteretten.

Udvalget er derfor af den opfattelse, at alle sager om spørgsmål om tilsidesættelse af bodelingsaftaler fremover skal behandles i skifteretten enten i forbindelse med deling af hele fællesboet eller som enkeltspørgsmål.

Udvalget er opmærksomt på, at der kan være en indbyrdes sammenhæng mellem forskellige elementer i en bodelingsaftale, og at skifteretten kun er kompetent i nogle af disse. Der kunne f.eks. være tale om en aftale, der både indeholder elementer vedrørende bodelingen og om ægtefællebidrag. Denne indbyrdes sammenhæng kan medføre, at det er uhensigtsmæssigt at behandle kravene hver for sig.

Det er udvalgets opfattelse, at spørgsmål om bidrag fortsat bør henhøre under de almindelige domstoles ansvarsområde, og skifteretten bør derfor have adgang til at henvise en sag til de almindelige domstole, hvis en aftale indeholder spørgsmål herom.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at der skabes en mulighed for, at skifteretten kan henvise en sag om tilsidesættelse af en bodelingsaftale til de almindelige domstole. Denne adgang bør benyttes, hvis aftalen om bodelingen indeholder andre emner, hvor kun de almindelige domstole er kompetente. Indeholder en aftale således et forlig både i relation til bodelingen og bidrag, kan skifteretten henvise sagen til de almindelige domstole.

Er det i en bodelingsaftale gengivet, hvad der skal betales i børne- og ægtefællebidrag, men er størrelsen af disse bidrag ikke kædet sammen med resultatet af bodelingsaftalen, bør skifteretten efter udvalgets opfattelse ikke henvise sagen til de almindelige domstole. I et sådant tilfælde og i tilfælde, hvor spørgsmålet om gyldigheden af aftalen reelt alene går på bodelingen, bør skifteretten beholde sagen.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 2, stk. 2, nr. 2., og § 3 og bemærkningerne hertil.

5.15. Ægtepagters gyldighed

Spørgsmålet om en tinglyst ægtepagts gyldighed behandles efter de gældende regler som nævnt ved de almindelige domstole. Dette gælder også, hvis kreditorer ønsker at opnå tilsidesættelse af en ægtepagt, herunder også f.eks. en gaveægtepagt.

Opstår der mellem ægtefællerne spørgsmål om, hvorvidt et aktiv er omfattet af et særeje, afgøres dette derimod af skifteretten.

Gyldigheden af en ægtepagt, som konstituerer særeje, er selvsagt afgørende for, hvilke aktiver der skal indgå i fællesboet. En ægtepagts bortfald vil betyde, at det, som ellers havde været omfattet af ægtepagten, indgår som fælleseje i boet.

Det er udvalgets opfattelse, at der er en sådan sammenhæng mellem ægtepagters gyldighed og spørgsmål om afgrænsning mellem bodelene og mellem særeje og fællesbo samt spørgsmål om, hvorvidt der er indgået bodelingsaftaler og krav efter ægteskabslovens § 56, at det bør være samme myndighed, der træffer afgørelse i begge spørgsmål.

Udvalget er derfor af den opfattelse, at sager om stillingtagen til ægtepagters gyldighed bør behandles i skifteretten, der efter gældende praksis er kompetent til at træffe afgørelser i spørgsmål om afgrænsning mellem bodelene mv.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 2, stk. 2, nr. 3, og bemærkningerne hertil.

6. Delkonklusion

Udvalget finder, at skifteretterne fremover i hvert fald bør have den samme kompetence, som de har efter gældende ret.

Udvalget finder endvidere, at skifteretternes kompetence fremover bør udvides til at omfatte en række af de spørgsmål, som i dag er overladt til de almindelige domstole.

Udvalget finder, at det vil være uhensigtsmæssigt at opretholde den gældende praksis, hvorefter fællesboer, hvor begge ægtefællers bodele er

negative, som udgangspunkt ikke kan undergives offentligt skifte. Det er udvalgets opfattelse, at der også i disse situationer er et behov for, at ægtefællerne kan få bistand af skifteretten.

Udvalget finder endvidere, at ægtefællerne fremover bør kunne begrænse deres anmodning om skifterettens bistand til et delvist skifte.

Herudover er det udvalgets opfattelse, at en ægtefælle fremover bør kunne indbringe enkeltspørgsmål for skifteretten, uden at den anden ægtefælle behøver at samtykke. Dette bør gælde både for ægtefæller, der skifter privat, og for ægtefæller, der skifter offentligt.

Når der gives mulighed for at indbringe enkeltspørgsmål for skifteretten uden samtykke, vil det være uproblematisk, at afgørelsen af spørgsmål om krav efter retsplejelovens §§ 16 d og 16 e ligger hos skifteretten.

Afgørelsen af spørgsmål om vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23 bør efter udvalgets opfattelse fortsat tilkomme skifteretten. Det samme gælder skifte af andelsselskaber, kommanditselskaber, interessentskaber og ugiftes samlevendes boer mv.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at kompetencen til at afgøre spørgsmål om krav i medfør af ægteskabslovens § 56 bør overføres til skifteretten.

Endelig bør skifteretten fremover have kompetence til at afgøre spørgsmål om gyldigheden af ægtepagter og om bodelingsaftaler samt særejers omfang. Spørgsmål om særejets omfang, herunder om der under et rent særejeægteskab er opstået et sameje om særejejenstande, bør således efter udvalgets opfattelse også være en del af skifterettens kompetence.

For så vidt angår spørgsmål om opløsning af et sameje om et enkelt aktiv, der er ægtefællers særeje, eller som ejes af ugifte samlevende, er det udvalgets opfattelse, at det fortsat bør være de almindelige domstole, som er kompetente.

Kapitel 10. Skifterettens stedlige og internationale kompetence

1. Stedlig kompetence - gældende ret

1.1. Værneting ved ægtefælleskifter

Skifteretternes stedlige kompetence fremgår i dag af § 64a i lov om skifte af fællesbo mv., som har følgende ordlyd:

”§ 64a. Begæring om skifte indgives til skifteretten på det sted, hvor ægtefællerne har bopæl. Har de ikke bopæl i samme retskreds, foretages skiftet af skifteretten på det sted, hvor de sidst har haft fælles bopæl, såfremt en af dem fortsat har bopæl i retskredsen. Medmindre der af ægtefællerne træffes anden aftale, foretages skiftet i øvrigt af skifteretten i den retskreds, hvor den af ægtefællerne, mod hvem kravet om skifte er rettet, har bopæl.

Stk. 2. Dersom ingen skifteret efter reglerne i stk. 1 kan tage boet under behandling, kan justitsministeren, såfremt mindst én af ægtefællerne har tilknytning til Danmark, efter begæring bestemme, at skifte skal finde sted her i landet. Justitsministeren bestemmer i så fald tillige, hvilken skifteret der skal foretage skiftet.”

Der er tale om en værnetingsbestemmelse, som fastsætter en prioriteret rækkefølge for, hvor skiftet skal foregå:

1. Skiftet indbringes i den retskreds, hvor begge ægtefællerne har bopæl.
2. Har ægtefællerne ikke bopæl i den samme retskreds, skal skiftet indbringes, hvor ægtefællerne sidst havde fælles bopæl, hvis en af ægtefællerne stadig bor i denne retskreds.
3. Er betingelserne nævnt i punkt 1 eller punkt 2 ikke opfyldt, kan parterne selv aftale, hvor boet skal skiftes.
4. Er parterne ikke enige, skal skiftet indbringes for den retskreds, hvor den af ægtefællerne, mod hvem krav om skifte rettes, har bopæl.

5. Hvis ingen skifteret er kompetent efter punkt 1 – 4 kan justitsministeren, såfremt mindst én af ægtefællerne har tilknytning til Danmark, bestemme, hvor skiftet skal foretages.

Bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 412 af 18. december 1963 på baggrund af Ægteskabsudvalgets betænkning 305/1962. I betænkningens bemærkninger anføres bl.a. følgende:

”Ved bestemmelsen foreslås indført regler om værneting for behandlingen af ægtefælleboer. Regler herom findes ikke i den nugældende lovgivning. Har ægtefællerne bopæl i samme retskreds, må det naturligvis antages, at skiftet skal finde sted ved deres fælles hjemting. Har de ikke fælles hjemting, må de kunne aftale den enes eller den andens hjemting. Er de ikke enige, er det i praksis antaget, at den skifteret, der modtager begæringen, kan henvise bobehandlingen til det hjemting, hvor de fleste af boets aktiver befinder sig, jfr. afgørelsen i U.1955.931 (Ø).

De her foreslåede værnetingsregler er søgt udformet således, at det i den langt overvejende del af tilfældene bliver skifteretten på det sted, hvor aktiverne befinder sig, der kommer til at behandle boet. Begæringen om skifte skal indgives til skifteretten på det sted, hvor ægtefællerne har bopæl. Har de ikke bopæl i samme retskreds, foretages skiftet af skifteretten på det sted, hvor de sidst har haft fælles bopæl, men dog kun såfremt en af dem fortsat er bosat i retskredsen. I alle andre tilfælde kan ægtefællerne frit aftale, hvilken skifteret der skal forestå skiftet, men træffer de ingen aftale herom, skal den ægtefælle, der begærer skiftet foretaget, indgive skiftebegæringen til skifteretten i den retskreds, hvor den anden ægtefælle bor.

Bor ingen af ægtefællerne her i landet, træffer justitsministeren bestemmelse om, hvilken skifteret der skal foretage skiftet.”

2. Om værneting i civile sager

Efter retsplejelovens § 235 er det udgangspunktet, at retssager anlægges ved sagsøgtes hjemting, medmindre andet er bestemt ved lov.

For så vidt angår fysiske personer er hjemtinget den retskreds, hvor den sagsøgte har bopæl. Hvis sagsøgte har bopæl i flere retskredse, har sagsøgte hjemting i enhver af disse. Har sagsøgte ingen bopæl, er hjemtinget den retskreds, hvor sagsøgte opholder sig. Har sagsøgte hverken bopæl eller kendt opholdssted, er hjemtinget i den retskreds, hvor sagsøgte sidst har haft bopæl eller opholdssted.

Det fremgår endvidere af retsplejelovens § 236, at danske statsborgere, der er bosat i udlandet uden tillige at have bopæl i Danmark, og som ikke er undergivet bopælslandets domsmyndighed, har hjemting i København.

Efter retsplejelovens § 245 kan parterne aftale, ved hvilken af flere ligeartede retter sagen skal anlægges.

3. Værneting i forbindelse med dødsboskifter

Efter dødsboskiftelovens § 2, stk. 1, skal et dødsbo behandles i den retskreds, hvor den afdøde havde hjemting. Skifte af uskiftet bo, mens en efterlevende ægtefælle er i live, sker dog ved den efterlevendes hjemting.

Hvis den afdøde ikke havde hjemting i Danmark, kan justitsministeren i henhold til dødsboskiftelovens § 2, stk. 2, henvise boet eller en del af dette til en dansk skifteret. Dette forudsætter, at den afdøde havde dansk indfødsret eller anden særlig tilknytning til Danmark og efterlader sig aktiver, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet.

Havde den afdøde ikke dansk indfødsret eller anden særlig tilknytning til Danmark, kan justitsministeren dog også henvise boet til en dansk skifteret, hvis den afdøde efterlader sig aktiver i Danmark, der ikke inddrages under en bobehandling i udlandet.

Efter § 2, stk. 3, kan skifteretten i den retskreds, hvor boet skal behandles, ved kendelse henvise boet til behandling i en anden retskreds, hvis det findes væsentlig mere hensigtsmæssigt, at behandlingen foregår dér.

Dødsboskiftelovens § 3 giver justitsministeren hjemmel til at fastsætte bestemmelser, hvorefter afgørelser af udenlandske domstole og myndigheder vedrørende dødsboskifte skal have bindende virkning og kunne fuldbyrdes her i riget, hvis de har sådanne virkninger i den stat, hvor af-

gørelsen er truffet, og anerkendelsen og fuldbyrdelsen ikke ville være åbenbart uforenelig med dansk retsorden.

Justitsministeren kan tillige fastsætte bestemmelser om, under hvilke betingelser en fremmed stats lovgivning kommer til anvendelse ved bestemmelsen af retsvirkningerne af en indledt dødsbobehandling, for så vidt anvendelsen ikke ville være åbenbart uforenelig med dansk retsorden.

4. International kompetence – gældende ret

4.1. Om Danmarks internationale forpligtelser

Bortset fra artikel 5 i Den nordiske Ægteskabskonvention, som alene angår bosondring, har Danmark ikke indgået konventioner af nogen art, som forpligter Danmark til at indføre særlige internationale kompetence-regler i forbindelse med ægtefælleskifter.

Der er heller ingen EU-regler, som regulerer området. F.eks. undtager Bruxelles I-forordningen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, direkte formueforholdet mellem ægtefæller. Det samme gælder Rom I-forordningen om lovvalgsregler for kontraktlige forpligtelser og Rom II-forordningen om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt.

Danmark er derfor frit stillet med hensyn til at fastsætte regler om de danske skifteretters internationale kompetence.

4.2. International kompetence = stedlig kompetence

Skifteretternes internationale kompetence udledes ligesom den stedlige kompetence af § 64a i lov om skifte af fællesbo mv. Danmark har altså international kompetence, hvis der er en dansk skifteret, som efter denne bestemmelse er stedlig kompetent til at behandle skiftet.

Efter § 64a, stk. 2, kan Justitsministeriet, hvis ingen skifteret i Danmark ellers er kompetent, bestemme, hvilken skifteret der skal foretage skiftet. Det er en forudsætning for henvisning, at mindst én af ægtefællerne har tilknytning til Danmark. Denne tilknytning vil som oftest bestå i, at den

ægtefælle, som anmoder om henvisning, nu er bosat i Danmark (se Peter Arnt Nielsen, *International privat- og procesret* (1997), side 279.).

Der er kun få sager om henvisning efter § 64a, stk. 2, i lov om skifte af fællesbo, og det er derfor vanskeligt at udlede en ganske klar praksis for, hvornår Justitsministeriet henviser et bo til dansk skifteret. Der kan dog opstilles nogle kriterier, som tillægges betydning ved ministeriets afgørelse af sådanne sager.

Begge ægtefæller bor i udlandet

Det er udgangspunktet, at boer ikke skal behandles ved en dansk skifteret, når begge ægtefæller bor i udlandet. Der foreligger da heller ikke i nyere justitsministeriel praksis eksempler på henvisning, hvor ingen af ægtefællerne er bosat i Danmark. Det kan dog ikke udelukkes, at der i et sådant tilfælde kan gives tilladelse til behandling af boet i Danmark, idet der efter bestemmelsens ordlyd udelukkende kræves tilknytning til Danmark. En sådan tilknytning vil kunne bestå i, at den ene ægtefælle har dansk statsborgerskab, at formueforholdet mellem ægtefællerne er underlagt dansk ret, eller at der er betydelige aktiver i Danmark.

Den anden ægtefælles indstilling til henvisningen

Hvis ansøgerens (tidligere) ægtefælle ikke har nogen indvendinger mod, at der sker henvisning til behandling af boet ved en dansk skifteret, kan der ske henvisning (i hvert fald hvor ansøgeren nu har bopæl i Danmark).

Når ansøgning om henvisning af et fællesbo efter fællesboskiftelovens § 64a, stk. 2, er modtaget, giver Justitsministeriet den anden ægtefælle adgang til at udtale sig om spørgsmålet.

I de sager, hvor ægtefællen ikke har reageret på henvendelsen fra ministeriet om eventuelle indvendinger mod henvisning af boet, er der i praksis sket henvisning af boet til dansk skifteret.

Henvisning er dog også sket i tilfælde, hvor ægtefællen har udtalt sig imod henvisning. Det må i den forbindelse tillægges betydning, med hvilken begrundelse ægtefællen modsætter sig henvisning. I disse sager er følgende kriterier i varierende grad tillagt betydning:

Aktivernes placering

Hvis der i boet er aktiver i Danmark, som skal inddrages under et skifte, kan dette efter Justitsministeriets opfattelse tale for at henvise boet til dansk skifteret.

Hvilket lands lovregler finder anvendelse

Hvis den danske formueordning (dvs. det legale formuefællesskab) finder anvendelse mellem ægtefællerne, kan dette tale for at henvise boet til dansk skifteret. Ifølge dansk international privatret er det – uden for det nordiske område – mandens domicil ved ægteskabets indgåelse, der er afgørende for, hvilket lands formueordning der er gældende mellem ægteparret.

Der gælder herudover særlige lovvalgsregler i medfør af Den Nordiske Ægteskabskonvention. For en nærmere beskrivelse af lovvalgsreglerne vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller, der er nordiske statsborgere og bor i de nordiske lande, kan der henvises til Lars Thøgersen, T:FA 2009.4, Internationalretlige aspekter af ægtefællers formueforhold – særlig nye regler herom i Den Nordiske Ægteskabskonvention.

Ægteparrets ophold i udlandet

Det er i praksis blevet tillagt betydning, hvornår ægteparret eller ægtefællen har taget ophold i udlandet.

Hvis ægteskabet blev indgået, mens (eller umiddelbart før) ægteparret havde bopæl i udlandet, kan dette tale imod at henvise boet til dansk skifteret. Begrundelsen herfor er, at ægtefællerne i et sådant tilfælde må have indset, at der ville kunne blive tale om et skifte i det pågældende land i tilfælde af separation eller skilsmisse.

Hvis ægteparret har boet i Danmark under ægteskabet, og den anden ægtefælle først er flyttet til udlandet efter ægteskabets opløsning, taler dette for at henvise boet til dansk skifteret. Begrundelsen herfor er, at den ”fraflyttede” ægtefælle ikke skal have lov til at forhale og komplicere skiftet ved efter skilsmissen at tage ophold i udlandet.

I øvrigt kan der lægges vægt på, hvor længe ægteparret har boet i udlandet hhv. i Danmark.

Inddragelse af aktiverne under skifte i udlandet

Det blev oprindeligt i teorien antaget, at der kun ville blive tale om henvisning, såfremt boet ikke blev skiftet i udlandet.

Efter fast praksis i 25-30 år er en henvisning af boet til behandling i Danmark ikke betinget af, at det over for Justitsministeriet dokumenteres, at aktiverne ikke skiftes i udlandet. Dette gælder dog kun, når den ene af ægtefællerne nu er bosat i Danmark. Hvis begge ægtefæller er bosat i udlandet, må det skulle dokumenteres, at der ikke skiftes i udlandet.

Dokumentation for, at boet ikke skiftes i udlandet, synes også at kunne tale for henvisning til dansk skifteret, uanset om de ovenfor nævnte kriterier ikke peger i den retning.

En henvisning af boet til dansk skifteret må i givet fald begrænses til de aktiver, som ifølge dokumentationen ikke skiftes i udlandet (typisk aktiver i Danmark).

I de øvrige tilfælde omfatter en henvisning hele boet, uanset hvor aktiverne befinder sig.

Sagsbehandlingstiden

Justitsministeriet modtager kun få sager om henvisning efter fællesboskiftelovens § 64a, stk. 2, af fællesbo.

Der har således siden 2005 været i alt 9 ansøgninger om henvisning af et fællesbo til dansk skifteret. I 4 af disse 9 sager har Justitsministeriet truffet afgørelse om henvisning af boet til dansk skifteret. Én sag er blevet henlagt på grund af, at der blev indgået forlig mellem parterne. I én sag nægtede Justitsministeriet henvisning på grund af manglende tilknytning til Danmark. Tre sager er for tiden under ekspedition i ministeriet.

Sagsbehandlingstiden for de pågældende sager har været fra 2½ mdr. til 1 år og 11 måneder. Sagsbehandlingstiden er meget varierende i de enkelte sager, idet den afhænger af en række faktorer, herunder om der er enighed mellem parterne, og om ministeriet har været i stand til at komme i kontakt med alle sagens parter.

Det fremgår ikke direkte af § 64, om ægtefællerne har mulighed for at aftale værneting i Danmark, hvis de ikke i øvrigt opfylder betingelserne herfor, men dette antages at gælde, hvis skiftet har en ikke uvæsentlig tilknytning til Danmark (Peter Arnt Nielsen: International privat- og procesret, Jurist- og Økonomforbundet, 1997, side 279).

5. Norsk ret

De gældende norske regler om stedlig kompetence i forbindelse med offentlig skifte af fælleseje mellem ægtefæller fremgår af § 8, stk. 1, i den norske skiftelov (lov nr. 00 af 21. februar 1930 med senere ændringer), som har følgende ordlyd:

”§ 8. Offentlig skifte av felleseie mellom ektefeller foretas av tingretten i den rettskrets der ektefellene hadde sin siste felles bopel, dersom noen av dem ved skiftets åpning bor i rettskretsen. Har ektefellene ikke hatt felles bopel i riket, eller bor ingen av dem i den rettskrets der de hadde sin siste felles bopel, foretas skiftet i den rettskrets der en av dem bor. Har ingen av ektefellene bopel i riket, foretas skiftet ved tingretten i den rettskrets der en av dem hadde sitt siste oppholdssted. Dersom mer enn én tingrett er kompetent til å forestå skiftet, foretas det ved den tingrett som først mottar skiftebegjæring.

Efter gældende norsk ret kan ægtefællerne ikke aftale andet værneting end det, som fremgår af loven.

I betænkningen NOU 2007:16 af 23. november 2007 om en ny norsk skiftelovgivning, som er beskrevet nærmere i kapitel 4, lægger det norske skifteudvalg op til, at der fastsættes en udtrykkelig bestemmelse om norske retters internationale kompetence, men foreslår i øvrigt den gældende ordning i forbindelse med national stedlig kompetence i forbindelse med ægtefælleskifter fastholdt.

Udvalget foreslår således følgende bestemmelse vedrørende den internationale kompetence som § 98, 1. led, i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskab:

” § 98. *Stedlig kompetanse*

Skiftebehandling etter reglene i dette kapittel kan foretas i Norge når vilkårene for å reise ekte-skapssak i Norge er oppfylt, jf. § 30 b.

...

Efter forslaget vil de norske retter altså have internationale kompetence, hvis separations- eller skilsmisssagen kan anlægges i Norge.

I bemærkningerne til udkastets § 98 anfører det norske skifteudvalg, at det kan diskuteres, om dette er en fuldt ud hensigtsmæssig kobling, da der ikke nødvendigvis er sammenhæng mellem en ægteskabssag og en skiftebehandling. Udvalget fandt imidlertid den foreslåede regel hensigtsmæssig for at undgå for mange undtagelsesbestemmelser i loven (se udredningens side 294 f).

6. Udvalgets overvejelser

Med udgangspunkt i Advokatsamfundets idéoplæg og Finn Taksø-Jensens notat om revision af reglerne om skifte af fællesbo m.v. har udvalget overvejet, hvilke værnetingsregler der fremover bør være gældende ved ægtefælleskifter.

6.1. Ægtefællernes aftalefrihed

Udvalget har indledningsvis overvejet, om ægtefællerne som foreslået af Advokatsamfundet og Finn Taksø-Jensen altid bør have mulighed for at aftale et andet værneting end det, der følger af lovens ordning.

Som nævnt flere steder er delingen af et fællesbo som udgangspunkt en privatretlig konflikt mellem to parter. Det er ægtefællerne selv, som bestemmer, om der skal ske deling af fællesboet, og om skifteretten skal inddrages. På dette punkt minder skiftet således mest om en civil retssag, hvor udgangspunktet som ovenfor nævnt er, at parterne har aftalefrihed.

Hertil kommer, at ægtefællerne som nævnt i kapitel 8 efter udvalgets opfattelse bør have frihed til at vælge en bobehandler, der ikke nødvendigvis er autoriseret i den retskreds, hvor skiftet behandles. Ægtefællerne kan derfor vælge en bobehandler i den retskreds, hvor aktiverne er, mens skifteretten i en anden retskreds varetager sagen i øvrigt. Bobehandle-

ordningen giver derfor en høj grad af fleksibilitet i forhold til geografiske forhold, og denne fleksibilitet bør komme ægtefællerne til gode.

Hvis ægtefællerne af omkostningsmæssige eller andre årsager i enighed foretrækker et andet værneting end det, som følger af lovens hovedregel, er det på den baggrund udvalgets opfattelse, at valget som udgangspunkt må være op til ægtefællerne.

Udvalget er endvidere af den opfattelse, at ægtefæller bosat i udlandet, som er enige om at skifte i Danmark, hvor formueordningen er undergivet dansk ret, og hvor der ikke er eller vil blive indledt skifte i et andet land, bør kunne indbringe sagen for en dansk skifteret efter eget valg. Dette forudsætter dog, at Justitsministeriet har truffet afgørelse efter udkastets § 8, jf. nærmere under punkt 6.6.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 6 og bemærkningerne hertil.

6.2. Ægtefællernes fælles hjemting

Hvis ægtefællerne ikke kan enes om et værneting, bør loven efter udvalgets opfattelse ligesom i dag opstille en prioriteret rækkefølge for, ved hvilken retskreds skiftet skal indbringes.

Hvis ægtefællerne har hjemting i den samme retskreds, er det efter udvalgets opfattelse naturligt, at skiftet skal indbringes for skifteretten på dette sted, hvilket også svarer til den eksisterende ordning.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 5, stk. 1, og bemærkningerne hertil.

6.3. Ægtefællernes seneste fælles bopæl

Hvis ægtefællerne ikke bor i samme retskreds, vil der selvsagt ikke være noget fælles bopæl.

Hvis den ene af ægtefællerne fortsat bor i den retskreds, som parterne sidst har haft fælles bopæl i, vil det i givet fald ofte være mest praktisk, at skiftet foretages på dette sted.

Som anført i forarbejderne til den gældende bestemmelse, kan der være fordele forbundet med, at behandlingen af boet sker ved den skifteret, i hvis retskreds en stor del af aktiverne befinder sig. I mange tilfælde vil det sted, hvor ægtefællerne sidst boede sammen, også være det sted, hvor størstedelen af aktiverne fortsat er. Dette gælder i hvert fald ofte, hvis en af ægtefællerne er blevet boende i den fælles ejendom.

Udvalget er derfor af den opfattelse, at den eksisterende regel også på dette punkt bør opretholdes.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 5, stk. 2, og bemærkningerne her-til.

6.4. Andre tilfælde

Hvis ægtefællerne ikke længere bor i samme retskreds, og begge er fraflyttet det sted, hvor de sidst havde fælles bopæl, er det næppe muligt generelt at fastsætte, hvad det mest hensigtsmæssige værneting er. Det samme gør sig gældende, hvis ægtefællerne aldrig har haft fælles bopæl.

En mulig løsning kunne være at vælge den retskreds, hvor den af ægtefællerne, mod hvem krav om skifte rettes, har bopæl.

En sådan ordning er i overensstemmelse med den eksisterende og svarer i øvrigt til hovedreglen ved civile sager, hvor det er sagsøgtes hjemting, der er rette værneting.

Udvalget er opmærksomt på, at det ofte vil være tilfældigt, om det er den ene eller den anden ægtefælle, der indleder skiftet. På den anden side medfører denne værnetingsregel, at skiftet finder sted i en retskreds, hvor i det mindste en af ægtefællerne bor.

En anden mulig løsning kunne være at vælge den retskreds, hvor ægtefællerne sidst havde fælles bolig. Dette vil som udgangspunkt betyde, at ægtefællerne stilles ens, og der kan være en formodning for, at ægtefællerne fortsat har en vis tilknytning til stedet.

På den anden side vil der være tale om et værneting, som kan være upraktisk for begge ægtefæller, og medmindre ægtefællerne fortsat ejer fast ejendom i den pågældende retskreds, vil der kun sjældent være noget

af relevans for skiftet, som forbinder ægtefællerne med det pågældende sted.

Det er udvalgets opfattelse, at det ikke er muligt at finde en generel løsning, som vil være mest hensigtsmæssig i alle tilfælde. Udvalget finder imidlertid efter en samlet vurdering, at den retskreds, hvor den af ægtefællerne, mod hvem krav om skifte rettes, har bopæl, vil være det mest hensigtsmæssige værneting.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 5, stk. 3, og bemærkningerne her-til.

6.5. Kun den ene af ægtefællerne bor i Danmark

Danske skifteretter kan være kompetente til at behandle skiftet, selvom kun den ene af ægtefællerne bor i Danmark. I sådanne tilfælde finder udvalget det mest naturligt, at det er skifteretten i den retskreds, hvor denne ægtefælle bor, som foretager skiftet.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 5, stk. 4, og bemærkningerne her-til.

6.6. Den retskreds justitsministeren fastsætter

Udvalget finder, at de danske skifteretters internationale kompetence som udgangspunkt fortsat bør udledes af reglerne om den stedlige kompetence. Danmarks internationale kompetence bør derfor efter udvalgets opfattelse afhænge af, om der er en dansk skifteret, som er stedlig kompetent til at behandle skiftet.

Hvis ingen skifteret i øvrigt er kompetent, og mindst én af ægtefællerne har tilknytning til Danmark, følger det af fællesboskiftelovens § 64a, stk. 2, at justitsministeren kan træffe afgørelse om værneting.

Bestemmelsen har den fordel, at der kan træffes en beslutning ud fra sagens konkrete omstændigheder, hvis lovgivningens øvrige regler ikke fører til, at et værneting kan udpeges.

Bestemmelsen bruges i dag kun sjældent, men det er udvalgets vurdering, at det må forventes, at der med den stigende internationalisering i fremti-

den vil blive mere behov for en sådan bestemmelse. Udvalget er derfor af den opfattelse, at den gældende § 64a, stk. 2, bør fastholdes.

Det er i øvrigt udvalgets opfattelse, at der i fremtiden vil være øget behov for, at der gives adgang til delvist skifte af de aktiver, der befinder sig her i landet. Justitsministeriet bør således ved sin administration af ordningen søge at imødekomme et sådant behov.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at den samlede sagsbehandlingstid i nogle sager forekommer lang. Er ægtefæller, der har tilknytning til Danmark, enige om, at de ønsker et skifte gennemført her i landet efter dansk ret, og erklærer de, at de ikke har indledt og heller ikke vil indlede skiftesag i et andet land, bør der hurtigt kunne træffes en positiv afgørelse om skifte her i landet.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 8 og bemærkningerne hertil.

6.7. Skifterettens henvisningskompetence

Udvalget har også overvejet, om der i lovtæksten bør indsættes en bestemmelse, hvorefter den kompetente skifteret vil kunne henvise skiftet til behandling i en anden retskreds.

Skifteretten vil i givet fald kunne henvise boet til behandling i en anden retskreds, hvis det findes væsentligt mere hensigtsmæssigt, at behandlingen foregår der. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis den, der ikke indbringer skiftet, er institutionsanbragt. En sådan henvisningsbestemmelse vil kunne skabe en fleksibilitet, der kan modvirke uheldige, konkrete virkninger af en generel regel.

Dødsboskiftelovens § 2, stk. 3, opstiller som nævnt ovenfor en tilsvarende regel, men henvisningsregler af denne karakter findes også i bl.a. retsplejelovens § 487, stk. 4, om henvisning af en tvangsfuldbyrdelse fra en fogedret, og retsplejelovens § 456 c, stk. 4, 2. pkt., om henvisning i faderskabssager.

Det er udvalgets opfattelse, at en sådan henvisningsbestemmelse vil være hensigtsmæssig også ved ægtefælleskifter. Henvisningen bør kunne ske på baggrund af en anmodning fra en af ægtefællerne og bør ske ved kendelse, der kan kæres. Henvisningen bør efter udvalgets opfattelse kunne

ske i alle tilfælde, herunder f.eks. også i tilfælde, hvor Justitsministeriet oprindeligt har henvist ægtefællerne til en specifik skifteret i medfør af den eksisterende bestemmelse i § 64a, stk. 2, i lov om skifte af fællesbo mv.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 7 og bemærkningerne hertil.

7. Delkonklusion

På denne baggrund skal udvalget anbefale, at de gældende værnetingsregler ændres, således at ægtefællerne fremover altid vil kunne aftale, for hvilken retskreds skiftet skal indbringes. Herudover anbefales det, at de gældende regler fastholdes, dog således at retsstillingen præciseres i lovteksten.

Udvalget anbefaler på denne baggrund følgende prioriterede værnetingsrækkefølge:

1. Ægtefællerne kan selv aftale, hvor skiftet skal indbringes.
2. I mangel af aftale mellem parterne skal skiftet indbringes det sted, hvor ægtefællerne begge har bopæl.
3. Har ægtefællerne ikke bopæl i den samme retskreds, skal skiftet indbringes, hvor ægtefællerne sidst har haft fælles bopæl, hvis en af ægtefællerne stadig bor i denne retskreds.
4. Hvis hverken pkt. 1, 2 eller 3 fører til, at der kan udpeges et værneting, skal skiftet indbringes for den retskreds, hvor den af ægtefællerne, mod hvem krav om skifte rettes, har bopæl. Det samme gælder, hvis ægtefællerne aldrig har haft samme bopæl.
5. Er kun den ene af ægtefællerne bosat i Danmark, skal skiftet indbringes for skifteretten på det sted, hvor denne har bopæl.
6. Hvis ingen skifteret er kompetent efter punkt 1 – 5, kan justitsministeren bestemme, hvor skiftet skal indbringes.

Det er i øvrigt udvalgets opfattelse, at den kompetente skifteret bør kunne henvise skiftet til behandling i en anden retskreds, hvis der foreligger en anmodning fra en af ægtefællerne.

Kapitel 11. Formuefællesskabets ophør og aktivernes værdiansættelse

1. Gældende ret ved ægtefælleskifter

1.1. Tidspunktet for formuefællesskabets ophør

Skæringsdagen

Der findes ikke nogen dansk lovregel, der direkte fastlægger, hvornår formuefællesskabet ophører, herunder i tilfælde af separation og skilsmisse. Tidspunktet – der i daglig tale betegnes skæringstidspunktet eller skæringsdagen – kan imidlertid i nogen grad udledes af retsvirkningslovens § 16, stk. 2, som har følgende ordlyd:

”§ 16. ...

Stk. 2. Ved ægteskabets ophør såvel som i tilfælde af bosondring eller separation udtager hver ægtefælle eller dens arvinger halvdelen af det beholdne fællesbo, medmindre undtagelse har særlig lovhjemmel.”

Skæringstidspunktet er i praksis tidspunktet, hvor ægteskabet formelt ophører ved bevilling eller dom. Hvis separationen eller skilsmissen sker ved bevilling, er skæringsdagen datoen for bevillingen. Meddeles separationen eller skilsmissen ved dom, er skæringsdagen datoen for dommens afsigelse.

Ankes en byretsdom med påstand om frifindelse for separation eller skilsmisse, antages det normalt, at datoen for domsafsigelsen i 1. instans er afgørende, hvis landsretten stadfæster byrettens dom. Statueres der først separation eller skilsmisse i landsretten, regnes ophørstidspunktet først fra landsretsdommens afsigelse, se betænkning III fra Ægteskabsudvalget af 1957 (nr. 415/1966), side 27, og Ingrid Lund-Andersen og Irene Nørgaard: Familieret, 2009, side 253, note 7.

Dersom en af ægtefællerne dør, inden separationen eller skilsmissen er endelig, anses hverken ægteskabet eller formuefællesskabet for ophørt.

Udgangspunktet er fraveget i forbindelse med bosondring. Det følger således af retsvirkningsloven § 42, at det, der udlægges en ægtefælle på skiftet eller tilfalder denne efter indgivelsen af bosondringsbegæringen, bliver fuldstændig særeje.

Ægtefællerne kan i øvrigt i et vist omfang selv aftale en dato for, hvornår skæringstidspunktet skal regnes fra, hvilket bl.a. fremgår af T:FA 2003.22 Ø.

Hvilke aktiver og passiver indgår i bodelingen?

Efter § 65 i lov om skifte af fællesboer mv. er tidspunktet for formuefællesskabets ophør afgørende for, hvilke aktiver og passiver der skal indgå i bodelingen:

”§ 65. Efter registrering og vurdering foretages opgørelse over hver ægtefælles bodel. Har en ægtefælle tillige særeje, bliver også dette at inddrage under skiftet i den udstrækning, det er nødvendigt til fyldestgørelse af de krav, der omhandles i § 23 i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger.

Stk. 2. Grundlaget for de i stk. 1 nævnte opgørelser er de aktiver og passiver, der hører til bodelene på tidspunktet for formuefællesskabets ophør, for bosondring dog tidspunktet for bosondringsbegæringens indgivelse. Hvis rigtigheden af den af en ægtefælle opgivne gæld bestrides af den anden ægtefælle, afgør skifteretten, om gældsposen kan tages i betragtning ved opgørelsen.

Stk. 3. ...”

Aktiver og passiver, som ægtefællerne har erhvervet eller påtaget sig inden skæringsdagen, indgår i bodelingen. Dette betyder bl.a., at indtægter optjent før skæringsdagen medtages, uanset om de er forfaldne før eller forfalder efter skæringsdagen, og at udgifter afholdt inden skæringstidspunktet ikke bliver godskrevet den ægtefælle, som har betalt dem. Indtægter og udgifter vedrørende aktiver, som på skæringsdagen er en del af fællesboet, indgår i bodelingen. Aktiver, en ægtefælle erhverver efter skæringstidspunktet, deles ikke. Det samme gælder eventuelle indtægter og andet afkast fra sådanne aktiver optjent efter skæringsdagen. En ægte-

fælle kan heller ikke kræve gæld, denne har pådraget sig efter skæringsdagen, medtaget i boopgørelsen.

Hvis et aktiv udlægges, vil eventuelle indtægter fra dette aktiv ikke indgå i bodelingen. I et sådant tilfælde har den ægtefælle, der ikke får udlagt aktivet, eventuelt krav på såkaldt rentekompensation, hvis vedkommende ikke har fået tilsvarende udlagt på samme tidspunkt.

1.2. Tidspunktet for aktivernes værdiansættelse

Efter gældende ret er det tidspunktet for skiftets afslutning, hvor boopgørelsen foreligger, der er afgørende for værdiansættelsen af aktiverne. Retsstillingen er fastslået ved U 1948.376 H (Wodschow-dommen) og er siden blevet fulgt af landsretterne, hvilket f.eks. fremgår af U 1974.588 V om fast ejendom og U 1972.160 V om aktier. Udgangspunktet fraviges, hvis der sker udlæg af et aktiv på et tidligere tidspunkt. I så fald opgøres aktivets værdi på datoen for dette udlæg, jf. U 1969.493 Ø og U 2007.2748 Ø.

Det er altså aktivets værdi på tidspunktet for skiftets afslutning, hvor boet opgøres, eller på udlægstidspunktet, som er afgørende for, hvilket beløb det pågældende aktiv skal indgå med i boopgørelsen.

Betydningen af, at det er skiftets afslutning eller udlægstidspunktet, der danner udgangspunkt for værdiansættelse af aktiverne, er bl.a., at værdistigninger og værdifald inden disse tidspunkter deles mellem ægtefællerne.

Udgangspunktet om værdiansættelse på tidspunktet for skiftets afslutning kan fraviges ved ægtefællernes aftale.

2. Gældende ret ved dødsboskifter

2.1. Dødsdagen

I forbindelse med dødsboskifter indgår alle den afdødes aktiver i behandlingen. Det er naturligt nok dødsdagen, som er afgørende for, hvilke aktiver der er omfattet af dødsboskiftebehandlingen, og dødsdagen svarer i princippet til tidspunktet for ophøret af formuefællesskabet ved ægtefælleskifter.

2.2. Skæringsdagen

I dødsboskifter skal der som i ægtefælleskifter som regel foretages en værdiansættelse af aktiverne i boet.

I dødsboer, der afsluttes ved boudlæg uden skiftebehandling i medfør af dødsboskiftelovens § 18, skal der ikke udarbejdes en boopgørelse, men der skal stadig tages stilling til, hvilke aktiver der indgår i boet. Der er behov for en opregning af de aktiver, som afdøde ejede på dødstidspunktet, men ikke yderligere. Der skal heller ikke foretages en værdiansættelse.

Afvikles dødsboet ved privat skifte efter reglerne i dødsboskiftelovens kapitel 15, skal arvingerne senest 6 måneder efter boets udlevering indgive en opgørelse over boets aktiver og passiver pr. dødsdagen til skifteretten. Arvingerne skal vælge en skæringsdag, som er afgørende for værdiansættelsen af aktiverne i boet. Den tidligste dag, arvingerne kan vælge, er dødsdagen, og den seneste dag er et-årsdagen for dødsfaldet.

Afsluttes dødsboskiftet ved forenklet privat skifte efter reglerne i dødsboskiftelovens §§ 33 – 35, anses dødsdagen for skæringsdagen. Ved forenklet privat skifte er det således forholdene på dødsdagen, der er afgørende for værdiansættelsen af boets aktiver og passiver.

I forbindelse med bobestyrerbehandling af dødsboskifter værdiansættes boets aktiver og passiver også til værdien på en skæringsdag. Skæringsdagen vælges af arvingerne eller bobestyreren inden for en række frister afhængig af boets behandlingsmåde.

Under bobestyrerbehandlingen kan der foretages vurdering af aktiverne. På grund af varigheden af boperioden kan arvinger og kreditorer i visse tilfælde have et ønske om at få omvurderet et aktiv så tæt som muligt på skæringsdagen. Et sådant ønske opstår naturligt ved større værdiudsving, der finder sted efter den seneste vurdering af det pågældende aktiv.

Hovedreglen om værdiansættelse på skæringsdagen fraviges i visse tilfælde, herunder i forbindelse med aconto-udlodninger, hvor en del af boets aktivmasse udloddes til en eller flere arvinger før den skæringsdag, der fastsættes i boopgørelsen.

Foretages der acontoudlodning, medregnes aktivet i boopgørelsen med værdien på udlodningsdagen.

3. Norsk ret

Norsk ret indeholder i ekteskabslovens §§ 60 og 69 specifikke bestemmelser for formuefællesskabets ophør og aktivernes værdiansættelse. Nedenfor omtales disse regler kort, idet der for en mere generel gennemgang af norsk ret henvises til kapitel 4.

Skæringsdagen (ekteskabslovens § 60)

Medmindre andet er aftalt, fastsætter den norske ægteskabslovgivning skæringstidspunktet for, hvilke aktiver og passiver der skal indgå i bodelingen, til:

- tidspunktet hvor begæringen om separation eller skilsmisse blev modtaget hos fylkesmannen eller stævningen med krav om separation eller skilsmisse blev indgivet retten, eller på tidspunktet for samlivsophævelsen, hvis dette skete først,
- tidspunktet for, at ægtefællerne i en ægtepagt har aftalt deling af fællesboet,
- tidspunktet for en begæring af skifte på grund af vanrøgt af de økonomiske forhold blev indgivet til skifteretten, eller
- tidspunktet for, at en ægtefælle har indgivet stævning med krav om, at ægteskabet erklæres ugyldigt eller opløses.

Indtægter fra aktiver, der ejes af den ene af ægtefællerne, og som bliver optjent efter skæringstidspunktet, skal ikke deles. En ægtefælle kan ikke kræve fradrag for gæld, som ægtefællen har pådraget sig efter skæringstidspunktet.

Værdiansættelsestidspunktet (ekteskabslovens § 69)

Hvis ægtefællerne ikke er enige om værdien af de ejendele, som udloddes til eller overtages af den ene ægtefælle, fastsættes værdien som udgangspunkt til ejendelenes omsætningsværdi.

Når en ægtefælle beholder aktiver, som denne selv ejer fuldt ud, er vær-

dien på skæringsdagen afgørende. I andre tilfælde skal værdien ved offentligt skifte ansættes på udlodningstidspunktet, mens værdien ved privat skifte ansættes på det tidspunkt, det blev bestemt, hvem af ægtefællerne der skulle overtage aktivet.

4. Svensk ret

Svensk rets bestemmelser om formuefællesskabets ophør fremgår af Äktenskapsbalk (1987:230), kapitel 9, § 2. Nedenfor omtales disse regler kort, idet der for en mere generel gennemgang af svensk ret om bodeling henvises til kapitel 4.

Skæringsdagen (Äktenskapsbalk, kapitel 9, § 2)

Efter den svenske lovregel skal bodelingen foretages med udgangspunkt i ejendomsforholdene den dag, skilsmisssagen indbringes for retten.

Værdiansættelsestidspunktet

Tidspunktet for vurderingen af aktiverne er ikke lovreguleret i Sverige. Det er den almindelige opfattelse i teorien, at den aktuelle værdi på det tidspunkt, hvor boet gøres op, er afgørende.

5. Tidligere overvejelser om skæringstidspunktet

Spørgsmålet om ændring af lovgrundlaget for formuefællesskabets ophør (skæringstidspunktet) har tidligere været overvejet. Ægteskabsudvalget af 1957 behandlede spørgsmålet om skæringstidspunktet i betænkning nr. 415/1966 (udvalgets betænkning III), side 27 f, om ægteskabets retsvirkninger. Der blev foreslået en udtrykkelig regel om formuefællesskabets ophør som § 11, stk. 1:

”§ 11. Ved ægteskabets ophør såvel som i tilfælde af bosondring eller separation ophører et mellem ægtefællerne bestående formuefællesskab, og hver ægtefælle eller hans arvinger udtager halvdelen af de beholdne bodele, medmindre undtagelse har særlig lovhjemmel.

Stk. 2. ...”

I bemærkningerne til forslaget anførte udvalget:

”Det fastsættes i stk. 1, 1. led, at et formuefællesskab mellem ægtefæller ophører ved ægteskabets ophør, d. v. s. ved ægteskabets opløsning ved skilsmisse, omstødelse af ægteskabet eller ved den enes død. Endvidere bestemmes, at formuefællesskabet ophører ved bosondring og ved separation. Disse regler svarer til bestemmelserne i ægteskabslov II § 16, stk. 1, 1. led, jfr. § 42 samt til § 66, stk. 1, jfr. § 45 i ægteskabslov I.

...”

Med henvisning til norsk og svensk ret drøftede udvalget desuden, om en fremrykning af formuefællesskabets ophør ville være hensigtsmæssig.

Udvalget var imidlertid betænkelig ved i almindelighed at statuere, at formuefællesskabet skulle ophøre allerede ved indleveringen af stævning til retten med påstand om separation, skilsmisse eller omstødelse eller i bevillingstilfældene ved indgivelsen af en ansøgning til statsamtet. Dette blev begrundet i, at resultatet af retssagen eller ansøgningen på dette tidspunkt ville være usikkert, at den endelige dom eller bevillingens udfærdigelse kunne ligge langt ud i fremtiden, og at separationen eller skilsmis- sen måske slet ikke blev givet.

På denne baggrund foreslog udvalget følgende bestemmelse indsat som § 11, stk. 2:

§ 11. ...

Stk. 2. Er der givet dom til separation, skilsmisse eller omstødelse, regnes retsvirkningerne af formuefællesskabets ophør fra tidspunktet for dommens afsigelse. I tilfælde af anke af dommen regnes retsvirkningerne fra tidspunktet for den første dom, hvorved der er givet separation, skilsmisse eller omstødelse.”

Udvalget fandt i stedet, at hver af ægtefællerne selv burde kunne tage initiativet til et tidligere ophør af formuefællesskabet ved at kræve bosondring, så snart der var anlagt retssag til separation, skilsmisse eller omstødelse, eller der var indgivet ansøgning om bevilling.

Udvalgets forslag om en kodificering af skæringsdagen blev sammen

med hele udkastet til ny lov om ægteskabets retsvirkninger skrinlagt i forbindelse med vedtagelsen af lov nr. 256 af 4. juni 1969 om ægteskabs indgåelse og opløsning samtidig med den politiske beslutning om nedsættelse af Ægteskabsudvalget af 1969.

Ægteskabsudvalget af 1969 behandlede dog ikke spørgsmålet om skæringstidspunktet i sin betænkning 3 om formueordningen, idet spørgsmålet blev udskudt til eventuelt senere udvalgsarbejde.

I Redegørelse II fra november 2005 om en forenklet skilsmisseproces og konfliktløsning i statsforvaltningerne behandlede en arbejdsgruppe under Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (herefter benævnt Arbejdsgruppen) spørgsmålet om et fremrykket skæringstidspunkt. Arbejdsgruppen anførte bl.a. følgende om skæringstidspunktet for formuefællesskabets ophør:

”... At skæringstidspunktet fremrykkes til et tidligere tidspunkt end udfærdigelse af bevillingen eller dommens afsigelse vil betyde, at ægtefællerne ikke skal afvente statsforvaltningens eller rettens behandling af sagen for at få skæringsdagen for formuefællesskabets ophør fastlagt.

...

Efter arbejdsgruppens opfattelse er behovet for fremrykkelse af skæringstidspunktet mindsket væsentligt efter de foreslåede ændringer om, at ægteskabslovens § 56 afskaffes som vilkår, og at der indføres adgang til at meddele separation eller skilsmisse med udskydelse af de omtvistede vilkår samt adgang til at træffe delafgørelser i retten. Dermed forsinkes separationen/skilsmissen sjældnere.

Arbejdsgruppen har derfor ikke fundet det nødvendigt at foreslå skæringstidspunktet for formuefællesskabets ophør fremrykket til tidspunktet for indgivelse af ansøgning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse.”

Arbejdsgruppens forslag vedrørende § 56 og delafgørelser er ikke gennemført.

6. Advokatsamfundets og Finn Taksøe-Jensens bemærkninger

Advokatsamfundet foreslog i sit ideoplæg af 15. oktober 1998, side 2 ff., at skæringsdagen som hovedregel burde være den dag, hvor der formelt tages skridt til separation eller skilsmisse, f.eks. den dag ansøgningen herom modtages i statsamtet. Advokatsamfundet forudsatte i øvrigt, at parterne har aftalefrihed til at fastsætte en skæringsdag.

Som begrundelse for en fremrykket skæringsdag anførte Advokatsamfundet bl.a.:

”Ved at lægge skæringsdagen på et så tidligt tidspunkt undgås det, at omstændigheder, der er uden forbindelse med ophøret af formuefællesskabet, får indflydelse på skæringsdagen. En lang sagsbehandling i statsamtet af en ansøgning om fri proces, børnesagkyndig rådgivning i amtet, eller børnesagkyndige undersøgelser under en retssag kan i dag forskyde separations- eller skilsmissetidspunktet og dermed skæringsdagen for opløsning af formuefællesskabet med flere måneder.

Den tidlige skæringsdag betyder også, at skæringsdagen ligger op af det faktiske ophør af den fælles økonomi, idet begæring/stævning typisk indgives enten umiddelbart før eller efter, at samlivsophævelse har fundet sted.

Herved undgås også, at en ægtefælle med insolvent bodel vægrer sig ved at udlægge/betale udgifter i perioden fra samlivsophævelsen til separation/skilsmissen, som enten skal deles eller bæres endeligt af den anden.

Undtagelsen, der giver skifteretten mulighed for at skyde skæringsdagen til et senere tidspunkt, dog senest datoen for bevilling eller dom til separation/skilsmisse, bør kun anvendes i særlige tilfælde. Det kan f.eks. være tilfælde, hvor begge parter er solvente, sagen trækker i langdrag, og der fortsat er fælles økonomi mellem parterne”

Finn Taksøe-Jensen anførte heroverfor i sit notat om revision af reglerne om skifte af fællesbo mv., side 11 ff., at en fremrykning af skæringsdagen så vidt ses ikke ville føre til ønskelige resultater. Finn Taksøe-Jensen

fremhævede i den forbindelse bl.a., at en fremrykket skæringsdag uheldigt ville forlænge boperioden yderligere, og at der i de fleste tilfælde ikke ville være noget som helst nyttigt ved fremrykkelsen.

Finn Taksøe-Jensen påpegede også, at en fremrykning ikke ville ramme misbrugstilfældene bredt nok, og at reglen tværtimod ville kunne blive misbrugt af en ægtefælle, som ønskede at forrykke boets stilling. Desuden ville en sådan først kunne håndhæves, når den anden ægtefælle har modtaget meddelelse derom, da der ikke med rimelighed kan pålægges ægtefællerne indskrænkninger i dennes rådighed over sine ejendele og regnskabspligt med tilbagevirkende kraft.

Finn Taksøe-Jensen foreslog i stedet, at der gennemføres sanktionsregler, som for alvor rammer misbrug.

7. Udvalgets overvejelser

7.1. Terminologi

Som nævnt kaldes tidspunktet for formuefællesskabets ophør traditionelt for skæringstidspunktet eller skæringsdagen.

Finn Taksøe-Jensen har i sit notat om revision af reglerne om skifte af fællesbo mv., side 11, note 2, henledt opmærksomheden på, at denne betegnelse er uheldig, idet 'skæringsdagen' ved dødsboskifter betegner den dag, hvor boets værdier ved afslutningen af behandlingen overgår til arvinger m.fl. Finn Taksøe-Jensen foreslår på denne baggrund at betegne tidspunktet for formuefællesskabets ophør for begyndelsesdagen.

Udvalget kan tilslutte sig Finn Taksøe-Jensens opfattelse af, at det er uheldigt, at samme betegnelse anvendes forskelligt i forbindelse med henholdsvis ægtefælleskifte og dødsboskifte. For at undgå begrebsforvirring er det derfor efter udvalgets opfattelse hensigtsmæssigt fremover at betegne tidspunktet for formuefællesskabets ophør for ophørstidspunktet eller ophørsdagen. Denne betegnelse forekommer mere dækkende end begyndelsestidspunktet, da skiftebehandlingen ikke nødvendigvis begynder på dette tidspunkt.

7.2. Skalo ophørstidspunktet rykkes frem?

I modsætning til, hvad der var gældende, da Ægteskabsudvalget af 1957 afgav sin betænkning i 1966, er der ikke længere nogen reel usikkerhed om, at separation eller skilsmisse vil blive resultatet af en anmodning herom.

Ifølge ægteskabslovens § 29 har en ægtefælle et ubetinget krav på separation, og en protest fra den anden ægtefælle har ingen betydning. I de allerfleste tilfælde protesteres der ikke mod en anmodning om umiddelbar skilsmisse, som oftest sker under henvisning til utroskab, jf. ægteskabslovens § 33. Derfor er der ikke de betænkeligheder, som førte til, at Ægteskabsudvalget af 1957 foreslog at fastholde den gældende retstilstand.

Arbejdsgruppen foreslog som anført også, at retsstillingen skulle forblive uforandret. De forudsætninger, der lå til grund herfor, bl.a. om muligheden for at opspalte skilsmisseprocessen, er imidlertid ikke opfyldt, idet der ikke er taget initiativ til at gennemføre de lovregler, arbejdsgruppen foreslog.

Udvalget har på den baggrund overvejet, om det vil være hensigtsmæssigt at fastlægge formuefællesskabets ophør til et tidligere stadium i processen.

Udgangspunktet for overvejelserne er, at formuefællesskabet bør ophøre så tæt som muligt på tidspunktet, hvor ægtefællerne har besluttet, at ægteskabet skal ophøre.

Har ægtefællerne taget formelle skridt til, at deres ægteskab skal ophøre, eller er ægtefællerne flyttet fra hinanden, vil dette være et klart tegn på, at ægtefællernes fællesskabsfølelse er forsvundet. Fra da af er der oftest ikke længere nogen familiemæssig interesse i, hvordan økonomien skal tilrettelægges, og i mange tilfælde er den fælles økonomi ophørt.

Det er da også velkendt, at en ægtefælle efter ægteskabets sammenbrud og indtil separations- eller skilsmissebevillingen eller -dommen foreligger, kan have incitament til at nedbringe sin egen bodel ved misbrug, vanrøgt eller på anden måde. Dette skyldes, at det kun er det, der er tilbage på separations- eller skilsmissetidspunktet, der efter de gældende regler skal deles med den anden ægtefælle.

I udvalgets overvejelser er indgået, at behandlingen af anmodninger kan trække ud, så der går nogen tid, fra der tages skridt til at få ægteskabet opløst, til separationen eller skilsmissen er en realitet. Statsforvaltningen skal gennemføre rådgivning, og der skal forsøges konfliktmægling, hvis et tilbud herom modtages. Er der uenighed, herunder om et vilkår, kan sagen ikke færdigbehandles i statsforvaltningen, og sagen må oversendes til retten, idet der skal en dom til efter forudgående domstolsbehandling. Selv om ingen af ægtefællerne bevidst forsøger at trække sagen i langdrag, viser erfaringen, at den generelle sagsbehandling kan trække ud.

I mellemtiden vil parterne, hvis gældende ret videreføres, kun vanskeligt kunne påbegynde bodelingen, da der ikke er noget sikkert tidspunkt at tage udgangspunkt i, og det derfor ikke er muligt at afgøre, hvilke aktiver der skal indgå i bodelingen.

Udvalget er opmærksomt på, at en fremrykning af ophørstidspunktet alt andet lige betyder, at perioden, fra bodelene fastlægges, til de værdiansættes, bliver forlænget, hvilket isoleret set ikke er positivt. Det skal dog hertil bemærkes, at skiftet normalt vil kunne afsluttes tidligere, hvis det påbegyndes tidligere.

Herudover vil en fremrykning af tidspunktet ikke ramme alle misbrugssituationer, da incitamentet til misbrug kan være til stede længe, før nogen af parterne har indgivet anmodning til statsforvaltningen, f.eks. allerede fra en forudgående ophævelse af samlivet. Desuden vil der skulle tages hensyn til den situation, at en ægtefælle tilbagekalder sin anmodning, mens den anden ønsker at fastholde den.

Ud fra en samlet afvejning af fordele og ulemper finder udvalget dog, at det vil være bedst i overensstemmelse med ægtefællernes krav på at kunne få en smidig og hurtig afgørelse af skiftespørgsmålet at fremrykke tidspunktet for ophøret af formuefællesskabet.

Det er udvalgets opfattelse, at ulemperne ved et sådant fremrykket ophørstidspunkt vil kunne modvirkes ved en hensigtsmæssig lovgivning, som bl.a. tager højde for, at en anmodning om separation eller skilsmisse tilbagekaldes og genfremsættes. Udvalget foreslår således, at der indsættes en regel om, at en tilbagekaldt anmodning om separation eller skilsmisse har retsvirkning i forhold til ophørsdagen, hvis den følges op af en ny anmodning inden for en bestemt periode, f.eks. 3 måneder.

7.3. Hvornår skal formuefællesskabet ophøre?

Udvalget har drøftet tre forskellige tidspunkter, som alle kan overvejes som ophørstidspunkt:

- Tidspunktet for samlivsophævelsen
- Anmodningen om separation eller skilsmisse
- Meddelelse til den anden ægtefælle om anmodningen

Tidspunktet for samlivsophævelsen

Fordelen ved som i Norge at bruge tidspunktet for samlivsophævelsen som ophørstidspunkt vil være, at det ofte er det tidspunkt, hvor ægtefællernes fælles økonomi rent faktisk ophører. Samtidig vil fællesskabsfølelsen i forholdet som regel forsvinde på dette tidspunkt.

Imidlertid kan det undertiden være forbundet med betydelig vanskelighed med bestemthed at afgøre, hvornår en samlivsophævelse har fundet sted. Af og til vil ægtefællerne ikke engang selv være afklaret om, hvorvidt en samlivsophævelse senere vil føre til separation eller skilsmisse, og det behøver heller ikke at være resultatet af en samlivsophævelse. Ofte vil beslutningen om ægteskabets ophævelse blive modnet på et tidspunkt, der ligger efter samlivsophævelsen.

Anmodningen om separation eller skilsmisse

Når statsforvaltningen har modtaget en anmodning fra en eller begge ægtefæller om separation eller skilsmisse, vil anmodningen blive forsynet med et modtagelsesstempel med dato. Dette er det tidligste tidspunkt, hvor det objektivt, klart og utvetydigt kan konstateres, at i hvert fald en af ægtefællerne har besluttet, at ægteskabet skal ophøre.

Fordelen ved at anvende dette tidspunkt som ophørstidspunkt for formuefællesskabet er, at det falder tidligt i forhold til separationen eller skilsmissen, og at det typisk vil ligge tæt på samlivsophævelsen samt på ophøret af den fælles økonomi. Tidspunktet svarer i øvrigt til ophørstidspunktet for formuefællesskabet i forbindelse med bosondring, jf. retsvirkningslovens § 42.

Det er på den anden side en ulempe, at den ene ægtefælle vil være opmærksom på ophørstidspunktet før den anden, hvilket skaber en vis ulighed mellem parterne. Som anført af Finn Taksøe-Jensen vil der heller ikke kunne pålægges en ægtefælle, der ikke har kendskab til ophørstidspunktet, indskrænkninger i dennes rådighed over sine ejendele mv.

Meddelelse til den anden ægtefælle om anmodningen

Retssikkerhedsmæssige overvejelser kunne føre til, at ophøret først skulle ske på det tidspunkt, hvor den ægtefælle, der ikke har anmodet om separationen eller skilsmissen, får meddelelse om, at der er indgivet en sådan anmodning. På denne måde ville ophøret af formuefællesskabet ske på et tidspunkt, hvor begge ægtefæller er klar over det, og der opstår ikke en situation, hvor den ene ægtefælle ved, at formuefællesskabet er ophørt, mens den anden tror, at det består.

Krav om, at den anden ægtefælle skal kende anmodningen, vil nødvendiggøre en formalisering af underretningen af den anden ægtefælle i form af anbefalet brev, postforkyndelse eller anvendelse af stævningsmand. Ellers kan tidspunktet ikke fastlægges tilstrækkeligt sikkert. En sådan ordning vil udskyde ophørstidspunktet, hvis den modtagende ægtefælle er vanskelig at træffe. Det vil også skabe problemer og sinke processen, hvis det ikke er muligt at finde den ægtefælle, der ikke har anmodet om separationen eller skilsmissen.

Udvalgets opfattelse

Det er udvalgets opfattelse, at ophørstidspunktet bør være det tidspunkt, ansøgningen om separation eller skilsmisse modtages i statsforvaltningen, nærmere bestemt ved udgangen af det pågældende døgn. Dette tidspunkt ses at være lettest at administrere i praksis. Udvalget anser det urtherover for en afgørende fordel, at der kan fastslås et tidligt og entydigt udgangspunkt, der kan bruges ved skiftebehandlingen. Retsstillingen vil dermed være mere i overensstemmelse med norsk og svensk ret end den gældende. Der vil endvidere i almindelighed kun gå 1-2 dage fra modtagelsen i statsforvaltningen, til den anden ægtefælle modtager meddelelse herom. De retssikkerhedsmæssige betænkeligheder er dermed beskedne.

Det er desuden udvalgets opfattelse, at det fortsat bør være muligt for ægtefællerne at aftale ophørstidspunktet. Det følger af den almindelige aftalefrihed omkring bodelingen. Ofte bliver parterne enige om en prak-

tisk dato, som ligger i nærheden af lovens udgangspunkt.

Herudover finder udvalget, at der kan være situationer, hvor det foreslåede legale udgangspunkt vil betyde en meget stor praktisk belastning for bobehandlingen, og hvor den anden ægtefælle ikke skønnes at have nogen rimelig interesse i at modsætte sig en anden ophørsdato. Udvalget finder, at der under sådanne ganske særlige tilfælde bør være en mulighed for, at skifteretten kan fastsætte et andet tidspunkt for formuefællesskabets ophør.

Som nævnt i bestemmelsen foreslås det, at muligheden kun skal kunne finde anvendelse, når ganske særlige praktiske forhold gør sig gældende. Det må derfor være rent undtagelsesvist, at reglen vil blive anvendt.

Når separation eller skilsmisse ikke gennemføres

Det vil formentlig være sjældent forekommende, men der er som nævnt i kapitel 7 ikke noget i vejen for, at et skifte afsluttes, inden der endeligt er meddelt separation eller skilsmisse. Hvis skilsmissen eller separationen ikke gennemføres, fordi ansøgningen herom trækkes tilbage, eller den ene af ægtefællerne dør, inden separationen eller skilsmissen er endelig, bør retsstillingen være den samme som den, der i dag gælder i tilfælde, hvor ægtefællerne efter en separation har delt boet med henblik på skilsmisse, men efterfølgende genoptager samlivet. Udvalget foreslår således ikke ændringer i gældende ret på dette punkt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 50 og 51, stk. 1-6, og bemærkningerne hertil.

7.4. Værdiansættelsestidspunktet

Efter gældende ret er det som nævnt ovenfor udgangspunktet, at aktivernes udlodning eller boets afslutning er afgørende for værdiansættelsen af aktiverne, medmindre ægtefællerne aftaler noget andet. Værdistigninger og værdifald på aktiver omfattet af fællesboet deles indtil dette tidspunkt mellem ægtefællerne.

Hvis ægtefællerne ikke vælger at skifte umiddelbart efter ophørstidspunktet, eller skiftebehandlingen trækker ud, vil der være en risiko for, at tiden arbejder til gavn for den ene ægtefælle og til skade for den anden.

En ægtefælle vil derfor i nogle tilfælde kunne have interesse i at forhale fællesboskiftet eller eventuelt modsætte sig udlodning af større aktiver, inden skiftebehandlingen er afsluttet. Hvis en ægtefælle f.eks. står til at få udlagt en fast ejendom, og ejendomspriserne ser ud til at ville stige, vil der være et økonomisk incitament for den anden ægtefælle til at forhale udlodningen længst muligt.

Udvalget er opmærksomt på denne ulempe, men er på trods heraf af den opfattelse, at værdiansættelsen som i dag bør ske ved skiftets afslutning eller på udlægstidspunktet.

Udvalget har også overvejet, om det vil være gavnligt at indføre de samme principper for værdiansættelsestidspunktet, som gælder i Norge. Da der i Danmark ikke er en regel om udtagelsespligt, vil den norske model imidlertid ikke være hensigtsmæssigt at indføre i Danmark.

Det er efter udvalgets opfattelse derfor rigtigst, at værdistigninger og værdifald indtil udlægget eller boets afslutning fortsat skal deles mellem ægtefællerne.

Det er også udvalgets opfattelse, at afkast fra aktiver indtil udlægget eller boets afslutning fortsat skal deles mellem ægtefællerne. Det samme gælder de udgifter, som vedrører boets aktiver.

Som det fremgår af kapitel 13, finder udvalget, at det i stedet bør sikres, at udlæg af aktiver sker så hurtigt og smidigt som muligt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 52 og bemærkningerne hertil.

8. Delkonklusion

For så vidt angår ophøret af formuefællesskabet anbefaler udvalget tidspunktet for, at anmodningen om separation eller skilsmisse modtages i statsforvaltningen. Hermed fastsættes et klart og utvetydigt tidspunkt for formuefællesskabets ophør, som falder tidligt i forhold til separationen eller skilsmissen, og som typisk vil ligge tæt på samlivsophævelsen og ophøret af den fælles økonomi.

Udvalget anbefaler tillige, at værdiansættelsen af aktiverne som i dag

sker på udlægstidspunktet eller tidspunktet for skiftets afslutning. Ulemper ved, at ophørstidspunktet og værdiansættelsestidspunktet ikke er sammenfaldende, bør afhjælpes ved andre midler, herunder navnlig en tidlig adgang til udlæg under skiftet.

Kapitel 12. Frister for anmodning om skifte og genoptagelse

1. Gældende ret

1.1. Indledning

Skifte med skifterettens bistand bør efter udvalgets opfattelse også fremover bero på parternes initiativ i form af indgivelse af en anmodning til skifteretten. Parterne kan vælge at skifte privat eller helt undlade at foretage en formel deling af fællesboet og beholde hver sit.

Efter gældende ret er det tidspunktet for skiftets afslutning eller tidspunktet for aktivets udlæg, der er afgørende for værdiansættelsen af aktiverne, og som det fremgår af kapitel 11, er det udvalgets opfattelse, at denne retsstilling bør fortsætte. Det er altså aktivets værdi på tidspunktet for skiftets afslutning, hvor boet opgøres, eller på udlægstidspunktet, som er afgørende for, hvor meget det pågældende aktiv skal ”tælle” i boopgørelsen.

Betydningen af, at det er skiftets afslutning eller udlægstidspunktet, der danner udgangspunkt for værdiansættelse af aktiverne, er bl.a., at værdistigninger og værdifald inden disse tidspunkter deles mellem ægtefællerne.

Hvor fællesboet ikke er skiftet med en boopgørelse, eller der ikke er indgået en aftale mellem parterne om delingen af alle aktiver og passiver, er skifteretten i nogle tilfælde blevet anmodet om offentligt skifte lang tid efter separationen eller skilsmissen. Når værdiansættelsestidspunktet som nævnt som udgangspunkt er skiftets afslutning, betyder dette, at eventuelle værdistigninger på aktiver, der indgik i fællesboet i sin tid, nu principielt skal ligedeles, uanset at der er forløbet lang tid siden separationen eller skilsmissen.

Det er efter udvalgets opfattelse bedst, at et skifte foretages så tidligt som muligt efter, at formuefællesskabet er ophørt. Udvalget har derfor overvejet, hvordan regelsættet kan indrettes, så dette formål opnås uden at give anledning til andre væsentlige problemer.

Det bemærkes i den sammenhæng, at § 10 i ægteskabsloven ved lov nr. 446 af 4. juni 2004 blev således ændret, så det nu ikke længere er en betingelse for at indgå nyt ægteskab (og registreret partnerskab), at det dokumenteres, at fællesboet er delt. Baggrunden for ændringen var, at mange formuefællesskaber deles i mindelighed uden skriftlig dokumentation, og at kravet gav anledning til meget arbejde hos prøvelsesmyndigheden (kommunerne). Ægtefællerne ville også i de fleste tilfælde, hvor dokumentationen ikke var mulig, kunne få skiftefritagelse, og kravet var derfor ofte mere eller mindre en formalitet.

1.2. Forældelse af boslodskrav

I Skarrildhusberetningen fra mødet den 9.-11. oktober 1974, side 47, tilkendegav Justitsministeriet, at krav om skifte formentlig forældes efter 20 år, jf. Danske Lov 5-14-4, men ministeriet anførte dog samtidig, at spørgsmålets endelige afgørelse henhører under domstolene.

Irene Nørgaard m.fl. anfører i Familieret, 5. udgave, 2003, side 518, note 33, herom følgende:

”Det kan udmærket tænkes, at ingen af ægtefællerne tager skridt til et offentligt skifte, selv om der ikke kan siges at være indgået en aftale mellem parterne, som konstituerer et privat skifte. [...] Selve retten til at kræve offentligt skifte kan næppe antages at være genstand for forældelse, jf. RVL-kommentar s. 129, men spørgsmålet har ikke stor praktisk betydning. Justitsministeriet synes at være af den opfattelse, at retten til at kræve skifte forældes på 20 år. Retten til at kræve skifte kan bortfalde på grund af passivitet.”

Svend Danielsen og Mogens Hornslet anfører i Lov om ægteskabets retsvirkninger med kommentarer, 2. udgave, 1986, side 129, at det er uafklaret, om boslodskrav forældes.

Den 1. januar 2008 trådte en ny forældelseslov i kraft, jf. lov nr. 522 af 6. juni 2007. Anvendelsesområdet for forældelsesloven svarer til anvendelsesområdet for de tidligere gældende forældelsesregler i Danske Lov 5-14-4 og 1908-loven, jf. lov nr. 274 af 22. december 1908 om forældelse af visse fordringer.

Den nye forældelseslov indfører en almindelig forældelsesfrist på 3 år, der suspenderes ved fordringshaverens utilregnelige uvidenhed om fordringen eller skyldneren, kombineret med en absolut forældelsesfrist, der som udgangspunkt er på 10 år, jf. § 3, stk. 1, og stk. 3, nr. 3.

Forældelsesloven finder anvendelse på fordringer på penge eller andre ydelser, jf. lovens § 1.

Forældelse af boslodskrav er ikke omtalt i den nye forældelseslov, i bemærkningerne til lovforslaget eller i betænkning nr. 1460/2005 om revision af forældelsesreglerne. Hvorvidt boslodskrav er undergivet forældelse afhænger af en vurdering af, om kravet udgør en fordring.

Det er i den forbindelse ikke altafgørende, om der er tale om et obligationsretligt eller et tingsretligt krav, jf. betænkning nr. 1460/2005, side 371, 379 og 385, samt Bo von Eyben, Forældelse II, 2005, side 349f, men en lang række tingslige krav er ikke omfattet af fordringsbegrebet, herunder ejendomsretten til en genstand eller en ejendom, og sådanne krav er derfor ikke undergivet forældelse.

På baggrund heraf kan det ikke med sikkerhed forudses, om en domstol vil komme frem til, om boslodskrav forældes efter forældelseslovens regler, eller om boslodskrav ikke er undergivet forældelse.

1.3. Bortfald af boslodskrav som følge af passivitet

Spørgsmålet om forældelse er som sagt ikke afklaret i retspraksis, men der er i stedet afsagt en række domme om fortabelse af retten til at kræve skifte under henvisning til passivitet. Fra praksis kan bl.a. nævnes:

U 1997.1591 Ø. Ved skilsmisse i 1993 vidste manden, at hustruen fastholdt sin tidligere gentagne gange anførte påstand om, at fællesboet i alt væsentligt var delt. Manden havde ved samlivsophævelsen i 1990 modtaget løsøre samt knap 60.000 kr. fra hustruens særeje. Ved først i maj 1997 at kræve skifte fandt landsretten, at mandens eventuelle krav på deling af fællesboet var bortfaldet ved hans passivitet.

U 2006.12 V. Mand og hustru blev separeret i september 1989, men havde i nogle år efter separationen haft en del kontakt, og hustruen havde i

den forbindelse bedt manden om penge. I efteråret 2003 begærede hustruen offentligt skifte. Under forklaringerne kom det frem, at de beløb, som manden efter separationen havde betalt hustruen, ikke størrelsesmæssigt modsvarede et boslods krav. Navnlig efter den meget betydelige længde af den periode, hvori manden havde afvist at betale et større beløb til hustruen, havde manden på grund af hustruens passivitet været berettiget til at indrette sig efter, at H ikke ville fastholde sit krav om betaling af boslod.

Se også T:FA 2008.607 Ø og T:FA 2008.236 V, hvor bedømmelsen af, om der er indtrådt passivitet, går hver sin vej.

Hvornår passiviteten indtræder, afhænger af de konkrete omstændigheder, herunder om den ægtefælle, der nu kræver skifte, ved sin adfærd har bibragt modparten en berettiget forventning om, at der ikke ville blive fremsat yderligere krav. Foreligger en sådan adfærd, behøver der ikke at gå mange år, førend passivitet må anses for indtrådt.

1.4. Aftalt bodeling og anfægtelse heraf

Hvis ægtefællerne har indgået en gyldig bodelingsaftale, der omfatter hele boet, vil der ikke kunne kræves skifte. Er en ægtefælle utilfreds, må denne søge aftalen ændret eller erklæret ugyldig.

Hvorvidt der er indgået en endelig aftale om, hvordan boet skal skiftes, beror på en konkret vurdering. Nogle bevillinger og domme indeholder beklageligvis sidebemærkninger om, at fællesboet er delt, selv om dette ikke er tilfældet. En bemærkning i en bevilling eller dom om separation eller skilsmisse om, at fællesboet er delt, er ikke tilstrækkelig til uden videre at konstatere, at ægtefællerne har været enige herom. Dette fremgår bl.a. af U 1993.529 Ø. Se også U 1947.343 Ø. Det er udvalgets håb, at sådanne bemærkninger fremover undgås.

Hvis det statueres, at der er indgået en bodelingsaftale, som omfatter hele boet, skal et spørgsmål om eventuel ugyldighed af aftalen i dag i medfør af aftalelovens almindelige ugyldighedsregler, herunder § 36, indbringes for de almindelige domstole. Påberåbes ægteskabslovens § 58 som ugyldighedsgrund, fordi aftalen er indgået forud for separationen eller skilsmissen, vil sagen kunne behandles efter de særlige regler i retsplejelov-

vens kapitel 42 om ægteskab eller forældremyndighed. Medmindre der statueres ugyldighed, vil skifte være udelukket.

1.5. Genoptagelse af skifte

Hvis et offentligt skifte er afsluttet med en boopgørelse stadfæstet af skifteretten, vil der normalt ikke være anledning for ægtefællerne til at indbringe nye spørgsmål for skifteretten.

Hvis det senere viser sig, at der på skiftet ikke eller ikke i tilstrækkeligt omfang er medregnet aktiver eller passiver, som burde have været inddraget, kan der blive tale om genoptagelse af sagen. Det kræver, at der foreligger ganske særlige omstændigheder, medmindre ægtefællerne kan enes om at foretage et supplerende skifte.

En genoptagelsessituation kan foreligge, f.eks. fordi ægtefællerne urigtigt har betragtet et aktiv som særeje, fordi ægtefællerne ikke har været opmærksomme på, at et beløb ville komme til udbetaling som overskydende skat, fordi ægtefællerne ikke har været opmærksomme på et fremførselsbart skattemæssigt underskud, eller fordi en ægtefælle svigagtigt har skjult værdier, herunder pensionsmidler, for den anden ægtefælle under skiftet. Der kan også være tale om, at en af ægtefællerne under skiftet har fået registreret en gæld til et højere eller lavere beløb end det reelle. Ligeledes kan der efter skiftets afslutning dukke en gældspost op, som ikke har været inddraget i bodelingen.

Efter gældende praksis er det skifteretten, der tager stilling til, om en anmodning om genoptagelse fra en af ægtefællerne skal efterkommes eller afvises. Afgørelsen træffes ved kendelse, som kan kæres til landsretten. Hvor spørgsmålet begrænser sig til et afgrænset problem, vil det dog ofte være mest hensigtsmæssigt, at den ægtefælle, der mener sig forfordelt, anlægger sag ved de almindelige domstole.

For så vidt angår en nærmere gennemgang af praksis for genoptagelse af afsluttede skifter, henvises til Irene Nørgaard i Familieret, 5. udgave, 2003, side 657 ff, med henvisninger.

2. Advokatsamfundets bemærkninger

Advokatsamfundet tager i sit notat af 15. oktober 1998 ikke stilling til spørgsmålet om fortabelse af boslodskrav som følge af forældelse eller passivitet, men foreslår i sit afsnit 5, at der skal fastsættes regler om, at en begæring om skifte af formuefællesskab skal indgives til skifteretten senest 2 år efter skilsmisse, medmindre der foreligger ganske særlige omstændigheder, f.eks. hvis en ægtefælle har været syg og således har været ude af stand til at varetage sine interesser.

Formålet med denne tidsmæssige afgrænsning af tidspunktet for indgivelse af begæring om opløsning af formuefællesskabet skal være at undgå begæringer om skifte, der først indgives mange år efter separationen eller skilsmissen.

3. Norsk og svensk ret

Om forældelse anfører Anders Agell i sin fremstilling ”Nordisk Äktenskapsrätt”, s. 237:

”I samtliga nordiska länder tycks det vara en vedtagen uppfattning att anspråk på grund av gif-torätt inte är underkastat preskription ”(”foreldelse”). Förklaringen är at delningsanspråket klassificeras som ”sakrättsligt” (”tingsrettsligt”) och inte som ett obligationsrättsligt fordringsanspråk.

I varje fall i Sverige kan en makes rätt begära blodening i princip göras gällande även om lång tid förflutit efter äktenskapets upplösning. Rätten kan dock förloras genom passivitet, såvida en makes beteende tolkas som att han eller hon gett upp sin rätt att begära en formel riktig bodelning.”

I den norske ægteskabslovkommentar skriver Lødrup og Holmøy s. 368, at kravet ikke er genstand for forældelse efter forældelseslovens regler, idet retten til at kræve deling ikke anses som en fordring på penge.

4. Udvalgets overvejelser

4.1. Ingen frist for fremsættelse af boslodskrav

Udvalget er af den overordnede opfattelse, at en hensigtsmæssig afvikling af skiftet forudsætter, at skiftet indledes på et tidspunkt, hvor det stadig er muligt at skaffe et overblik over, hvilke aktiver og passiver der eksisterede på tidspunktet for formuefællesskabets ophør. Jo længere tid, der går, jo vanskeligere bliver en rekonstruktion.

Der kan derfor peges på en række fordele ved at opstille en fast frist for indgivelse af anmodninger om offentligt skifte, herunder navnlig hensynet til den ægtefælle, som i lang tid har indrettet sig på, at et muligt boslodskrav ikke vil blive gjort gældende. En klar frist kunne siges at medføre en større forudberegnelighed end f.eks. anvendelse af almindelige passivitetssynspunkter.

Det er udvalgets opfattelse, at en frist for at anmode om skifterettens bistand til skifte bør have karakter af en egentlig forældelsesregel. I modsat fald vil der kunne anlægges en civil sag med betalings- eller anerkendelsespåstande, selv om adgangen til at henvende sig til skifteretten er forpasset. Det er endvidere udvalgets opfattelse, at en eventuel forældelsesregel bør udformes, så den svarer til forældelseslovens regler, det vil sige en frist på 3 år som udgangspunkt og en absolut frist på 10 år.

Udvalgets overvejelser er endt med, at udvalget ikke anbefaler, at der indføres frister for skifte. Udvalget har i den forbindelse lagt vægt på, at det må anses for uafklaret, om boslodskrav forældes, og udvalget finder ikke, at der er tilstrækkeligt behov for at indføre regler om forældelse. Derimod vil et boslodskrav kunne fortabes ved passivitet.

Udvalget har i den forbindelse lagt vægt på, at eventuelle u hensigtsmæssigheder ved den gældende ordning vil kunne undgås ved en grundig information fra typisk statsforvaltningerne om behovet for, at begge ægtefæller eller i hvert fald en af dem inden rimelig tid tager initiativ til en deling af boet og på den måde sikrer sig en aftale herom. Den ægtefælle, der mener, at boet er delt, vil kunne henvende sig til skifteretten for at få dette konstateret og protokolleret, eller i modsat fald få konstateret, at der er uenighed, som så kan søges afklaret. Også udvalgets forslag om, at negative boer skal kunne indbringes for skifteretten vil kunne afhjælpe behovet for i sådanne tilfælde at få konstateret, at der ikke er noget at de-

le. Endelig bevirker udvalgets forslag i det hele, at høje afgiftskrav ikke forhindrer, at det offentlige anmodes om hjælp til delingen.

4.2. Genoptagelse

Udvalget finder, at der fortsat bør være adgang til at genoptage sager, der er afsluttet med en boopgørelse, som skifteretten har stadfæstet. Det er udvalgets opfattelse, at de samme forhold, som i dag er afgørende for, om der kan ske genoptagelse af et skifte, fortsat bør være gældende. Udvalget foreslår, at kriteriet for genoptagelse bør være, om det er påkrævet. Udvalget har i den forbindelse overvejet, om der bør være en frist for, hvornår der senest skal være indgivet begæring om genoptagelse af skiftet. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at spørgsmålet om genoptagelse altid må afgøres konkret, og at domstolene bør inddrage det tidsmæssige aspekt i vurderingen af, om genoptagelse kan ske, men at der ikke i lovgivningen bør fastsættes en øvre grænse.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 78, stk. 1, og bemærkningerne hertil.

5. Delkonklusion

Udvalget foreslår ikke lovregler om forældelse af boslodskrav og heller ikke frister for sagens indbringelse for skifteretten.

Eventuelle uhensigtsmæssigheder ved den gældende ordning vil efter udvalgets opfattelse blive delvist afhjulpet ved udvalgets forslag om lettere, billigere og bredere adgang til at kunne få offentlig bistand til skifte. Det bør samtidigt tilstræbes, at ægtefællerne får en grundig information fra f.eks. statsforvaltningerne om behovet for, at en af ægtefællerne eller begge inden rimelig tid tager initiativ til en deling af boet og på den måde sikrer sig en aftale herom.

Udvalget finder desuden, at der fortsat bør være adgang til at genoptage sager.

Kapitel 13. Skiftets økonomi

1. Indledning

Nogle af de væsentligste kritikpunkter mod det gældende skiftesystem retter sig mod den økonomiske struktur i de sager, der behandles af skifteretterne. Der henvises til i den forbindelse til gennemgangen i kapitel 3.

Kritikpunkterne angår den høje skifteafgift, som kan afholde ægtefællerne fra at anmode om at få gennemført et offentligt skifte. Det har i den forbindelse været anført, at den høje skifteafgift er betænkelig af retssikkerhedsmæssige grunde, idet den medfører, at der som alternativ til et meget dyrt offentligt skifte indgås forlig, der ikke fortjener betegnelsen ”frivillige forlig”.

Det er i øvrigt kritiseret, at skifteafgiften er indrettet således, at den ikke motiverer til at begrænse tvistepunkterne eller medvirke til en hurtig afslutning af sagen. Det er her blevet anført, at skifteafgiften har karakter af et ”partoutkort”, som giver adgang til for samme afgift at få skifterettens stillingtagen til alle mulige påstande og indsigelser.

Herudover bevirker skiftets mange aktører – skifteretten, dennes medhjælper, og også ofte en advokat for hver af ægtefællerne – at skifterne ofte bliver (urimeligt) dyre. Alle de medvirkende skal som udgangspunkt honoreres af ægtefællernes egne midler, og ægtefællernes økonomi vil i mange tilfælde i forvejen være belastet af skilsmissen. Det bør derfor efter udvalgets opfattelse tilstræbes, at antallet af aktører reduceres.

En ægtefælle pålægges sjældent at betale sagsomkostninger til den anden part, selv om vedkommende taber sagen. Der har været en langvarig tradition for i ægtefælleskifter at lade hver part betale egne sagsomkostninger og dermed ikke følge de sædvanlige kriterier i civile retssager for fastsættelse af sagsomkostninger, hvor den tabende part normalt pålægges at betale modpartens omkostninger. Dette har givetvis været medvirkende til, at der udvises mindre tilbageholdenhed med at anlægge tvivlsomme sager eller fremsætte grundløse indsigelser, hvilket selvsagt er uhensigtsmæssigt.

Udvalget har ikke anset det for sin opgave at komme med forslag til æn-

dringer til retsafgiftsloven eller andre regler, hvor hensyn til en lang række andre forhold end skifteret må iagttages. Det må overlades til Justitsministeriet. Derimod anser udvalget det for sin opgave at fremkomme med retningslinjer for, hvilken afgifts- og omkostningsstruktur der vil være mest velegnet i fremtidens ægtefælleskifter. Udvalget vil således ikke komme med forslag til egentlig lovtekst for så vidt angår skiftets økonomi, men trækker de lange linjer til en ny økonomisk struktur.

For så vidt angår udvalgets overvejelser om de fremtidige regler for fri proces i skiftesager henvises til kapitel 14.

2. Gældende ret

2.1. Ægtefælleskifte

Retsafgift

De nugældende regler om betaling af retsafgift for behandling af offentlige ægtefælleskifter fremgår af kapitel 5 (§§ 27 – 36) i retsafgiftsloven (lovbekendtgørelse nr. 935 af 8. september 2006 om retsafgifter med senere ændringer). Reglerne udspringer af lov nr. 156 af 30. november 1874 om betalingen for de til skiftevesenet henhørende forretninger m.m. (skifteafgiftsloven).

Efter retsafgiftslovens § 28, stk. 1, beregnes afgiften af formuemassen og udgør 2 % i de boer, der behandles af skifteretterne. Der foretages dog en reduktion, hvis et aktiv er pantsat eller omfattet af et ejendomsforbehold, jf. § 28, stk. 2. Der skal ikke betales yderligere afgift for behandling af tvister under skiftet, uanset disses størrelse og antal.

Efter lovens § 29 skal der i separations- og skilsmisseboer samt bopendingsboer, der sluttes ved forlig på første møde i skifteretten, betales en afgift på 400 kr. Fællesboer, hvor formuemassen ikke overstiger 15.000 kr., er dog undtaget fra retsafgift, jf. § 30.

§ 31 definerer formuemassen i lovens forstand til at være boets aktiver uden fradrag af gæld eller lignende. Nettoindtægten af aktiverne, dvs. overskuddet, skal medregnes. Hvis et aktiv er behæftet, foretages der dog en forholdsmæssig reduktion, jf. § 31, stk. 2.

Ved opgørelsen af formuemassen fradrages omkostninger ved afhændel-

sen, og for så vidt angår fast ejendom tillige ejendomsskatter, renter af pantebreve samt ordinære periodiske reservefondsbidrag til kredit- og hypotekforeninger og lignende låneinstitutioner til driftsudgifterne.

Afgiften dækker alle tvister, der måtte opstå i forbindelse med boets behandling, uanset tvisternes antal og størrelse.

Afgiftspligten indtræder, når anmodningen om offentligt skifte tages til følge, hvilket fremgår af lovens § 34, stk. 1, nr. 3. Efter § 35 forfalder afgiften til betaling, når de afgiftspligtige modtager meddelelse om afgiftsberegningen, hvilket i praksis vil sige ved boets afslutning.

For så vidt angår boer, som behandles til ende i skifteretten, følger det af § 36, at skifteafgiften udredes af boets midler, for så vidt skifteretten har disse i sin varetægt. Ved skifte mellem ægtefæller hæfter hver ægtefælle kun for afgiften af den del af boet, som den pågældende har rådighed over under skiftet. Ægtefællerne hæfter dog solidarisk for afgiften på 400 kr. efter § 29, stk. 1. I andre boer hæfter den, der har boets midler i sin varetægt.

Hvis skifteafgiften ikke udredes af boets midler, skal afgiften indbetales inden 14 dage efter forfaldstid. Ved betaling efter denne frist svares en rente på 0,5 pct. månedlig for hver påbegyndt måned fra forfaldsdagen at regne, dog mindst 50 kr.

Sikkerhedsstillelse

Som anført ovenfor fremgår det af retsafgiftsloven, at afgiftspligten ved ægtefælleskifte indtræder, når anmodningen om offentligt skifte tages til følge, og at afgiften forfalder til betaling ved boets afslutning. Derimod er der ikke fastsat regler om betalingen af udgifterne til salæret til skifterettens medhjælper eller udgifterne til vurderingen af boets aktiver.

Der er heller ikke direkte fastsat regler om ægtefællers sikkerhedsstillelse for omkostningerne, men skifteretterne anses for berettigede til at forlange sikkerhedsstillelse for såvel skifteafgiften som andre udgifter, hvilket også indirekte følger af § 36, stk. 5. Herudover er det sædvanligt, at skifteretterne forlanger sikkerhedsstillelse for de øvrige omkostninger i forbindelse med behandlingen af fællesboskiftet.

Selv om det som nævnt fremgår af § 36, at ægtefællerne hver for sig kun

hæfter for afgiften af den del af boet, som den pågældende har rådighed over under skiftet, er der praksis for, at der pålægges den ægtefælle, som anmoder om det offentlige skifte, at stille sikkerhed for den samlede rets-afgift.

Et krav om sikkerhedsstillelse kan i mange tilfælde have betydning for, om en ægtefælle kan gennemføre et offentligt skifte. I det tilfælde, hvor der ikke meddeles en ægtefælle fri proces, således at denne fritages for at stille sikkerhed for afgiften, vil der kunne være tale om et betydeligt ud-læg, som skal fremskaffes sikkerhed for.

Sagsomkostninger til modparten

Som nævnt i indledningsafsnittet er det kun sjældent, at en ægtefælle i forbindelse med ægtefælleskifte pålægges at betale sagsomkostninger til den anden, selv om vedkommende taber sagen. Det gælder også, selv om der er tale om afgørelser i tvister vedrørende anmeldte fordringer eller fremsatte krav, der kan fuldbyrdes efter de almindelige regler, jf. retsplejelovens § 660, stk. 1, 2. pkt. Der er her tale om en fravigelse af almindelige principper for omkostningsfordeling, som følger af retsplejelovens § 312, stk. 1 og stk. 2. Træffes afgørelsen ved kendelse og ikke ved dom, følger det af retsplejelovens § 660, stk. 1, 3. pkt., at der kan pålægges den part, der skønnes uden tilstrækkelig grund at have givet anledning til eller unødigt at have vidtløftiggjort proceduren, at udrede sagsomkostninger til modparten.

At det kun sjældent sker, at der ikendes sagsomkostninger i ægtefælleskifter, skyldes formentlig en de facto analogislutning fra retsplejelovens § 312, stk. 6, hvorefter udgangspunktet er, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden i familieretlige sager om bl.a. ægteskab, forældremyndighed, faderskab og værgemål.

For så vidt angår praksis for tildeling af sagsomkostninger i ægtefælleskifter henvises i øvrigt til gennemgangen hos Julie Skat Rørdam, ”Ægtefælleskiftet i civilprocessuel belysning”, Jurist- og Økonomforbundet, 2008, side 146 ff.

2.2. Dødsboskifte

Reglerne om retsafgift i forbindelse med dødsbobehandling, herunder

skifte af uskiftet bo, mens den ene ægtefælle stadig lever, findes i retsafgiftslovens kapitel 5 a, som blev indsat i retsafgiftslovens ved lov nr. 385 af 22. maj 1996 i forbindelse med vedtagelsen af den nye lov om skifte af dødsboer.

Reglerne bygger på princippet om, at retsafgiften som udgangspunkt er tænkt at skulle afspejle det arbejde, skifteretterne typisk har i forbindelse med behandlingen af dødsboet.

Afgiften ved dødsboskifter sker efter standardiserede takster, der er fastsat for hver bobehandlingsform.

I boer, der berigtiges som boudlæg eller uskiftet bo, betales en afgift på 500 kr., hvilket skal modsvare det arbejde, der gennemsnitligt er forbundet med skifteretternes berigtigelse af boerne (retsafgiftslovens § 36 b, stk. 1).

I boer, der udleveres til forenklet privat skifte, hvor arbejdet er lidt mere omfattende, og boer, der udleveres til privat skifte, fordi der er arvinger, der er repræsenteret ved værge eller skifteværge, men hvor betingelserne for forenklet skifte ellers er til stede, betales der en afgift på 1.000 kr. (retsafgiftslovens § 36 b, stk. 3 og 4).

I boer, der udleveres i henhold til de almindelige regler om privat skifte eller i henhold til reglerne om bobestyrerbehandling, pålægges en afgift på 2.500 kr. (retsafgiftslovens § 36 b, stk. 5). Denne afgift er tænkt at skulle modsvare arbejdet i forbindelse med berigtigelsen af boerne og det arbejde, der er knyttet til den efterfølgende kontrol og revision.

For visse boer med en bobeholdning på over 1 mio. kr. betales en ekstra afgift på 6.500 kr. (retsafgiftslovens § 36 c). Denne ekstraafgift er til dels begrundet i, at der for skifteretterne ved sådanne boer typisk er forbundet et større revisionsarbejde.

Dødsboer, hvor formuemassen ikke overstiger 15.000 kr., er fritaget for afgift (retsafgiftslovens § 36 d, stk. 1). Det samme gælder boer, hvor der ikke er tilstrækkelige midler til at udrede afgiften (retsafgiftslovens § 36 d, stk. 2).

For så vidt angår tvister, der afgøres ved dom, skal der betales en særskilt afgift, som svarer til de almindelige regler om retsafgift (retsafgiftslovens

§ 36 j, stk. 1).

2.3. Ægteskabssager mv.

Efter retsafgiftslovens § 12 betales der ikke betales retsafgift i sager om bl.a. adoption, ægteskab, forældremyndighed, faderskab eller værgemål.

Afgiftsfritagelsen gælder alle sager omfattet af retsplejelovens § 448, herunder:

- sager om separation eller skilsmisse, herunder krav efter ægteskabslovens § 56,
- sager om forældremyndighed eller barnets bopæl,
- spørgsmål om samvær og anden kontakt i forbindelse med en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl,
- sager om omstødelse af ægteskab,
- sager mellem ægtefæller om ændring eller anfægtelse af vilkår for separation, skilsmisse eller omstødelse eller anfægtelse af aftaler om fordeling af formuen, der er indgået med henblik på separation, skilsmisse eller omstødelse, jf. ægteskabslovens § 58,
- sager mellem ægtefæller til afgørelse af, om separation består eller er bortfaldet, og
- sager til afgørelse af, om parterne er eller ikke er ægtefæller.

Efter ægteskabslovens § 32 betales der derimod et gebyr på 500 kr. ved indgivelse af anmodning om skilsmisse til statsforvaltningen. Der skal i øvrigt ikke betales gebyr ved indgivelse af ansøgning om separationsbevilling eller for en ansøgning om fri proces til en skilsmissesag. Der skal, som det fremgår ovenfor, heller ikke betales yderligere gebyrer, hvis sagen indbringes for retten.

For så vidt angår sagsomkostninger til modparten følger det som nævnt ovenfor af retsplejelovens § 312, stk. 6, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part i sager om ægteskab, forældremyndighed, faderskab og værgemål. Kun hvis særlige grunde taler derfor, kan retten pålægge en part at betale omkostninger.

2.4. Isoleret bevisoptagelse, herunder syn og skøn

Efter retsafgiftslovens § 14 skal der betales en afgift på 400 kr. for bevisoptagelse, herunder syn og skøn, der ikke sker under eller til brug for en anlagt retssag. Afgiften for en sådan isoleret bevisoptagelse skal betales uanset, om den skal ske her i landet eller i udlandet.

Retsgrundlaget for isoleret bevisoptagelse fremgår i øvrigt af retsplejelovens § 343.

2.5. Andre civile sager

Retsafgift

Retsafgiften ved civile (borgerlige) sager beregnes ud fra reglerne i retsafgiftslovens kapitel 1, der som udgangspunkt også omfatter retsafgift i private straffesager og i sager, der behandles af boligretterne.

Udgangspunktet er, at der skal betales 500 kr. ved sagens anlæg. Udgangspunktet fraviges dog, når retssagsbehandlingen sker på grundlag af et betalingspåkrav. Hvis sagsgenstanden overstiger 50.000 kr., skal der betales yderligere 250 kr. med tillæg af 1,2 pct. af den del af værdien, der overstiger 50.000 kr. Den samlede betaling kan dog højst udgøre 75.000 kr.

For sager, hvor sagsgenstanden overstiger 50.000 kr., skal der herudover betales en afgift for hovedforhandlingen. Denne afgift udgør 750 kr. med tillæg af 1,2 pct. af den del af værdien, der overstiger 50.000 kr., idet beløbet dog højst kan udgøre 75.000 kr.

I sager, der afsluttes uden dom, ved udeblivelsesdom eller ved, at en part tager bekræftende til genmæle, tilbagebetales en tredjedel af afgiften, dog mindst 500 kr.

Hvis den sagsøgte i en civil sag nedlægger en selvstændig påstand, betragtes dette som et selvstændigt søgsmål, hvor der så skal betales retsafgift efter ovenstående principper.

Hvis en sag afvises, fordi retten ikke er kompetent, skal der ikke betales ny retsafgift, hvis sagen anlægges ved rette værneting inden 3 måneder.

Det samme gælder, hvis sagen hæves, fordi retten ikke er kompetent, eller fordi begge parter udebliver.

Der skal ikke betales afgift af en sag, der genoptages. Det samme gælder for så vidt angår den nye behandling, hvis en sag hjemvises til ny behandling i en tidligere instans.

Sagsomkostninger

Efter retsplejelovens § 312, stk. 1, skal den tabende part erstatte modparten de udgifter, retssagen har påført modparten, medmindre parterne har aftalt andet.

Efter § 312, stk. 2, kan retten dog bestemme, at den tabende part ikke eller kun delvis skal erstatte modparten de påførte udgifter, hvis særlige grunde taler for det.

2.6. Afgiftspligtens indtræden og forfaldstid

Det følger af retsafgiftslovens § 61, stk. 1, at afgiftspligten indtræder, når der fremsættes begæring om retshandlingens foretagelse, medmindre andet er bestemt. Efter § 61, stk. 2, påhviler afgiftspligten, medmindre andet er bestemt, den, der fremsætter begæringen.

Hvis afgiften for en retshandling kan beregnes ved fremsættelsen af begæringen om retshandlingen, fremgår det af retsafgiftslovens § 62, stk. 1, at afgiften forfalder på dette tidspunkt.

Det fremgår af § 62, stk. 2, at hvis afgiften ikke kan beregnes ved begæringens fremsættelse, hvilket er tilfældet ved ægtefælleskifter, betales afgiften efter påkrav, jf. dog § 35 og § 36, stk. 4. For så vidt angår ægtefælleskifter betyder henvisningen til § 35, at afgiften forfalder til betaling når de afgiftspligtige modtager meddelelse om afgiftsberegningen (§ 35, nr. 2).

Efter § 62, stk. 2, 2. pkt., kan der ved begæringens fremsættelse kræves sikkerhed for afgiftens betaling, medmindre retten af egen drift skal udføre retshandlingen. Bestemmelserne i stk. 1, 2. – 4. pkt., finder herved tilsvarende anvendelse.

§ 62, stk. 3, angår renter ved for sen betaling.

3. Kritik af gældende ret

I kapitel 3 har udvalget gengivet et bredt udsnit af den generelle kritik, som har været af den gældende ægtefælleskifteordning. Den mest massive kritik af ordningen angår skiftets økonomi. Der henvises derfor til de generelle bemærkninger, som fremgår af indledningskapitlet.

3.1. Advokatsamfundet og Finn Taksøe-Jensens bemærkninger

Advokatsamfundet har i indledningen til sit ideoplæg af 15. oktober 1998 bemærket, at de høje skifteafgifter er en medvirkende årsag til, at over 95 % af alle fællesboskifter i dag foregår uden for skifteretten. På denne baggrund har Advokatrådet i fagudvalget vedrørende person-, familie- og arveret foreslået, at reglerne for skifteafgifter i forbindelse med skifte af formuefællesskaber ændres således, at de svarer til de tilsvarende regler for skifte af dødsboer. Dette vil efter Advokatrådets opfattelse i langt flere sager gøre det muligt at gøre brug af skifteretten som et tvistløsningsorgan i forbindelse med opløsning af formuefællesskabet.

Advokatsamfundet foreslår på denne baggrund, at reglerne for afgift for skifte af fællesboerne ændres:

”Der bør fastsættes regler for afgifter af separations- og skilsmisseboer, der svarer til de nyligt vedtagne regler om afgift for dødsbobehandling. Der bør således fastsættes regler med en tilsvarende graduering af afgifterne som for dødsbobehandlingen, hvor der er afgiftsfritagelse for de mindre boer – f.eks. med formuer under fri proces grænserne – og en fast afgift på kr. 1.000 ved enkle skifter, kr. 2.500 ved de lidt mere komplicerede skifter samtidig med, at der gives mulighed for et tillæg på kr. 6.500 ved formuer over kr. 1 mio.

Reglerne bør omfatte en fast afgift på kr. 400 ved skifter, der afsluttes allerede ved første møde i skifteretten.

I tilfælde, hvor der indgives begæring om løsning af tvister for skifteretten, skal der fortsat betales afgift efter retsafgiftslovens kapitel 1, dog ikke af den behæftede del af et aktiv.”

Finn Taksøe-Jensen foreslår i sit notat om revision af reglerne om fællesboer mv. fra september 1999, at der indføres en helt ny hovedstruktur for gennemførelsen af skiftet. For så vidt angår afgifter og betaling af de øvrige udgifter ved boet foreslår Finn Taksøe-Jensen, at ægtefællerne skal kunne anmode om at få en vejledning om fællesboskiftets materielle og processuelle regler ved at rette henvendelse til skifteretten, og at den samlede udgift ved en sådan vejledning skal ligge i størrelsesordenen 500 kr. – 1.500 kr., hvoraf 500 kr. altid er retsafgift, og 1.000 kr. er salær til den autoriserede borådgiver.

Finn Taksøe-Jensen foreslår endvidere, at den autoriserede rådgivers salær skal beregnes efter regler, der svarer til reglerne om fastsættelse af bobestyreres salær i dødsboskifterne, og salæret skal udredes ligeligt af ægtefællerne, medmindre skifteretten efter indstilling fra borådgiveren i tilfælde, hvor en ægtefælle har besværliggjort skiftet, træffer anden bestemmelse. Finn Taksøe-Jensen anfører, at udgifterne normalt samlet set vil andrage mellem 5.000 og 50.000 kr. i alt, hvis udkastet til bodelingsoverenskomsten ikke indbringes for skifteretten.

Herudover foreslår Finn Taksøe-Jensen, at begge ægtefæller skal stille en af skifteretten fastsat sikkerhed for den autoriserede borådgivers salær. Dette skal kombineres med mulighed for henstand til de ægtefæller, der ikke har midler til at stille den pågældende sikkerhed.

3.2. Anden kritik

I kapitel 6 i *”Ægtefælleskiftet i civilprocessuel belysning”*, Jurist- og Økonomforbundet, 2008, behandler advokat Julie Skat Rørdam ganske indgående spørgsmålet om skiftets økonomi.

Julie Skat Rørdam giver med henvisning til en række kilder udtryk for, at retsafgiftens størrelse er problematisk i forhold til artikel 6, stk. 1, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, men også at den er en væsentlig årsag til, at så få ægtefælleskifter behandles med skifterettens mellemkomst.

Julie Skat Rørdam peger i den forbindelse på, at retsafgiftsloven og fællesboskiftelovens systematik ikke passer sammen.

Retsafgiftsloven inddeler skiftet i tre faser, som retsafgiften beregnes ud fra. Fasen, hvor begæringen om offentligt skifte er under behandling, fasen fra begæringen er taget til følge til slutningen af første skiftesamling og fasen efter første skiftesamling. Retsafgiftsloven har efter Julie Skat Rørdams opfattelse til hensigt at sikre, at sagerne kan blive forligt, uden at der nødvendigvis skal betales en høj skifteafgift.

Fællesboskifteloven benytter derimod ikke denne faseinddeling, og det er ikke muligt at afgøre, på hvilket tidspunkt ægtefælleskiftet befinder sig i de forskellige faser.

Julie Skat Rørdam anfører i den forbindelse bl.a. (side 103):

”Det er tankevækkende, at man pga. ønsket om at understøtte skifterettens mulighed for at få sagerne forligt uden udløsning af (den høje) skifteafgift har skabt et system, der passer så dårligt til FSKL’s systematik. Det er ikke rimeligt, at afgiftsregler – og dermed afgiftstænkning – skal have så afgørende betydning for sagens behandling på det indledede stadie. Det er dernæst ikke sagsøkonomisk hensigtsmæssigt, at det, efter at skiftet er taget under offentlig behandling, er afgiftsmæssigt uden betydning, om sagen forliges eller fortsættes til den bitre ende. Afgiften ansporer altså parterne til at undgå offentligt skifte, hvilket giver anledning til retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, men når først offentligt skifte er indledt, ansøres man ikke til at få det afsluttet så hurtigt som muligt. Det er både samfundsmæssigt og for de involverede parter uheldigt, hvis sagen trækkes i langdrag.

Min konklusion må således være, at de nuværende regler om retsafgift ikke tilgodeser kravet om tilgængelighed eller ”access to justice”. Der kan imidlertid ikke bortses fra, at den høje afgift også er en forligsmotiverende faktor. Den måde, hvorpå afgiften beregnes og pålægges, må således afvejes over for dette hensyn. Det økonomiske hensyn tilsiger, at afgiftens størrelse sættes i forhold til samfundets udgifter og altså afpasses efter den ydelse, parterne modtager. En sådan afpasning må endvidere af hensyn til sagsøkonomien samt det særlige hensyn til parterne, kunne opfylde det behov, der er for en forligsmotiverende faktor.”

Julie Skat Rørdam behandler endvidere side 104 ff. spørgsmålet om sikkerhedsstillelse. Med henvisning til retsafgiftslovens § 36, stk. 2, anfører Julie Skat Rørdam, at konsekvensen burde være den, at der kun kræves sikkerhedsstillelse for den del af retsafgiften, som den pågældende ægtefælle hæfter for, men at dette ikke har støtte i praksis. Det anføres herudover:

”Der er naturligvis en temmelig stærk offentlig interesse i at kunne kræve sikkerhedsstillelse for hele retsafgiften, men der må – lige så naturligt – kræves en ubetinget hjemmel. Det fremgår endvidere af RAL § 62, stk. 2, at begæringen om offentligt skifte betragtes som bortfaldet, hvis sikkerheden ikke er stillet inden for en af skifteretten fastsat frist. Der er ikke lovmæssig hjemmel til at kræve sikkerhedsstillelse for øvrige omkostninger, men dette er anerkendt i teori og (utrykt) landsretspraksis og adgangen til at kræve sikkerhedsstillelse fremgår da også forudsætningsvis i RPL § 331, stk. 1, nr. 5, hvoraf følger, at fri proces i skiftesager medfører fritagelse for at stille sikkerhed for skifteomkostninger.”

For så vidt angår adgangen til at pålægge en ægtefælle at betale sagsomkostninger til den anden i forbindelse med et ægtefælleskifte henviser Julie Skat Rørdam til, at det er udgangspunktet i skifteretspraksis, at omkostningerne i forbindelse med ægtefælleskifter ophæves. Dette gælder både i sager, hvor en eller begge ægtefæller er meddelt fri proces, og i sager, hvor dette ikke er tilfældet. Julie Skat Rørdam bemærker, at denne praksis formentlig skyldes sagernes nære slægtskab med ægteskabssagerne, hvor udgangspunktet er, at ingen part betaler omkostninger til den anden part.

Julie Skat Rørdam finder den gældende praksis uhensigtsmæssig og anfører hertil bl.a. (side 149):

”Et ønske om, at retterne i ægtefælleskiftesagerne i højere grad træffer bestemmelse om, at den ene part skal betale sagsomkostningerne til den anden part eller til statskassen, er for det første båret af den samfundsmæssige interesse i, at statskassen af hensyn til ordningens ressourceforbrug tillægges et omkostningsbeløb. For det andet vil omkostningspåleggelse også uden for fri proces-området kunne have fordele, idet den kan anvendes som styringsredskab [...] samt sør-

ge for en rimelig fordeling af omkostningerne. Herved tilgodeses såvel det partsøkonomiske hensyn med hensyn til muligheden for vurdering af procesrisikoen som hensynet til sagens effektive gennemførelse. En adfærdsstyrende effekt af omkostningspålæggelse forudsætter, at rettens afgørelse om sagsomkostningerne i rimelig grad er forudsigelig.”

4. Udvalgets anbefalinger

4.1. Generelle bemærkninger

Som nævnt betaler ægtefæller, der ikke skifter privat, eller som ikke forliges på første skiftesamling, efter den gældende ordning en retsafgift, der beregnes ud fra boets aktiver. Hertil kommer oftest et vederlag til skifterettens medhjælper, der primært beregnes ud fra medgået tid. Udvalget kan tilslutte sig den opfattelse, at retsafgiftens størrelse i dag afholder mange ægtefæller fra at gøre brug af det offentlige konfliktløsningssystem.

For så vidt angår eksempler på retsafgiftens størrelse henvises til spørgekemaundersøgelsen i kapitel 4, afsnit 4.

Det forhold, at retsafgiften ved sagens indledning er ganske høj, og at sikkerhed for afgiften skal stilles straks, kan i mange tilfælde være til skade for en ægtefælle, der ikke har økonomiske ressourcer til at få skiftet i gang, men som alligevel overskrider de økonomiske betingelser for fri proces. Størrelsen af den nugældende retsafgift kan dermed efter udvalgets opfattelse hindre opfyldelsen af en generel målsætning, hvorefter enhver skal sikres en lige og rimelig adgang til domstolsbistand ved løsning af tvister. Samtidig kan den ressourcestærke part i en ægtefælleskiftesag lukrere herpå og opnå et forlig, der afviger fra det, der følger af de materielle kvalitative og kvantitative delingsregler.

Afgiften bør afspejle den fremtidige struktur for behandling af ægtefælleskiftesager. Som beskrevet i kapitel 8 foreslår udvalget, at bistanden til de ægtefæller, der har behov for hjælp fra det offentlige til delingen af deres bo, skal varetages af autoriserede bobehandlere med skifteretten i rollen som kontrol- og tvistløsningsorgan og med mulighed for indledende vejledning fra skifteretten.

Det er udvalgets opfattelse, at bobehandlerens salær bør betales af ægtefællerne i forening. Som flere gange nævnt er det udvalgets opfattelse, at et ægtefælleskifte som udgangspunkt er et privat anliggende. Hvis ægtefællerne har brug for offentlig bistand, er det derfor som udgangspunkt rimeligt, at de selv dækker udgiften på samme måde, som hvis der havde været tale om et privat skifte.

At ægtefællerne skal betale udgiften til bobehandlerens salær taler imidlertid for, at skifteafgiften nedsættes væsentligt, da skifterettens arbejde med bodelingerne i det væsentligste overgår til bobehandleren. Udvalgets undersøgelse viser med al ønskelig tydelighed, at statens indtægter fra afgifter i ægtefælleskifte i dag ikke er af videre betydning, fordi så få ægtefæller rent faktisk skifter offentligt, og de fleste hæver sagen eller forliger sig med ingen eller kun beskeden afgift til følge. Der er således intet finansielt belæg for at fastholde den høje skifteafgift.

Afgiften bør derimod udformes, så den dækker skifterettens arbejde i forbindelse med det eller de indledende møder i retten, og arbejdet med tilsyn og behandling af indsigelser mod bobehandlerens forslag vedrørende sagens behandling eller klager over denne. Der vil fremover ikke skulle antages nogen medhjælper, da medhjælperens arbejde fremtidigt udføres af bobehandleren.

Retsafgiften i skiftesager bør dog også indrettes således, at den afholder ægtefæller fra at søge bagatelagtige tvister afgjort gennem det offentlige skiftesystem.

Som nævnt vil en væsentlig udgift i ægtefælleskiftesagerne fremover bestå i vederlaget til bobehandleren. Vederlaget til bobehandleren vil skulle fastsættes efter de sædvanlige parametre, der gælder for advokaters arbejde. Det vil sige, at vederlaget vil afhænge af anvendt tid, de involverede værdier, retsforholdets beskaffenhed, sagens betydning for de involverede parter, sagens udfald, omfanget af advokatens arbejde og det ansvar, der har været forbundet med arbejdet.

Ægtefællerne vil dermed få væsentlig indflydelse på, hvor dyr bistanden fra bobehandleren skal være. Har de f.eks. selv solgt deres ejendom og delt provenuet heraf, vil bobehandleren ikke inddrage værdien af parcelhuset som et parameter i vederlagsfastsættelsen, ligesom bobehandleren ikke vil skulle anvende tid på dette aktiv. De vil også have tilskyndelse til at reservere bobehandlerens arbejde til at vedrøre forhold af væsentlig

økonomisk betydning, således at bobehandleren f.eks. ikke anvendes til deling af brugte, sædvanlige indbogenstande eller andre effekter af beskeden værdi. Er der tvist herom, vil det oftest bedst klares ved lodtrækning eller lignende.

Det er derfor i lyset af den foreslåede ordning udvalgets opfattelse, at der kan være behov for en revurdering og en omorganisering af retsafgiften. Samlet set skulle en nyordning af retsafgiften gerne bevirke, at det kan blive betydeligt billigere at bruge det offentlige tilbud om bistand til deling af fællesboet for de parter, der udviser den nødvendige forligsvillighed, og som bidrager konstruktivt til processen. Det er udvalgets håb og forventning, at udgiften til bobehandler og retsafgift i de almindelige boer samlet set kan blive en besparelse for ægtefællerne set i forhold til den gældende ordning, hvor de ofte skal betale honorar til hver sin advokat.

Det er udvalgets opfattelse, at ægtefællerne generelt set er nærmest til at afholde alle udgifterne i forbindelse med skiftet. Som flere gange anført, er et ægtefælleskifte som udgangspunkt ægtefællernes egen sag, og skiftet bør derfor ikke medføre udgifter for det offentlige. Dersom en ægtefælle ikke betaler sin del af boomkostningerne, herunder afgifter og bobehandlerens salær, bør det som hovedregel være den anden ægtefælle, som i første omgang hæfter over for det offentlige. Udvalget finder derfor, at der bør gælde et grundlæggende princip om solidarisk hæftelse mellem ægtefællerne over for det offentliges udgifter og for afgifterne ved skiftet.

4.2. De enkelte omkostninger

4.2.1 Afgifter

Indledning

Grundlæggende bør retsafgiften have en størrelse og pålægges på en måde, der sikrer, at de parter, der har behov for det, får en rimelig adgang til at søge konfliktløsning ved domstolene. På den anden side må der også tages behørigt hensyn til, at retsafgifterne bl.a. har til formål at lade brugerne bidrage i rimeligt omfang til at dække de offentlige udgifter ved sagernes behandling.

Fastsættelse af retsafgiften er i udpræget grad et politisk spørgsmål, hvori indgår en række forskellige hensyn, herunder bl.a. fiskale. Der henvises i

den forbindelse til betænkning nr. 1436/2004 om reform af den civil retspleje III (Adgang til domstolene), side 242.

I forbindelse med udformningen af en ny afgiftsordning har udvalget derfor valgt at tage udgangspunkt i, hvad der i dag gælder for skifte af dødsboer, jf. retsafgiftslovens kapitel 5 a. Der er dog forskel på ægtefælleskiftesagerne og dødsboskiftesager, herunder navnlig det forhold, at ægtefælleskiftesager indledes udelukkende på parternes eget initiativ og primært af hensyn til disse (som en partsproces). Et dødsboskifte har derimod betydelig offentlig interesse bl.a. på grund af dets skatte- og afgiftsmæssige betydning, og personkredsen er mindre fast.

Udvalget har overvejet, om retsafgiften skal indrettes som en fast afgift eller som i dag en afgift, der er afhængig af værdien af fællesboets aktiver. Større skiftesager med større aktiver som f.eks. fast ejendom vil ofte kræve mere tid end mindre skiftesager med kun få aktiver. Dette udgangspunkt er dog ikke entydigt, og tids- og ressourceforbruget i skiftesagerne afhænger i høj grad af parternes forligsvilje og sagens karakter i øvrigt. Som ved afgifterne ved skifte af dødsboer har udvalget foretrukket en ordning med faste retsafgiftstrin. Afgiften foreslås indrettet således, at der betales en fast grundafgift, der er uafhængig af fællesboets værdi, men at der også betales et tillæg, som varierer efter boets værdi, jf. nærmere herom nedenfor.

Udvalget anbefaler på den baggrund en ordning, der svarer til den ordning, der i dag gælder efter retsafgiftslovens kapitel 5 a for dødsboebehandling, herunder skifte af uskiftet bo med længstlevende ægtefælle.

Udvalget har i dette kapitel redegjort for sit syn på principperne for fastsættelse af retsafgifterne og størrelsesordenen af de enkelte afgifter. Udformningen af lovforslaget overlades til Justitsministeriet.

Den indledende afgift (grundafgift)

Udvalget finder, at enhver ægtefælle, der anmoder om skifterettens bistand til et ægtefælleskifte, skal betale en indledende (lav) grundafgift i størrelsesordenen 500 kr., som skal dække det første vejledningsmøde i skifteretten. Dette svarer til betalingen for en skilsmissebevilling samt til den laveste retsafgift ved civile sager og ved dødsboskifter med boudlæg og uskiftet bo. Afgiftspligten indtræder ved indgivelse af en anmodning til skifteretten om bistand til deling af fællesboet.

Afgiften bør også motivere til, at ægtefællerne selv forsøger at opnå en løsning, inden der tages kontakt til skifteretten. Dette kunne tale for, at afgiften sættes højere, f.eks. til 1.000 kr.

Det er udvalgets opfattelse, at denne indledende afgift skal betales i alle tilfælde, herunder også når begge bodele er negative og i små boer. Udvalget foreslår således på dette punkt en ændring i forhold til den gældende ordning, hvor små boer er afgiftsfrie, hvilket også er tilfældet for små dødsboer. Når dette efter udvalgets opfattelse er hensigtsmæssigt, er det til dels af praktiske grunde, herunder afgiftens beskedne størrelse, og til dels for at sikre en vis seriøsitet hos den, der anmoder om bistand hos skifteretten. Er begges bodele negative, bør ægtefællerne være tilskyndet til selv at få underskrevet en aftale om, at der ikke er noget at dele.

Udvalget finder i øvrigt, at det bør være den ægtefælle, der anmoder om offentligt skifte, som umiddelbart skal betale skifteafgiften. Kommer sagen ikke videre, bærer den anmodende ægtefælle udgiften alene. Udvalget har i den forbindelse også taget hensyn til, at det efter udvalgets forslag skal være muligt at indlede skiftet, allerede når der er indsendt en anmodning om separation eller skilsmisse til statsforvaltningen. Der vil derfor kunne opstå situationer, hvor der bliver indgivet anmodning om offentligt skifte, selv om separationen eller skilsmissen ikke gennemføres. Hvis boet tages under behandling, indgår skifteafgiften på linje med andre boudgifter. De 500 kr. vil også kunne indgå som en udgift i boopgørelsen, hvis skiftet overgår til privat skifte.

Bobehandlingsafgift (henvisning til bobehandler)

Henvises sagen af skifteretten til behandling ved en bobehandler, foreslås det, at ægtefællerne betaler en yderligere afgift i størrelsesordenen 2.000 kr. Det samlede beløb kommer således op i størrelsesordenen 2.500 kr., hvilket svarer til, hvad der gælder ved dødsboskifter. Beløbet skal modsvare det ekstraarbejde, skifteretten vil have i sådanne sager.

I boer, hvor summen af nettobodelene i boopgørelsen samlet overstiger 2 millioner kr., foreslår udvalget, at der skal betales en tillægsafgift i størrelsesordenen 6.500 kr. Dette skyldes, at større boer alt andet lige vil fordrer et større ressourceforbrug i skiftesystemet. Det er derfor også kun de aktiver, der indgår i boopgørelsen, der bør indgå i beregningen af bobehandlingsafgiften. Aktiverne, der holdes uden for boopgørelsen, f.eks.

fordi der er tale om et partielt skifte, medregnes ikke. Denne del af afgiften betales først ved bobehandlingens afslutning.

Afgiftssatserne og forfaldstidspunktet svarer til, hvad der gælder i forhold til dødsboskiftebehandlingen, jf. retsafgiftslovens § 36 b og c. Ved beregningen af bodelene skal der ses bort fra afgiften.

Retsafgiften dækker skifterettens ”basisydelse”, forstået som skifterettens behandling af sagen, herunder sagsoplysende møder i skifteretten, udmeldelse af sagkyndige mv., afgørelser om salg og acantobetaling under sagsbehandlingen samt tilsyn med og behandling af efterfølgende klager over bobehandlerens, herunder dennes salær.

Afgiftens størrelse foreslås fastsat til det anførte beløb, idet dette vurderes at dække de gennemsnitlige udgifter ved skifterettens tilsyn og medvirken i øvrigt. I nogle sager vil der være overdækning. Det gælder f.eks. for ægtefæller, der kun har brug for hjælp til at få udpeget en bobehandler med henblik på at få udarbejdet en boopgørelse, og som i øvrigt løser konflikter på eget initiativ eller på baggrund af bobehandlerens forslag. I andre sager vil der være underdækning. Det vil f.eks. gælde i tilfælde, hvor der jævnligt må anmodes om en stillingtagen fra skifteretten, herunder til udmeldelse af vurderingsmænd og fastsættelse af vurderingstema.

Hvis ægtefællerne gør brug af skifterettens ydelser til løsning af enkelttvister eller ved indsigelser mod boopgørelsen, vil der efter udvalgets opfattelse være belæg for at pålægge ægtefællerne en yderligere afgift.

Retsafgift ved enkeltspørgsmål

I relation til behandling af enkelttvister, foreslår udvalget, at der betales en retsafgift, der svarer til den afgift, der ville påløbe i en almindelig civil sag, jf. retsafgiftslovens afsnit I. Baggrunden herfor er, at sager om sådanne enkeltspørgsmål foreslås behandlet efter de almindelige processuelle regler for civile sager, jf. udkastets kapitel 9. Sagerne minder om almindelige civile sager. I retsafgiftsmæssig henseende er der derfor efter udvalgets opfattelse ikke grundlag for at gøre forskel. Der bør endvidere i sådanne tilfælde ikke være forskel på ægtefæller, der skifter privat eller ved bobehandler.

Værdien af påstanden i en sag om et enkeltspørgsmål bør opgøres efter retsafgiftslovens almindelige regler herom, og det gælder også i de til-

fælde, hvor der f.eks. nedlægges en anerkendelsespåstand, jf. retsafgiftslovens § 3, stk. 4. Ved påstand om krydsende udtagelsesret bør afgiften efter udvalgets opfattelse beregnes som ved anerkendelsessøgsmål, hvilket skyldes, at der ikke for ægtefællerne er tale om en tvist om økonomiske værdier, men alene om retten til at udtage et bestemt aktiv.

Retsafgift ved indsigelser over boopgørelsen

Når en af ægtefællerne har indsigelser af materiel karakter over boopgørelsen, fremgår det af kapitel 7, at det er udvalgets anbefaling, at den pågældende ægtefælle herefter bør henvises til at indlede en proces, der svarer til sager om enkeltspørgsmål, der rejses under behandlingen ved bobehandleren. Skifterettens afgørelse vil skulle træffes efter den sagsbehandling, som gælder for enkeltsagerne, og dermed følge de almindelige civile sager.

I sådanne tilfælde har udvalget overvejet, hvordan retsafgiften skal beregnes. Det kan på den ene side gøres gældende, at der ved beregningen af retsafgiften bør tages højde for, at ægtefællerne allerede har været igennem et længere forløb, hvor en række omkostninger allerede er blevet pålagt ægtefællerne. På den anden side svarer skifterettens behandling i sådanne sager til behandlingen af enkeltspørgsmål under privat skifte og i øvrigt som civile sager i almindelighed. Også enkeltspørgsmål, der rejses tidligt under bobehandlerens arbejde, vil udløse en sædvanlig retsafgift, og det er udvalgets opfattelse, at nødvendige tvister bør rejses og afgøres så tidligt som muligt. Det bør derfor ikke være billigere i henseende til retsafgift at vente med tvisten.

Udvalget finder det derfor naturligt, at der beregnes en retsafgift ud fra retsafgiftslovens almindelige regler, hvor sagsgenstanden beregnes ud fra den værdi, ægtefællens påstand har. Påstår manden f.eks., at hustruens bil er 50.000 kr. mere værd end fastsat i udkastet til boopgørelsen, vil afgiften normalt skulle beregnes ud fra 25.000 kr. svarende til, hvad manden vil få ud af sin påstand.

Vurderingsafgift mv. (bistand fra skifteretten under privat skifte)

Når ægtefællerne under et privat skifte ønsker skifterettens bistand til at få udmeldt sagkyndige, skal der betales en afgift. Der bør efter udvalgets opfattelse opkræves en afgift på 500 kr.

I de tilfælde, hvor ægtefællerne måtte gøre brug af skifteretten under privat skifte til at få afholdt et møde med henblik på bevisførelse, finder udvalget, at der bør betales en afgift på 500 kr. pr. anmodning, svarende til den indledende skifteafgift under offentligt skifte.

Anke og kære

Retsafgift ved anke og kære af skifterettens afgørelser bør følge de almindelige regler.

Maksimum ved beregning af retsafgift

Efter retsafgiftslovens § 1, stk. 3, kan retsafgift ved sager, der angår penge eller penges værd, højst udgøre 75.000 kr., (dog således, at en sagsgts selvstændige påstand anses som et selvstændigt søgsmål, der også skal betales retsafgift af). Hvis sagsgenstanden overstiger 50.000 kr., skal der herudover betales en afgift for hovedforhandlingen, som også højst kan udgøre 75.000 kr., hvilket samlet giver en maksimal retsafgift på 150.000 kr.

Tilsvarende maksimum foreslås medtaget for behandling af enkeltspørgsmål, således at den samlede retsafgift for behandling af et enkeltspørgsmål eller flere enkeltspørgsmål, der behandles samlet, aldrig kan overstige 150.000 kr. (2 x 75.000 kr.). Maksimum opnås ved samlede påstande på ca. 6 mio. kr.

Det vil således kun være i de tilfælde, at der indbringes flere uafhængige enkelttvister for skifteretten, at afgiften kan blive højere end 150.000 kr. Dette kan ægtefællerne selv sagt undgå ved at samle enkeltspørgsmålene i en sag. Dette vil svare til retsstillingen for ægtefæller, der skifter privat, og som har enkelte spørgsmål, som de ikke kan blive enige om.

Samlet oversigt

Udvalgets forslag ser i skemaform således ud:

Afgiftstype	Afgift
Grundafgift	500 kr. (1.000 kr.)

Bobehandlingsafgift: <ul style="list-style-type: none"> ○ Møder i skifteretten ○ Tilsyn med bobehandleren ○ Klager over bobehandleren ○ Processuelle spørgsmål ○ Udmeldelse af sagkyndig mv. 	2.000 kr. + evt. 6.500 kr.
Afgift ved bistand under privat skifte	500 kr.
Retsafgift – indsigelser mod boopgørelse af materiel karakter	Retsafgiftslovens afsnit I
Afgørelse af enkeltspørgsmål	Retsafgiftslovens afsnit I
Anke/kære af skifterettens afgørelser	Almindelig afgift efter retsafgiftslovens kapitel 9 og 10.

4.2.2 Bobehandlerens salær

Ud over udgiften til retsafgift indebærer udvalgets forslag om etablering af en bobehandlerordning som gennemgået ovenfor i kapitel 8, at ægtefællerne fremover vil skulle afholde udgifterne til behandlingen hos en bobehandler efter et ”brugerbetalingsprincip”. Lempelsen af retsafgiften vil derfor i vid udstrækning modsvares af udgiften til bobehandler.

Som tidligere påpeget er det grundlæggende ægtefællernes eget ansvar, at opløsningen af formuefællesskabet foregår på den mest hensigtsmæssige måde. Det forhold, at omkostningerne ved at få behandlet sagerne gøres mere direkte afhængig af antallet af forbrugte timer, kan efter udvalgets opfattelse også hjælpe til at forebygge, reducere og afhjælpe tvister i sagerne. Forslaget skal således ses i lyset af kritikken af, at det gældende system ikke på nogen måde opfordrer ægtefællerne til at begrænse deres konflikter, når et offentligt skifte først er sat i gang.

Som nævnt i kapitel 8 er det udvalgets opfattelse, at bobehandleren skal være advokat. På denne baggrund er det efter udvalgets opfattelse mest naturligt, at de almindelige retningslinjer for advokaters salærfastsættelse finder anvendelse.

Under et privat skifte vil en privat antaget advokat efter de advokatetiske regler have pligt til at give sin klient oplysning om de vigtigste elementer

i den påregnede bistand og om størrelsen af det vederlag, advokaten agter at beregne sig. Hvor det ikke er muligt at oplyse et fast vederlag, skal advokaten enten angive den måde, hvorpå vederlaget vil blive beregnet eller give et begrundet overslag. Advokaten skal desuden oplyse om de forventede udlæg, herunder afgifter til det offentlige.

Dette gælder principielt ikke ved bobehandlingen ved offentlige skifter, hvor advokatens (medhjælperens) klient må siges at være det offentlige. Ikke desto mindre har ægtefæller, der skifter offentligt, i mange henseender behov for at få de samme oplysninger om forventede udgifter mv., som hvis de skiftede privat.

Fremsættes der under det indledende møde i skifteretten anmodning om, at sagen henvises til bobehandler, vil det være naturligt, at skifteretten i den forbindelse orienterer ægtefællerne om de almindelige principper for bobehandlerens salærfastsættelse. Hvis der er anledning til det, kan skifteretten henvise ægtefællerne til at søge omkostningsniveauet oplyst hos de autoriserede bobehandlere og i øvrigt orientere dem om, at de vil få nærmere oplysninger om den forventede pris hos bobehandleren.

Bobehandleren bør efter udvalgets opfattelse i forbindelse med udpegningen give ægtefællerne oplysninger svarende til dem, en advokat efter de advokatetiske regler skal give klienter, der er forbrugere. Bobehandleren skal således skriftligt orientere ægtefællerne om de vigtigste elementer i den påregnede bistand og om størrelsen af det vederlag, bobehandleren agter at beregne sig.

Hvor det ikke er muligt at oplyse den forventede størrelse af vederlaget, skal bobehandleren enten angive den måde, hvorpå vederlaget vil blive beregnet eller give et begrundet overslag. Bobehandleren skal endvidere oplyse om de forventede udlæg, herunder afgifter til det offentlige.

Udvalget finder det således hensigtsmæssigt, at bobehandleren så vidt muligt giver et overslag over, hvad bobehandlerens ydelse kommer til at koste ægtefællerne i alt.

Har bobehandleren afgivet et overslag, skal ægtefællerne så tidligt som muligt orienteres, hvis det samlede vederlag forventes at overstige det beløb, der er angivet i overslaget. Dette svarer til indholdet af de advokatetiske regler.

Efter omstændighederne bør det efter udvalgets opfattelse desuden være muligt for bobehandleren at få udbetalt et acontosalær, hvis boets beskaffenhed eller behandlingstiden taler for det.

Hvis ægtefællerne finder, at bobehandleren har beregnet sig for højt et salær, kan der indgives klage til skifteretten. Behandlingen af klagen foreslås at være en del af den ”*basispakke*”, som har udløst bobehandlingsafgiften, og udløser derfor efter udvalgets opfattelse ikke yderligere afgift. Bobehandleren skal i udkastet til boopgørelsen angive sit salær, og fremsættes der klage over salæret, vil skifteretten tage stilling hertil. Skifteretten vil endvidere af egen drift tage stilling til størrelsen af salæret, hvis det findes åbenbart urimeligt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 21, 32, 33, 40 og 41 og bemærkningerne hertil.

4.2.3 Sagkyndige vurderinger mv.

I et ægtefælleskifte, hvor der indgår større aktiver, vil det være udgangspunktet, at der skal ske en form for sagkyndig vurdering, f.eks. i form af vurdering af værdien af ægtefællernes faste ejendom, medmindre ægtefællerne er enige om værdien eller om, at ejendommen skal sælges. Når der i forbindelse med bobehandlerens arbejde er behov for sådanne sagkyndige vurderinger, vil dette selvsagt medføre ekstraomkostninger, f.eks. i form af en ejendomsmæglers, en revisors eller valuars honorar for vurdering af en ejendom, anparter eller en løsøregenstand.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 39 og bemærkningerne hertil.

4.3. Om foreløbig betaling og sikkerhedsstillelse

4.3.1 Foreløbig betaling

Det grundlæggende udgangspunkt for betaling af omkostninger for rettergangsskridt under behandlingen af civile sager er, at den part, der ønsker at iværksætte et givent retligt skridt, foreløbigt skal betale omkostningerne herved. Ved sagens afslutning træffes der afgørelse om omkostningernes endelige fordeling.

Udvalget er af den opfattelse, at der som hidtil skal stilles sikkerhed for

boomkostninger (dvs. forudsætte vurderingsomkostninger og udgiften til bobehandlerens salær) i forbindelse med, at en skiftesag henvises til behandling hos en bobehandler.

En overførsel af udgangspunktet fra almindelige civile sager til ægtefælleskifter vil indebære, at det er den ægtefælle, der indgiver anmodning om skifte, der foreløbigt betaler alle afgifter, udgifter til bobehandleren og vurderingsomkostninger eller stiller sikkerhed herfor og først ved afslutningen af boopgørelsen får godtgjort udlæggene.

Udvalget er imidlertid af den opfattelse, at der gælder særlige forhold i skiftesager, fordi begge ægtefæller i disse sager har et ansvar for at bidrage til gennemførelsen af fællesbodelingen, og det i øvrigt ofte vil være tilfældigt, hvem af ægtefællerne der anmoder om henvisning til en bobehandler. Udvalget har derfor overvejet, om pligten til foreløbigt at betale bør påhvile begge ægtefæller.

Udvalget er endt med, at det vil være forbundet med for store vanskeligheder, at det offentlige skal forsøge at få inddrevet beløbet eller sikkerhedsstillelsen hos en modvillig ægtefælle. Det vil i givet fald være nødvendigt at sikre, at skiftets påbegyndelse ikke udsættes på, at inddrivelse er sket. Udvalget er derfor af den opfattelse, at problemet i første række bør løses ved, at skifteretten vejleder ægtefællerne om deres naturlige pligt til at medvirke til delingen og dermed til at betale eller stille sikkerhed. Lykkes dette ikke, må den anmodende ægtefælle foreløbigt lægge ud. Det må i den forbindelse sikres, at pengemangel ikke forhindrer den pågældende i at få bistand til at få boet skiftet.

Udvalget foreslår derfor, at den foreløbige betaling eller sikkerhedsstillelse skal foretages af den, der anmoder om den pågældende handling (anmodning til skifteretten, henvisning til bobehandler, vurdering, omvurdering osv.).

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 37 og 38 og bemærkningerne hertil.

4.3.2 Om sikkerhedsstillelse

Fritagelse for sikkerhedsstillelsen

Omkostninger til bobehandlerens salær samt eventuelle vurderingsomkostninger vil i praksis kunne være relativt store udgiftsposter.

Som nævnt i afsnit 4.3.1 er det udvalgets opfattelse, at sikkerheden skal stilles af den ægtefælle, der har anmodet om henvisning til bobehandler. Det er udvalgets opfattelse, at denne retsstilling kan komme til at ramme den pågældende ægtefælle urimeligt hårdt.

En eller begge ægtefæller vil kunne søge om fritagelse for sin del af sikkerhedsstillelsen af skifteretten efter de anbefalede regler om fri proces. Hvis en ægtefælles indtægter imidlertid måske netop overstiger de økonomiske grænser for fri proces, bør skifteretten efter udvalgets opfattelse alligevel have adgang til at fritage for sikkerhedsstillelse. Udvalget foreslår, at kriteriet herfor skal være, om den pågældende ikke kan betale eller stille den krævede sikkerhed. Skifteretten vil i den forbindelse skulle foretage en bedømmelse af ægtefællens økonomiske situation, herunder muligheden for at kunne låne til sikkerhedsstillelsen. Udvalget foreslår endvidere, at det yderligere bliver en betingelse, at der er grund til at antage, at den pågældende ved afslutningen af bobehandlingen vil få et boslods krav, der er tilstrækkeligt til at dække omkostningerne. Udvalget har i den forbindelse lagt vægt på, at det offentlige ikke bør finansiere bobehandlingen, og det bør således sikres, at det offentliges tilgodehavende ikke kommer i fare.

Hvis der ikke stilles sikkerhed

Hvis en part, der i en civil sag fremsætter anmodning om et givet retsskridt, ikke betaler de relevante afgifter mv., vil sagen som udgangspunkt blive afvist. Dette gælder dog ikke, hvis modparten i stedet begærer samme rettergangsskridt foretaget.

Det er udvalgets opfattelse, at der med den ovennævnte beskrevne ordning med mulighed for fritagelse for sikkerhedsstillelse og adgangen til fri proces, også bør ske afvisning i ægtefælleskifter, hvis den krævede sikkerhed ikke stilles.

Hvad skal sikkerhedsstillelsen omfatte?

Sikkerhedsstillelsen omfatter bobehandlingsafgift, bobehandlerens salær og andre forudseelige omkostninger. Sikkerhedsstillelsen kan kræves ud-

videt til at omfatte udgifter til uforudsete sagkyndige vurderinger, som iværksættes under bobehandlingen samt andre eventuelle boomkostninger. Herudover bør sikkerheden kunne forhøjes, hvis det viser sig, at bobehandlingen bliver mere bekostelig end først antaget, f.eks. fordi en af ægtefællerne trænerer sagen.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 37 og § 38 og bemærkningerne hertil.

4.4. Den endelige fordeling af omkostningerne

I forbindelse med afslutningen af arbejdet skal bobehandleren i udkastet til boopgørelse lave en indstilling til fordelingen af boomkostningerne. Det er i den forbindelse udvalgets opfattelse, at udgifterne i de normale tilfælde bør deles lige ud fra det synspunkt, at begge ægtefæller har en ret og en pligt til at medvirke ved delingen af deres fællesbo.

Der kan imidlertid være grundlag for at gøre undtagelser til dette udgangspunkt. Udvalget finder således, at det i langt højere grad end i dag bør sikres, at den ægtefælle, der på uforsvarlig måde giver anledning til en større del af boomkostningerne, selv må bære det økonomiske ansvar i den forbindelse. En ægtefælle, der skaber tvister og trænerer sagen, bør således selv afholde udgifterne herved, og modparten bør tilsvarende friholdes for disse. Også andre konkrete omstændigheder bør kunne føre til, at den ene ægtefælle skal bære en større del af omkostningerne end den anden. Dette vil eksempelvis være tilfældet, hvis den ene ægtefælle på uforsvarlig måde har lagt langt mere beslag på bobehandlerens tid end den anden.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 42 og bemærkningerne hertil.

4.5. Solidarisk hæftelse

Ægtefæller hæfter i et vist omfang solidarisk for omkostningerne ved et skifte. Udvalget finder, at der er et vist behov for at fastholde en sådan solidarisk hæftelse. Det skyldes bl.a., at en ægtefælle ikke bør kunne undslå sig fra at deltage i betalingen, så længe boets midler samlet set kan dække kravet i forbindelse med boets opgørelse. Da solidarisk hæftelse imidlertid er en fravigelse af det almindelige udgangspunkt om, at ægtefællerne hæfter hver for sig for egne gældsposter, finder udvalget, at

den solidariske hæftelse bør være subsidær, svarende til hvad der gælder for en simpel kautionist. Det vil sige, at det offentlige forgæves skal have forsøgt at inddrive beløbet hos den ægtefælle, der i det indbyrdes forhold skal betale beløbet, før kravet rettes mod den anden ægtefælle. Ønsker en ægtefælle at undgå at blive holdt ansvarlig for den andens del af omkostningerne, kan denne undgå hæftelsen ved at modregne beløbet i den andens boslodskrav og selv indfri det offentlige krav mod ægtefællen.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 44 og bemærkningerne hertil.

4.6. Dækning af den anden ægtefælles udgifter til advokat

Det er udvalgets umiddelbare opfattelse, at der med den foreslåede ordning kun i meget begrænset omfang vil kunne være behov for, at det pålægges den ene ægtefælle at erstatte den anden ægtefælles udgifter til advokat.

Udvalget har lagt op til en ordning, hvor bodelingen skal varetages af en bobehandler, der som udgangspunkt yder parterne den fornødne bistand. Dette betyder imidlertid som nævnt i kapitel 7 ikke, at der er noget til hinder for, at den ene ægtefælle lader sig repræsentere eller henter hjælp fra sin egen advokat, og dette vil formentlig også i praksis ganske ofte være tilfældet. Denne omkostning vil blot som udgangspunkt ikke kunne overføres til den anden ægtefælle.

Skulle der i særlige tilfælde være omstændigheder, der taler for, at en ægtefælle bør få dækket sine udgifter til advokat eller en del heraf, finder udvalget, at skifteretten efter anmodning bør kunne pålægge ægtefællen dette. Udvalget foreslår, at kriteriet herfor bliver ganske snævert. Med inspiration i praksis kan kriteriet passende være, at ganske særlige grunde taler herfor. Som eksempel på anvendelsesmuligheder kan nævnes, at en ægtefælle ved sin adfærd har nødvendiggjort, at bobehandleren ikke har fundet det muligt at behandle boet, uden at den anden ægtefælle havde advokatbistand.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 43 og bemærkningerne hertil.

4.7. Afregning mv. ved afbrudt skifte

Hvis bobehandleren må afslutte sit arbejde, før der kan udfærdiges et ud-

kast til boopgørelse, vil der fortsat udestå et spørgsmål om fordelingen af boomkostninger, og hvordan sikkerhedsstillelsen skal afregnes.

For så vidt angår fordelingen af boomkostningerne er det udvalgets opfattelse, at de principper, som gælder ved et afsluttet skifte, må finde anvendelse. Bobehandleren må i forbindelse med afslutningen af sit arbejde så indstille størrelsen af sit salær til skifteretten og foreslå en fordeling af boomkostningerne. I det omfang der er stillet sikkerhed for et højere beløb end de faktiske omkostninger, må det overskydende beløb tilbagebetales.

Som udgangspunkt vil en afgiftspligt indtræde på det tidspunkt, hvor der fremsættes begæring om retshandlingens foretagelse, jf. retsafgiftslovens § 62, stk. 1. Kan afgiften ikke beregnes ved begæringens fremsættelse, følger det imidlertid af § 62, stk. 2, at afgiften betales efter påkrav.

For så vidt angår den indledende grundafgift vil denne efter udvalgets forslag altid være betalt, inden bobehandleren starter sit arbejde. Det vil derimod ikke nødvendigvis være tilfældet for så vidt angår bobehandlingsafgiften. Er bobehandlingsafgiften ikke betalt, vil det være naturligt, at denne afgift betales som et led i afslutningen af sagen. Hvis et skifte netop er overgået til bobehandleren, og der stort set ikke er udført noget arbejde i den forbindelse, vil skifteretten i medfør af retsafgiftslovens § 66 kunne ændre beregningen til fordel for den afgiftspligtige.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 30, stk. 2, og bemærkningerne hertil.

4.8. Omkostninger i forbindelse med enkeltsager

Udvalget er af den opfattelse, at omkostningsfordelingen i forbindelse med skifterettens behandling af enkelttvister bør følge de almindelige omkostningsprincipper ved civile sager.

Udvalget finder således, at den gældende praksis, hvorefter der kun ganske sjældent bliver pålagt den ene ægtefælle at betale sagsomkostninger til den anden, ikke bør overføres til den foreslåede ordning.

Udvalget har i den forbindelse lagt vægt på det urimelige i, at en ægtefælle, der er uden andel i, at der bliver anlagt et overflødig søgsmål, ikke

kan få sine omkostninger dækket.

Udvalget har endvidere lagt vægt på, at omkostningsspørgsmålet kan medvirke til at sikre, at der ikke unødigt bliver anlagt for mange enkelt-sager i forbindelse med ægtefælleskifterne.

Det eneste særkende ved tvister i forbindelse med ægtefælleskifter er, at ægtefællerne i højere grad end normalt ofte har bidraget til at skabe uklarheder ved sammenblanding eller mangelfulde aftaler. Har begge ægtefæller således givet anledning til uklarheden, bør dette tale for en ligestilling af omkostningerne ved en nødvendig afklaring.

Ved behandlingen af enkeltspørgsmål bør der tages særskilt stilling til omkostningsspørgsmålet, da der selvsagt er tale om et isoleret søgsmål. Dette bør således ikke udskydes til den endelige omkostningsfordeling i forbindelse med afslutningen af ægtefælleskiftet.

Der henvises i øvrigt til udkastets § 68 og bemærkningerne hertil.

4.9. Andre boer

Udvalget har drøftet, om der bør være særlige regler for omkostningsfordelingen ved andre boer end fællesboer.

For så vidt angår de tilfælde, hvor der er opstået et bo (sameje om en flerhed af aktiver) mellem ægtefæller med særeje eller ugifte samlevende, finder udvalget, at der ikke er særlige hensyn, som gør sig gældende.

For så vidt angår andre boer, hvor der foretages offentlig skiftebehandling af f.eks. andelsselskabsboer, kommanditselskabsboer og interessentskabsboer, vil de samme hensyn som ved ægtefælleskifter ofte gøre sig gældende, da der oftest foreligger et aftalt økonomisk fællesskab mellem parterne, som alle skal medvirke til opløsningen af.

På denne baggrund foreslår udvalget, at de samme principper for omkostningsfordelingen og sikkerhedsstillelse mv. finder anvendelse på alle boer.

Der henvises i øvrigt til § 66 og bemærkningerne hertil.

4.10. Særordning for krav efter ægteskabslovens § 56 og § 58

Udvalgets forslag vil medføre en forringelse af mulighederne for gratis at kunne føre sager efter ægteskabslovens § 56 og § 58. Udvalget har derfor overvejet, om der bør indføres en særordning for sager om sådanne krav.

Forringelsen består navnlig i, at disse krav er afgiftsfrie, da de i dag behandles som ægteskabssager, mens de efter udvalgets forslag skal behandles efter reglerne om enkelttvister og dermed skal betale retsafgift som i almindelige civile sager. Efter den gældende ordning vil der oftest ikke blive pålagt en part at betale sagsomkostninger til modparten, selv om sagen tabes.

For så vidt angår sager efter ægteskabslovens § 58 (sager om omstødelse eller anfægtelse af aftaler om fordelingen af formuen, der er indgået med henblik på separation eller skilsmisse) er det udvalgets opfattelse, at forskellen mellem behandlingen af sådanne sager og sager, hvor den omtvistede aftale er indgået efter separationen eller skilsmissen ikke er velbegrunderet og derfor bør afskaffes. Alle sådanne sager bør således behandles efter de foreslåede regler.

For så vidt angår krav efter ægteskabslovens § 56, hvor en ægtefælle mener sig stillet urimeligt ringe og derfor typisk i et særejeægteskab kræver et beløb fra den anden ægtefælle, er det udvalgets opfattelse, at de fleste ulemper ved den foreslåede ordning løses af de foreslåede regler om fri proces. Opfylder en ægtefælle således de økonomiske betingelser for at få fri proces, vil forringelsen alene bestå i, at der skal foretages en vurdering af den pågældendes udsigt til at få medhold (rimelig grund til at føre proces). Denne ændring forekommer udvalget velbegrunderet.

For så vidt angår en ægtefælle, hvis indtægt ligger over fri procesgrænsen, er det udvalgets vurdering, at denne i første omgang selv må finansiere retssagen, medmindre der kan meddeles fri proces efter retsplejelovens § 329. Efter denne bestemmelse kan der meddeles fri proces, selv om de øvrige betingelser for fri proces ikke er opfyldt, hvis særlige grunde taler derfor. Dette kan navnlig være tilfældet, hvor sagen er af principiel karakter, eller hvis sagen har væsentlig betydning for ansøgerens sociale situation. Vindes sagen, vil modparten normalt blive pålagt at erstatte den pågældendes udgifter til retsafgift og advokat.

Selv om udvalget således må notere sig forringelsen for en del af disse

ægtefæller, er det samlet set udvalgets opfattelse, at der ikke er en tilstrækkelig begrundelse for at foreslå en særregel for disse tilfælde.

5. Delkonklusion

Udvalget foreslår i kapitlet en ny struktur for så vidt angår afgifter for skiftebehandlingen. Udvalget foreslår således en opdeling af skifteafgiften i en række forskellige afgiftstyper, som i højere grad end, hvad der gælder i dag, modsvarer den ydelse, som ægtefællerne modtager af det offentlige.

Udvalget fremsætter desuden en række forslag til reguleringen af de forskellige elementer i skiftets økonomi, herunder om sikkerhedsstillelse og foreløbig betaling, den endelige fordeling af omkostningerne og hæftelsesforholdet mv. Udvalget tager udgangspunkt i, at omkostningerne skal dækkes af ægtefællerne og som hovedregel ligedeles mellem disse, men at det er den ægtefælle, som ønsker et sagsskridt iværksat, der i første omgang må dække udgifterne hertil.

Kapitel 14. Fri proces

1. Indledning

Spørgsmålet om, til hvilke sager – og i hvilket omfang – der kan gives fri proces, må besvares ud fra hensynene til at sikre en rimelig adgang til domstolene set i forhold til det offentliges ressourcer.

I en separations- eller skilsmisssituation vil det ofte være tilfældet, at den ene eller begge ægtefællers økonomi er anstrengt. Formålet med fri proces i skiftesager vil være, at give mindrebemidlede ægtefæller adgang til at få bistand til at dele boet.

2. Gældende ret

2.1. Kompetencen til at meddele fri proces

I betænkning nr. 404/1966 om ændring af reglerne om fri proces og organisationen af den vederlagsfri retshjælp blev det overvejet, i hvilket omfang det ville være hensigtsmæssigt at henlægge afgørelsen om fri proces til domstolene. Det blev i den forbindelse bl.a. anført (side 27):

”Fordelen ved at henlægge afgørelsen til domstolene er navnlig, at retstvisten derved straks kan indbringes for den myndighed, som endeligt skal afgøre den. Herved spares ikke blot tid og omkostninger i forbindelse med en udenretlig undersøgelse, men den part, der søger fri proces, og som opfylder betingelserne for at få denne begunstigeelse, kan på denne måde opnå en bedre retsbeskyttelse, end han ville have haft under en retsorden, hvor fri proces er betinget af en tilladelse fra en anden myndighed end den dømmende ret. Imidlertid er det uforeneligt med hensynet til domstolenes upartiskhed, at de indlader sig på en forhåndsvurdering af sagerne, og den af statsfinansielle hensyn nødvendige begrænsning af adgangen til fri proces må derfor under dette system tilvejebringes ved fastsættelse af relativt strenge økonomiske betingelser for meddelelse af fri proces.

I modsætning hertil søges der i de lovgivninger, som gør adgangen til fri proces betinget af en forhåndsvurdering af sagen ved en anden myndighed end den dømmende ret, opnået en række praktiske fordele, bl.a. med det formål at muliggøre, at de økonomiske betingelser for fri proces kan udformes mindre restriktivt end under det ovennævnte system.

Ved at prøve sagens realitet inden meddelelse af fri proces opnås således for det første, at retterne fritages for at tage stilling til et betydeligt antal sager, nemlig dels sådanne, om hvilke det skønnes, at der ikke er grundlag for, at parten kan gennemføre sit krav, dels sådanne, hvori der på grundlag af den foreløbige undersøgelse tilvejebringes en løsning af sagen ved forlig eller på anden måde. Herved opnås en begrænsning i procesudgifterne og samtidig det størst mulige udbytte af de til meddelelse af fri proces bevilgede midler.

I det tilfælde, hvor der meddeles fri proces, vil den forudgående undersøgelse af sagen (...) komme vedkommende parts advokat til nytte, idet advokaten kan anvende de oplysninger, der er blevet tilvejebragt. En ikke ubetydelig del af bevisførelsen vil derfor jævnlige på forhånd være fastlagt.

I de tilfælde, hvor fri proces nægtes efter en forhåndsprøvelse af sagen, undgås i almindelighed ikke alene en formålsløs proces, men prøvelsen vil, såfremt den er samvittighedsfuldt gennemført, ofte være lige så egnet til at skabe klarhed i en opstået retstvist som en dom.

Imod en forhåndsprøvelse af sagens realitet kan formentlig i første række anføres, at denne prøvelse nødvendigvis må tage en vis tid og medføre omkostninger, som ikke med sikkerhed kan indvindes ved de fordele, der opnås under sagens behandling ved retten. En vis dobbeltbehandling af sagen vil således i det hele kunne blive en følge af forhåndsprøvelsen. Til denne rent praktisk betonedede indvending kommer så de mere principielle hensyn, der taler imod at gøre adgangen til domstolene betinget af en ikke-judiciel prøvelse af et judicielt spørgsmål.”

der skulle have kompetencen til at meddele fri proces. Retsplejerådet så både fordele og ulemper ved at henlægge kompetence til forvaltningen henholdsvis domstolene. Retsplejerådet tilsluttede sig betragtningerne i 1966-betænkningen om, at kompetencespørgsmålet ikke kan betragtes isoleret fra de materielle betingelser for fri proces, og anførte i den forbindelse følgende (side 383 f.):

”Det er i den forbindelse navnlig den vigtigste betingelse med hensyn til ansøgerens udsigt til at få medhold, der har betydning. Det er efter Retsplejerådets opfattelse uhensigtsmæssigt, at den ret, der behandler sagen, får til opgave på et indledende stadium at tage stilling til parternes respektive udsigt til at få medhold i sagen.

I Norge og Sverige, hvor domstolene som hovedregel har kompetence til at bevilge fri proces, anvendes i vidt omfang andre kriterier end ansøgerens udsigt til at få medhold. Småsagsudvalgets forslag om, at domstolene skulle have kompetence til at meddele fri proces i småsager, indebærer tilsvarende, at det ikke længere skulle vurderes, om ansøgeren havde udsigt til at få medhold i sagen (jf. Småsagsudvalgets betænkning nr. 1341/1997 s. 474-475).

Retsplejerådet finder, at de fordele, der er forbundet med at tillægge den ret, der behandler sagen, kompetencen til at meddele fri proces, taler for at vælge denne løsning i alle situationer, hvor der ikke er afgørende betænkeligheder herved. Til disse fordele hører også muligheden for at indkalde parterne til et retsmøde i forbindelse med behandlingen af ansøgningen om fri proces. I dag indkaldes parterne ofte til et sådant retsmøde i skiftesager i forbindelse med statsamtets høring af retten over ansøgningen om fri proces, og det er jævnligt forekommende, at parterne herefter forliger sagen.

Retsplejerådet foreslår derfor, at retten skal have kompetencen til at bevilge fri proces i de situationer, hvor der efter rådets forslag ikke skal foretages en nærmere vurdering af ansøgerens udsigt til at få medhold i sagen (jf. herom afsnit 2.3.2. ovenfor).

Det drejer sig om sager i første instans om ægteskab og forældremyndighed (bortset fra ansøgninger fra sagsøgeren i sager efter § 13 i lov om

forældremyndighed og samvær). Det drejer sig endvidere om sager, hvor en person helt eller delvis har fået medhold i et huslejenævn eller beboerklagenævn, i et centralt statsligt klagenævn eller i et privat klage- eller ankenævn, der er godkendt af økonomi- og erhvervsministeren, men hvor modparten ikke frivilligt opfylder nævnets afgørelse eller anlægger retssag med påstand om ændring af nævnets afgørelse. Det drejer sig endelig om ankesager, hvor ansøgeren helt eller delvist har fået medhold i den foregående instans, men hvor sagen er anket af modparten.

Forslaget indebærer blandt andet, at retten vil få kompetence til at afslå fri proces med den begrundelse, at ansøgeren åbenbart ikke vil få medhold i sagen. Efter rådets opfattelse er dette uproblematisk, men hvis sagen føres trods et sådant afslag på fri proces, vil den dommer, der har meddelt afslag på fri proces, være inhabil ved sagens behandling i realiteten.

Tilbage bliver en restgruppe af sager, hvor der efter rådets forslag fortsat skal foretages en nærmere vurdering af ansøgerens udsigt til at få medhold i sagen. Denne vurdering er vanskelig at foretage på det tidlige tidspunkt, hvor der ansøges om fri proces, og det er derfor vigtigt, at der sikres en tilstrækkelig ekspertise hos den myndighed, der behandler sagerne.”

I bemærkningerne til lovforslag nr. L 132 af 30. marts 2005 om ændring af retsplejeloven om sagsomkostninger, retshjælp og fri proces (gennemførelse af reform af den civile retspleje III) anføres bl.a. i afsnit 4.2.8 og 4.3 i de almindelige bemærkninger:

Retsplejerådet anfører, at fordelene ved at henlægge afgørelsen om fri proces til domstolene navnlig er, at retstvisten derved straks kan indbringes for den myndighed, som endeligt skal afgøre den. Herved spares bl.a. tid og omkostninger i forbindelse med en udenretslig undersøgelse. Endvidere er der i disse sager, hvor der ikke skal foretages en nærmere vurdering af udsigten til, at ansøgeren vil få medhold, ingen betænkeligheder ved at give den dømmende ret kompetence til at bevilge fri proces.

[...].”

De gældende regler om fri proces blev indsat ved lov nr. 554 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (sagsomkostninger, retshjælp og fri proces) af 24. juni 2005. Lovændringen byggede i det store og hele på Retsplejerådets betænkning og fremgår af retsplejelovens §§ 327 – 336.

Kompetencen til at meddele fri proces er nu delt mellem domstolene og justitsministeren. I sager omfattet af retsplejelovens § 327 er det således domstolene, der har afgørelseskompetence (jf. stk. 4):

”§ 327. Fri proces kan, jf. § 325, gives til en sag i 1. instans

- 1) i de i § 139, stk. 1, § 147 e og kapitel 42 omhandlede sager, dog ikke til sagsøgeren i sager om ændring af en aftale eller dom efter forældreansvarslovens § 14 eller § 17, stk. 2,
- 2) ...
- 3) ...

Stk. 2. Fri proces kan, jf. § 325, gives til en appelsag, når ansøgeren helt eller delvis har fået medhold i den foregående instans, og sagen er appelleret af modparten.

Stk. 3. Fri proces efter stk. 1 og 2 kan ikke gives, hvis det er åbenbart, at ansøgeren ikke vil få medhold i sagen.

Stk. 4. Fri proces efter stk. 1 og 2 meddeles af den ret, som sagen er indbragt for eller kan indbringes for. Afslås fri proces, træffes afgørelsen ved kendelse. Uanset § 392, stk. 2, kan afslag på fri proces til en sag, der behandles af Sø- og Handelsretten eller af landsretten som 1. instans, kæres uden særlig tilladelse.”

§ 327 omhandler, som det fremgår, bl.a. sager i 1. instans om ægteskab, forældremyndighed og barnets bopæl, men dog ikke sager, hvor ansøgeren er sagsøger i en sag om ændring af en aftale eller dom efter forældreansvarslovens § 14 eller § 17, stk. 2. Bestemmelsen gælder derimod, hvis der er rejst påstand efter ægteskabslovens § 56 eller § 58. Domstolene tager herudover stilling til fri proces i sager i 1. instans, hvor ansøgerens krav allerede er fastslået ved et nævn, herunder huslejenævn. Endelig har domstolene også kompetencen i appelsager, når ansøgeren helt eller delvis har fået medhold i den foregående instans, og sagen er

appelleret af modparten.

En domstols afslag på fri proces kan kæres efter retsplejelovens almindelige regler. Modparten kan ikke kære en afgørelse om fri proces (hverken en bevilling eller et afslag), da der ikke er tale om en afgørelse over for modparten.

I alle andre sager, således også i ægtefælleskifter, er det efter § 328 justitsministeren, som meddeler fri proces (jf. stk. 5, 1. pkt.):

”§ 328. Uden for de tilfælde, der er nævnt i § 327, kan fri proces, jf. § 325, gives, hvis ansøgeren skønnes at have rimelig grund til at føre proces.

Stk. 2. I vurderingen af, om ansøgeren har rimelig grund til at føre proces, indgår blandt andet

- 1) sagens betydning for ansøgeren,
- 2) udsigten til, at ansøgeren vil få medhold i sagen,
- 3) sagsgenstandens størrelse,
- 4) størrelsen af de forventede omkostninger og
- 5) muligheden for at få sagen afgjort ved et administrativt nævn eller et privat klage- eller ankenævn, der er godkendt af ministeren for familie- og forbrugeranliggender.

Stk. 3. ...

Stk. 4. ...

Stk. 5. Fri proces efter stk. 1-3 meddeles af justitsministeren. Afslås fri proces, kan afslaget påklages til Procesbevillingsnævnet inden 4 uger efter, at ansøgeren har fået meddelelse om afslaget.

Kompetencen til at træffe afgørelse i første instans er overladt til Civilstyrelsen. Hvis Civilstyrelsen giver afslag på fri proces, kan spørgsmålet indbringes for Procesbevillingsnævnet, jf. § 328, stk. 5, 2. pkt. Modparten kan derimod ikke indbringe et tilsagn (eller et afslag) om fri proces, da der ikke er tale om en afgørelse over for modparten.

Ved dødsboskifter kunne skifteretten tidligere i medfør af dødsboskiftelovens § 100, som nu er ophævet, beskikke en advokat for en part, når det skønnedes nødvendigt, at parten havde advokatbistand, og parten i øvrigt opfyldte de økonomiske betingelser. Om salær og godtgørelse for udlæg til den beskikkede advokat gjaldt samme regler som i tilfælde, hvor der blev meddelt fri proces, jf. retsplejelovens kapitel 31. Reglen blev imid-

lertid ophævet i forbindelse med ændringerne af reglerne om fri proces i 2005. Fri proces i dødsboskiftesager meddeles derfor nu også af Civilstyrelsen efter de almindelige regler.

Når særlige grunde taler for det, kan justitsministeren (Civilstyrelsen) efter retsplejelovens § 329 give fri proces, selvom de almindelige betingelser ikke er opfyldt. Dette gælder navnlig i sager, som er af principiel karakter eller af almindelig offentlig interesse, eller som har væsentlig betydning for ansøgerens sociale eller erhvervsmæssige situation:

”§ 329. Uden for de tilfælde, der er nævnt i § 325, jf. §§ 327 og 328, kan justitsministeren efter ansøgning meddele en part fri proces, når særlige grunde taler for det. Dette gælder navnlig i sager, som er af principiel karakter eller af almindelig offentlig interesse, eller som har væsentlig betydning for ansøgerens sociale eller erhvervsmæssige situation. Afslås fri proces, kan afslaget påklages til Procesbevillingsnævnet inden 4 uger efter, at ansøgeren har fået meddelelse om afslaget.”

2.2. Generelle betingelser for fri proces

Rimelig grund

De grundlæggende betingelser for at meddele fri proces er, at ansøgeren skønnes at have rimelig grund til at føre proces og opfylder de økonomiske betingelser.

Hvad angår ansøgerens rimelige grund til at føre proces, fremgår det af den ovenfor citerede § 328, stk. 2, at de momenter, der indgår i vurderingen, er sagens betydning for ansøgeren, udsigten til, at ansøgeren vil få medhold i sagen, sagsgenstandens størrelse, størrelsen af de forventede omkostninger og muligheden for at få sagen afgjort på anden vis.

Økonomiske betingelser

For så vidt angår de økonomiske betingelser, fremgår disse af retsplejelovens § 325, som har følgende ordlyd:

”§ 325. Der kan efter ansøgning meddeles en person, der opfylder de økonomiske betingelser efter stk. 2-5, og som ikke har en retshjælpsforsikring el-

ler anden forsikring, der dækker omkostninger ved sagen, fri proces efter reglerne i §§ 327 og 328.

Stk. 2. Personer, hvis indtægtsgrundlag ikke overstiger de i stk. 3-5 nævnte beløb, opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces, medmindre omkostningerne ved sagen må antages at blive uvæsentlige i forhold til ansøgerens indtægtsgrundlag. Justitsministeren fastsætter regler om opgørelse af indtægtsgrundlaget.

Stk. 3. Indtægtsgrænsen udgør 236.000 kr. (2005-niveau) for enlige.

Stk. 4. For samlevende anvendes parrets samlede indtægtsgrundlag, og indtægtsgrænsen udgør 300.000 kr. (2005-niveau). Hvis parret har modstående interesser i sagen, anvendes dog ansøgerens eget indtægtsgrundlag og indtægtsgrænsen for enlige.

Stk. 5. Indtægtsgrænsen forhøjes med 41.000 kr. (2005-niveau) for hvert barn under 18 år, herunder stedbørn eller plejebørn, som enten bor hos ansøgeren eller i overvejende grad forsørges af denne.

Den nærmere regulering af beregningen af indtægtsgrundlaget følger af Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1236 af 9. december 2009 om fri proces.

Ved afgørelsen af, om ansøgeren opfylder de økonomiske betingelser for fri proces, anvendes et indtægtsgrundlag, der består af summen af den personlige indkomst efter personskattelovens § 3, kapitalindkomsten med tillæg af aktieindkomst efter personskattelovens § 4 og CFC-indkomst (Controlled Foreign Company) efter personskattelovens § 4 b, jf. bekendtgørelsens § 1.

Hvis summen af kapitalindkomsten, aktieindkomsten og CFC-indkomsten er negativ, ses der bort fra den. Et negativt beløb kan altså ikke trækkes fra beløbet for den personlige indkomst. For samlevende gælder dette kun, hvis parret samlet set har negativ indkomst af de nævnte arter.

Ansøgerens formue indgår ikke i de økonomiske betingelser for at få fri proces.

For ansøgninger modtaget i 2010 er det regulerede beløb for enlige 275.000 kr. og for samlevende 350.000 kr. Hvis parterne har modstående interesser i sagen, betragtes ansøgeren dog som enlig i relation til ind-

tægtsgrænsen. Grænsen forhøjes med 48.000 kr. for hvert barn under 18 år, som bor hos eller i overvejende grad forsørges af ansøgeren. Hvis en ægtefælles aktuelle indkomstforhold afviger væsentligt fra de indkomstforhold, der fremgår af årsopgørelsen, lægges de aktuelle indkomstforhold efter omstændighederne til grund.

Fri proces, når særlige grunde taler for det

Som nævnt ovenfor kan Civilstyrelsen, når særlige grunde taler for det, give fri proces i medfør af retsplejelovens § 329, selvom de almindelige betingelser ikke er opfyldt.

Det fremgår af forarbejderne til § 329, at der med sager af principiel karakter eller af almindelig offentlig interesse navnlig sigtes til sager, der rejser hidtil uafklarede lovforklaringsspørgsmål, sager af mere betydende indgreb over for enkeltpersoner eller grupper samt sager, hvor afgørelsen vil kunne tjene som præjudikat ved senere tilfælde. Sager, som har væsentlig betydning for ansøgerens sociale eller erhvervsmæssige situation, kan efter omstændighederne være sager udsprunget af mindre selvstændig virksomhed.

Der kan endvidere dispenseres fra, at ansøgeren ikke opfylder de økonomiske betingelser for fri proces, hvis ansøgeren skønnes at have et ganske særligt behov for bistand, eller sagens omkostninger skønnes at blive ekstraordinært store.

2.3. Betingelserne for fri proces ved ægtefælleskifte

Det lovmæssige grundlag for at meddele fri proces i ægtefælleskifter fremgår af retsplejelovens § 328, stk. 1 og 2, som er citeret ovenfor.

De nærmere retningslinjer for vurdering af ansøgninger om fri proces under ægtefælleskifte findes i cirkulære nr. 32 af 9. marts 1970 om fri proces under skifte efter skiftelovens kapitel VI. Der er ved bevilling af fri proces til skiftesager i overvejende grad tale om en behovsvurdering.

Det fremgår af cirkulærets § 1, stk. 1, at der ved behandlingen af ansøgninger om fri proces under ægtefælleskifte skal indhentes en erklæring fra vedkommende skifteret. Skifteretten vil herefter indkalde ægtefællerne til et møde, hvor den søger at opnå et vist overblik over, hvilke aktiver

og passiver der indgår i boet og over, hvori konflikten består. På denne baggrund vil skifteretten fremkomme med en udtalelse om ansøgerens behov for fri proces og for advokatbistand.

Som det anføres i cirkulærets § 1, stk. 2, vil der ofte være grundlag for at meddele fri proces til den ægtefælle, der anmoder om, at der skal ske offentligt skifte, når den anden ægtefælle er i besiddelse af hele eller den væsentligste del af fællesboet, og ansøgeren ikke råder over tilstrækkelige midler til at få skifte påbegyndt og afholde de omkostninger, som er forbundet med behandlingen ved skifteretten. Der vil kun ganske undtagelsesvis være grundlag for samtidig at meddele fri proces til den anden ægtefælle.

Efter praksis indstiller skifteretten normalt, at der beskikkes en advokat for den ægtefælle, der ikke er i besiddelse af den væsentligste del af fællesboet. Udgifterne hertil betales af det offentlige med mulighed for regres efter retsplejelovens § 332, stk. 2. I praksis afsluttes disse sager ved, at den beskikkede advokat – i samarbejde med modpartens advokat – når frem til en udenretlig aftale om bodelingen. Sagen afsluttes så ved, at den beskikkede advokat fremsender en tidsopgørelse til skifteretten, som fastsætter salæret.

Det er en forudsætning for at give fri proces, at skiftesagen skal behandles i Danmark.

Civilstyrelsens afgørelse om fri proces kan indbringes for Procesbevillingsnævnet.

2.4. Retsvirkningerne af fri proces

Retsvirkningerne af fri proces fremgår af retsplejelovens § 331:

”§ 331. Fri proces medfører for vedkommende part

- 1) fritagelse for afgifter efter lov om retsafgifter,
- 2) beskikkelse af en advokat til at udføre sagen mod vederlag af statskassen, jf. § 334,
- 3) godtgørelse fra statskassen for udgifter, som med føje er afholdt i forbindelse med sagen,

- 4) fritagelse for at erstatte modparten sagens omkostninger og
- 5) i skiftesager fritagelse for sikkerhedsstillelse for skifteomkostninger og, for så vidt udgifterne ikke kan dækkes af boets midler, fritagelse for betaling af vederlag til eventuel medhjælper i boet og andre udgifter ved foranstaltninger, der iværksættes med skifterettens godkendelse.

Stk. 2. Fri proces kan i bevillingen begrænses til enkelte af de i stk. 1 nævnte begunstigelser.

Stk. 3. Virkningerne af fri proces omfatter hele sagen i den pågældende instans, herunder den procedure, der er nødvendig for at opnå en ny foretagelse af sagen for samme ret, samt fuldbyrdelse af afgørelsen. Virkningerne omfatter tillige de foranstaltninger, som af hensyn til forberedelsen af sagsanlægget med føje er foretaget inden meddelelse af fri proces.

Stk. 4. Virkningerne af fri proces omfatter også behandlingen af sagen i 2. eller 3. instans, såfremt sagen er indbragt for højere ret af modparten og den part, der har fri proces, helt eller delvis har fået medhold i den foregående instans.

Stk. 5. Virkningerne af fri proces ophører ikke ved en parts død.

Stk. 6. Bevillingen kan tilbagekaldes, når de forudsætninger, under hvilke den er meddelt, viser sig ikke at være til stede eller at være bortfaldet. Når bevillingen tilbagekaldes, ophører virkningerne af fri proces.

Fri proces i almindelige civile sager medfører således fritagelse for betaling af retsafgift. Fri proces medfører endvidere, at der beskikkes en advokat til at udføre sagen for den part, der har fri proces, og at statskassen betaler salæret til advokaten. Salæret fastsættes af retten, og den beskikkede advokat må ikke kræve yderligere betaling af den part, der har fri proces. Det er retten, der beskikker advokaten, men som regel vil et ønske om beskikkelse af en bestemt advokat blive fulgt af retten.

Normalt er det den tabende part i en retssag, der skal betale sagens omkostninger, herunder modpartens omkostninger, men hvis den tabende part har fået fri proces, betaler statskassen omkostningerne.

Fri proces medfører i øvrigt, at statskassen betaler alle nødvendige udgifter forbundet med sagens behandling eller oplysning, f.eks. udgifter til vidneførsel og syn og skøn. Det er retten, der afgør, hvilke udgifter der

kan dækkes af bevillingen.

Bevillingen af fri proces kan tilbagekaldes, hvis forudsætningerne for at få fri proces viser sig ikke at være til stede eller at være bortfaldet, jf. retsplejelovens § 331, stk. 6. Hvis bevillingen tilbagekaldes, ophører virkningerne af fri proces.

Fri proces omfatter hele sagen i den pågældende retsinstans samt fuldbyrdelse af afgørelsen, jf. retsplejelovens § 331, stk. 3. Normalt omfatter fri proces også de foranstaltninger, som er foretaget inden meddelelse af fri proces.

Fri proces omfatter også behandlingen af sagen i 2. eller 3. instans, hvis sagen er indbragt for højere ret af modparten, og den part, der har fri proces, helt eller delvis har fået medhold i den foregående instans, jf. retsplejelovens § 331, stk. 4.

Efter retsplejelovens § 332, stk. 1, træffer retten afgørelse om sagsomkostningerne, som om der ikke var givet fri proces:

”§ 332. Retten træffer afgørelse om betaling af sagsomkostninger, som om der ikke var givet fri proces, herunder et skønsmæssigt fastsat beløb svarende til de afgifter, der efter sagsgenstandens værdi skulle have været betalt, jf. § 331, stk. 1, nr. 1. I det omfang en part er fritaget for betaling af sagsomkostninger til modparten, jf. § 331, stk. 1, nr. 4, betales sagsomkostningerne af statskassen. Pålægges modparten at betale sagsomkostninger, tilfalder beløbet statskassen. Har den part, der har fri proces, selv afholdt udgifter i anledning af sagen, fordeler retten dog beløbet mellem statskassen og parten.”

Retten kan dog pålægge en part, der har fri proces, helt eller delvis at erstatte statskassens udgifter ved den fri proces, i det omfang udgifterne ikke kan pålægges modparten, når partens forhold, herunder som disse er efter sagens udfald, taler for det, jf. retsplejelovens § 332, stk. 2:

”Stk. 2. Retten kan pålægge en part, der har fri proces, helt eller delvis at erstatte statskassens udgifter ved den fri proces, i det omfang udgifterne ikke pålægges modparten, når partens forhold, herunder som disse er efter sagens udfald, taler for det.”

2.5. Retsvirkningen af fri proces ved skiftesager

Generelt om fri proces i skiftesager

Virksomheden af at få meddelt fri proces ved skiftesager – dødsboer og ægtefælleskifter – fremgår af retsplejelovens § 331, stk. 1, nr. 5 (citeret ovenfor). Det følger heraf, at fri proces i skiftesager medfører fritagelse for sikkerhedsstillelse for skifteomkostninger.

Den fri proces i skiftesager kan også omfatte betaling af vederlag til eventuel medhjælper i boet og andre udgifter ved foranstaltninger, der iværksættes med skifterettens godkendelse. Dette gælder dog kun, hvis udgifterne ikke kan dækkes af boets midler.

Bestemmelsen er suppleret af retsafgiftslovens § 36, stk. 5, hvoraf følgende fremgår:

”Stk. 5. Meddelelse af fri proces medfører ikke fritagelse for erlægelse af skifteafgift, men bevirker alene, at den, der har opnået fri proces, ikke kan kræves sikkerhedsstillelse for afgiften.”

Fri proces betyder således ikke fritagelse for betaling af skifteafgift, men kun fritagelse for at stille sikkerhed for afgiften.

Ud over fritagelsen for sikkerhedsstillelsen af skifteafgiften kan fri proces i ægtefælleskiftesager i medfør af § 331, stk. 1, også omfatte beskikkelse af en advokat og fritagelse for at erstatte modparten sagens omkostninger.

Derimod antages det, at fri proces ikke kan omfatte godtgørelse fra statskassen for udgifter, som med føje er afholdt i forbindelse med sagen. Se herom Julie Skat Rørdam, *Ægtefælleskiftet i civilprocessuel belysning*, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 2007, side 108 ff. (navnlig side 113).

Fri proces kan i henhold til § 331, stk. 2, begrænses til enkelte af de nævnte poster. Bevillingen kan efter § 332, stk. 6, desuden tilbagekaldes, når de forudsætninger, som den er meddelt under, viser sig ikke at være til stede eller at være bortfaldet. Når bevillingen tilbagekaldes, ophører virkningerne af fri proces.

Om fri proces ved ægtefælleskifter

Retsvirkningerne af fri proces i ægtefælleskiftesager er specifikt berørt i cirkulæret fra 1970, hvor det i § 2 anføres, at bevillingen bør begrænses, hvis der ikke er behov for advokatbeskikkelse.

Skifteretten har i medfør af retsplejelovens § 332, stk. 2, som den 1. januar 2007 afløste den tilsvarende bestemmelse i retsplejelovens § 335, mulighed for at pålægge en part, der har fri proces, helt eller delvis at erstatte statskassens udgifter ved den fri proces, i det omfang udgifterne ikke pålægges modparten, når partens forhold, herunder som disse er efter sagens udfald, taler for det.

Der foreligger en omfattende trykt landsretspraksis om anvendelsen af denne bestemmelse i sager, hvor der er meddelt fri proces til offentligt skifte. Der gøres i retspraksis efter år 2000 ikke regres, når ansøgeren går ud af skiftet med en boslod på under ca. 350.000 kr. Er ansøgerens boslod over ca. 350.000 kr., men under ca. 500.000 kr., kan der blive tale om delvis regres eller fuld regres, men der er også flere afgørelser, hvor der ikke foretages regres, bla. under henvisning til ansøgerens aktuelle økonomiske situation og formuens placering i fast ejendom. Er ansøgerens boslod over ca. 500.000 kr., men under ca. 850.000 kr., bliver der altid tale om delvis regres eller fuld regres, og er ansøgerens boslod over 850.000 kr., bliver der altid tale om fuld regres.

3. Kritik af den gældende ordning

Advokatsamfundet har i idéoplæg af 15. oktober 1998 foreslået, at kompetencen til at meddele en part fri proces med advokatbeskikkelse overflyttes fra statsamtet (som efter de dagældende regler behandlede sager om fri proces i første instans) til skifteretten. Advokatsamfundet har her til anført (pkt. 7.2):

”Det bør fortsat være muligt for skifteretten at meddele fri proces til begge parter, og det bør fortsat være en betingelse, at den eller de pågældende opfylder de økonomiske betingelser for fri proces. Det bør endvidere være muligt for skifteretten at pålægge en part at lade sig repræsentere ved advokat, jf. retsplejelovens § 259, stk. 2. Det bør overvejes, om der skal opstilles klarere regler for, hvornår den part, der har fri proces, selv skal

refundere statskassen udgifterne til den beskikkede advokat, jf. retsplejelovens § 335.”

Finn Taksøe-Jensen har ikke behandlet spørgsmålet om fri proces indgående, men giver i sit notat om revision af reglerne om skifte af fællesbo mv., side 33 f., dog udtryk for, at der i fremtidens ægtefælleskifter bør kunne meddeles fri proces af skifteretten.

Julie Skat Rørdam gennemgår i *Ægtefælleskiftet i civilprocessuel belysning* (2007), side 108 ff., reglerne om fri proces i ægtefælleskifter. Forfatteren foretager i den forbindelse en grundig gennemgang af afgørelser vedrørende flere aspekter af fri proces.

For så vidt angår spørgsmålet om beskikkelse af advokat henviser Julie Skat Rørdam til, at det fremgår af Justitsministeriets cirkulære af 9. marts 1970 om fri proces under skifte efter skiftelovens kapitel IV, at skifteretten bør søge oplyst, om der er behov for advokatbeskikkelse, når skifteretten får forelagt ansøgningen om fri proces af Civilstyrelsen. Julie Skat Rørdam anfører herudover:

”En kvalificeret stillingtagen til spørgsmål om advokatbeskikkelse forudsætter et indgående kendskab til sagens forhold – et kendskab som skifteretten oftest ikke er i besiddelse af på det pågældende tidspunkt. Ofte starter sagen i skifteretten med en høring fra Civilstyrelsen om en ansøgning om fri proces. Skifteretten indkalder herefter parterne til et høringsmøde med henblik på besvarelse af Civilstyrelsens forespørgsel. Der vil ofte være tale om en modvillig part eller et længere forhandlingsforløb med advokat på begge sider, som er gået i hårdknude; under alle omstændigheder vil der ofte være alvorlige problemer med at få bodelingen løst – ellers end ikke overvejer man jo offentligt skifte. Høringsmødet i skifteretten tjener således reelt først og fremmest til at afdække, hvorvidt der overhovedet er noget at dele. Er dette tilfældet, vil skifteretten som oftest også anbefale advokatbeskikkelse.”

Om fri proces til begge parter anfører Julie Skat Rørdam bl.a., at hvis det skønnes, at der foreligger et spørgsmål af en sådan karakter, at advokatbeskikkelse er nødvendig, så er behovet for advokatrepræsentation ofte lige stort for begge parter. Når realitetsvurderingen er lempelig, bør der ifølge Julie Skat Rørdam ikke på den baggrund beskikkes for den ene

frem for den anden. Der kan endvidere forekomme situationer, hvor det er rimeligt og relevant at beskikke advokat for begge. Julie Skat Rørdam konkluderer herefter:

”Det er [...] ikke en farbar vej at tilgodese den samfundsøkonomiske interesse i forbindelse med ægtefælleskiftet ved en rigoristisk regel om, at der kun kan bevilges fri proces til den ene part. Den gældende adgang til at bevilge fri proces til begge parter under ægtefælleskiftet er således udtryk for den nødvendige afvejning mellem hensynet til parternes og samfundets økonomi.”

For så vidt angår udvalgets behandling af spørgsmålet om advokatbeskikkelse henvises til kapitel 8.

4. Udvalgets overvejelser

4.1. Indledning

I betænkning nr. 1436/2004, Reform af den civile retspleje III, (Adgang til domstolene), behandlede Retsplejerådet ganske indgående spørgsmålet om fri proces i civile sager. Retsplejerådet var i forbindelse med arbejdet opmærksom på skifternes særegne karakter, men kom kun i meget begrænset omfang ind på spørgsmålet om fri proces i disse sager.

Med udgangspunkt i forslaget om at indføre bobehandlerordning har udvalget derfor fundet anledning til at overveje, om den gældende ordning for fri proces i ægtefælleskifter passer til den foreslåede model. Udvalget har ligeledes forsøgt at imødekomme den kritik, der har været rejst af den gældende ordning. Udvalget har i forbindelse med overvejelserne sondret mellem fritagelse for at stille sikkerhed for de forskellige omkostninger og fritagelse fra den endelige betalingsforpligtelse.

I kapitel 13 om skiftets økonomi har udvalget gennemgået de forskellige omkostninger, som ægtefællerne vil blive mødt med i forbindelse med behandlingen af skiftet i skifteretten og hos bobehandleren. Overvejelserne om en eventuel ændring af principperne om fri proces hænger nøje sammen med udvalgets overvejelser i den forbindelse.

De omkostninger, som er relevante i forbindelse med fri proces, er:

- Grundafgift
- Bobehandlingsafgift
- Bobehandlerens salær
- Sagkyndige vurderinger mv.
- Retsafgift ved enkeltsager og ved indsigelser mod boopgørelsen
- Omkostninger i enkeltsager og ved indsigelse mod boopgørelsen

I dette afsnit har udvalget ud fra denne opdeling af omkostningerne behandlet, hvad retsvirkningen af, at der gives fri proces (punkt 4.3) bør være, hvilke betingelser der efter udvalgets opfattelse bør være opfyldt, hvis der skal gives fri proces til den pågældende omkostning (punkt 4.2), og hvem der bør have kompetencen til at meddele fri proces i ægtefælleskifter (punkt 4.4).

Udvalget har som et supplement til det udarbejdede udkast til en ny ægtefælleskiftelov udarbejdet et udkast til ændring af retsplejelovens regler om fri proces ved ægtefælleskifte. Udkastet til lovændringen og bemærkningerne til de enkelte bestemmelser er taget med sidst i denne betænkning. I tilknytning til udvalgets overvejelser i dette kapitel henvises der til bestemmelserne i dette udkast samt til bemærkningerne til disse bestemmelser.

4.2. Betingelserne for fri proces

Grundafgiften (den indledende skifteafgift)

Udvalget foreslår som nævnt en indledende skifteafgift på 500 kr. (eller eventuelt 1.000 kr.), som skal betales inden det første møde i skifteretten. Som nævnt er det ikke udvalgets opfattelse, at afgiften bør være omfattet af fri proces.

Bobehandlingsafgift og bobehandlerens salær

En separeret eller fraskilt ægtefælle vil efter udvalgets opfattelse næsten altid have en rimelig grund til at indlede skiftet, hvis ægtefællerne ikke selv kan blive enig om at dele formuen. Sagen vil således efter udvalgets opfattelse altid have en væsentlig betydning for den ægtefælle, der ønsker at skifte eller få konstateret, at der ikke er noget at skifte. Som anført i kapitel 9, afsnit 5.1, finder udvalget, at der er god grund til at tillade ægtefæller, som begge har negative bodele, at bruge det offentlige skiftesy-

stem til typisk at få konstateret, at der ikke er noget at dele. Det giver heller ikke rigtig mening at tale om, hvorvidt den ene eller den anden ægtefælle har udsigt til medhold under bobehandlingen af et skifte, når der bortses fra konkrete tvistepunkter, som skal behandles under sag om et enkeltspørgsmål eller eventuelt i forbindelse med den endelige godkendelse af boopgørelsen. Dette skyldes bl.a., at der i et skifte som overvejende udgangspunkt vil være en række modsatrettede tvistepunkter.

Også efter udvalgets forslag vil skifteretten kunne afslå fri proces, hvis det er åbenbart, at ansøgeren ikke kan få medhold i sagen (jf. retsplejelovens § 327, stk. 3). Som et eksempel herpå kan nævnes, at det allerede under første møde i skifteretten er klart, at begge ægtefællernes bodele er negative, og at der for så vidt ikke er andet at gøre end at konstatere dette. Et andet eksempel kunne være, at ægtefællens anmodning bygger på et løsere grundlag, eller at ægtefællen i øvrigt kommer med anbringender eller ønsker, der er i åbenbar modstrid med gældende ret. Er der alene tale om værdiløst indbo, der skal deles, vil der heller ikke skulle henvises til bobehandler, og der vil derfor ikke være grundlag for at bevilge fri proces. Også bestemmelsen i § 325, stk. 2, vil kunne medføre, at der afslås fri proces i sager, hvor omkostningerne ved sagen må antages at blive uvæsentlige i forhold til ansøgerens indtægtsgrundlag. Dette vil f.eks. kunne være tilfældet, hvor de midler, der tvistes om, er økonomisk set uvæsentlige.

På denne baggrund er det udvalgets opfattelse, at det alene bør være spørgsmålet, om den pågældende ægtefælle opfylder de økonomiske betingelser i retsplejelovens § 325, stk. 2-5, som er afgørende for, om der skal meddeles fri proces til sikkerhedsstilling for afgift og for fritagelse for betaling af bobehandlerens salær.

Efter de gældende regler tages der navnlig hensyn til, om den anden ægtefælle er i besiddelse af hele eller den væsentligste del af fællesboet, og om ansøgeren råder over tilstrækkelige midler til at få skifte påbegyndt og afholde de omkostninger, som er forbundet med behandlingen ved skifteretten eller hos bobehandleren. Det er udvalgets opfattelse, at der ikke længere bør lægges vægt på disse elementer. Herved bringes fri proces i skiftesager på linje med fri proces i andre civile sager, hvor ansøgerens formue ikke har betydning for, om der kan meddeles fri proces. Desuden undgås også et skønselement, hvor skifteretten i et vist omfang er tvunget til at tage stilling til noget, der i et vist omfang vedrører sagens realitet.

Sagkyndige vurderinger mv.

Fritagelse for sikkerhedsstillelse for vurderingsomkostningerne bør efter udvalgets opfattelse alene bero på, om ægtefællen opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces. Udvalget henviser herved til argumentationen overfor for så vidt angår fritagelse for sikkerhedsstillelse for bo-behandlingsafgiften.

Betaling af boets midler

Efter retsplejelovens § 331, stk. 1, nr. 5, gælder fritagelse for betaling af vederlag til eventuel medhjælper i boet og andre udgifter ved foranstaltninger, der iværksættes med skifterettens godkendelse, kun for så vidt udgifterne ikke kan dækkes af boets midler. Udvalget foreslår den denne ordning afskaffet, men som det anføres nedenfor i afsnittet vedrørende refusion af statskassens udgifter, foreslår udvalget, at statskassen fortsat skal kunne få refusion for udgifterne.

Refusion af statskassens udgifter

Udvalget foreslår ingen ændring af den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 332, stk. 2, hvorefter retten kan pålægge en part, der har fri proces, helt eller delvis at erstatte statskassens udgifter ved den fri proces, når sagens forhold, herunder som de er efter sagens udfald taler derfor. Bestemmelsen gælder i alle sager, selv om den fortrinsvist anvendes i ægtefælleskiftesager.

Udvalget har overvejet, om det vil være muligt i bestemmelsen af foretagen en nærmere præcisering af, hvornår denne mulighed bør benyttes, f.eks. ved at angive visse undergrænser for anvendelsesområdet. Udvalget er dog afstået herfra i erkendelse af, at der må foretages et samlet skøn over likvid/illikvid formue og den pågældendes samlede situation. En fast beløbsgrænse ville i øvrigt kunne friste til at søge boslodskravet fastsat lige under grænsen.

Udvalget har endvidere overvejet at beskrive, i hvilke tilfælde skifteretterne efter udvalgets opfattelse bør stille krav om refusion. Overvejelserne skal ses i forlængelse af, at praksis i de enkelte skifteretter kan forekomme at variere noget. Udvalget er dog også afstået herfra. Udvalget har herved lagt vægt på, at det bør være retterne selv, der foretager den

nødvendige koordinering og justering af kriterierne, om nødvendigt gennem forelæggelse af et par principielle sager for Højesteret.

Retsafgift ved enkeltsager og ved indsigelser mod boopgørelsen

I sager om enkeltspørgsmål og i sager om indsigelser mod boopgørelsen er det udvalgets opfattelse, at retsplejelovens almindelige regler bør anvendes, herunder de økonomiske betingelser og de almindelige regler om, at ansøgeren skal have en rimelig grund til at føre proces, jf. retsplejelovens § 328, stk. 1 og stk. 2.

Omkostninger i enkeltsager og ved indsigelse mod boopgørelsen

På samme måder finder udvalget, at fri proces til egen advokat og sagsomkostninger til modparten i enkeltsager og ved sager om indsigelse mod boopgørelsen bør ske efter de almindelige regler i retsplejeloven.

4.3. Retsvirkningen af fri proces

Grundafgiften (den indledende skifteafgift)

Som nævnt i kapitel 13, er det udvalgets opfattelse, at den ægtefælle, der anmoder om skifterettens bistand til et ægtefælleskifte, skal betale en indledende afgift på 500 kr. (eller som nævnt i kapitel 13, afsnit 4.2.1 evt. 1.000 kr.). Afgiften skal dække det offentlige omkostninger ved det indledende vejledningsmøde i skifteretten, og afgiften bør være betalt inden dette møde.

I forhold til betalingen af denne afgift er udvalget af den opfattelse, at fri proces ikke skal medføre fritagelse fra at stille sikkerhed for den indledende retsafgift. Det er udvalgets opfattelse, at selv parter med begrænsede midler vil være i stand til at betale det pågældende beløb. Også praktiske hensyn taler herfor, da bedømmelsen af fri proces først kan foretages på det indledende møde. Afgiften bør i øvrigt også motivere til, at ægtefællerne selv forsøger at opnå en løsning, inden der tages kontakt til skifteretten.

Bobehandlingsafgift

Udvalget finder ikke, at der er belæg for at ændre gældende ret, hvorefter

fri proces ikke medfører fritagelse fra i sidste ende at betale bobehandlingsafgiften, men alene fritages fra at stille sikkerhed, indtil boopgørelsen er afsluttet.

Udvalget er desuden af den opfattelse, at en ægtefælle fortsat bør kunne meddeles fritagelse for sikkerhedsstillelse for den bobehandlingsafgift på yderligere 2.000 kr., som skal betales ved henvisning til behandling hos en bobehandler. Baggrunden herfor er, at en sådan straksudgift for nogle ægtefæller – der f.eks. har forladt den fælles bopæl med kun nogle personlige ejendele – kan være en hindring for bistand til gennemførelse af fællesbodelingen, herunder at en part anmoder skifteretten om at henvise sagen til en bobehandler.

Den yderligere afgift på 6.500 kr., som afhængig af fællesboets størrelse skal betales ved boets afslutning, skal der heller ikke stilles sikkerhed for.

Bobehandlerens salær

I relation til bobehandlerens salær er udvalget af den opfattelse, at heller ikke denne omkostning i sig selv bør udgøre en hindring for, at en part anmoder skifteretten om at henvise sagen til en bobehandler. Det bør derfor i det mindste kunne gives fri proces til, at ægtefællen fritages for at stille sikkerhed for bobehandlerens salær.

Udvalget har endvidere vurderet, om fri proces bør medføre, at en ægtefælle helt fritages for at betale sin del af betalingen til bobehandleren. Efter den gældende ordning medfører fri proces for en ægtefælle til skiftebehandling oftest, at der beskikkes en advokat for pågældende, og at advokatens salær betales af statskassen. Efter den model, udvalget foreslår, vil det kun være undtagelsesvis, at en ægtefælle får beskikket advokat under sagens behandling ved bobehandler. Udvalget foreslår derfor, at den fri proces som udgangspunkt bør medføre, at den pågældende får dækket sin egen andel af udgifterne til bobehandler. Dette vil alt andet lige sikre, at ægtefæller, der opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces, ikke får øgede udækkede udgifter til skiftet.

Udvalget har som tidligere nævnt ikke lavet økonomiske beregninger af udvalgets forslag, da konsekvenserne i væsentligt omfang vil afhænge af, hvor mange der vil benytte den fremtidige ordning. Udvalget kan dog konstatere, at ca. 94 % af ægtefællerne i dag ikke betaler nogen afgifter eller kun en afgift på 400 kr. Det er således ganske begrænsede indtæg-

ter, som det offentlige oppebærer i forbindelse med den offentlige ægtefælleskiftebehandling.

Udvalget har i stedet foretaget en bedømmelse af konsekvenserne for det enkelte par. Bedømmelsen er foretaget ud fra oplysningerne i udvalgets spørgeskemaundersøgelse, jf. kapitel 4, og ud fra udvalgets generelle erfaring.

Ca. 14 % af ægtefællerne får beskikket en advokat efter fri procesordningen. Udgifterne hertil afholdes som udgangspunkt af det offentlige. Hvis fri proces for en ægtefælle alene medfører fritagelse fra sikkerhedsstillelse og ingen form for fritagelse for betaling, vil denne ægtefælle opleve en forringelse af ordningen. Vedkommende skal nemlig betale minimum 2.500 kr. i afgifter og får som udgangspunkt ikke beskikket egen advokat. Ægtefællen vil således både skulle betale højere afgifter og ikke få offentlig hjælp til den juridiske bistand i forbindelse med delingen.

De få ægtefæller, der i dag gennemgår et fuldt offentligt skifte, vil opleve en forbedring i kraft af udvalgets forslag, da de fritages for pligten til at betale de høje skifteafgifter og medhjælperens salær, når der er midler hertil i boet. Denne gruppe udgør imidlertid en meget lille andel af det samlede antal ægtepar, der søger offentlig bistand til skifte. Hertil kommer, at det kan forekomme urimeligt, at en økonomisk svag ægtefælle risikerer at skulle anvende alle sine midler til at få offentlig bistand til delingen.

Tilsagnet om fri proces bør som udgangspunkt begrænses til et bestemt antal timer. Et kompliceret bo bør formentlig kunne klares ved sammenlagt 40 timers behandling hos bobehandleren. Et forholdsvis ukompliceret bo af en vis størrelse bør f.eks. kunne klares ved 20 timers behandling hos bobehandleren. Heraf vil den ægtefælle, der har fri proces, normalt skulle betale halvdelen eller 10 timer. Den fri proces vil i et sådant tilfælde kunne begrænses til 10 timer. Ukomplicerede mindre boer vil ofte kunne klares på 10 timer, og tilsagnet vil kunne begrænses til halvdelen heraf. Insolvente boer, hvor der blot er behov for at konstatere, at der ikke er noget at dele, vil kunne klares på måske 5 timer osv. Timeforbruget vil kunne forlænges af skifteretten, f.eks. hvis modparten forhaler sagen.

Ved valget mellem disse forskellige takster kan der tages hensyn til, om der er mulighed for regres. Hvis begge ægtefæller har fri proces, kan der

være et øget incitament til at være opmærksom på, at det offentlige tilbud står i rimeligt forhold til de involverede værdier. Kommer bobehandleren med en velbegrundet anmodning om at få forøget timeantallet, bør dette kunne imødekommes.

Skønner bobehandleren derimod, at der ikke er grundlag for et øget timeforbrug finansieret ved fri proces, må bobehandleren afslutte sit arbejde med det størst mulige udbytte for ægtefællerne, jf. § 30 i udvalgets lovudkast. Efter gældende ret kan bobehandleren ikke foreslå egenbetaling fra den ægtefælle, der har fri proces. Ønsker ægtefællerne arbejdet færdiggjort med hjælp fra bobehandlerens side, må ægtefællerne fraskrive sig fri proces og selv betale det beløb, som det offentlige skulle betale i henhold til tilsagnet herom.

Der er i øvrigt ikke noget til hinder for, at den ægtefælle, der ikke har fri proces, kan betale for yderligere bistand.

Udvalget anbefaler på den baggrund, at virkningerne af den fri proces normalt skal være, at ægtefællen fritages for at betale sin andel af bobehandlerens salær, og at fri proces kan begrænses til et antal timer, som eventuelt kan udvides. Den fri proces bør således angå et rimeligt tidsforbrug – set i lyset af de involverede værdier – til at få udfærdiget et bodelingsforslag.

Begrænsningen i timetallet skal ses i lyset af udvalgets ønske om, at begge ægtefæller skal bidrage konstruktivt under bobehandlingen og i hvert fald som minimum ikke skal kunne drage fordel af eller kunne påføre modparten skade ved at træne sagen. Særligt i forhold til sager, hvor kun den ene part har fri proces, er det vigtigt – både af hensyn til modparten og for statskassen – at skabe et incitament for vedkommende til at medvirke til deling af boet. I sager, hvor begge parter har fri proces, er det naturligvis tilsvarende vigtigt at skabe et incitament for begge til at medvirke til bodelingen.

Den fri proces bør også medføre fritagelse for at stille sikkerhed for den andel af bobehandlerens salær, der endeligt skal betales af den anden ægtefælle.

Sagkyndige vurderinger mv.

Efter udvalgets opfattelse bør fri proces som udgangspunkt alene medfø-

re, at den pågældende ægtefælle fritages for sikkerhedsstillelse for vurderingsomkostninger samt translatør- og revisionsudgifter mv., uanset at disse omkostninger har været nødvendige for at skifte korrekt. For dette resultat taler navnlig, at der ikke bør være incitament til, at ægtefæller, der i øvrigt ville kunne skifte privat, indbringer sagen for skifteretten alene for at få disse omkostninger betalt. Vurderingsomkostningerne under et fællesboskifte kan i praksis være ganske omfattende, og der vil ofte være et behov for, at større aktiver i fællesboet vurderes.

Advokatbeskikkelse

Det er som nævnt udvalgets opfattelse, at ordningen, hvorefter boet skal behandles af en autoriseret bobehandler, bør indebære, at der som hovedregel ikke skal beskikkes en advokat for ægtefællerne. Der kan dog være tilfælde, hvor særlige grunde taler for, at der beskikkes en advokat. Der henvises i den forbindelse til betænkningens kapitel 7, afsnit 5.6, og lovudkastets § 23 med bemærkninger.

Beskikkes en advokat, må der samtidig tages stilling til, om der skal gives fri proces. Er dette tilfældet, kan der være anledning for skifteretten til at begrænse antallet af timer ud fra de hensyn, der er angivet vedrørende begrænsning af timeforbruget hos bobehandleren.

Retsafgift ved enkeltsager og ved indsigelser mod boopgørelsen

Som det fremgår af kapitel 9, er det udvalgets opfattelse, at enkeltsager i forbindelse med ægtefælleskiftet og sager, der rejses på baggrund af indsigelser mod boopgørelsen, skal behandles efter de almindelige civilprocessuelle regler og afgiftsbelægges på samme måde som civile sager.

Udvalget finder på denne baggrund, at hver af ægtefællerne bør kunne opnå afgiftsfritagelse efter de almindelige regler.

Omkostninger ved enkeltsager og ved indsigelse mod boopgørelsen

Udvalget finder, at fri proces i forbindelse med retssager om enkeltspørgsmål også bør omfatte betaling af egen advokat og sagsomkostninger til den anden ægtefælle. Dette svarer til de almindelige regler om fri proces ved civile søgsmål.

4.4. Kompetencen til at meddele fri proces i ægtefælleskifter

Udvalget har ikke anset det som sin opgave at gentage den meget principielle diskussion om, hvorvidt domstolene eller en forvaltningsmyndighed bør være kompetent til at behandle spørgsmålet om fri proces i skiftesager. Udvalget har derimod lagt sig i kølvandet af de overvejelser, som Retsplejeudvalget foretog i betænkning 1436/2004, som er refereret ovenfor i afsnit 2.1.

Udvalget har på den baggrund taget udgangspunkt i, at skifteretten bør have kompetencen til at bevilge fri proces i de situationer, hvor der ikke skal foretages en egentlig vurdering af, om ansøger har udsigt til at få medhold i sagen. De spørgsmål, hvor det er nødvendigt, at der foretages en nærmere vurdering af ægtefællens udsigt til at få medhold i sagen, og om ægtefællen har rimelig grund til at føre proces, bør derimod fortsat behandles af Civilstyrelsen.

Grundafgiften (den indledende skifteafgift)

Som ovenfor nævnt finder udvalget ikke, at der skal kunne gives fri proces til den indledende skifteafgift.

Alle øvrige omkostninger

Som det fremgår ovenfor, anbefaler udvalget, at der for så vidt angår fritagelse for sikkerhedsstillelse for bobehandlingsafgift og vurderingsomkostninger samt betaling af egen andel af bobehandlersalær og udgift til egen advokat alene skal foretages en vurdering af, om den pågældende opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces. Det er derfor ubetænkeligt at lade skifteretten foretage beslutningen, om fri proces skal meddeles eller ej. Det svarer til, at det i ægteskabssager er de almindelige domstole, der meddeler fri proces. Også efter det gældende system har skifteretten en betydelig indflydelse på, om fri proces bør meddeles. Spørgsmålet bør mest praktisk drøftes på det første møde i skifteretten.

Udvalget finder derfor, at kompetencen bør overlades til skifteretten. Afgørelsen bør træffes efter de regler, der i øvrigt gælder i retsplejeloven i tilfælde, hvor der ikke skal foretages en bedømmelse af udsigten til, at ansøgeren vil få medhold. Efter disse bestemmelser, der er beskrevet ovenfor under afsnit 2.2 og 2.3, kan fri proces ikke gives, hvis det er åbenbart, at ansøgeren ikke vil få medhold. Denne betingelse bør også

gælde i skiftesager.

Retsafgift ved enkeltsager og ved indsigelser mod boopgørelsen

Anderledes forholder det sig med de tilfælde, hvor en ægtefælle indbringer et enkeltspørgsmål til afgørelse i skifteretten eller gør indsigelser mod boopgørelsen. Efter den model, der er foreslået i kapitel 9, kan sådanne enkeltspørgsmål indbringes både af privatskiftende ægtefæller og af en ægtefælle i forbindelse med en behandling af fællesboet i skifteretten og ved en bobehandler. Det fremgår også, at enkeltspørgsmål efter udvalgets opfattelse processuelt i videst muligt omfang skal behandles efter de almindelige retsplejeregler, der gælder for behandling af civile sager, herunder med indgivelse af processkrifter og formulering af påstande.

I forhold til fri proces vil det efter udvalgets opfattelse derfor også være naturligt, at sådanne sager behandles efter retsplejelovens almindelige regler om fri proces i civile sager. Der vil i sådanne sager – på linje med andre civile sager – skulle foretages en vurdering af, om vedkommende har udsigt til at få medhold i sin påstand. Kompetencen til at give fri proces bør derfor ikke henlægges til skifteretten, og derfor bør der efter udvalgets opfattelse meddeles fri proces i det administrative system (af Civilstyrelsen med rekurs til Procesbevillingsnævnet) efter retsplejelovens almindelige regler.

Omkostninger i enkeltsager og ved indsigelse mod boopgørelsen

På samme måder finder udvalget, at fri proces til egen advokat og til sagsomkostninger til modparten i enkeltsager og ved sager om indsigelse mod boopgørelsen bør behandles i det administrative system (af Civilstyrelsen med rekurs til Procesbevillingsnævnet). Det foreslås således, at de almindelige regler i retsplejeloven skal finde anvendelse.

5. Delkonklusion

Udvalget fremkommer i kapitlet med en række forslag til, hvordan strukturen for fri proces i ægtefælleskifter fremover kan opbygges.

Udvalget har set på spørgsmålet om fri proces til den grundlæggende afgift, den variable bobehandlingsafgift, bobehandlerens salær, sagkyndige

vurderinger mv., advokatbeskikkelse, retsafgift ved enkeltsager og ved indsigelser mod boopgørelsen og omkostninger i enkeltsager og ved indsigelse mod boopgørelsen.

Det er udvalgets opfattelse, at det bør være økonomiske kriterier, som afgør, om en ægtefælle skal kunne få fri proces til skifteafgifterne og boomkostningerne. Udvalget finder i øvrigt, at der som i dag bør være en vurdering af ansøgerens udsigt til medhold i forbindelse med omkostningerne ved sager om indsigelser mod boopgørelsen og for omkostninger i enkeltsager.

For så vidt angår retsvirkningerne af fri proces finder udvalget, at virkningerne af den fri proces normalt bør være, at ægtefællen fritages for at betale sin andel af bobehandlerens salær, men at fri proces kan begrænses til et antal timer, som eventuelt kan udvides. Fri proces bør også medføre fritagelse for at stille sikkerhed for den andel af bobehandlerens salær, der endeligt skal betales af den anden ægtefælle. For så vidt angår fri proces til omkostninger ved enkeltsager mv., foreslår udvalget de gældende principper videreført.

Hvad angår kompetencen til at meddele fri proces, har udvalget taget udgangspunkt i, at skifteretten bør have kompetencen til at bevilge fri proces i de situationer, hvor der ikke skal foretages en egentlig vurdering af, om ansøger har udsigt til at få medhold i sagen. De spørgsmål, som forudsætter en vurdering af ægtefællens udsigt til at få medhold i sagen, og om ægtefællen har rimelig grund til at føre proces, bør derimod fortsat behandles af Civilstyrelsen. Udvalget finder således, at spørgsmålet om fritagelse fra sikkerhedsstillelse for bobehandlingsafgift og vurderingsomkostninger samt betaling af egen andel af bobehandlerens salær og udgift til egen advokat bør ligge hos skifteretten.

For så vidt angår afgørelser om fri proces til retsafgiften og omkostningerne i enkeltsager og ved indsigelse mod boopgørelsen finder udvalget, at disse fortsat bør træffes af Civilstyrelsen.

Kapitel 15. Overgangsregler

I forbindelse med ikrafttræden af den nye ægtefælleskiftelov vil der være behov for regler, der regulerer, hvilke tilfælde den nye lov skal finde anvendelse på.

Langt hovedparten af de regler, som udvalget foreslår ændret, er rene processuelle regler, som har til hensigt at gøre skifteprocessen mere smidig for ægtefællerne. Det vil derfor som altovervejende udgangspunkt være uproblematisk, at de nye regler kommer til at gælde alle ægtefælleskifter, hvor der indgives anmodning om skifte til skifteretten efter lovens ikrafttræden.

Udvalget foreslår dog som nævnt i kapitel 11, at der fastsættes et nyt tidspunkt for formuefællesskabets ophør (ophørsdagen) i forbindelse med skilsmisse, separation og bosondring. Hvor formuefællesskabet efter de gældende regler ophører samtidig med, at ægteskabet formelt ophører ved bevilling eller dom, foreslås ophørsdagen rykket frem til det tidspunkt, hvor statsforvaltningen modtager anmodningen om separation eller skilsmisse.

Fremrykkelsen af ophørsdagen betyder, at aktiver, der er erhvervet i perioden fra statsforvaltningens modtagelse af anmodningen om separation eller skilsmisse til ægteskabets formelle ophør, ikke længere skal deles mellem ægtefællerne. Hvis de nye regler finder anvendelse på alle skifter, der bliver indledt efter lovens ikrafttrædelse, vil der derfor i en periode have bebyrdende tilbagevirkende kraft over for en af ægtefællerne.

Følgende eksempel belyser problemstillingen:

Et ægtepar, der i ægteskabet har fælleseje, indgiver anmodning om separation til statsforvaltningen den 1. juni 2011. Den 30. juni 2011 dør den ene ægtefælles far, som efterlader sig en større formue. Statsforvaltningen bevilger separation i sagen den 1. august 2011. Skiftet påbegyndes den 1. september 2011.

Efter de regler, der gælder på tidspunktet for arvefaldet, skal arven deles mellem ægtefællerne, da arven falder før ophørsdagen. Efter de foreslåede regler vil arven derimod ikke indgå i fælles-

boet. Den skal derfor ikke deles mellem ægtefællerne.

Hvis loven træder i kraft den 1. juli 2011, afhænger ægtefællernes retsstilling derfor af, om de foreslåede regler skal finde anvendelse på forholdet eller ej.

Udvalget er som nævnt ovenfor af den opfattelse, at udgangspunktet bør være, at loven finder anvendelse på alle skifter, hvor der er indgivet anmodning om skifte til skifteretten efter lovens ikrafttrædelse.

Udvalget finder imidlertid, at det vil være uheldigt, hvis der indføres regler, som vil have bebyrdende tilbagevirkende kraft over for den ene af ægtefællerne. På denne baggrund finder udvalget, at der bør indføres en overgangsbestemmelse, der sikrer, at lovens regler om fremrykket ophørstidspunkt ikke finder anvendelse, når der er indgivet anmodning om separation eller skilsmisse før lovens ikrafttræden. Ved at lade det være afgørende, hvornår der er indgivet anmodning (i stedet for f.eks. tidspunktet for, hvornår der er meddelt separation eller skilsmisse), vil det samtidig undgås, at statsforvaltningens sagsbehandlingstid får betydning for, hvilke aktiver der skal indgå i bodelingen.

Udvalget anbefaler på denne baggrund, at de foreslåede regler om fremrykket ophørsdag alene skal finde anvendelse på de skifter, hvor anmodningen om separation eller skilsmisse er indgivet efter dette tidspunkt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 81, stk. 1 og 2, og bemærkningerne hertil.

Udkast til lov om ægtefælleskifte mv.

Kapitel 1

Skifterettens kompetence

Saglig kompetence

§ 1. Skifteretten behandler sager om

- 1) deling af ægtefællers fællesbo, uanset om bodelene er negative,
- 2) opløsning af ægtefællers sameje om flere særejeaktiver,
- 3) opløsning af ugifte samlevendes sameje om flere aktiver i forbindelse med samlivets ophør, og
- 4) opløsning af andre boer, herunder interessentskabsboer eller lignende, der ikke behandles efter konkursreglerne.

Stk. 2. Sager som nævnt i stk. 1 kan angå dele af boet (partielt skifte).

§ 2. Skifteretten behandler sager om enkelttvister, der opstår under privat deling af ægtefællers fællesbo eller under skifterettens behandling af boer efter § 1, herunder om

- 1) fordelingen af aktiver,
- 2) vederlagskrav,
- 3) pensionskompensationskrav,
- 4) omfanget af særejer og rettigheder omfattet af lov om ægteskabets retsvirkninger § 15, stk. 2,
- 5) i hvilket omfang gæld kan tages i betragtning, og
- 6) den indbyrdes fordeling af fælles gæld.

Stk. 2. Skifteretten behandler tillige sager mellem ægtefæller om

- 1) krav efter ægteskabslovens § 56,
- 2) tilsidesættelse, ændring eller fortolkning af ægtefællers bodelingsaftaler,
- 3) ægtepagters og særejebestemmelers gyldighed, og
- 4) afgrænsning af særejer.

§ 3. Omfatter ægtefællers aftaler, jf. § 2, stk. 2, nr. 2, også andet end bodelingen, kan skifteretten henvise sagen til de almindelige domstole.

§ 4. Loven gælder ikke for skifte af dødsboer og skifte af en længstlevende ægtefælles del af fællesboet, herunder skifte af uskiftet bo, mens denne lever.

Stedlig kompetence

§ 5. Anmodning om skifte efter § 1 indgives til skifteretten på det sted, hvor begge ægtefæller har bopæl.

Stk. 2. Har ægtefællerne ikke bopæl i samme retskreds, indgives anmodningen til skifteretten på det sted, hvor de sidst har haft fælles bopæl, hvis en af ægtefællerne fortsat har bopæl i denne retskreds.

Stk. 3. Har ingen af ægtefællerne bopæl i den retskreds, hvor de sidst havde fælles bopæl, indgives anmodningen til skifteretten på det sted, hvor den, anmodningen er rettet mod, har bopæl. Det samme gælder, hvis ægtefællerne aldrig har haft bopæl i samme retskreds.

Stk. 4. Har kun en af ægtefællerne bopæl i Danmark, indgives anmodningen til skifteretten på det sted, hvor denne ægtefælle har bopæl.

§ 6. Ægtefællerne kan aftale, ved hvilken skifteret boet skal behandles.

§ 7. Skifteretten i den retskreds, som skal behandle boet, kan efter anmodning fra en af ægtefællerne henvise boet til behandling i en anden retskreds, hvis dette findes væsentligt mere hensigtsmæssigt.

International kompetence

§ 8. Hvis ingen skifteret kan tage boet under behandling efter reglerne i § 5, og har mindst en af ægtefællerne tilknytning til Danmark, kan justitsministeren efter anmodning fra en af dem bestemme, at skiftet skal finde sted her i landet. Justitsministeren bestemmer i så fald også, hvilken skifteret der skal foretage skiftet. § 6 finder tilsvarende anvendelse.

Kapitel 2

Møder i skifteretten om fællesboskifte

Anmodning om bistand til deling

§ 9. En ægtefælle kan anmode skifteretten om bistand til deling af et fællesbo, jf. § 1, stk. 1, nr. 1. Dette kan tidligst ske, når der er indgivet anmodning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse, afsagt bosondringsdekret eller anlagt sag om ægteskabets omstødelse.

§ 10. Anmodningen skal indeholde angivelse af ægtefællernes navne, adresser, fødselsdatoer og om muligt CPR-numre.

Stk. 2. Opfylder anmodningen ikke betingelserne i stk. 1 og § 9, kan skifteretten afvise sagen.

Indkaldelse til møde

§ 11. Skifteretten indkalder snarest muligt ægtefællerne til et vejlednings- og forligsmøde, medmindre mødet undtagelsesvis findes upåkrævet.

§ 12. Ægtefællerne skal senest 7 dage før mødet indsende oplysninger om forhold af betydning for skiftet. Det gælder bl.a. oplysninger om egne og i videst muligt omfang om ægtefællens aktiver og passiver og disses skønnede værdi samt om, hvilke spørgsmål der er uenighed om.

Stk. 2. Indsendes oplysningerne ikke eller kun i utilstrækkeligt omfang, kan skifteretten indhente de nødvendige oplysninger fra offentlige myndigheder.

Udeblivelse fra møde

§ 13. Udebliver den ægtefælle, som har anmodet om bistand, fra mødet, afviser skifteretten sagen, medmindre den anden ægtefælle er mødt og ønsker sagen fremmet.

Stk. 2. Udebliver den anden ægtefælle, finder § 72 anvendelse.

Stk. 3. Udebliver begge ægtefæller, hæver skifteretten sagen.

Indsigelser mod skifterettens kompetence

§ 14. Gøres der indsigelser mod skifterettens kompetence, herunder om at boet er delt ved aftale eller på anden måde, træffer skifteretten efter eventuel bevisførelse afgørelse herom.

Vejlednings- og forligsmødet

§ 15. Skifteretten skal på mødet afklare, om de nødvendige oplysninger om ægtefællernes aktiver og passiver foreligger, samt hvilke spørgsmål ægtefællerne er uenige om.

Stk. 2. Skifteretten vejleder i nødvendigt omfang om reglerne for delingen og bistår med at udfærdige en aftale herom, hvis det findes ubetænkeligt.

Stk. 3. Skifteretten kan undtagelsesvis afholde et eller flere yderligere møder. § 13 finder tilsvarende anvendelse.

Bevisførelse

§ 16. Er der behov for bevisførelse, kan skifteretten efter anmodning allerede under vejlednings- og forligsmødet foretage afhøring af ægtefællerne eller træffe beslutning om sagkyndig vurdering mv.

Henvisning til bobehandler

§ 17. Skifteretten henviser sagen til bobehandler, hvis en af ægtefællerne anmoder om det. I modsat fald hæver skifteretten sagen.

Stk. 2. Om betaling og sikkerhedsstillelse gælder reglerne i § 37.

Kapitel 3

Fællesboets behandling ved bobehandler

Udpegning af bobehandler

§ 18. Henvises en sag til bobehandler, udpeger skifteretten en autoriseret bobehandler til at varetage behandlingen. Ønsker ægtefællerne en bestemt autoriseret bobehandler, udpeger skifteretten i almindelighed denne.

Stk. 2. Skifteretten kan tillade, at ægtefællerne i enighed vælger en bobehandler, der ikke er autoriseret, hvis særlige grunde taler derfor.

Stk. 3. Hvis ægtefællerne under boets behandling i enighed fremsætter ønske om en anden bobehandler, og forholdene taler derfor, udpeger skifteretten en ny efter stk. 1 og 2.

Stk. 4. Bliver en udpeget bobehandler forhindret, eller opfylder denne ikke længere betingelserne for at behandle boet, udpeger skifteretten efter reglerne i stk. 1-2 en ny bobehandler. Hvis forholdene taler herfor, kan skifteretten dog bestemme, at en advokat, hvis autorisation udløber, uden at advokaten har ansøgt om ny autorisation, kan fortsætte behandlingen af et påbegyndt skifte.

Bobehandlerens opgaver

§ 19. Bobehandleren vejleder i nødvendigt omfang ægtefællerne om deres retsstilling og bistår ved praktiske spørgsmål under skiftet. Bobehandleren skal søge at opnå holdbare løsninger af ægtefællernes konflikter på en betryggende måde, hvor omkostningerne står i rimeligt forhold til boets værdier.

§ 20. Bobehandleren orienterer løbende ægtefællerne om bobehandlingens forløb og forventede afslutning.

Stk. 2. Bobehandleren indkalder ægtefællerne til møde, når der er behov herfor. Bobehandleren kan tillade, at andre deltager i mødet.

Stk. 3. Bobehandleren udfærdiger referat af møderne og af mundtlige tilkendegivelser fra ægtefællerne i øvrigt. Det skal fremgå, hvad ægtefællerne er enige og uenige om.

Stk. 4. Ved tvister skal bobehandleren opfordre til sagsanlæg efter § 2, stk. 1. Hvis sag ikke anlægges, skal bobehandleren redegøre for sin vurdering af spørgsmålet, som vil blive lagt til grund under sagens videre

behandling. Bobehandleren skal på ny opfordre til sagsanlæg, hvis en ægtefælle ikke er enig i vurderingen.

Prisoplysning mv.

§ 21. Bobehandleren skal på det første møde, og når der i øvrigt er anledning dertil, skriftligt oplyse ægtefællerne om, hvordan salæret beregnes, og om muligt den forventede størrelse heraf. Bobehandleren skal endvidere oplyse om, hvilke øvrige omkostninger der må forventes.

Oplysninger mv.

§ 22. Bobehandleren skal sikre sig, at de oplysninger, der er nødvendige for at dele fællesboet, foreligger. Hvis en ægtefælle ikke efter opfordring meddeler oplysningerne, kan bobehandleren indhente dem fra offentlige myndigheder og private, herunder forsikringselskaber og penge-, pensions- og realkreditinstitutter. Modsætter en ægtefælle sig, at oplysningerne indhentes, anmoder bobehandleren skifteretten om at træffe afgørelse. Er det nødvendigt at anvende tvangsmidler, anmoder bobehandleren skifteretten om at træffe afgørelse efter § 72.

Stk. 2. Bobehandleren kan anmode skifteretten om at pålægge en ægtefælle eller enhver anden at give møde og afgive forklaring for skifteretten, jf. § 72.

Stk. 3. Bobehandleren skal i nødvendigt omfang lade aktiver og passiver vurdere. Er en ægtefælle uenig i fremgangsmåden, anmoder bobehandleren skifteretten om at træffe afgørelse efter §§ 74-77.

Stk. 4. Bobehandleren kan antage sagkyndig bistand. Er en ægtefælle uenig heri, anmoder bobehandleren skifteretten om at træffe afgørelse.

Advokatbeskikkelse

§ 23. Skifteretten kan efter anmodning fra en ægtefælle eller efter indstilling fra bobehandleren beskikke en advokat for en ægtefælle, hvis det ikke findes forsvarligt at behandle boet, uden at den pågældende har advokatbistand. Beskikkelsen kan begrænses til en bestemt opgave eller til et bestemt antal timer.

Stk. 2. Ægtefællen skal erstatte statskassen dennes udgifter i forbindelse med beskikkelsen, medmindre ægtefællen har fri proces.

Udlæg af aktiver under skiftet

§ 24. Bobehandleren skal snarest muligt søge afklaret, om en eller begge ægtefæller ønsker et aktiv udlagt efter vurdering.

Salg af aktiver

§ 25. Ønsker ingen af ægtefællerne et aktiv udlagt, skal bobehandleren sørge for, at det afhændes på en måde, som tjener ægtefællernes interesser bedst muligt.

Stk. 2. Er en ægtefælle uenig, anmoder bobehandleren skifteretten om at træffe afgørelse.

Stk. 3. Salg ved auktion sker efter retsplejelovens regler.

Acontobetaling

§ 26. Bobehandleren kan efter anmodning fra en ægtefælle henstille, at den anden betaler et acontobeløb, hvis der er et sikkert grundlag for, at ægtefællen ved boets afslutning vil have krav på dette beløb, og der ikke er udsigt til en snarlig afslutning af bobehandlingen.

Stk. 2. Er en ægtefælle uenig, eller er der behov for tvangsfuldbyrdelse, anmoder bobehandleren skifteretten om at træffe afgørelse.

Partiel boopgørelse

§ 27. Bobehandleren kan udarbejde et udkast til en opgørelse over dele af boet, hvis der er et særligt behov og et sikkert grundlag herfor.

Stk. 2. Reglerne i §§ 28-29 og kapitel 4 finder med de fornødne lempelser tilsvarende anvendelse.

Udkast til boopgørelse

§ 28. Bobehandleren udfærdiger udkast til boopgørelse. Udkastet skal indeholde en redegørelse for alle væsentlige forhold af betydning for fællesboets deling og skiftets gennemførelse, herunder

- 1) en redegørelse for behandlingens forløb,
- 2) en opgørelse over hver ægtefælles aktiver og passiver, herunder værdiansættelsen heraf, samt eventuelle indtægter og udgifter, der knytter sig til hertil,
- 3) angivelse af eventuelle indbyrdes krav, herunder vederlags-, godtgørelses- og kompensationskrav,
- 4) en angivelse af udlæg af aktiverne og passiverne samt vilkårene herfor,
- 5) en indstilling vedrørende størrelsen af bobehandlerens salær, og
- 6) en indstilling vedrørende fordelingen af boomkostningerne, jf. § 42.

Stk. 2. Er ægtefællerne enige om spørgsmål af betydning for boopgørelsen, lægges enigheden til grund. I modsat fald lægger bobehandleren sin egen vurdering til grund.

Stk. 3. Har ægtefællerne tilkendegivet, at opgørelsen alene skal indeholde dele af fællesboet, skal dette fremgå af opgørelsen.

Forelæggelse for ægtefællerne

§ 29. Bobehandleren forelægger på betryggende måde udkastet til boopgørelse efter § 28 for skifteretten og ægtefællerne.

Stk. 2. Ægtefællerne har en frist på 4 uger efter modtagelsen til skriftligt at gøre indsigelser til skifteretten over udkastet eller til skriftligt at klage over bobehandlerens indstilling vedrørende salær og fordeling af boomkostninger.

Afbrudt skifte

§ 30. Må bobehandleren afslutte sit arbejde, før der kan udfærdiges et udkast til boopgørelse, som opfylder kravene i § 28, skal bobehandleren udfærdige et udkast, der i videst mulige omfang sætter ægtefællerne i stand til selv at færdiggøre opgørelsen.

Stk. 2. Bobehandleren underretter skifteretten om, at arbejdet er afsluttet uden udfærdigelse af boopgørelse, samt indstiller størrelsen af sit salær og fordelingen af boomkostninger.

Stk. 3. Ægtefællerne har en frist på 4 uger fra modtagelsen af udkastet efter stk. 1 til at klage til skifteretten. § 32 finder tilsvarende anvendelse.

Kapitel 4

Skifterettens behandling af boopgørelser

Indsigelse mod udkastet

§ 31. Modtager skifteretten indsigelse mod udkastet, meddeler skifteretten ægtefællerne, at der senest 4 uger efter modtagelsen af meddelelsen må anlægges sag efter kapitel 10.

Stk. 2. Anlægges der ikke sag inden fristens udløb, kan skifteretten rette fejl, som indsigelsen giver anledning til, hvis der ikke er berettiget tvivl om retstilstanden, eller anmode bobehandler herom.

Stk. 3. Skifteretten kan undtagelsesvis behandle en indsigelse efter § 30, stk. 2, der er modtaget efter fristens udløb, men inden stadfæstelsen af boopgørelsen.

Klage over salær og boomkostninger

§ 32. Klages der over bobehandlerens salær, træffer skifteretten afgørelse, jf. § 40.

Stk. 2. Klages der over fordelingen af boomkostningerne, træffer skifteretten afgørelse, jf. § 42.

Skifterettens ændring af bobehandlerens salær

§ 33. Skifteretten kan af egen drift ændre bobehandlerens salær, hvis salæret findes åbenbart urimeligt.

Udsættelse og partiel stadfæstelse

§ 34. Skifteretten udsætter sin stillingtagen til bobehandlerens udkast til boopgørelse, hvis der verserer sag om enkeltspørgsmål efter kapitel 10.

Stk. 2. Skifteretten stadfæster de dele af boopgørelsen, der ikke er gjort indsigelse mod, hvis dette findes ubetænkeligt. Skifteretten kan fastsætte vilkår om sikkerhedsstillelse mv. for den anden ægtefælles mulige krav efter en endelig boopgørelse.

Skifterettens rettelser i udkastet

§ 35. Når der foreligger en endelig afgørelse vedrørende de rejste indsigelser og klager, foretager skifteretten om nødvendigt rettelser af udkastet til boopgørelsen eller anmoder bobehandleren om at genoptage behandlingen.

Stadfæstelse

§ 36. Skifteretten afslutter behandlingen af sagen ved at stadfæste boopgørelsen. En stadfæstet boopgørelse kan tvangsfuldbyrdes efter retsplejelovens regler.

Kapitel 5

Omkostninger

Sikkerhed for boomkostningerne

§ 37. Den, der har anmodet om henvisning til bobehandler, skal efter skifterettens bestemmelse stille sikkerhed for omkostningerne ved boets behandling.

Stk. 2. Skifteretten kan helt eller delvist fritage for sikkerhedsstillelse, hvis ægtefællen ikke kan betale eller stille sikkerheden. Det er en betingelse herfor, at det skønnes, at den pågældende vil få et boslødskrav, der er tilstrækkeligt til at dække udgifterne.

Stk. 3. Stilles den krævede sikkerhed ikke, afviser skifteretten sagen.

Forhøjelse af sikkerhedsstillelsen

§ 38. Bobehandleren skal underrette skifteretten, hvis der opstår behov for at forhøje sikkerhedsstillelsen, jf. § 37.

Sikkerhed for sagsbehandlingsskridt

§ 39. Hver ægtefælle skal foreløbigt betale eller stille sikkerhed for de sagsbehandlingsskridt, som denne anmoder om.

Bobehandlerens salær

§ 40. En bobehandler må ikke kræve højere salær for sit arbejde, end hvad der kan anses for rimeligt.

Acontosalær

§ 41. Acontosalær til bobehandleren kan udbetales med skifterettens godkendelse, hvis særlige grunde, herunder boets beskaffenhed eller behandlingstid, taler herfor.

Fordeling af boomkostninger

§ 42. Boomkostninger, herunder bobehandlerens salær, deles ligeligt mellem ægtefællerne. Har en ægtefælle på uforsvarlig måde givet anledning til en større del af udgifterne, pålægger skifteretten denne en større del af omkostningerne, således at modparten friholdes.

Advokatomkostninger

§ 43. Skifteretten kan efter anmodning pålægge en ægtefælle at erstatte den andens udgifter til advokat, hvis ganske særlige grunde taler derfor.

Hæftelse

§ 44. En ægtefælle hæfter subsidiært for statskassens krav mod den anden ægtefælle for omkostninger i forbindelse med skiftet.

Stk. 2. Ægtefællen kan modregne det beløb, som den subsidiære hæftelse indebærer, i den andens lod i boet.

Kapitel 6

Regler om bobehandlere

Autorisation og virksomhed som bobehandler

§ 45. Justitsministeren autoriserer for hver retskreds et passende antal advokater til som bobehandlere at forestå behandlingen af ægtefælleskifter mv.

Stk. 2. Justitsministeren kan fastsætte regler for bobehandleres autorisation, om deres virksomhed, herunder om salær, og om skifterettens tilsyn. Der kan fastsættes bødestraf.

Inhabilitet

§ 46. Ingen må handle som bobehandler, hvis den pågældende er nærstående til en af ægtefællerne eller afhængig af denne, eller hvis der som følge af den pågældendes interesse i sagens udfald eller af andre grunde er tvivl om den pågældendes upartiskhed.

Stk. 2. En bobehandler må ikke erhverve nogen del af boets aktiver. Det samme gælder nærstående til bobehandleren eller ansatte i dennes virksomheder.

Tilsyn med bobehandleren

§ 47. Skifteretten kan anmode bobehandleren om at orientere om bobehandlingens forløb. Gør forholdene det nødvendigt, kan skifteretten pålægge bobehandleren at indgive indberetninger om forløbet og at foretage, hvad der findes nødvendigt.

Stk. 2. Har bobehandleren ikke afsluttet sit arbejde et år efter sagens modtagelse, skal denne afgive en indberetning til skifteretten, herunder om hvornår sagen forventes afsluttet.

Tilbagekaldelse af udpegning

§ 48. Hvis bobehandlerens varetagelse af sine opgaver findes uforsvarlig, tilbagekalder skifteretten udpegningen og udpeger en ny.

Klage over bobehandlere

§ 49. Klage over en bobehandlers behandling af boet, herunder over at denne ikke fremmer behandlingen tilstrækkeligt, indgives skriftligt til skifteretten, der træffer afgørelse herom.

Kapitel 7

Regler for fællesbodelingen

Grundlaget for opgørelsen

§ 50. Grundlaget for opgørelsen af fællesboet er de aktiver og passiver, der hører til bodelene på ophørsdagen.

Formuefællesskabets ophør (ophørsdagen)

§ 51. Ved separation og skilsmisse ophører formuefællesskabet ved udgangen af det døgn, hvor anmodningen herom er modtaget i statsforvaltningen (ophørsdagen).

Stk. 2. Tilbagekaldes anmodningen om separation eller skilsmisse, gælder ophørsdagen efter stk. 1 fortsat, hvis den anden ægtefælle anmoder om separation eller skilsmisse. Anmodningen skal være modtaget i statsforvaltningen senest 4 uger efter, at statsforvaltningen har underrettet ægtefællen om tilbagekaldelsen.

Stk. 3. Ægtefællerne kan i forbindelse med separation eller skilsmisse aftale, at formuefællesskabet skal anses for ophørt på et andet tidspunkt.

Stk. 4. Ved bosondring ophører formuefællesskabet ved udgangen af det døgn, anmodningen er indgivet til skifteretten.

Stk. 5. Omstødes et ægteskab, ophører formuefællesskabet ved udgangen af det døgn, hvor der er anlagt sag om omstødelse.

Stk. 6. Hvis ganske særlige praktiske forhold gør sig gældende, kan skifteretten efter indstilling fra bobehandleren bestemme, at formuefællesskabet skal anses for ophørt på et andet tidspunkt end det, der følger af stk. 1 – 2 og 4 - 5.

Tidspunktet for værdiansættelsen

§ 52. Aktiver og passiver indgår i bodelingen med værdien på udlægstidspunktet eller ved skiftets afslutning, hvis de ikke er udlagt forinden.

Opgørelsen af fællesboet

§ 53. Hver ægtefælles bodel opgøres særskilt. Har en ægtefælle tillige særeje, inddrages dette under skiftet i det omfang, det er nødvendigt til at fyldestgøre vederlagskrav efter lov om ægteskabets retsvirkninger § 23.

Stk. 2. Ved opgørelsen af bodelene medregnes ikke krav efter lov om ægteskabs indgåelse og opløsning §§ 26 og 56 samt lov om ægteskabets retsvirkninger §§ 16 d og 16 e. Krav på forfaldne underholdsbidrag medregnes ikke som aktiv i den berettigede ægtefælles bodel.

Rådighed under skiftet

§ 54. Ægtefællerne beholder rådigheden over deres bodele under skiftet.

Stk. 2. Skifteretten kan fratage en ægtefælle rådigheden over aktiver, der helt eller delvist er fælleseje, hvis der er nærliggende risiko for, at ægtefællen på utilbørlig måde vil handle til skade for den anden ægtefælle.

Stk. 3. Fratager skifteretten en ægtefælle rådigheden, beslutter skifteretten, hvordan aktiverne skal behandles under rådighedsfratagelsen.

Stk. 4. Skifteretten sørger for, at rådighedsfratagelse tinglyses.

Gæld

§ 55. Et skifte indskrænker ikke kreditorernes adgang til at forfølge deres ret på samme måde, som hvis intet skifte fandt sted.

§ 56. Er der gæld, som begge ægtefæller hæfter for, kan hver af dem forlange, at den anden betaler den del af gælden, som denne endeligt skal bære, eller at der stilles sikkerhed for betalingen.

§ 57. Har en ægtefælle et krav som omhandlet i § 53, stk. 2, mod den anden ægtefælle, kan ægtefællen under skiftet forlange det dækket af den anden ægtefælles lod i boet.

Ligedeling

§ 58. Udviser opgørelsen efter § 53 af en ægtefælles bodel overskud, deles dette ligeligt mellem ægtefællerne, medmindre andet følger af denne lov eller af ægteskabslovgivningens regler.

Stk. 2. En ægtefælle bliver ikke ved at modtage udlæg for sin lod i den anden ægtefælles bodel ansvarlig for dennes gæld. Om ægtefællen har pligt til at tilbagegive det modtagne til kreditorernes fyldestgørelse, afgøres efter konkurslovens regler.

Genstande til personligt brug

§ 59. Hver af ægtefællerne har ret til forlods at udtage genstande, som udelukkende tjener til dennes personlige brug, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold.

Stk. 2. Genstande, der er erhvervet til børnenes brug, kan udtages forlods af den ægtefælle, hos hvem børnene har bopæl.

Omstødelse af ægteskab

§ 60. Ved skifte i anledning af ægteskabs omstødelse udtager hver ægtefælle forlods så meget af fællesboet, som svarer til, hvad denne har indbragt i boet ved ægteskabets indgåelse eller gennem senere erhvervelse ved arv eller gave, eller hvad denne har overført til fællesboet fra eget særeje. Strækker den fælles formue ikke til, sker der forholdsvis afkorting.

Kortvarigt ægteskab

§ 61. Har en ægtefælle indbragt den væsentligste del af fællesboet på den måde, der fremgår af § 60, og vil en lighed være åbenbart urimelig, navnlig fordi ægteskabet har været kortvarigt og uden økonomisk fællesskab af betydning, kan det ved skifte i anledning af separation, skilsmisse eller bosondring efter anmodning bestemmes, at boets deling skal finde sted således, at § 60 anvendes i det omfang, dette findes begrundet.

Bohave mv.

§ 62. Kan en ægtefælle ikke inden for den del af boet, som tilfalder denne, udtage bohavet og andet løsøre, der er nødvendigt til opretholdelse af hjemmet, og har den pågældende ikke udsigt til på anden måde at kunne skaffe det fornødne, kan det efter anmodning bestemmes, at en større del af boet skal tilfalde denne.

Udlæg af ejendele efter vurdering

§ 63. Ved bodelingen er hver af ægtefællerne berettiget til at kræve boets ejendele udlagt efter vurdering.

Stk. 2. Kræver ægtefællerne udlagt samme ejendel, skal den ægtefælle, til hvis bodel den hører, have fortrinsret. Der gælder dog herfra følgende undtagelser:

- 1) Fast ejendom, der udelukkende eller hovedsagelig er beregnet til familiens bolig, kan udlægges til den anden ægtefælle, hvis boligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne ægtefælle af hensyn til at opretholde hjemmet.
- 2) Fast ejendom, der har tjent til sommerbolig for familien, kan udlægges til den anden ægtefælle, hvis sommerboligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne.
- 3) Erhvervsvirksomhed kan udlægges til den anden ægtefælle, hvis virksomheden udelukkende eller dog i det væsentlige er blevet drevet af denne.
- 4) Arbejdsredskaber og andet erhvervsløsøre kan udlægges til den anden ægtefælle i det omfang, dette skønnes rimeligt af hensyn til fortsættelsen af erhvervet.

- 5) Bohave og andet løvsøre, der har hørt til det fælles hjem, kan udlægges til den anden ægtefælle i det omfang, dette skønnes rimeligt af hensyn til at opretholde hjemmet, eller i øvrigt fordi genstandene særligt har tjent den pågældende ægtefælles behov.

Stk. 3. Finder udlæg ikke sted efter stk. 1 og 2, afhændes ejendelene, jf. § 25.

Udlæg ud over boslodden

§ 64. Udlæg af aktiver kan ske, selv om værdien overstiger ægtefællens boslod. Det overskydende beløb skal betales kontant til den anden ægtefælle. Skifteretten kan i særlige tilfælde tillade afdragsvis betaling og kan fastsætte vilkårene herfor.

Kapitel 8

Bistand under privat skifte

§ 65. En ægtefælle kan under et privat skifte af et fællesbo anmode om skifterettens bistand til sagens oplysning, herunder ved

- 1) at pålægge modparten og enhver anden at give møde og afgive forklaring for skifteretten og fremlægge dokumenter, jf. § 72, og
- 2) at udmelde en sagkyndig til at foretage vurdering, jf. §§ 74-77.

Stk. 2. Skifteretten kan afvise en anmodning efter stk. 1, nr. 1, hvis bistanden har et sådant omfang eller karakter, at boet bør behandles under et skifte efter § 1.

Kapitel 9

Sameje- og interessentskabsboer

§ 66. Boer, som omhandlet i § 1, stk. 1, nr. 2 - 4, behandles efter reglerne i kapitel 2 - 6. §§ 5-8 finder tilsvarende anvendelse på disse boer. Bestemmelsen i § 44 om subsidiær hæftelse finder dog ikke anvendelse.

§ 67. § 5 gælder ikke for sammenslutninger omfattet af retsplejelovens § 238.

Kapitel 10

Enkelttvister

§ 68. Enkelttvister om skiftespørgsmål, jf. § 2, behandles efter retsplejelovens regler om borgerlige sager med de ændringer, der følger af denne lov.

Stk. 2. Enkelttvister, der opstår under skifterettens behandling af et bo, anlægges ved den skifteret, der behandler boet.

§ 69. Enkelttvister mellem ægtefæller kan tidligst behandles, når der er indgivet anmodning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse, når der er afsagt bosondringsdekret, eller når der er anlagt sag om ægteskabets omstødelse.

§ 70. Skifteretten kan afvise at behandle en sag, hvis den efter sit omfang og karakter bør behandles under et skifte efter § 1.

Kapitel 11

Fælles sagsbehandlingsregler

Offentlighed

§ 71. Møder i skifteretten foregår for lukkede døre. Ved offentlig gengivelse af domme og kendelser må der ikke ske offentliggørelse af navn, stilling eller bopæl for nogen af de personer, der er nævnt i afgørelsen, eller på anden måde offentliggørelse af de pågældendes identitet.

Stk. 2. Overtrædelse af de nævnte forbud straffes med bøde eller under skærpende omstændigheder med fængsel indtil 6 måneder.

Anvendelse af tvangsskridt

§ 72. Skifteretten kan pålægge en ægtefælle, en part og enhver anden at give møde, afgive forklaring og fremlægge dokumenter efter retsplejelovens regler om vidnepligt og editionspligt for tredjemand.

Adgangen til aktiver

§ 73. Skifteretten kan beslutte, at bobehandleren skal have adgang til at besigtige eller en sagkyndig have adgang til at vurdere aktiver, der er i en ægtefælles eller en parts besiddelse. Skifteretten kan anvende den nødvendige magt. Politiet yder efter anmodning skifteretten bistand hertil.

Stk. 2. I øvrigt finder de processuelle regler, der gælder for fogedforretninger, jf. retsplejelovens kapitel 46, anvendelse.

Stk. 3. Hvis aktivet findes i en anden retskreds, sender skifteretten anmodningen dertil.

Sagkyndig vurdering

§ 74. Skifteretten kan efter anmodning bestemme, at handelsværdien af et bos aktiver eller passiver skal fastsættes ved sagkyndig vurdering.

Stk. 2. Skifteretten udmelder en eller flere sagkyndige til at foretage vurderingen.

Stk. 3. Skifteretten kan efter anmodning indkalde til et møde, hvor den sagkyndige besvarer spørgsmål om vurderingen.

§ 75. Skifteretten kan til brug for udlæg eller boets afslutning efter anmodning indhente en erklæring fra den eller de sagkyndige om, i hvilket omfang handelsværdien af et aktiv eller passiv på grund af den forløbne tid afviger fra den første vurdering.

§ 76. Skifteretten kan efter anmodning beslutte, at der skal ske omvurdering, hvis

- 1) der er begået fejl ved vurderingen, som kan have påvirket resultatet,
- 2) vurderingen ikke i øvrigt er foretaget på betryggende måde, eller
- 3) aktivets eller passivets handelsværdi må antages at afvige væsentligt fra vurderingsresultatet.

§ 77. Skifteretten kan betinge en udmeldelse af, at der stilles sikkerhed for omkostningerne.

Stk. 2. Skifteretten fastsætter om nødvendigt vederlaget til en sagkyndig.

Genoptagelse

§ 78. Skifteretten kan genoptage et bo, der er afsluttet med en stadfæstet boopgørelse, hvis det findes påkrævet, navnlig fordi

- 1) der er fremkommet yderligere aktiver eller passiver,
- 2) der er begået væsentlige fejl under bobehandlingen, eller
- 3) der i øvrigt foreligger nye oplysninger af væsentlig betydning for bobehandlingen.

Stk. 2. Skifteretten kan betinge genoptagelse af, at der helt eller delvist stilles sikkerhed for de omkostninger, der er forbundet hermed.

Kapitel 12

Anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske afgørelser

§ 79. Justitsministeren kan fastsætte bestemmelser, hvorefter afgørelser truffet af udenlandske domstole og myndigheder vedrørende skifte af ægtefællers fællesbo eller andre boer omfattet af denne lov skal have bindende virkning og kunne fuldbyrdes her i riget, hvis de har sådanne virkninger i den stat, hvor afgørelsen er truffet, og anerkendelsen og fuldbyrdelsen ikke ville være åbenbart uforenelig med dansk retsorden.

Stk. 2. Justitsministeren kan fastsætte regler om fuldbyrdelse af de i stk. 1 nævnte afgørelser og vedtagelser, herunder om behandlingen af indsigelser.

Kapitel 13

Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser

§ 80. Loven træder i kraft den ...

Stk. 2. Samtidig ophæves

- 1) Lovbekendtgørelse nr. 725 af 23. oktober 1986 om skifte af fællesbo mv. med senere ændringer
- 2) Retsplejelovens Tredje Bog, Sjette Afsnit. Skifte af fællesbo mv.

§ 81. Sager, der er indbragt og fortsat verserer for skifteretten ved lovens ikrafttræden, behandles efter den tidligere lovgivnings regler.

Stk. 2. Er der indgivet anmodning om separation eller skilsmisse til statsforvaltningen før lovens ikrafttræden, anvendes den tidligere lovgivnings regler i stedet for §§ 50-51.

§ 82. Loven gælder ikke for Færøerne. Loven kan sættes i kraft for Færøerne med de med de afvigelser, som de særlige færøske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Lovudkastet indeholder en helt ny struktur for skifteretternes behandling af ægtefælleskifter mv. Kapitel 1 vedrører skifterettens kompetence, og der fastsættes regler for den saglige, den stedlige og den internationale kompetence. I kapitel 2 opstilles regler for møder i skifteretten vedrørende fællesboskifte. Kapitel 3 indeholder regler for fællesboets behandling ved bobehandler og fastsætter bl.a. en række opgaver mv. for bobehandleren.

Kapitel 4 vedrører skifterettens behandling af boopgørelserne, mens kapitel 5 angår omkostninger. Kapitel 6 omhandler regler om bobehandlere, herunder bl.a. om autorisation og virksomhed som bobehandler, skifterettens tilsyn og klager over bobehandleren. Kapitel 7 opstiller en række regler, som specifikt retter sig mod fællesbodelingen, mens kapitel 8 indeholder regler for skifterettens bistand under privat skifte. Kapitel 9 vedrører opløsning af sameje- og interessentskabsboer, kapitel 10 angår sagsbehandlingsregler i forbindelse med enkelttvister, og kapitel 11 indeholder en række sagsbehandlingsregler, der gælder alle typer sager omfattet af loven.

Endelig indeholder kapitel 12 en regel vedrørende anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske afgørelser, mens kapitel 13 rummer ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser.

Der lægges i udkastet op til, at ægtefælleskifteloven skal være en speciallov set i forhold til retsplejelovens generelle processuelle regler. Loven bygger således på det grundlæggende princip, at retsplejelovens almindelige regler finder anvendelse, hvis intet andet er nævnt. F.eks. fastsættes ikke særlige regler for, hvilken afgørelsestype skifteretten skal gøre brug af, eller hvordan sådanne afgørelse skal indbringes for en højere ret. Det samme gælder med en række andre almindelige regler i retsplejeloven, som f.eks. regler om forkyndelse eller indkaldelse af vidner.

Til kapitel 1 Skifterettens kompetence

Kapitel 1 omhandler skifterettens kompetence. §§ 1-2 omhandler den saglige kompetence og dermed hvilke sager, skifteretterne skal behandle. § 1 omhandler boer, det vil sige tilfælde, hvor der er sket en sammen-

blanding af gifte eller ugifte samlevende parter aktiver og passiver, og hvor der muligt er opstået et krav om deling, med ægtefælleskifter som det hyppigst forekommende eksempel. Det er hensigten, at disse boer efter et indledende møde i skifteretten, jf. kapitel 2, skal behandles ved bobehandler efter reglerne i kapitel 3 og 4, se § 66. Bestemmelsen angår desuden de ikke særligt hyppigt forekommende tilfælde, hvor andre end ægtefæller og ugifte samlevende har behov for bistand til opløsning af et bo. Der kan være tale om interessentskaber, jf. § 1, stk. 1, nr. 4, men i sådanne tilfælde vil der oftest i interessentskabsaftalen være aftalt en bestemt fremgangsmåde i tilfælde af uenighed. § 2 omhandler enkelttvister om skiftespørgsmål, som kan opstå under de boer, der omhandles i § 1, i boer, der skiftes privat, eller i ægteskaber med særeje. Kapitlets §§ 5-8 er bestemmelser om skifterettens stedlige og internationale kompetence.

I det omfang, skifteretten er kompetent, kan sagen ikke anlægges ved de almindelige domstole, hvilket fremgår forudsætningsvis af § 3. Sker det alligevel, må sagen i medfør af retsplejelovens § 232 henvises til skifteretten.

Til § 1 Saglig kompetence

I udkastets § 1 fastsættes skifterettens saglige kompetence for så vidt angår familieretlige og visse andre boer.

Det foreslås, at skifteretten skal have kompetencen til at dele ægtefællers fællesbo, opløse ægtefællers sameje om flere særejeaktiver, opløse ugifte samlevendes sameje om flere aktiver og opløse visse andre boer. Forslaget svarer i det væsentlige til, hvad der er gældende ret.

Det foreslås, at sådanne boer som overvejende udgangspunkt skal behandles med bistand fra en bobehandler, jf. lovens kapitel 3 (om fællesboets behandling ved bobehandler) og henvisningen hertil i § 66. Henvisning til bobehandler skal dog ikke ske, hvis parterne forliges, eller boet på anden måde afsluttes under et indledende møde i skifteretten, jf. kapitel 2.

Er boet allerede delt ved parternes aftale eller ved f.eks. en udenlandsk dom, kan skifteretten ikke behandle sagen. Skifteretten må i sådanne tilfælde, hvor der rejses tvivl om, hvorvidt der er noget at dele, træffe afgørelse om sin kompetence efter udkastets § 14, eller, hvis en aftale ønskes

tilsidesat, ændret eller fortolket, henviser vedkommende til at få sagen behandlet efter § 2, stk. 2, nr. 2.

Til stk. 1

I stk. 1 fastslås skifterettens kompetence til at behandle deling af fællesboer mellem ægtefæller samt opløsningen af ægtefællers sameje om flere særejeaktiver, opløsningen af ugifte samlevendes sameje om flere aktiver i forbindelse med samlivets ophør og opløsningen af andre boer, herunder interessentskabsboer eller lignende, der ikke behandles efter konkursreglerne.

I *stk. 1, nr. 1*, foreslås som noget nyt, at skifteretten skal være kompetent til at behandle sager om ægtefællers fællesbo, uanset om bodelene er negative. Er en eller begge ægtefællers bodel derimod positiv, er der tale om videreførelse af gældende ret.

Efter den nugældende retstilstand har skifteretten ikke kompetence, hvis der ikke er ”noget at dele”, fordi begge ægtefællers bodele er negative. Skifteretten kan i sådanne tilfælde f.eks. ikke bistå ved den indbyrdes fordeling af fælles gæld. Et offentligt skifte kan dog i dag indledes for at få konstateret, om bodelene er negative, ligesom spørgsmål om krydsende udtagelsesret, jf. § 63, stk. 2, i praksis behandles ved skifteretterne, uanset at begge bodele er negative. Der henvises til betænkningens kapitel 9, afsnit 5.1.

Det synes umiddelbart ikke hensigtsmæssigt at afskære skifterettens medvirken for så vidt angår insolvente ægtefæller. Som eksempler på tilfælde, hvor det vil være relevant at inddrage skifteretten i behandlingen af en sag, hvor begge bodele er negative, kan nævnes, at ægtefællerne er uenige om, til hvilken bodel et aktiv hører, og spørgsmål om indbyrdes hæftelse for fælles gæld. Hertil kommer hensynet til en svag part, som over for en stærk ægtefælle har brug for skifterettens medvirken til løsning af problemer vedrørende aktivfordelingen. Et offentligt skifte kan desuden være den eneste mulighed for at få dokumentation for, at fællesboet er delt. Dette kan der i praksis være et stort behov for at få fastslået, så der ikke opstår efterfølgende tvivl vedrørende formueforholdet, f.eks. fordi nogle af aktiverne stiger i værdi.

Bestemmelsen ændrer ikke på retsstillingen om de materielle delingsregler for negative boer.

I medfør af *nr. 2* er skifteretten kompetent for så vidt angår spørgsmål om, hvorvidt der i ægteskaber med særeje er opstået sameje om flere aktiver erhvervet under eller før ægteskabet. Der er tale om en videreførelse af gældende ret.

Det er en forudsætning for skifterettens behandling af sager efter § 1, stk. 1, nr. 1 og 2, at der foreligger dokumentation for, at der er indgivet anmodning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse, jf. lovens § 9. Det er også en forudsætning, at der ikke er indgået en fuldstændig fordelingsaftale mellem ægtefællerne.

I *nr. 3* bestemmes, at ugifte samlevendes sameje om flere aktiver i forbindelse med samlivets ophør kan behandles ved skifteretten. Det er som efter den gældende fællesboskiftelovs § 82 et krav, at der er tale om et bo, for at få skifterettens bistand til delingen af aktiverne.

For så vidt angår spørgsmål om opløsning af sameje om et enkelt aktiv, kan en eventuel tvist, både ved ægteskaber med særeje og i ugifte samlivsforhold, fortsat ikke behandles af skifteretten. Bag denne sondring mellem et enkelt og flere aktiver, som ejes i sameje, ligger et hensyn til, at der ikke findes særlige delings- eller opløsningsregler for enkeltaktiver for så vidt angår særejeægteskaber og ugifte samlevende, idet der ikke findes lovgivning om sameje. Opløsning af sameje om et enkelt aktiv må derfor ske på samme måde som opløsning af sameje mellem f.eks. søskende, dvs. ved en frivillig auktion gennem fogedretten, medmindre andet er aftalt.

Reglerne i kapitel 2 – 3 er umiddelbart knyttet til § 1, stk. 1, nr. 1 og nr. 2, da bestemmelserne i disse kapitler gør brug af ordet ”ægtefælle”. Som det fremgår af § 66, behandles boer som omhandlet i nr. 2-4 imidlertid efter samme regler.

Udkastet til *nr. 4* giver hjemmel til, at skifteretten kan behandle sager, som vedrører opløsning af andre boer end nævnt i nr. 1-3, herunder interessentskabsboer og lignende, som ikke behandles efter konkursreglerne. Bestemmelsen er sammen med nr. 2-3 en videreførelse af gældende ret, jf. fællesboskiftelovens § 82. Kravet om, at der skal være et bo, indebærer som nævnt i nr. 2-3, at der skal være tale om en flerhed af aktiver. Disse sager skal også behandles efter de regler, der gælder for fællesboskifter, jf. udkastets § 66.

Til stk. 2

Der foreslås indført adgang til, at en anmodning om bistand til skifte kan begrænses til dele af fællesboet eller få aktiver (såkaldt partielt skifte). Bestemmelsen skal understøtte mulighederne for at foretage et privat skifte, således at ægtefællerne privat kan skifte den del af fællesboet, som de kan nå til enighed om. Er der enkelte elementer, som ægtefællerne ikke kan nå til enighed om, kan de gå til skifteretten og få foretaget et delvist skifte. Er der alene uenighed om et enkelt aktiv eller et enkelt spørgsmål, må dette dog søges løst som en enkelttvist, jf. udkastets § 2, stk. 1, nr. 1.

Efter gældende ret kan ægtefællerne ikke i forbindelse med et privat skifte få skifterettens bistand til at skifte delvist. I et skifte, hvor der kun er uenighed om enkelte spørgsmål, skal der formelt set foretages et skifte af hele fællesboet. Den foreslåede retsstilling skal bidrage til at smidiggøre processen for de ægtefæller, som kun er uenige om få aktiver eller om mindre beløb.

Også hvor en ægtefælles økonomiske situation på et enkelt punkt kan være uafklaret, f.eks. pga. en tvist med en tredjemand, vil delvist skifte kunne være et brugbart instrument. Der henvises til betænkningens kapitel 9, pkt. 5.2.

Til § 2

I udkastet til § 2 foreslås, at skifteretten skal være kompetent til at behandle alle de enkelttvister, der opstår under behandlingen af boer i offentligt regi og ved private fællesboskifter. Det foreslås endvidere, at skifteretten skal behandle visse familieformueretlige tvister, hvor der ikke foreligger et økonomisk fællesskab. Det er tvister, der hidtil er behandlet af de almindelige domstole, heraf nogle som ægteskabssager.

Til stk. 1

I stk. 1 fastslås det, at enkelttvister, der opstår under privat deling af ægtefællers fællesbo og under behandling af andre boer efter § 1, skal behandles ved skifteretten.

Skifteretten vil således være kompetent til at behandle alle former for tvister, der opstår under et skifte efter § 1, og parterne vil ikke være tvunget til forumskifte. Hvad angår ugifte samlevendes enkelttvister, er skifteretten således kompetent, hvis de har et bo, der behandles ved skif-

teretten.

Af bestemmelsen følger endvidere, at skifteretten er kompetent ved alle spørgsmål vedrørende ægtefællers private deling af fællesboet. Derimod må ugifte samlevende, der ikke skifter eller skifter privat, gå til de civile domstole med f.eks. et kompensationskrav.

Skifterettens kompetence omfatter alle former for enkelttvister, herunder f.eks. om fordelingen af aktiver og passiver, om kompensationskrav, om refusionskrav, om omfanget af særejer og rettigheder omfattet af lov om ægteskabets retsvirkninger § 15, stk. 2, og om i hvilket omfang gæld kan tages i betragtning.

Efter *nr. 1* er skifteretten kompetent til at behandle sager om fordelingen af aktiver. Som et praktisk vigtigt eksempel kan nævnes tvist om krydsende udtagelsesret til familiens bolig.

Af *nr. 2* fremgår det, at vederlagskrav, som typisk vil være hjemlet i lov om ægteskabets retsvirkninger § 23, også er omfattet af skifterettens kompetence.

Efter *nr. 3* er skifteretten kompetent til at behandle sager om pensionskompensationskrav. Den saglige kompetence vedrørende disse kompensationskrav er efter gældende lovgivning uafklaret. Der henvises til bemærkningerne herom i betænkningens kapitel 9, afsnit 5.5.

Udkastets *nr. 4* tildeler skifteretten kompetence til at behandle sager vedrørende omfanget og afgrænsningen af hver ægtefælles særeje og uoverdragelige og personlige rettigheder omfattet af § 15, stk. 2, i lov om ægteskabs retsvirkning. Det gælder både, hvis der er tale om et delvist særeje, og for så vidt angår visse § 15, stk. 2, rettigheder også ved fælles-eje. Skifteretten tildeles således f.eks. kompetence til at afgøre, om der er opstået sameje om en særejegenstand, men ikke til at opløse samejet.

Efter udkastets *nr. 5* kan skifteretten træffe afgørelse i spørgsmålet om, i hvilket omfang en gæld, en af ægtefællerne har til den anden ægtefælle eller til tredjemand, skal tages i betragtning under skiftet. Forslaget svarer i realiteten til den gældende bestemmelse i fællesboskiftelovens § 65, stk. 2, 2. pkt.

Efter udkastets *nr. 6* er skifteretten kompetent til at behandle spørgsmål

om ægtefællernes indbyrdes hæftelse for gæld. Forslaget svarer til den gældende § 65 a, stk. 2, i fællesboskifteloven. For så vidt angår videreførelsen af den gældende § 65 a, stk. 1, i fællesboskifteloven henvises til bemærkningerne til udkastets § 56. Også denne regel kan anvendes i forbindelse med opløsningen af boer for ægtefæller med delvist særeje og ved ugiftes samlivsophævelse.

Skifterettens afgørelse i sådanne sager vil ikke have betydning for, hvem der hæfter over for tredjemand. Der henvises i den forbindelse til bemærkningerne til udkastets § 55, som er en videreførelse af fællesboskiftelovens § 67 om kreditorernes mulighed for forfølgning uanset skifte og krav om sikkerhedsstillelse for fælles gæld, jf. udkastets § 56.

Opregningen i nr. 1-6 er ikke udtømmende. Som et ikke særlig praktisk eksempel på en tvist, som ikke er direkte nævnt, kan nævnes godtgørelseskrav efter ægteskabslovens § 26. Også behandlingen af et sådant krav vil være omfattet af bestemmelsen. Der kan også blive tale om at afgøre skifterettens kompetence under en sag efter § 2.

En stævning vil kunne rumme en eller flere tvister omhandlet af stk. 2. Der kan dog være situationer, hvor det vil være mest hensigtsmæssigt, at boet skiftebehandles helt eller delvist efter § 1. Der henvises herom til bemærkningerne til § 70.

Til stk. 2

Udkastet til stk. 2 angår selvstændige sager, der normalt vil opstå uafhængigt af, om der er et bo at dele.

I *nr. 1* foreslås som noget nyt, at skifteretten skal kunne behandle sager om krav efter ægteskabslovens § 56. Dette er en ændring af gældende ret, hvorefter sådanne krav i tilfælde af uenighed skal behandles af de almindelige domstole som et vilkår under separations- eller skilsmissesagen, jf. ægteskabslovens § 42, stk. 1, og dermed efter retsplejelovens kapitel 42 om ægteskabssager. Da et krav efter ægteskabslovens § 56 kan sammenlignes med andre økonomiske krav, som kan opstå i forbindelse med ophøret af det økonomisk fællesskab, er det naturligt, at skifteretten får kompetencen til at behandle sådanne krav. Der henvises til udvalgte overvejelser herom i kapitel 9, afsnit 5.9. Der skal samtidig foretages en ændring af ægteskabsloven, således at lovens § 56 ikke længere skal indgå som et vilkår i forbindelse med separation eller skilsmisse.

Det følger endvidere af bestemmelsen, at enkeltspørgsmål om, hvorvidt der er sameje om et enkelt særejeaktiv, er omfattet af skifterettens kompetence, herunder hvis det opstår i forbindelse med et spørgsmål om § 56 i lov om ægteskabets retsvirkninger. Ægtefællerne vil herunder kunne få afgjort spørgsmål om en ægtepagts gyldighed, jf. nr. 3, og om spørgsmålet skal afgøres efter dansk eller udenlandsk ret. Bestemmelsen tager navnlig sigte på den situation, at en ægtefælles påstand kan være opbygget således, at der principalt påstås, at der er opstået sameje om et eller flere særejeaktiver, eller at ægtepagten er ugyldig, mens der subsidiært påstås tilkendt et beløb efter ægteskabslovens § 56.

En kompetence for skifteretten på dette punkt vil ikke være i modstrid med det, der er anført ovenfor, hvorefter skifteretten ikke har kompetence vedrørende opløsning af sameje om et enkelt aktiv. I den her omhandlede situation opløser skifteretten ikke samejet, men tager alene stilling til, om der er opstået et sameje. Om ægtepagters gyldighed se under bemærkningerne til nr. 3.

Spørgsmål om opløsning af et sameje om et enkelt aktiv, der er ægtefællers særeje, eller som ejes af ugifte samlevende, kan ikke ske i skifteretten. Der henvises her til betænkningens kapitel 9, afsnit 5.6.

Nr. 2 tildeler skifteretten kompetence til at behandle sager om tilsidesættelse, ændring eller fortolkning af bodelingssaftaler. Spørgsmålene kan enten behandles i forbindelse med delingen af boet, jf. § 1, eller som enkeltspørgsmål. Det gælder, uanset om aftalen er indgået før eller efter separation eller skilsmisse, og hvad enten der henvises til ægteskabslovens § 58 eller til aftalelovens kapitel 3, herunder § 36.

Forslaget er en ændring af gældende ret, hvorefter sager om anfægtelse af bodelingssaftaler indgået med henblik på separation eller skilsmisse, jf. ægteskabslovens § 58, behandles som en selvstændig ægteskabssag, jf. retsplejelovens § 448. I kapitel 9, afsnit 5.12, har udvalget nærmere begrundet forslaget om, at alle sager om tilsidesættelse, ændring eller fortolkning af bodelingssaftaler mest hensigtsmæssigt fremtidigt samles hos skifteretten. Det foreslås, at der samtidig foretages en ændring af retsplejelovens § 448.

Det foreslås i § 4, at skifteretten skal have mulighed for at henvise sager om tilsidesættelse af en aftale, der også angår andet end bodelingen, såkaldte pakkeaftaler eller blandede aftaler, til de almindelige domstole.

Det vil typisk dreje sig om ægtefællebidrag, men kan også angå f.eks. børnebidrag. Anfægtelse af aftaler, der kun angår ægtefællebidrag, hører under de almindelige domstoles kompetence efter reglen i retsplejelovens § 448, nr. 5, om ægteskabssager, også fordi de almindelige domstole generelt behandler tvister om bidragspligten. Hvis en bodelingsaftale indeholder spørgsmål herom, bør skifteretten derfor henvise sagen til de almindelige domstole. I tilfælde, hvor spørgsmålet om gyldigheden af aftalen reelt alene går på bodelingen, bør skifteretten dog behandle sagen. Et eksempel på sådan et tilfælde er, hvor der i bodelingsaftalen er gengivet, hvad der skal betales i børne- og ægtefællebidrag, men hvor disse ikke er kædet sammen med resultatet af bodelingsaftalen.

I medfør af bestemmelsens *nr. 3* er tvister mellem ægtefæller om ægtepagters og særejebestemmelers gyldighed underlagt skifterettens kompetence.

Dette er en ændring i forhold til den gældende retsstilling, idet spørgsmål om ægtepagters gyldighed og gyldigheden af tredjemandssbestemmelser om særeje i dag behandles under et almindeligt civilt søgsmål, medmindre gyldighedsspørgsmålet indgår under en ægteskabssag om et beløb efter ægteskabslovens § 56. Ønsker tredjemand, herunder kreditorer, en ægtepagt tilsidesat, må sag herom fortsat anlægges ved de almindelige domstole.

Denne kompetence foreslås overført til skifteretten. Dette hænger sammen med, at en række andre spørgsmål i forbindelse med separation eller skilsmisse er overført til skifterettens kompetenceområde. Der ses at være en så stor sammenhæng mellem ægtepagters gyldighed, sager om ægteskabslovens § 56, spørgsmål om afgrænsningen mellem bodelene og mellem særeje og fællesbo samt spørgsmål om, hvorvidt der er indgået bodelingsaftale, at behandlingen bør ske ved samme myndighed.

Efter bestemmelsens *nr. 4* behandler skifteretten sager om afgrænsning af særejer. Bestemmelsen angår tvister mellem ægtefæller med ren særejeordning om, til hvis særeje et aktiv hører, eller om der er opstået et sam-eje.

Til § 3

I medfør den foreslåede bestemmelse kan skifteretten for så vidt angår sager om aftaler efter § 2, stk. 2, nr. 2, henvise sagen til de almindelige

domstole, hvis aftalen også omhandler andet end bodelingen. I praksis vil der først og fremmest være tale om sager vedrørende ægtefællebidrag og i sjældnere tilfælde børnebidrag. Der henvises til bemærkningerne under § 2, stk. 2, nr. 2.

Den foreslåede bestemmelse skal på den ene side sikre, at skifterettens ekspertise udnyttes for så vidt angår sager, der reelt alene angår bodelingsspørgsmål, men på den anden side sikre, at skifteretten ikke gøres kompetent på andre områder.

Til § 4

Bestemmelsen fastslår, at loven ikke gælder for dødsboer eller skifte af længstlevende ægtefælles del af fællesboet, herunder skifte af uskiftet bo, mens denne lever. Sådanne skifter behandles efter reglerne i dødsboskifteloven, jf. denne lovs § 1. Det gælder, selv om deling af et fællesbo indgår i behandlingen.

Til § 5

Stedlig kompetence

§ 5 angår sammen med §§ 6-8 skifterettens stedlige kompetence for så vidt angår boer omhandlet i § 1. Der opstilles en rækkefølge for, i hvilken retskreds skiftet skal behandles, hvis ægtefællerne ikke selv aftaler andet. Reglerne afløser fællesboskiftelovens § 64a.

Reglerne om den stedlige kompetence ved skifte af andre boer og sager om enkelttvister fremgår af udkastets §§ 66-68.

Udvalgets forslag vedrørende stedlig kompetence er beskrevet nærmere i betænkningens kapitel 10.

Til stk. 1

Det lovgivningsmæssige udgangspunkt fremgår af stk. 1, hvorefter en anmodning om skifte skal indgives til skifteretten på det sted, hvor begge ægtefæller har bopæl.

Til stk. 2

Har ægtefællerne ikke bopæl i samme retskreds, følger det af stk. 2, at anmodningen skal indgives til skifteretten på det sted, hvor ægtefællerne sidst havde fælles bopæl, hvis en af ægtefællerne fortsat har bopæl i den-

ne retskreds.

Til stk. 3

Bor ingen af ægtefællerne i den retskreds, hvor de sidst havde fælles bopæl, indgives anmodningen efter stk. 3 til skifteretten på det sted, hvor den, anmodningen er rettet mod, har bopæl. Det samme gælder, hvis ægtefællerne aldrig har haft bopæl i samme retskreds.

Til stk. 4

Har kun en af ægtefællerne bopæl i Danmark, følger det af stk. 4, at anmodningen skal indgives til skifteretten på det sted, hvor denne ægtefælle har bopæl.

Udkastet svarer i det væsentligste til § 64a i lov om skifte af fællesbo mv. Rækkefølgen er opretholdt af hensyn til, hvad der oftest vil være mest praktisk og hensigtsmæssigt ud fra en samlet vurdering. Bestemmelsen suppleres i øvrigt af § 6, hvorefter ægtefællerne har frihed til at aftale, hvor skiftet skal foretages, af § 7, hvorefter skifteretten efter anmodning fra en af ægtefællerne kan henvise en sag til en anden skifteret, og af § 8, som tildeler justitsministeren kompetence til at bestemme, hvor et ægtefælleskifte skal ske.

Til § 6

Efter udkastets § 6 kan ægtefællerne aftale, ved hvilken skifteret skiftet skal foretages. Ægtefællerne vil, hvis de er enige, således altid kunne bestemme noget andet end det, der følger af kompetencereglen i § 5. Dette er en udvidelse af aftalefriheden i forhold til gældende ret.

Forslaget er båret af det hensyn, at delingen af et fællesbo som udgangspunkt er en privatretlig konflikt mellem to parter. På den måde minder ægtefælleskiftet mest om et civilt søgsmål, hvor der som udgangspunkt er frihed til at aftale, ved hvilken domstol en sag skal anlægges, jf. retsplejelovens § 245, stk. 1. Derudover tages der hensyn til, at det i øvrigt foreslås, at ægtefællerne vil få frihed til at vælge en bobehandler, som ikke nødvendigvis er autoriseret i den retskreds, hvor skiftet behandles. Ægtefællerne vil således kunne vælge en bobehandler i den retskreds, hvor aktiverne findes, mens skifteretten i en anden retskreds varetager sagen i øvrigt. Desuden kan reglen komme ægtefællerne til gode i en situation, hvor det af omkostningsmæssige årsager er mest hensigtsmæssigt for ægtefællerne at vælge værneting et andet sted, end § 5 tilsiger.

Bestemmelsen gælder også ægtefæller bosat i udlandet. Har blot en af dem bopæl i Danmark, vil de kunne aftale andet værneting end det, der følger af § 5, stk. 4. Har ingen af dem bopæl i Danmark, men mindst en af dem tilknytning til Danmark, må de gå frem efter udkastets § 8.

Til § 7

Bestemmelsen giver skifteretten i den retskreds, hvor boet skal behandles, mulighed for at henvise en sag til en anden retskreds, hvis skifteretten finder, at behandlingen dér vil være væsentligt mere hensigtsmæssig. Henvisningen kan kun ske efter en anmodning fra en af ægtefællerne. Den foreslåede bestemmelse vil være med til at skabe fleksibilitet, der kan modvirke uheldige, konkrete virkninger af § 5. Den supplerer § 6, der kun kan anvendes, hvis ægtefællerne er enige.

Udkastets § 7 er en ændring i forhold til gældende ret. Lignende regler om mulighed for henvisning findes i dødsboskiftelovens § 2, stk. 3, og retsplejelovens § 487, stk. 4, om fogedsager. Henvisningen kan ske i alle tilfælde, altså også hvor ægtefællerne i medfør af § 6 oprindeligt har aftalt værneting, og også hvor Justitsministeriet efter § 8 oprindeligt har henvist ægtefællerne til en bestemt skifteret.

Til § 8

International kompetence

§ 8 omhandler skifteretternes internationale kompetence. Hvis ingen skifteret kan tage boet under behandling efter reglerne i § 5, foreslås det, at justitsministeren efter anmodning fra en af dem kan bestemme, at skiftet skal finde sted her i landet. Justitsministeren bestemmer i så fald også, hvilken skifteret der skal foretage skiftet. Ægtefællerne kan dog aftale andet værneting.

Det er en betingelse, at mindst en af ægtefællerne har tilknytning til Danmark, men der er ikke særlige krav til, hvilke elementer der kan indgå i vurderingen af, om en ægtefælle har tilknytning her til landet. Der er således en vid adgang for justitsministeren til at bestemme, at skifteretten skal tage sagen op, og det kan ikke kræves, at ægtefællens tilknytning til Danmark er særlig stærk.

Det foreslås endvidere, at ægtefællernes aftalefrihed også gælder ved skifter, hvor justitsministeren har bestemt, at skiftet skal finde sted her i

landet. Ved justitsministerens afgørelse om, hvilken skifteret der skal foretage skiftet, bør der være taget hensyn til ægtefællernes ønsker, så ægtefællernes aftalefrihed vil normalt kun have betydning, hvis ægtefællerne skifter mening, efter justitsministerens afgørelse er truffet.

Bestemmelsen er en videreførelse af gældende ret, se fællesboskiftelovens § 64a, stk. 2. Dens anvendelse vil normalt forudsætte, at der ikke allerede er indledt en skiftesag i et andet land.

Der henvises til betænkningens kapitel 10, afsnit 4, og afsnit 6.5 – 6.6.

Til kapitel 2

Møder i skifteretten om fællesboskifte

I udkastet til kapitel 2 foreslås regler for den indledende behandling af anmodninger om bistand til deling af ægtefællers fællesbo. Forslagene er nærmere begrundet i betænkningens kapitel 7. Den grundlæggende hensigt med reglerne er at sikre, at skiftet kommer godt i gang. Som det fremgår af udkastet til § 66, skal kapitlet uanset brugen af ordet ægtefælle også anvendes på boer nævnt i § 1, stk. 1, nr. 2 – 4.

Til § 9

Anmodning om bistand til skifte

Efter udkastets § 9 kan en ægtefælle anmode skifteretten om bistand til deling af fællesboet, når der er indgivet anmodning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse, jf. ægteskabslovens § 37, stk. 2, når der er afsagt bosondringsdekret, jf. lov om ægteskabets retsvirkninger kapitel 5 med § 41, eller når der er anlagt sag om ægteskabets omstødelse, jf. ægteskabslovens kapitel 3. Tidspunktet svarer i det væsentligste til tidspunktet for formuefællesskabets ophør (ophørsdagen), jf. § 51. Selve ophøret af formuefællesskabet er knyttet til modtagelsen af anmodningen, men det foreslås imidlertid af praktiske grunde, at indsendelse af anmodning til skifteretten kan ske samtidig med anmodning til statsforvaltningen. Forslaget er nærmere begrundet i betænkningens kapitel 7.

Det foreslås, at det ikke længere skal være en betingelse, at der foreligger en separations- eller skilsmissebevilling eller en endelig separations- eller skilsmissemåling. Der er tale om en ændring af gældende ret, som bl.a. er begrundet i et ønske om, at skiftet kan indledes hurtigst muligt. Bestem-

melsen vil samtidig medvirke til at forebygge den ene ægtefælles misbrug af sin rådighed over bodelen, idet misbrugsrisikoen vurderes at være størst, når der verserer sag i statsforvaltningen eller hos domstolene.

Når anmodningen indgives, skal der vedlægges dokumentation for, at betingelsen i § 9 er opfyldt, dvs. at statsforvaltningen er blevet anmodet om at meddele separation eller skilsmisse, der er afsagt bosondringsdekret, eller at der er anlagt sag om ægteskabets omstødelse.

Det vil formentligt være sjældent forekommende, men der er principielt ikke noget til hinder for, at et skifte når at blive afsluttet, inden der endeligt er meddelt separation eller skilsmisse. Skulle separations- eller skilsmissesagen ikke blive gennemført, f.eks. fordi en ægtefælle fortryder, eller en af dem dør, inden sagen om separation eller skilsmisse er afgjort, bortfalder skifteanmodningen. Flytter ægtefællerne sammen igen, vil betydningen af et gennemført skifte skulle afgøres efter samme retningslinjer som dem, der i dag gælder i tilfælde, hvor ægtefæller har delt boet med henblik på forestående separation eller skilsmisse, men efterfølgende genoptager samlivet.

Udvalget foreslår, at der sker en ændring af retsafgiftsloven, således at der skal betales en grundafgift på 500 kr. for anmodningen. Der henvises til betænkningens kapitel 14.

Til § 10

Til stk. 1

Udkastets § 10, stk. 1, angiver kravene til anmodningen til skifteretten om bistand til deling af fællesbo, herunder angivelse af ægtefællernes navne, adresser, fødselsdatoer og om muligt CPR-numre.

Til stk. 2

Efter udkastets § 10, stk. 2, kan skifteretten afvise sagen, hvis anmodningen ikke opfylder betingelserne nævnt i stk. 1 og § 9. Skifteretten må i det konkrete tilfælde vurdere, om den har tilstrækkelige oplysninger til at indkalde til et møde, eller om sagen må afvises, f.eks. fordi ægtefællerne ikke er tilstrækkeligt identificeret. Det må også påses, at der er indgivet separations- eller skilsmisseanmodning. Skifterettens afvisning bør ske ved kendelse efter de almindelige regler i retsplejeloven.

Til § 11
Indkaldelse til møde

Efter udkastets § 11 skal skifteretten indkalde ægtefællerne til et møde snarest muligt efter modtagelsen af en anmodning om bistand til deling af fællesboet, medmindre mødet undtagelsesvist findes upåkrævet. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis begge ægtefæller er repræsenteret ved advokat, og de begge erklærer, at sagen bør henvises direkte til bobehandler, jf. § 17.

Det er op til skifteretten at afgøre, om indkaldelsen til første møde skal forkyndes for en ægtefælle med det samme og i givet fald, hvilken forkyndelsesmetode der skal gøres brug af. Det vil formentlig oftest være mest hensigtsmæssigt at indkalde ved et almindeligt brev og kun anvende forkyndelse, hvis det på forhånd vurderes at være påkrævet at anvende tvangsskridt, jf. herom bemærkningerne til udkastets § 72.

Vedrørende indholdet af mødet henvises til bemærkningerne til udkastets § 15. Der henvises endvidere til betænkningens kapitel 7, afsnit 3.1.

Til § 12

Til stk. 1

Efter udkastets § 12, stk. 1, skal ægtefællerne senest 7 dage før det indledende møde i skifteretten indsende oplysninger om forhold af betydning for skiftet. Skifteretten bør i indkaldelsen til mødet gøre ægtefællerne opmærksom herpå. Bestemmelsen har til hensigt at sikre, at skifteretten har et godt grundlag for at vejlede ægtefællerne på det indledende møde og eventuelt bistå dem med at udfærdige en aftale.

Ægtefællerne kan med fordel både fremsende oplysninger om egne og den andens aktiver og passiver og disses skønnede værdi, samt om hvilke spørgsmål der er uenighed om. Det vil være naturligt at fremsende en specifikation af de personlige skatteoplysninger, herunder indtægtsoplysninger, indberetninger fra pengeinstitutter og værdipapirdepoter samt en R 75-udskrift eller et tilsvarende dokument indeholdende oplysninger, som skattemyndighederne er i besiddelse af. Oplysningerne bør ligeledes sendes til modparten med henblik på, at denne kan komme med eventuelle bemærkninger på mødet.

Det vil være hensigtsmæssigt, at der til brug for indsendelse af oplysning-

ger udarbejdes en formular, således at ægtefællerne lettere vil kunne opfylde forpligtelserne efter bestemmelsen.

Til stk. 2

Efter udkastets stk. 2 kan skifteretten på eget initiativ og uden ægtefællernes samtykke indhente de nødvendige oplysninger fra offentlige myndigheder, herunder fra SKAT og Ægtepagtsregistret.

Stk. 2 supplerer stk. 1, idet tanken er, at ægtefællerne selv skal skabe det nødvendige grundlag for, at skifteretten kan vejlede og hjælpe til forlig. Indsender ægtefællerne ikke de relevante oplysninger inden fristens udløb, eller indsendes kun utilstrækkelige oplysninger, må de basale oplysninger til brug for mødet indhentes af skifteretten.

Forslaget er nærmere begrundet i betænkningens kapitel 8.

Til § 13
Udeblivelse fra møde

Til stk. 1

I stk. 1 foreslås, at skifteretten afviser sagen, hvis den ægtefælle, der har anmodet om bistand til delingen, udebliver fra mødet, medmindre den anden ægtefælle er mødt og ønsker sagen fremmet. Bestemmelsen følger princippet i civile sager, hvorefter en sag efter retsplejelovens § 360 afvises, hvis sagsøgeren udebliver fra et forberedende retsmøde.

Til stk. 2

Stk. 2 angår den situation, hvor den ægtefælle, der ikke har anmodet om skifterettens bistand, ikke møder op til det indledende møde. Her kan ifølge henvisningen til § 72 reglen om vidnetvang i retsplejelovens § 178 anvendes.

Bestemmelsen er for så vidt en videreførelse af den gældende retstilstand, hvor skifteretten efter retsplejelovens § 660, stk. 2, i fornødent omfang kan pålægge parter og andre at give møde og afgive forklaring efter reglerne om vidner. Efter gældende ret har skifteretten dog kun hjemmel til at bruge tvangsmidler, når boet er taget under offentligt skifte, altså hvor beslutningen om, at boet skal skiftes offentligt, er truffet. Det foreslås, at tvangsreglerne skal kunne anvendes også ved det første møde. Forslaget er et led i bestræbelserne på at få sat skiftet effektivt i gang.

Til stk. 3

Efter udkastets stk. 3 hæver skifteretten sagen, hvis ingen af ægtefællerne kommer til mødet i skifteretten. Det svarer til det almindeligt gældende princip i civile sager.

Til § 14

Indsigelser mod skifterettens kompetence

Gøres der inden eller på første møde i skifteretten indsigelse mod skifterettens kompetence, er det nødvendigt, at spørgsmålet afklares. Skifteretten må efter udkastets § 14 træffe afgørelse herom efter eventuel bevisførelse.

En indsigelse kan f.eks. gå ud på, at hele boet allerede er delt ved aftale eller ved udenlandsk dom, at der ikke er noget fællesbo, fordi der i ægteskabet var et altomfattende særeje, at skifteretten ikke har stedlig eller international kompetence, eller at der på grund af passivitet ikke længere er noget krav på deling.

I nogle tilfælde vil indsigelsen umiddelbart kunne afvises som grundløs, f.eks. fordi den er helt udokumenteret. I andre tilfælde vil indsigelsens berettigelse forholdsvis let kunne dokumenteres. Undertiden vil det være nødvendigt med partsforklaringer. I meget tvivlsomme tilfælde må skifteretten afvise sagen på det foreliggende grundlag og henvise den ægtefælle, der mener, at der er noget at dele, til at anlægge sag efter reglerne om enkeltspørgsmål, jf. § 2. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor ægtefællen kan fremvise en underskrevet bodelingsaftale, men hvor den anden ægtefælle hævder, at visse forhold ikke er medtaget, og bodelingen dermed ikke er endelig, jf. § 2, stk. 2, nr. 2. I alle tilfælde bør skifteretten forsøge at nå en løsning på det indledende møde, og lykkes det ikke, må skifteretten om nødvendigt tage stilling til sin kompetence. Vedrører indsigelsen stedlig kompetence, må skifteretten henvise sagen til rette værneting efter retsplejelovens almindelige bestemmelser.

Skifteretten vil i kraft af almindelige retsplejemæssige principper have pligt til at påse sin saglige og stedlige kompetence. Det er således ikke en betingelse for en stillingtagen, at der rejses indsigelse. Det foreslås dog, at det lovfæstes, at skifteretten allerede under det indledende møde, der i øvrigt kun har karakter af et vejlednings- og forligsmøde, tager stilling til

eventuelle indsigelser vedrørende sin kompetence.

Til § 15
Vejlednings- og forligsmødet

Til stk. 1

Det fremgår af udkastets § 15, stk. 1, at skifteretten på det indledende møde med ægtefællerne skal skaffe klarhed over, om de nødvendige oplysninger om ægtefællernes aktiver og passiver foreligger, og om hvilke spørgsmål ægtefællerne er uenige.

Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med § 12, hvorefter ægtefællerne selv – med supplement fra skifterettens side – skal indsende nødvendige oplysninger til brug for det første møde. Er oplysningerne mangelfulde, vil skifteretten kunne vejlede om, hvilke yderligere oplysninger ægtefællerne bør gå i gang med at indhente. I en sådan situation vil sagen typisk blive henvist til bobehandler, da skifteretten ikke på det foreliggende – mangelfulde – grundlag vil kunne medvirke til, at der indgås aftale om delingen af boet. Bestemmelsen skal således også ses i sammenhæng med § 22, hvorefter bobehandleren som en af sine første opgaver skal sikre sig, at der foreligger de nødvendige oplysninger for at kunne dele boet, og i nødvendigt omfang gå i gang med at få dem indhentet.

Til stk. 2

Efter udkastets stk. 2 vejleder skifteretten ægtefællerne om reglerne for bodelingen. Vejledningen bør i hvert fald omfatte de nødvendige oplysninger om ægtefællernes retsstilling, hvilket svarer til, hvad der gælder for dødsboskifter, jf. dødsboskiftelovens § 7, stk. 3.

Herudover hjælper skifteretten ægtefællerne med at udfærdige en aftale, hvis det findes ubetænkeligt. Kan der ikke opnås et fuldstændigt forlig, som ender ud i en bodelingsaftale, vil meget være vundet ved, at der i hvert fald konstateres eller opnås enighed om flest mulige punkter, så bobehandlingen kan begrænses, jf. § 1, stk. 2.

Skifterettens vejlednings- og forligsbestræbelser bør begrænses til det grundlæggende, da den egentlige sagsbehandling som udgangspunkt bør foretages af bobehandleren. Forligsmæglingen bør således ikke angå komplicerede forhold, som f.eks. aktiver behæftet med latente skattebyrder eller lignede, da vejledning herom bør overlades til de specialiserede bobehandlere, som har mulighed for en nøjere granskning af ægtefæller-

nes økonomiske forhold.

Det er ægtefællernes behov for vejledning, der er udgangspunktet, når skifteretten skal vurdere, hvor meget det er nødvendigt at vejlede ægtefællerne om reglerne. Vejledningen vil således f.eks. kunne afpasses efter, om ægtefællerne har bistand af egen advokat.

Ægtefællerne skal orienteres om muligheden for retsmægling, jf. retsplejelovens kapitel 27, idet reglerne herom også omfatter spørgsmål om fællesboskifte. Der bør tillige orienteres om muligheden for at få fri proces. Orienteringen kan med fordel ske i indkaldelsen, jf. § 11.

Til stk. 3

Efter § 15, stk. 3, kan skifteretten, hvis det undtagelsesvist er nødvendigt, afholde et eller flere yderligere møder med ægtefællerne. Ekstra møder vil kunne afholdes, inden den egentlige bobehandling går i gang, hvis f.eks. der fremskaffes yderligere oplysninger eller oplysninger, som vil kræve en forklaring under strafansvar. Ekstra møder vil også skulle afholdes, hvis f.eks. en ægtefælle udebliver fra det første møde. Endelig vil ekstra møder kunne være indiceret, hvis der kun mangler lidt på det første møde i relation til at få en sag forliget.

Til § 16 *Bevisførelse*

Som det fremgår af udkastets § 16, kan skifteretten allerede under vejlednings- og forligsmødet efter anmodning foretage afhøring af ægtefællerne eller træffe beslutning om sagkyndig vurdering mv.

Hvis en eller begge ægtefæller allerede på det første møde tilkendegiver et behov for, at et eller flere aktiver skal vurderes, er der intet til hinder for, at skifteretten straks udmelder en sagkyndig, jf. udkastets §§ 74-77. Skifteretten kan eventuelt også allerede under det første møde pålægge en ægtefælle at afgive forklaring under strafansvar, jf. § 72, hvis dette anses for nødvendigt for sagens fremme, f.eks. hvis ægtefællen har vist sig modvillig til at samarbejde om oplysningen af sagen. Bestemmelsen skal sikre, at skiftet fremmes mest muligt, således at f.eks. vurderingen af ægtefællernes fælles faste ejendom kan påbegyndes, allerede inden der er udpeget en bobehandler.

Om mulighederne for at pålægge ægtefællen at møde og afgive forkla-

ring samt at fremlægge dokumenter henvises til bemærkningerne til udkastets § 72.

Til § 17

Henvisning til bobehandler

Til stk. 1

Efter udkastets stk. 1 henviser skifteretten sagen til en bobehandler, hvis en af ægtefællerne anmoder om det. I modsat fald hæves sagen. Bestemmelsen er et udtryk for lovens udgangspunkt, hvorefter al egentlig sagsbehandling foretages af bobehandleren, jf. nærmere herom i kap. 3.

Skifterettens henvisning til bobehandler vil som udgangspunkt ske i alle sager, hvor ægtefællerne på trods af skifterettens vejledning og forligsbestræbelser ikke på et indledende møde enes om at dele boet eller efter det første møde enes om at trække sagen tilbage. Det vil derfor typisk kun være i de helt ukomplicerede sager, hvor oplysningsgrundlaget er tilstrækkelig klart, og hvor skifteretten derfor umiddelbart kan afslutte skiftet allerede på det indledende møde, at boet ikke henvises til en bobehandler.

Henvisning kræver anmodning fra en eller begge ægtefæller. Er ægtefællerne fortsat uenige, men anmoder ingen af dem om henvisning, kan skifteretten ikke henvide af egen drift.

Udvalget foreslår i denne forbindelse, at der sker en ændring af retsafgiftsloven, således at der skal betales en bobehandlingsafgift på 2.000 kr. ved henvisningen til bobehandler. Der henvises til betænkningens kapitel 13.

Til stk. 2

Det fremgår af stk. 2, at § 37 om betaling og sikkerhedsstillelse finder anvendelse, når skifteretten henviser sagen til bobehandleren. Der henvises til bemærkningerne til denne bestemmelse.

Til kapitel 3

Fællesboets behandling ved bobehandler

I dette kapitel er samlet de regler, som udvalget foreslår om forløbet fra skifterettens henvisning til bobehandler og til bobehandlerens afslutning af sagen ved fremsendelse af sit udkast til boopgørelse til skifteretten.

Skifterettens behandling af udkastet er behandlet i kap. 4.

Udvalgets anbefalinger vedrørende bobehandlerens rolle er nærmere beskrevet i betænkningens kapitel 9.

*Til § 18
Udpegning af bobehandler*

Til stk. 1

Hvis en sag henvises til en bobehandler efter udkastets § 17, følger det af stk. 1, at skifteretten samtidig udpeger en autoriseret bobehandler til at varetage sagens behandling. Autorisationsordningen er beskrevet i § 45.

Det fremgår af 2. pkt., at et fælles ønske fra ægtefællerne om en bestemt autoriseret bobehandler i almindelighed bør følges. Der kan dog være sager, hvor skifteretten udpeger en anden autoriseret bobehandler end den, som begge ægtefæller peger på. Det kan f.eks. være, hvis den pågældende bobehandler i forvejen er så bebyrdet af arbejde, at det må anses for tvivlsomt, om skiftet kan blive behandlet med fornøden hurtighed. Det kunne også være, at skifteretten har kendskab til, at den pågældende står over for at ophøre med at udøve advokatvirksomhed, og det derfor er usandsynligt, at vedkommende vil kunne behandle skiftet færdigt.

Om autorisationen af bobehandlere henvises til bemærkningerne til § 45.

Til stk. 2

Stk. 2 er en undtagelsesbestemmelse, som kun finder anvendelse, hvis ægtefællerne er enige om at anmode om udpegningen af en bestemt ikke-autoriseret bobehandler, og der er gode grunde til, at ægtefællerne ønsker at vælge denne. Årsagerne til ønsket kunne være, at geografiske forhold taler for det. Ønsket kan også være begrundet i, at skiftet kræver en særlig sagkundskab. Der kan være tale om et skifte, hvor der opstår spørgsmål om overdragelse af virksomhed, som forudsætter et særligt branchekendskab for den pågældende bobehandler.

Undtagelsesbestemmelsen tænkes kun anvendt i særlige tilfælde. Skifteretten kan således afslå udpegning af en ikke-autoriseret bobehandler, medmindre der er særlige grunde, som taler for en fravigelse af hovedreglen i stk. 1. Dette er begrundet i et ønske om ikke at udhule de hensyn, der ligger bag autorisationsordningen.

Til stk. 3

Efter udkastets stk. 3 udpeger skifteretten en ny autoriseret bobehandler, hvis ægtefællerne under boets behandling i fællesskab anmoder herom, og forholdene taler herfor. Der er tale om en konkret vurdering, men som udgangspunkt bør ægtefællernes fælles beslutning respekteres. Normalt vil den nye bobehandler være autoriseret, men er betingelserne i § 18, stk. 2, opfyldt, vil også en ikke-autoriseret kunne udpeges.

Bestemmelsen kan bl.a. anvendes i tilfælde, hvor ægtefællerne ønsker en anden bobehandler efter at have modtaget prisoplysning fra den udpegede bobehandler. Som et eksempel på en situation, hvor enige ægtefællers beslutning ikke nødvendigvis bør respekteres, kan nævnes, hvis bobehandlingen er langt fremskreden, eller ægtefællerne ikke kan antages at overskue konsekvenserne af et bobehandlerskift.

Til stk. 4

Efter stk. 4 udpeger skifteretten efter reglerne i stk. 1-2 en ny bobehandler, hvis den udpegede bliver forhindret, eller opfylder denne ikke længere betingelserne for at behandle boet. Udgangspunktet er, at den udpegede bobehandler fører boet til ende, men ved bobehandlerens død, sygdom eller inhabilitet, eller hvis vedkommende i øvrigt ikke længere opfylder betingelserne for at virke som bobehandler, må skifteretten udpege en ny. Bestemmelsen vil også kunne finde anvendelse, hvis bobehandleren pga. stor uoverensstemmelse med en af ægtefællerne ikke ser sig i stand til kunne gennemføre bobehandlingen.

Efter 2. pkt. kan skifteretten, hvis forholdene ellers taler for det, bestemme, at en advokat, hvis autorisation udløber, uden at advokaten har ansøgt om ny autorisation, kan fortsætte behandlingen af et påbegyndt skifte. Det må forudsættes, at det er forbundet med visse ulemper, at den pågældende advokat ikke gør arbejdet færdigt. Det kunne f.eks. være tilfældet, hvor et bo er tæt på at være færdigbehandlet på det tidspunkt, hvor advokatens autorisation udløber.

Der henvises endvidere til udkastets § 48, hvorefter skifteretten tilbagekalder udpegningen af en bobehandler og udpeger en ny, hvis bobehandleren ikke varetager sine opgaver forsvarligt.

Til § 19
Bobehandlerens opgaver

Efter udkastets § 19 hører det til bobehandlerens opgaver at bistå og vejlede ægtefællerne under skiftebehandlingen.

Vejledningen skal angå alle dele af bodelingen, herunder både juraen og praktiske forhold. Har begge ægtefæller egen advokat, bør vejledningen afpasses i forhold til deres bistand. Hvis kun den ene ægtefælle har egen advokat, stiller dette øgede krav til bobehandlerens evner som neutral vejleder. Finder bobehandleren, at der i en konkret situation er for stor styrkeforskel mellem de to parter, og at ægtefællen uden egen advokat har behov for en advokat til at rådføre sig med, f.eks. i forhold til om et forligstilbud skal accepteres, bør bobehandleren opfordre den pågældende til at søge bistand hos egen advokat og om nødvendigt indstille til skifteretten, at den pågældende pålægges og får beskikket en advokat. Der henvises i den forbindelse til bemærkningerne til § 23.

Herudover skal bobehandleren ifølge 2. pkt. søge at opnå holdbare løsninger af ægtefællernes konflikter på en betryggende måde, hvor omkostningerne står i rimeligt forhold til boets værdier. Dette kan bl.a. ske gennem forligsmægling og vejledning, således at de ressourcer, der anvendes, står i forhold til de omhandlede værdier. Det kan også ske ved, at bobehandleren opfordrer ægtefællerne til hurtigst muligt at anlægge sag, når det er klart, at der ikke kan opnås enighed om et enkeltspørgsmål, således at bobehandlerens ressourceanvendelse begrænses, og dobbeltbehandling undgås. Navnlig for så vidt angår brugte indbogenstande og andre genstande af begrænset økonomisk værdi, er det vigtigt, at bobehandleren gør ægtefællerne opmærksomme på, at de bør søge at forlige sig, idet salæret for bobehandlerens bistand til at løse eventuelle tvistepunkter nemt kommer til at overstige værdien af aktiverne. Konstateres uenighed, vil bobehandleren i sidste ende skulle opfordre til sagsanlæg, men ofte vil ægtefællerne blot være i tvivl om retsstillingen mv.

Har en eller begge ægtefæller fri proces, vil bobehandleren med hjemmel i denne bestemmelse kunne afslå at medvirke til undersøgelser mv., der ikke står i rimeligt forhold til boets værdier. I en sådan situation vil den fri proces oftest kun gælde for et begrænset timetal, og bobehandleren vil således være nødt til at prioritere. Selv om bestemmelsen for så vidt har karakter af en programmerklæring, er det udvalgets opfattelse, at den kan anvendes af bobehandlere som et fornuftigt styringsredskab i det omfang,

en ægtefælles adfærd giver anledning til et urimeligt ressourceforbrug.

Mens det er en grundlæggende opgave for bobehandleren at vejlede ægtefællerne, bør denne afstå fra at rådgive ægtefællerne om, hvad der konkret er bedst for den enkelte, idet dette vil være i strid med det grundlæggende princip om, at bobehandlere skal være upartiske.

Afgrænsningen mellem på den ene side den neutrale vejledning om, hvad der følger af regler og praksis på området, og på den anden side den konkrete rådgivning om, hvad der er bedst stemmende med en parts egne behov og interesser, bør foretages på samme måde, som det i dag sker mellem skifterettens vejledning og parternes eventuelle egne advokaters rådgivning. Bobehandleren bør sørge for, at begge ægtefæller er bekendt med retspraksis på de forskellige konfliktområder. Der kan også vejledes om, at der efter klar retspraksis ikke er støtte for den ene af ægtefællernes synspunkter. Er retsstillingen på et bestemt område uafklaret, eller vurderer bobehandleren et spørgsmål som tvivlsomt, bør bobehandleren gøre opmærksom på dette, så ægtefællerne kan træffe deres egne beslutninger på dette grundlag.

Er der forhold, som tyder på, at ægtefællerne har krav på kompensation eller godtgørelse af den ene eller anden karakter, bør bobehandleren vejlede om reglerne herom. Er der diskussion om ejerskabet til et bestemt aktiv, vil bobehandleren f.eks. skulle vejlede om, hvilke krav der normalt stilles for at kunne dokumentere sameje om eller ejerskab til en genstand, der formelt tilhører den ene. Derimod bør bobehandleren i almindelighed afholde sig fra at rådgive en ægtefælle om, hvorvidt et forligstilbud fra den anden ægtefælle bør accepteres, eller hvorvidt en ægtefælle bør stille krav af en vis størrelse i form af skævdeling, kompensation osv.

Til § 20

Til stk. 1

I medfør af udkastets stk. 1 skal bobehandleren løbende orientere ægtefællerne om bobehandlingens forløb og forventede afslutning. Det må afgøres ud fra en konkret vurdering, hvornår og hvor hyppigt der er behov for orientering. Orienteringen kan gives mundtligt på møderne mellem ægtefællerne og bobehandleren eller skriftligt. Om indberetning til skifteretten, hvis bobehandlingen ikke er afsluttet inden et år henvises til bemærkningerne til udkastets § 47, stk. 2.

Til stk. 2

Bobehandleren skal indkalde ægtefællerne til møde, når denne finder, at der er behov herfor. Dette kan være nødvendigt for, at ægtefællerne kan tage stilling til konkrete spørgsmål, eller med henblik på at orientere dem om sagsforløbet i medfør af stk. 1. Det er bobehandleren, der afgør, hvornår der skal indkaldes til møderne, men det vil være nærliggende at tage hensyn til opfordringer fra en eller begge ægtefæller. Som det fremgår af 2. pkt., kan bobehandleren tillade, at andre end ægtefællerne deltager i mødet. Det er en selvfølge, at bobehandleren tillader en ægtefælles advokat at deltage i mødet. Om andre personer, herunder revisorer, bisiddere, ny samlever/ægtefælle eller søskende, bør tillades, vil afhænge af bobehandlerens vurdering af det hensigtsmæssige heri. Et afslag eller en tilladelse fra bobehandleren vil kunne påklages til skifteretten, jf. udkastets § 49.

Til stk. 3

Udkastets stk. 3 fastslår, at bobehandleren skal udfærdige referater af møderne med ægtefællerne og af mundtlige tilkendegivelser fra ægtefællerne i øvrigt. Det skal fremgå, hvad ægtefællerne er enige om, og i tilfælde af uenighed anføres de forskellige holdninger. Bobehandleren må selv afgøre, hvordan referaterne skal udformes. Hvis det er praktisk muligt, kan det være hensigtsmæssigt, at referaterne bliver underskrevet af ægtefællerne ved afslutningen af mødet, navnlig hvis de indeholder aftaler eller forligspunkter.

Referater mv. fra møder vil efter omstændighederne være fortrolige, da de ofte kan indeholde oplysninger af privat karakter.

Til stk. 4

Ved uenighed mellem ægtefællerne skal bobehandleren opfordre til sagsanlæg, jf. § 2, stk. 1. Hvis sag ikke anlægges, må bobehandleren redegøre for sin vurdering af spørgsmålet, som vil blive lagt til grund under sagens videre behandling. Det gælder f.eks. størrelsen af et skævdelingskrav efter et kortvarigt ægteskab, jf. udkastets § 61, eller kompensationskrav. Der skal på ny opfordres til sagsanlæg, hvis ikke begge ægtefæller kan slutte op om denne vurdering.

Det kan være praktisk, hvis bobehandlerens redegørelse gives, så snart de nødvendige oplysninger foreligger. Dette har sammenhæng med, at bedømmelsen i givet fald skal anvendes i udkastet til boopgørelse, jf. udkastets § 28. Det er derfor hensigtsmæssigt, at en ægtefælle, der er uenig i

bedømmelsen, får opfordringen til at anlægge sag efter § 2 tidligt under behandlingsforløbet. Det er imidlertid også vigtigt, at bobehandleren vejleder ægtefællerne om reglerne, således at unødige sagsanlæg kan undgås.

Et eventuelt sagsanlæg udsætter som udgangspunkt ikke bobehandlerens arbejde, idet arbejdet med de dele af boopgørelsen, der ikke er berørt af det omtvistede spørgsmål, bør fortsætte. Nogle spørgsmål vil dog være så grundlæggende, at de forhindrer bobehandleren i at videreføre sit arbejde. Det kunne f.eks. være spørgsmål om, hvorvidt der er fuldt særeje, eller hvilket lands lov der finder anvendelse ved delingen.

Hvis bobehandlerens vejledning ikke fører til enighed eller til, at en af ægtefællerne anlægger sag efter reglerne om enkeltspørgsmål, skal bobehandleren lægge sin vurdering til grund for sagens videre behandling.

Til § 21
Prisoplysning mv.

Efter udkastet skal bobehandleren på det første møde skriftligt give ægtefællerne oplysning om, hvordan dennes salær beregnes, og om muligt den forventede størrelse heraf. Bobehandleren skal endvidere oplyse om, hvilke øvrige omkostninger der må forventes.

Bestemmelsen svarer til, hvad der gælder, hvis ægtefællerne under et privat skifte gør brug af egne advokater. Efter de advokatetiske regler har en advokat pligt til skriftligt at give sin klient oplysning om de vigtigste elementer i den påregnede bistand og om størrelsen af det vederlag, advokaten agter at beregne sig. Er det ikke muligt at oplyse et fast vederlag, skal advokaten enten angive den måde, hvorpå vederlaget vil blive beregnet, typisk ved angivelse af timesats, eller give et begrundet overslag. Advokaten skal desuden oplyse om størrelsen af forventede udlæg, herunder afgifter til det offentlige.

Bobehandleren vil endvidere som noget væsentligt have pligt til løbende at justere prisoplysningen, særligt hvis behandlingen bliver dyrere end først forventet.

Bestemmelsen har til formål at sikre, at ægtefæller, der har anmodet om henvisning til bobehandler, får oplysninger om forventede udgifter mv. Der henvises i øvrigt til betænkningens kapitel 8, afsnit 4.1.

Ægtefællerne vil således i kraft af prisoplysningen få mulighed for at vurdere, om de skal forsøge selv at dele nogle aktiver og passiver, og de vil indirekte få opfordring til selv at dele aktiver af mindre værdi. De vil endvidere få lejlighed til at tage stilling til, om de ønsker en anden bobehandler, herunder om de ønsker at undersøge, om den udmeldte bobehandlers timesats overstiger andre bobehandleres timesats.

Til § 22
Oplysninger

Til stk. 1

Det fastslås i stk. 1, at bobehandleren skal sikre sig, at de oplysninger, der er nødvendige for at dele fællesboet, fremskaffes. Dette er en af bobehandlerens vigtigste opgaver. Når oplysningerne foreligger, vil det oftest være enkelt at udfærdige udkastet til boopgørelse. På denne baggrund foreslås det, at bobehandleren tillægges kompetence til på egen hånd at indhente de nødvendige oplysninger.

I de tilfælde, hvor ægtefællerne ikke efter opfordring meddeler oplysningerne, kan bobehandleren selv indhente dem fra offentlige myndigheder og private, herunder forsikringsselskaber og penge-, pensions- og realkreditinstitutter.

En ægtefælle vil kunne have anerkendelsesværdige grunde til at modsætte sig, at bobehandleren agerer. Det kan være tilfældet, hvis ægtefællen oplever, at bobehandleren går på ”fisketur” og kontakter f.eks. pensionsinstitutter, uden at der foreligger det nødvendige grundlag for at antage, at ægtefællen har midler der. Det kan også være tilfældet, hvis ægtefællen nok ikke har fået skaffet oplysningerne selv, men behøver mere tid til at fremskaffe dem, f.eks. fra udlandet. Modsætter en ægtefælle sig, at oplysningerne indhentes, må bobehandleren forelægge spørgsmålet for skifteretten, som så træffer afgørelse i sagen. Er der tale om uberettiget trænering af sagen, vil dette kunne have betydning for fordelingen af de samlede boomkostninger.

Hvis det er nødvendigt at anvende tvangsmidler, er bobehandleren også henvist til at anmode skifteretten om at træffe afgørelse efter lovens kapitel 11. Med udtrykket ”nødvendigt” sigtes bl.a. til, at ægtefællerne har mulighed for at tilkendegive, at deres pensionsforhold ikke kræver nærmere undersøgelser end dem, de selv har forelagt. De kan endvidere be-

grænse bobehandlerens opgaver til bestemte aktiver og passiver, jf. udkastets § 1, stk. 1, eller selv under skiftet indgå aftale om delingen af bestemte aktiver og passiver. Bobehandlerens opgave vil i sådanne tilfælde være begrænset til en sikring af, at ægtefællerne er bekendt med deres retsstilling, således at aftalen ikke er indgået på et forkert grundlag.

Bobehandleren får med bestemmelsen kompetence til at indhente de nævnte oplysninger. Bobehandleren skal ikke medsende en fuldmagt fra en ægtefælle, idet samtykke fra ægtefællerne ikke er nødvendigt. Bobehandleren skal dog i første række opfordre ægtefællerne til selv at meddele oplysningerne. Dette er begrundet i princippet om partsautonomi. Der er intet til hinder for, at ægtefællerne giver afkald herpå og lader bobehandleren – ved standardanmodninger til pengeinstitutter og forsikringselskaber – indhente oplysningerne, så det sikres, at f.eks. konti mv. opgøres pr. den rette dato.

Det kan være mest betryggende for en ægtefælle, at det er bobehandleren, der indhenter oplysningerne, hvis ægtefællen er bange for, at den anden vil skjule oplysninger. Endvidere kan hensynet til en hurtig sagsbehandling medføre, at det er bobehandleren, der vurderer, hvilke oplysninger der mangler, for herefter at indhente de manglende relevante oplysninger.

Til stk. 2

Bobehandleren kan endvidere anmode skifteretten om at pålægge en ægtefælle og enhver anden at give møde og afgive forklaring for skifteretten efter retsplejelovens regler om vidnepligt og -ansvar, jf. udkastets § 72.

Til stk. 3

I det omfang det er nødvendigt, skal bobehandleren lade aktiver og passiver vurdere. Bestemmelsen svarer til dødsboskiftelovens § 93, stk. 1. Se om sagkyndig vurdering udkastets §§ 74-76. Med udtrykket ”nødvendigt” tilkendes gives, at ægtefællerne har mulighed for at aftale, hvad værdien af et aktiv skal være, for at spare udgiften til vurdering. Vurdering er især relevant, hvis der er tale om værdifulde aktiver som f.eks. erhvervsvirksomheder, faste ejendomme, biler, både og malerier mv., hvor værdien ikke kan fastslås med sikkerhed, og hvor ægtefællerne ikke er enige om værdiansættelsen. Der vil sjældent være anledning til at vurdere passiver.

I det omfang ægtefællerne er enige om værdien af et aktiv, lægges belø-

bet uprøvet til grund. Bobehandleren kan dog i kraft af sin vejledningspligt, jf. udkastets § 19, have pligt til at gøre opmærksom på misforhold. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis den ene part urigtigt overbeviser den anden om, at fast ejendom f.eks. altid værdiansættes i overensstemmelse med den offentlige vurdering.

Hvis en ægtefælle er uenig i den fremgangsmåde, som bobehandleren foreslår, anmoder bobehandleren ifølge 2. pkt. skifteretten om at træffe afgørelse.

Til stk. 4

Bobehandleren kan antage sagkyndig bistand. Der kan f.eks. tænkes at være behov for bistand af revisor, ingeniør eller andre. Er en ægtefælle ikke enig heri, skal bobehandleren anmode skifteretten om at træffe afgørelse.

Til § 23

Advokatbeskikkelse

Til stk. 1

Efter udkastet til § 23 kan skifteretten efter anmodning fra en ægtefælle eller efter indstilling fra bobehandleren beskikke en advokat for en ægtefælle, hvis det ikke findes forsvarligt at behandle boet, uden at den pågældende har advokatbistand.

Bestemmelsen sigter navnlig på den situation, at en ægtefælle pga. sygdom eller manglende indsigt ikke er i stand til selv at varetage sine interesser. Bestemmelsen vil endvidere kunne anvendes, hvis en ægtefælle har et særligt behov – f.eks. på grund af stor styrkeforskel mellem parterne - for bistand af egen advokat til at tage stilling til, om et forligsforslag skal accepteres. Såvel den ægtefælle, der skal have beskikket en advokat, som den anden, kan anmode skifteretten herom. Også bobehandleren vil kunne indstille til skifteretten, at der beskikkes en advokat for en ægtefælle.

Bestemmelsen må ses som et supplement til reglerne om fri proces. Den fri proces omfatter således kun udgifterne til advokat, når der også er en beskikkelse af advokat i medfør af denne bestemmelse.

Bestemmelsen fastsætter ikke særskilte retsvirkninger for beskikkelsen, idet retsplejelovens almindelige regler herom, herunder navnlig retspleje-

lovens §§ 333 og 334 finder anvendelse. F.eks. fastsættes salæret af den ret, der har foretaget beskikkelsen, ligesom statskassen i første omgang udreder salæret til advokaten.

Bestemmelsen gælder ikke for enkeltsager, som behandles af skifteretterne i medfør af lovens § 2. I disse sager gælder de almindelige regler om advokatbeskikkelse.

Der henvises endvidere til bemærkningerne til udkastet til retsplejelovens § 331, stk. 2, vedrørende rækkevidden af fri proces ved ægtefælleskifter.

Til stk. 2

Efter bestemmelsens 2. stk. skal den ægtefælle, der har fået beskikket en advokat, erstatte statskassens udgifter i forbindelse med beskikkelsen, medmindre ægtefællen har fri proces. Skifteretten bør i forbindelse med overvejelserne om advokatbeskikkelse derfor også tage stilling til, om der skal bevilges fri proces, jf. den foreslåede ændring af reglerne i retsplejelovens § 327, stk. 5, og § 331, stk. 2.

Til § 24

Udlæg af aktiver under skiftet

Det fremgår af udkastets § 24, at bobehandleren snarest muligt skal søge afklaret, om en eller begge ægtefæller ønsker et aktiv udlagt efter vurdering. Bestemmelsen skal sikre, at ægtefællerne på et tidligt tidspunkt udtager de aktiver og passiver, der ikke er tvist om. Hermed vil det kunne undgås, at indtægter og udgifter vedrørende aktiverne og passiverne skal indgå i boregnskabet, og efterfølgende værditab eller -stigning vil være boet uvedkommende. Bobehandleren bør bistå ægtefællerne med at få vurderet aktivet, medmindre de er enige om værdien heraf.

Aktivfordelingen sker efter reglerne i udkastets § 62, der svarer til de gældende regler i fællesboskiftelovens § 70a.

Hvis ægtefællerne er enige om, hvem der skal have et aktiv udlagt, er det bobehandlerens opgave at bistå ægtefællerne med det nødvendige i forbindelse hermed. Der kunne være tale om bistand til tinglysning af ejerskifte af en fast ejendom eller bistand til ændring af forsikringen af en bil. Der er naturligvis ikke noget til hinder for, at ægtefællerne, f.eks. af omkostningsmæssige grunde, varetager nogle af de praktiske opgaver selv. Bobehandleren bør også bistå ægtefællerne med at få vurderet akti-

vet, medmindre der er enighed om, hvilken værdi der skal lægges til grund.

For så vidt angår udlæg af aktiver, der overstiger ægtefællens lod i boet, henvises til bemærkningerne til udkastets § 64.

Det er hensigten med § 24, set i samspil med § 25 om salg af aktiver, som ingen ønsker udlagt, at der så tidligt som muligt skal tages stilling til, hvad der skal ske med aktiverne i boet. En ægtefælle skal derfor tage stilling til, om denne fortsat ønsker at være ejer af egne aktiver, om denne ønsker at overtage nogle af den anden ægtefælles aktiver, eller om aktivet skal sælges. Det bør efter udvalgets opfattelse ikke være muligt gennem længere tid at lurepasse f.eks. for at se, om et bestemt aktiv senere under skifteforløbet stiger eller falder i værdi. Fremgangsmåden bør i almindelighed være den, at et aktiv vurderes med henblik på, om en ægtefælle ønsker at udtage aktivet til vurderingsprisen. Når vurderingsresultatet foreligger, bør ægtefællen levnes en rimelig tid til at få et eventuelt finansieringsbehov klaret. Lykkes dette ikke, har ægtefællen ikke ret til at udtage aktivet, jf. udkastets § 63, stk. 1. Undtagelsesvis kan der dog være situationer, hvor en ægtefælle har gode grunde til at vente med en stillingtagen til udtagelsesretten, f.eks. indtil der foreligger en afklaring af andre forhold af væsentlig betydning for den pågældendes økonomiske situation. Opstår der tvist, må spørgsmålet afgøres af skifteretten efter stk. 2.

Der henvises endvidere til betænkningens kapitel 8, afsnit 3.2 og 4.2.

Til § 25 *Salg af aktiver*

Til stk. 1

Af udkastet til § 25, stk. 1, fremgår det, at hvis ingen af ægtefællerne ønsker et aktiv udlagt, skal bobehandleren sørge for, at det afhændes på en måde, som tjener ægtefællernes interesser bedst muligt. Bestemmelsen svarer til dødsboskiftelovens § 58, 1. pkt., og erstatter fællesboskiftelovens § 70a, stk. 3.

Som nævnt ovenfor skal bobehandleren efter udkastet til § 24 snarest muligt få afklaret, om der er nogen af ægtefæller, der ønsker et aktiv udlagt efter vurdering. Er det ikke tilfældet, skal bobehandleren udfolde be-

stræbelser på at få det pågældende aktiv solgt. Et salg vil kunne ske ved annoncering, gennem mægler eller i øvrigt på det frie marked.

Bobehandleren må i hvert konkret tilfælde sammen med ægtefællerne foretage en afvejning af, hvordan ægtefællernes interesse ved et salg tjenes bedst muligt. Nogle gange vil et hurtigt salg være det bedste, mens det i andre tilfælde tjene ægtefællernes interesser bedst, hvis bobehandleren venter med at afhænde et bestemt aktiv. Et salg sker ikke i bobehandlerens navn eller for dennes risiko, men i ejerægtefællens navn og risiko.

Til stk. 2

Det følger af stk. 2, at bobehandleren, hvis en ægtefælle er uenig i, at aktivet skal afhændes, eller den måde hvorpå bobehandleren vurderer og foreslår, at det skal ske, skal anmode skifteretten om at træffe afgørelse i sagen. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis en ægtefælle mener, at det bedst kan betale sig at vente med at sælge en fast ejendom eller en aktiepost, mens den anden ægtefælle ikke ønsker at vente. Skifteretten må i så fald tage stilling til spørgsmålet efter at have hørt bobehandleren og begge ægtefæller.

Til stk. 3

Bestemmelsens stk. 3, hvorefter salg ved auktion sker efter retsplejelovens regler, svarer til dødsboskiftelovens § 58, 2. pkt. Behæftede aktiver, der ikke kan realiseres ved underhåndssalg, realiseres ved tvangsauktion, jf. retsplejelovens § 538 b, stk. 1. Det vil i den forbindelse være hensigtsmæssigt, at der foretages en ændring i denne bestemmelse, således at der også henvises direkte til ægtefælleskifter. Bobehandleren skal i så fald udføre, hvad der påhviler rekvirenten af en tvangsauktion. Bobehandleren kan ved salg af boets aktiver benytte sagkyndig bistand, f.eks. ejendomsmægler. Ubæftede aktiver sælges i medfør af retsplejelovens § 538 b, stk. 2, efter reglerne om offentlige auktioner, der ikke er tvangsauktioner.

Bestemmelsen finder kun anvendelse i de situationer, hvor det ikke lykkes at sælge et aktiv på det almindelige marked, jf. stk. 2.

Til § 26
Acontobetaling

Til stk. 1

Efter udkastets § 26, stk. 1, kan bobehandleren efter anmodning fra en ægtefælle henstille, at den anden betaler et acontobeløb. Dette forudsætter, at der er et sikkert grundlag for, at den anden ægtefælle ved boets afslutning vil have krav på dette beløb, og at der ikke er udsigt til en snarlig afslutning af bobehandlingen.

Formålet hermed er, at en ægtefælle, der savner likvide midler til at komme videre med anskaffelse af ny bolig mv., ikke skal begrænses, fordi behandlingen af skiftet trækker ud. Der henvises i øvrigt til betænkningens kapitel 8, afsnit 4.6.

Til stk. 2

Hvis en ægtefælle er uenig, eller der er behov for tvangsfuldbyrdelse, anmoder bobehandleren skifteretten om at træffe afgørelse.

Skifteretten må tage stilling til indsigelser mod bobehandlerens vurdering, hvad enten de går ud på, at der skal betales, eller at der skal betales for lidt. Retten kan således godkende, at der er grundlag for acontoudbetaling med det af bobehandleren foreslåede beløb, men også af et større eller mindre beløb. Skifterettens afgørelse kan også gå ud på, at grundlaget for tiden forekommer for spinkelt til en udbetaling, f.eks. fordi det ikke er sikkert, at ægtefællen ved boets afslutning vil få krav på et større beløb. Følger bobehandleren ikke en henstilling om udbetaling, vil den anmodende ægtefælle kunne henvende sig til skifteretten for at få denne til at træffe afgørelse. Der henvises i øvrigt til betænkningens kapitel 8, afsnit 4.6.

Følger en ægtefælle, der ikke har gjort indsigelser mod en henstilling fra bobehandleren om at betale et beløb, men alligevel ikke betaler, kan det være nødvendigt for den anden ægtefælle at henvende sig til skifteretten for at få et grundlag for tvangsfuldbyrdelse.

Til § 27
Partiel boopgørelse

Til stk. 1

Efter udkastet til stk. 1 kan bobehandleren udarbejde et udkast til en opgørelse over en del af boet (partiel boopgørelse), hvis der er et særligt behov og et sikkert grundlag herfor.

Hensigten med bestemmelsen er at give hjemmel til, at bobehandleren kan lave en partiel boopgørelse i tilfælde, hvor den fulde afklaring af det økonomiske opgør må forventes at trække ud. Herved vil værdiansættelsen af de aktiver og passiver, som kan omfattes af den partielle boopgørelse, kunne lægges fast, og det vil ikke længere være nødvendigt med regnskab over indtægter og udgifter vedrørende de omhandlede aktiver og passiver.

Der vil navnlig kunne være behov for en partiel boopgørelse, hvis det ikke umiddelbart er muligt at sælge et aktiv, og hvis ægtefællerne er enige om, at det vil være bedst at vente med et salg i stedet for at sænke prisen. Også hvis der verserer en sag om et enkeltspørgsmål, f.eks. om et pensionskompensationskrav, som vil kunne trække ud, eller hvis en ægtefælles situation på et enkelt punkt er uafklaret f.eks. pga. en tvist med en tredjemand, vil det kunne være hensigtsmæssigt at foretage partiel boopgørelse.

Det bør imidlertid være det klare udgangspunkt, at skiftet sker samlet, og det er væsentligt, at der kun udarbejdes partiel boopgørelse, når det er sikkert, at de aktiver, som ægtefællerne får tildelt i udkastet, kan rummes inden for deres respektive boslodder.

Der henvises til betænkningens kapitel 7.

Til stk. 2

Det følger af stk. 2, at § 28 om udkast til boopgørelse og § 29 om forelæggelse af boopgørelsen for ægtefællerne samt kapitel 4 også finder anvendelse på partielle boopgørelser med de lempelser, der følger af, at der er tale om en partiel opgørelse. F.eks. vil der ikke kunne være en indstilling om bobehandlerens samlede salær, men nok om et acontosalær, ligesom den endelige omkostningsfordeling ikke vil kunne indstilles. Der er nedenfor redegjort for indholdet af disse bestemmelser i bemærkningerne til udkastet hertil.

Henvisningen til kapitel 4 giver bl.a. mulighed for, at der i forbindelse med en partiel boopgørelse vil kunne stilles krav om sikkerhedsstillelse i overensstemmelse med § 34, stk. 2, 2. pkt.

Til § 28

Udkast til boopgørelse

Til stk. 1

I udkastets stk. 1 fastsættes det, at udkastet til boopgørelsen skal indeholde en redegørelse for alle væsentlige forhold af betydning for fællesboets deling og skiftets gennemførelse.

Det fremgår således, at udkastet skal indeholde en redegørelse for behandlingens forløb. Udkastet skal desuden indeholde en opgørelse over hver ægtefælles aktiver og passiver samt eventuelle indtægter og udgifter, der knytter sig hertil. Herudover skal udkastet angive eventuelle indbyrdes krav. Dette kan f.eks. være formueretlige godtgørelseskrav, erstatningskrav, lånekrav og regreskrav, men kan også angå lønkrav, hvis en af ægtefællerne har været ansat af den anden. Udkastet skal ligeledes indeholde en opregning og værdiansættelse af ægtefællernes pensioner, hvis det er nødvendigt for at afklare, om bodelene er positive, eller om den pensionsmæssigt svagest stillede ægtefælles pensioner ud over sædvanlige arbejdsmarkedspensioner helt eller delvist kan udtages forlods som såkaldt opfyldningsopsparing.

Har en af ægtefællerne fremsat vederlags- eller kompensationskrav efter lov om ægteskabets retsvirkninger eller krav om betaling af et beløb efter ægteskabslovens § 56, må dette anføres, ligesom bobehandlerens vurdering af kravenes størrelse bør anføres. Er der foretaget udlæg af aktiver under skiftet, skal dette angives i boopgørelsen.

Endelig skal der indgå en indstilling vedrørende størrelsen af bobehandlerens salær og fordeling af boomkostningerne. For så vidt angår bobehandlerens salær henvises til udkastet til §§ 21 og 40 samt bemærkningerne hertil. Vedrørende fordeling af boomkostningerne henvises til § 42 og bemærkningerne hertil.

Til stk. 2

I stk. 2 angives det grundlæggende princip om, at ægtefællernes fælles indstilling til skiftespørgsmål skal lægges til grund. Ægtefællerne bevarer

således rådigheden over deres aktiver og passiver og kan dermed frit aftale f.eks., hvad værdien af de forskellige aktiver skal ansættes til. Bobehandlers opgave er i sådanne tilfælde alene at sikre, at enigheden er reel, og at de er vejledt fornødent om markedsværdi osv. Er ægtefællerne ikke enige, må bobehandleren lægge sin egen vurdering til grund.

Til stk. 3

Hvis boopgørelsen begrænses til alene at skulle indeholde dele af fællesboet, følger det af stk. 3, at dette skal fremgå af udkastet til boopgørelse. En sådan tilkendegivelse kan være givet allerede fra begyndelsen af skiftet, jf. udkastets § 1, stk. 2, men kan også fremsættes senere.

Bestemmelsen skal ses på baggrund af, at der i § 28 angives de krav, der stilles til et udkast til boopgørelse. Der kan imidlertid være behov for, at enige ægtefæller kan tilkendegive over for bobehandleren, at denne ikke behøver specificere alle aktiver, f.eks. indbo, antikviteter mv., fordi det allerede er delt, at pensioner ikke behøver beskrives, da der er enighed om, at de ikke giver grundlag for indbyrdes krav, eller at indtægter og udgifter mv. vedrørende en solgt ejendom ikke behøver beskrives, idet provenuet er delt. En sådan enighed vil typisk være begrundet i et ønske om at formindske udgifterne til bobehandlerens arbejde. I en sådan situation er det imidlertid vigtigt, at det fremgår af boopgørelsen, at der er foretaget sådanne udeladelser, dels af hensyn til et eventuelt erstatningsansvar for bobehandleren i form af oversete forhold, og dels af hensyn til dokumentation for, at disse udeladte elementer også er delt, således at hele boet kan anses for delt.

Til § 29

Forelæggelse for ægtefællerne

Til stk. 1

Efter stk. 1 skal bobehandleren forelægge udkastet til boopgørelsen for skifteretten og ægtefællerne på en betryggende måde. Dette kan ske ved anbefalet brev eller på anden måde, f.eks. på et møde, hvor bobehandleren gennemgår udkastet med ægtefællerne. Det kan også ske ved e-mail, hvis det er den måde, ægtefællerne har aftalt at kommunikere med bobehandleren på.

I forbindelse med forelæggelsen af udkastet for ægtefællerne bør bobehandleren sikre sig, at ægtefællerne er opmærksomme på, hvad en godkendelse af boopgørelsen indebærer. Bobehandleren skal endvidere gøre

opmærksom på fristen for at gøre skriftlig indsigelse til skifteretten eller indgive klage, jf. stk. 2.

Til stk. 2

Bestemmelsen omhandler ægtefællernes reaktionsmuligheder, hvis de vil protestere mod udkastet til boopgørelse og dermed bobehandlerens vurderinger. Angår protesten materielle spørgsmål, må der gøres indsigelse efter § 31. Angår det indstillingen vedrørende bobehandlerens salær eller fordelingen af boomkostninger, må der indgives klage efter § 32.

Ægtefællerne har en frist på 4 uger efter modtagelsen af udkastet til at gøre indsigelser til skifteretten eller til at klage. Er udkastet f.eks. modtaget tirsdag den 1. september, vil et brev modtaget af skifteretten senest tirsdag den 29. september være rettidig. Indsigelsen eller klagen skal fremsættes skriftligt, og det vil selvsagt være mest hensigtsmæssigt, hvis den er begrundet.

Klager over en bobehandlers behandling af boet og adfærdsklager over en bobehandler er ikke omfattet af denne bestemmelse. De vil oftest blive indgivet under sagens behandling. Der henvises til bemærkningerne til udkastets § 49.

Til § 30
Afbrudt skifte

Til stk. 1

Udkastet til § 30 fastsætter, at en bobehandler, der, før der kan udfærdiges et udkast til boopgørelse, bliver nødt til at afslutte sit arbejde, skal udfærdige et udkast, der i videst mulige omfang sætter ægtefællerne i stand til selv at færdiggøre opgørelsen. Bestemmelsen har til formål at sikre, at al bobehandlerens arbejde ikke går til spilde, fordi det offentlige skifte ikke tilendebringes.

Bestemmelsen sigter navnlig på den situation, at bobehandlerens arbejde må afsluttes, fordi der ikke stilles fornøden øget sikkerhed, jf. §§ 37 og 38, eller fordi det beløb, en ægtefælle er blevet bevilget i medfør af en beslutning om fri proces, ikke længere kan dække de faktiske udgifter ved skiftet. Bestemmelsen finder også anvendelse, hvis arbejdet må sluttes af andre grunde, f.eks. fordi ægtefællerne selv ønsker at afslutte skiftet.

Til stk. 2

I nogle tilfælde vil det ikke være muligt for bobehandleren at udarbejde et udkast, som har nogen brugbar værdi for ægtefællerne. Det kunne f.eks. være, fordi bobehandlingen kun lige er startet, eller fordi bobehandlingen afsluttes, fordi ægtefællerne genoptager samlivet. I sådanne tilfælde bør bobehandleren skriftligt orientere ægtefællerne om, hvorfor der ikke udarbejdes et udkast.

Til stk. 3

Ægtefællerne vil ikke have mulighed for at klage over det materielle indhold af det foreløbige udkast, de modtager, da det netop kun er foreløbigt. De vil imidlertid have mulighed for at klage over bobehandlerens indstilling til salær og omkostningsfordeling og i øvrigt klage over behandlingen af boet, jf. § 49.

Til kapitel 4

Skifterettens behandling af boopgørelser

Kapitel 4 omhandler regler for den behandling, som skal finde sted ved skifteretten, efter at bobehandleren har afsluttet sit arbejde. Modtages der hverken indsigelser eller klager, vil skifteretten i almindelighed straks kunne skride til stadfæstelse af bobehandlerens udkast, jf. § 36. Indsigelser mod det materielle indhold af udkastet skal behandles efter de foreslåede regler i § 31, hvor udgangspunktet er, at skifteretten henviser til sagsanlæg. Klager over salær og fordeling af boomkostninger kan afgøres af skifteretten selv, jf. udkastets § 31. Muligheden for, at skifteretten af egen drift kan ændre bobehandlerens salær, er behandlet i udkastets § 33. Her er muligheden begrænset til åbenbare forhold. Endelig rummer kapitlet mulighed for en partiel stadfæstelse. Dette vil navnlig være aktuelt, hvis enkelte punkter i udkastet anfægtes gennem sagsanlæg.

Til § 31

Indsigelser mod udkastet

Til stk. 1.

Hvis skifteretten rettidigt modtager skriftlig indsigelse mod et eller flere materielle elementer i udkastet til boopgørelse, jf. udkastet til § 29, stk. 2, giver skifteretten ægtefællerne en yderligere frist på 4 uger til at anlægge sag efter reglerne om enkeltspørgsmål i kapitel 10.

I det omfang ægtefællerne ikke er repræsenteret ved advokat, bør skifteretten, når en indsigelse er modtaget, orientere om reglerne for sagsanlæg, herunder de økonomiske og afgiftsmæssige forhold. Vejledningen kan gives skriftligt i forbindelse med meddelelsen af 4 ugers fristen. Normalt vil bobehandleren også have vejledt herom.

Til stk. 2

Bliver der ikke anlagt sag inden 4 uger, vil skifteretten normalt straks kunne stadfæste udkastet til boopgørelse, jf. udkastets § 35. For at undgå, at skifteretten må stadfæste et udkast, som skifteretten mener, er fejlagtig, giver stk. 2 skifteretten mulighed for at rette fejl, som indsigelsen giver anledning til. Det vil i øvrigt ikke være noget til hinder for, at skifteretten kontakter bobehandleren allerede, når indsigelsen er modtaget, for at få afklaret forholdet. Situationen kan i kraft af ekspertisen hos de autoriserede bobehandlere dog vanskeligt tænkes at forekomme, men skulle det ske, har skifteretten mulighed for at gribe ind. Det er herved en betingelse, at indsigelsen godtgør, at der ikke er berettiget tvivl om retstilstanden. Skifterettens afgørelse herom vil kunne indbringes for landsretten efter de almindelige regler.

Ved fejl forstås således, at der ikke er begrundet tvivl om, at retstilstanden er en anden end den, der er lagt til grund af bobehandleren. Er ægtefællerne enige om, at der tale om en fejl, bør skifteretten henholde sig hertil.

Skifteretten må bedømme, om der skal høres eller indhentes yderligere oplysninger, og kan af egen drift indhente oplysningerne hos bobehandleren eller ægtefællerne, hvis der er anledning hertil.

Skifteretten vil normalt ikke kunne foretage rettelser, uden at begge ægtefæller og bobehandleren har haft lejlighed til at udtale sig om dem. Alt afhængig af rettelsens karakter og omfang beslutter skifteretten, om den selv vil foretage rettelserne eller anmode bobehandleren herom. Erklærer den anden ægtefælle sig enig i, at indsigelsen er berettiget, kan skifteretten lægge den aftale, dette indebærer, til grund.

Der henvises endvidere til betænkningens kapitel 7, afsnit 5.9.

Til stk. 3

Efter stk. 3 kan skifteretten undtagelsesvis behandle en indsigelse, der er modtaget efter fristens udløb, men inden boopgørelsen er stadfæstet efter

§ 36. Bestemmelsen er medtaget med henblik på de situationer, hvor en indsigelse af undskyldelige årsager er blevet indgivet for sent, f.eks. pga. af sygdom eller tilsvarende.

Til § 32

Klage over salær og boomkostninger

Til stk. 1

Hvis en eller begge ægtefæller klager over bobehandlerens salær, afgør skifteretten sagen. Selv om klagen for så vidt har karakter af at være en indsigelse om indholdet af boopgørelsen, kan klage over salær afgøres, uden at skifteretten skal give frist til sagsanlæg. Det hænger sammen med, at skifteretten selv tager stilling til sådanne klager alene på grundlag af klagen og de oplysninger, der indhentes som følge heraf.

Skifteretten skal ved klage bedømme, om bobehandlerens salær er rimeligt, jf. udkastets § 40. Det følger af de almindelige sagsbehandlingsprincipper, at modparten og navnlig bobehandleren høres over klagen.

Til stk. 2

Klager over bobehandlerens indstilling vedrørende fordelingen af boomkostninger afgøres af skifteretten efter § 42. Heller ikke i disse tilfælde er et sagsanlæg nødvendigt. Der henvises til bemærkningerne til udkastet til denne bestemmelse.

Til § 33

Skifterettens ændring af bobehandlerens salær

Udkastets § 33 omhandler mulighederne for, at skifteretten som et led i sin tilsynsforpligtelse af egen drift kan nedsætte et urimeligt salærkrav. Bestemmelsen har til formål at sikre ægtefællerne mod urimelige salærberegninger fra bobehandleren. Som et led i sagsbehandlingen bør skifteretten høre bobehandleren og evt. ægtefællerne, inden salæret ændres. Et salær vil således ikke kunne nedsættes, uden bobehandleren har haft lejlighed til at udtale sig.

Bestemmelsen svarer indholdsmæssigt til dødsboskiftelovens § 79, stk. 5. Der er således ikke tænkt nogen ændring af praksis med hensyn til vurderingen af, om et salær skal nedsættes.

Til § 34

Udsættelse og partiel stadfæstelse

Til stk. 1

Hvis der verserer sag om enkeltspørgsmål, kan boet ikke afsluttes, og det følger derfor af bestemmelsen, at skifteretten da skal udsætte sin stillingtagen til bobehandlerens udkast til boopgørelse.

Til stk. 2

Hvis det findes ubetænkeligt, kan skifteretten dog efter stk. 2 stadfæste de dele af boopgørelsen, hvorom der ikke er gjort indsigelse. Det må her være en forudsætning, at indsigelserne ikke angår forhold, som vil kunne forrykke den stadfæstede del.

Det kan være nødvendigt at tage højde for, at resultatet af en enkeltvist mv. kan forrykke resultatet af boopgørelsen. Det foreslås derfor, at skifteretten skal kunne træffe bestemmelse om sikkerhedsstillelse mv. som betingelse for den partielle stadfæstelse. Sikkerhedsstillelsen skal vedrøre den anden ægtefælles mulige krav.

Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med bobehandlerens mulighed for at lave udkast til partiel boopgørelse, jf. udkastets § 27, og ægtefællernes egen mulighed for at anmode om partielt skifte, jf. udkastets § 1, stk. 2.

Til § 35

Skifterettens rettelser i udkastet

Efter udkastet til § 35 foretager skifteretten de ændringer i boopgørelsen, som afgørelserne af de rejste indsigelser mv. indebærer. En dom skal være endelig og et forlig retsgyldigt, før skifteretten foretager rettelser i udkastet. Er der tale om omfattende eller komplicerede ændringer, hvor der reelt skal foretages en ny sagsbehandling, kan skifteretten efter 2. pkt. anmode bobehandleren om at genoptage behandlingen. En sådan situation kunne f.eks. opstå, hvor et større aktiv fejlagtigt eller pga. en af ægtefællernes svig ikke har været inddraget under bobehandlingen. Bobehandleren vil være berettiget til eftersalær i medfør af de almindelige principper herfor.

*Til § 36
Stadfæstelse*

Efter udkastet til § 36 afslutter skifteretten sagen med at stadfæste boopgørelsen. En stadfæstet boopgørelse kan som efter gældende praksis anvendes som eksekutionsfundament i fogedretten, jf. retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 1.

Har ægtefællerne ikke gjort indsigelse eller klaget inden fristen på fire uger, må skifteretten således stadfæste boopgørelsen. Skifteretten bør dog sikre, at de formelle regler er overholdt, herunder navnlig om ægtefællerne har fået den lovpligtige frist på 4 uger til at gøre indsigelse over boopgørelsen.

*Til kapitel 5
Omkostninger*

Udkastets kapitel 5 indeholder regler for betaling af og sikkerhedsstillelse for boomkostninger, sagsbehandlingsskridt og bobehandlerens salær samt fordelingen af boomkostninger ægtefællerne imellem.

*Til § 37
Betaling af og sikkerhed for boomkostninger*

Udkastets § 37 omhandler sikkerhedsstillelse for boomkostningerne i forbindelse med henvisning til bobehandleren i medfør af § 17.

Til stk. 1

Efter stk. 1 er det den ægtefælle, som har anmodet om henvisning til bobehandleren, der foreløbigt skal stille sikkerhed for omkostningerne ved boets videre behandling. Der er tale om en videreførelse af gældende ret, hvorefter den ægtefælle, der anmoder om offentligt skifte, efter skifteretspraksis pålægges at stille sikkerhed for den samlede retsafgift, medmindre vedkommende er blevet meddelt fri proces.

Har begge ægtefæller anmodet om henvisningen, skal sikkerheden stilles af dem begge.

Omkostningerne ved boets behandling omfatter retsafgifter, bobehandlerens salær og vurderingsomkostninger mv. Størrelsen af sikkerheden

fastsættes af skifteretten ud fra en foreløbig vurdering af sagens omfang. Bobehandlerens salær vil oftest først skulle betales ved boets afslutning, så her vil det ikke give problemer, at ægtefællen ikke betaler, men alene stiller sikkerhed.

Sikkerhedsstillelsen vil som nævnt i § 38 kunne kræves udvidet, hvis der efterfølgende opstår behov herfor, f.eks. til uforudsete sagkyndige vurderinger, som iværksættes under bobehandlingen, samt til andre boomkostninger. Herudover vil sikkerheden kunne forhøjes, hvis det viser sig, at bobehandlingen bliver mere bekostelig end først antaget. Bobehandleren skal efter udkastets § 38 underrette skifteretten, hvis der opstår behov for at kræve sikkerhedsstillelsen forhøjet.

Bestemmelsen kan ses i sammenhæng med § 39, hvorefter en ægtefælle foreløbigt skal betale for de processuelle skridt, som denne anmoder om. Der henvises endvidere til kapitel 13, afsnit 4.3 i betænkningen.

Til stk. 2

Efter stk. 2 kan skifteretten helt eller delvist fritage en ægtefælle for sikkerhedsstillelsen, hvis ægtefællen ikke kan betale eller stille sikkerheden. Det er en betingelse herfor, at det skønnes, at den pågældende vil få et boslods krav, der er tilstrækkeligt til at dække udgifterne.

Efter gældende ret kan en ægtefælle kun fritages for sikkerhedsstillelse, hvis denne opfylder de økonomiske betingelser for fri proces. Dette har givet anledning til kritik, da der f.eks. kan være ægtefæller, hvis indtægter netop overstiger fri proces-grænsen, men ikke kan stille den krævede sikkerhed. For at undgå, at nogen ikke kan få myndighedernes bistand til at få opgjort deres andel af fællesboet, foreslår udvalget derfor, at skifteretten efter en individuel vurdering skal have mulighed for at fritage for sikkerhedsstillelse.

Ægtefællen skal fremkomme med de nødvendige økonomiske oplysninger og i kraft heraf godtgøre, at denne ikke selv har likvide midler eller lånemuligheder, og at det vil være umuligt eller urimeligt tyngende at henvise til den pågældende til at skaffe bankgaranti eller låne på det grå marked. Kan ægtefællen stille en del af sikkerheden, kan der eventuelt ske fritagelse for resten. Det er endvidere som nævnt en betingelse, at det skønnes, at den pågældende vil få et boslods krav, der er tilstrækkeligt til at dække udgifterne. I modsat fald tjener bodelingen ikke et tilstrækkeligt anerkendelsesværdigt formål i forhold til, at det offentlige skal risikere at

have udgifter herved.

Også i sager, hvor der er grundlag for fritagelse for sikkerhedsstillelse, skal skifteretten foretage en vurdering af, hvad sikkerhedsstillelsen burde have været, således at fritagelsen relateres til et bestemt beløb. Gør bobehandleren skifteretten opmærksom på, at der er grundlag for at forhøje sikkerhedsstillelsen, skal skifteretten foretage en ny vurdering af, om der er grundlag for yderligere fritagelse for sikkerhedsstillelse.

Til stk. 3

Hvis der ikke stilles den krævede sikkerhed, afviser skifteretten sagen. Dette svarer til, hvad der gælder i civile sager, hvorefter en sag som udgangspunkt vil blive afvist, hvis den, der fremsætter anmodning om et givent retsskridt, ikke betaler de relevante afgifter mv.

Til § 38

Forhøjelse af sikkerhedsstillelsen

Efter udkastet til § 38 skal bobehandleren underrette skifteretten, hvis der opstår behov for at forhøje sikkerhedsstillelsen. Der kan f.eks. være tale om, at bobehandlingen trækker ud i forhold til, hvad der oprindeligt var antaget, og at det derfor må forventes, at bobehandlerens salær ikke kan holde sig inden for det oprindeligt skønnede, smh. § 21. Der kan også være tale om, at nogle sagsskridt bliver dyrere end forventet.

Til § 39

Sikkerhed for sagsbehandlingsskridt

Efter udkastets § 39 skal hver ægtefælle betale eller stille sikkerhed for de processuelle skridt, som denne anmoder om og dermed tager initiativet til. Bestemmelsen er relevant, hvor en af ægtefællerne anmoder om en vurdering eller andre oplysningsmidler, som ikke er omfattet af den generelle sikkerhedsstillelse, jf. § 37.

Til § 40

Bobehandlerens salær

Efter udkastet til § 40 må en bobehandler ikke kræve højere salær for sit arbejde, end hvad der kan anses for rimeligt. Bestemmelsen svarer til, hvad der generelt gælder for advokater, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2.

Til § 41

Acontosalær

Efter udkastet til § 41 kan skifteretten godkende, at en bobehandler kan få udbetalt et acontosalær, hvis særlige grunde, herunder boets beskaffenhed eller behandlingstid, taler herfor. Bestemmelsen tænkes navnlig anvendt, når der er tale om et langvarigt boarbejde, hvor det ikke er rimeligt, at bobehandleren skal afvente med at få sit salær, til sagen er helt afsluttet.

Til § 42

Fordeling af boomkostninger

Efter udkastets § 42 er det udgangspunktet, at boomkostningerne ligedes mellem ægtefællerne, hvilket svarer til gældende ret. Af bestemmelsens 2. pkt. fremgår det imidlertid, at en ægtefælle, der på uforsvarlig måde har givet anledning til en større del af udgifterne, kan pålægges at betale en større del af omkostningerne, således at modparten friholdes for denne del. Som eksempler på sådan uforsvarlig adfærd kan nævnes irrelevante protester, spildte møder, unødvendige udsættelser, unyttige bevisførelser og overflødige processuelle anmodninger. Bestemmelsen, som svarer til retsplejelovens § 318, lægger op til, at det i mere udstrakt grad, end hvad der er praksis for i dag, skal have omkostningsmæssige konsekvenser, hvis en af parterne forhaler processen. Bestemmelsen afløser i en vis udstrækning retsplejelovens § 660.

Til § 43

Advokatombkostninger

Efter § 43 kan skifteretten, hvis ganske særlige grunde tale for det, efter anmodning pålægge en ægtefælle at erstatte den andens udgifter til advokatbistand.

Bobehandlerordningen lægger i vid udstrækning op til, at ægtefællerne ikke vil være nødsaget til at antage egen advokat. Har en ægtefælle imidlertid antaget egen advokat, vil det derfor som absolut udgangspunkt være for egen regning. Det vil derfor også kun være i de sjældne tilfælde, hvor den ene ægtefælles forhold har medført, at den anden alligevel er blevet nødt til at antage egen advokat, at bestemmelsen kan tænkes brugt.

For så vidt angår boomkostninger henvises til bemærkningerne til udkastets § 42.

Til § 44
Hæftelse

Til stk. 1

Af stk. 1 fremgår, at en ægtefælle hæfter subsidiært for det offentlige krav mod den anden. Bestemmelsen har sit hovedområde, hvor der er sket hel eller delvis fritagelse for foreløbig betaling eller for sikkerhedsstillelse. Der er tale om en såkaldt subsidiær, solidarisk hæftelse, svarende til hvad der gælder for en simpel kautionist, som indebærer, at det skal være godtgjort, at den anden ægtefælle ikke kan betale. Det offentlige må således forgæves have forsøgt at inddrive beløbet hos den ægtefælle, der i det indbyrdes forhold skal betale beløbet, før kravet rettes mod den anden.

Til stk. 2

Af stk. 2 følger det, at ægtefællen kan modregne det beløb, som den subsidiære hæftelse indebærer, i den andens lod i boet. En ægtefælle kan således undgå at overtage gælden til det offentlige, hvis vedkommende som led i det endelige økonomiske opgør mellem ægtefællerne skal betale den anden et tilsvarende eller større beløb.

Til kapitel 6
Regler om bobehandlere

Dette kapitel indeholder udvalgets forslag til en autorisationsordning for bobehandlere, deres habilitet, skifterettens tilsyn og kontrol med dem, udpegnings af ny bobehandler samt klage over dem.

Til § 45
Autorisation og virksomhed som bobehandler

Til stk. 1

Efter udkastets stk. 1 skal justitsministeren autorisere et passende antal advokater for hver retskreds til som bobehandlere at forestå behandlingen af ægtefælleskifter mv. Bestemmelsen svarer til dødsboskiftelovens § 11, stk. 2.

Det foreslås, at bobehandleren skal være advokat. Dette er begrundet i, at

behandlingen af et fællesbo forudsætter en ganske særlig indsigt i de retlige forhold i forbindelse med ophøret af et fællesbo. Det er således vigtigt, at bobehandleren har et indgående kendskab til fællesboskifteret. Der stilles således andre krav end til de bobestyrere, der behandler dødsboer. Dette er dog ikke ensbetydende med, at en advokat ikke kan være begge dele.

Bobehandlere bør autoriseres lokalt for hver retskreds. Dette vil sikre, at bobehandleren har et vist lokalkendskab, og at rejseudgifter mv. begrænses.

Der bør, når antallet af autorisationer skal fastlægges, tages hensyn til, at antallet af bobehandlere bør være så tilpas lavt, at det er muligt for de enkelte bobehandlere at oparbejde og bevare en høj grad af erfaring og rutine med behandlingen af de spørgsmål, der kan opstå i sådanne sager, set i lyset af det aktuelle og forventede sagsantal.

Udvalget anbefaler at gøre autorisationen tidsbegrænset, f.eks. til 10 år, men med mulighed for genautorisation. En sådan tidsbegrænsning giver bedre mulighed for at sikre en hensigtsmæssig udskiftning blandt bobehandlerne.

Der henvises til endvidere til betænkningens kapitel 8, afsnit 3.4.

Om udpegning af bobehandler i den enkelte sag henvises til bemærkningerne til § 18.

Til stk. 2

Efter stk. 2 kan justitsministeren fastsætte regler for bobehandleres autorisation og om disses virksomhed, herunder om salær, og om skifterettens tilsyn. Der kan i reglerne fastsættes bødestraf. Bestemmelsen svarer til § 11, stk. 3 og 4, i dødsboskifteloven.

Reglerne vil f.eks. kunne indeholde krav om efteruddannelse, særlige forsikringsforhold mv.

Reglerne bør fastsættes i bekendtgørelsesform, sådan som det er tilfældet for de gældende regler om bobestyrere i dødsboskifter.

Til § 46
Inhabilitet

Til stk. 1

Efter udkastets stk. 1 må ingen handle som bobehandler, hvis den pågældende er nærstående til en af ægtefællerne eller afhængig af denne, eller hvis der som følge af den pågældendes interesse i sagens udfald eller af andre grunde er tvivl om den pågældendes upartiskhed. Bestemmelsen svarer til dødsboskiftelovens § 115, stk. 1, og konkurslovens § 238.

Til stk. 2

Stk. 2 svarer til dødsboskiftelovens § 115, stk. 4.

Til § 47
Tilsyn med bobehandleren

Til stk. 1

Efter udkastets stk. 1 kan skifteretten anmode bobehandleren om at blive orienteret om bobehandlingens forløb. Dette kan f.eks. ske, hvis skifteretten på baggrund af en klage indgivet i medfør af § 49 bliver opmærksom på mulige mangler ved bobehandlerens sagsbehandling. Anmodningen kan også ske som led i skifterettens almindelige og generelle tilsyn, uden at der nødvendigvis er noget, der tyder på, at bobehandlingen skulle være mangelfuld.

Hvis forholdene gør det nødvendigt, kan skifteretten desuden pålægge bobehandleren at indgive indberetninger om forløbet og meddele denne pålæg om at foretage, hvad der findes nødvendigt. Lovens ordning lægger generelt op til, at bobehandleren har et stort råderum med hensyn til, hvordan bobehandlingen skal foregå. Det vil derfor kun være i særlige tilfælde, at der afgives pålæg til bobehandleren, f.eks. hvis skifteretten har konkret mistanke om, at bobehandlingen ikke forløber tilfredsstillende.

Varetager bobehandleren sine opgaver uforsvarligt, er der i § 48 hjemmel til at tilbagekalde udpegningen.

Til stk. 2

Hvis bobehandleren ikke har afsluttet sit arbejde senest et år efter, at sagen er modtaget, skal denne afgive en indberetning til skifteretten og samtidig oplyse, hvornår sagen forventes afsluttet. Bestemmelsen har til

formål at sikre, at skifter ikke trækker unødigt ud, hvilket har været et væsentligt kritikpunkt af den gældende ordning. Bestemmelsen skal således understøtte bobehandlerens mulighed for at fremme bobehandlingen mest muligt, herunder fastsætte frister for ægtefællernes stillingtagen til bestemte forhold, til at fremskaffe oplysninger osv.

Bestemmelsen gælder også for de skifter, hvor det fra starten har været klart, at bobehandlingen vil strække sig ud over et år. I sådanne tilfælde vil indberetningen af skifteretten kunne være summarisk og med en tilkendegivelse af den forventede afslutning.

Til § 48

Tilbagekaldelse af udpegning

Efter § 48 tilbagekalder skifteretten udpegningen af bobehandleren, hvis dennes varetagelse af opgaverne findes uforsvarlig. Tilbagekaldelsen kan f.eks. ske på baggrund af en klage indgivet i medfør af § 49 og navnlig, hvis bobehandlingen tidligere har givet anledning til pålæg, jf. § 47, stk. 1, som ikke er fulgt. Skifteretten kan også på eget initiativ tilbagekalde udpegningen, men det vil normalt være naturligt at høre ægtefællerne inden.

Udpegningen af den nye bobehandler sker efter reglerne i § 18.

Til § 49

Klage over bobehandlere

Efter udkastets § 49 skal klager over bobehandlerens behandling af boet, herunder over at behandlingen ikke fremmes tilstrækkeligt, indgives skriftligt til skifteretten. Bestemmelsen giver ægtefæller eller andre parter adgang til at klage over bobehandleren, hvis der er utilfredshed med den måde, denne arbejder på.

Hvis skifteretten modtager en mundtlig klage over en bobehandler, må klageren vejledes om, at den skal være skriftlig.

Klager over bobehandleren er noget andet end at fremsætte indsigelse mod udkastet til boopgørelsen i medfør af § 31. Indsigelser angår indholdet af udkastet. Hvis en ægtefælle er uenig i bobehandlerens vurdering af et konkret spørgsmål, er det således reglerne om indsigelser og sag om enkeltspørgsmål og ikke klagereglen i § 49, som skal anvendes.

I modsætning til, hvad der gælder for klager over bobestyrere ved dødsboskifter, er der ikke fastsat en frist for indgivelse af klagen. Dette skyldes hovedsageligt, at bobehandleren ikke er tillagt afgørelseskompetence i medfør af loven, og at klagerne således alene angår den måde, sagen behandles på. Der ses på denne baggrund ikke at være grund til at begrænse klageadgangen til f.eks. 2 uger, som tilfældet er ved klager over bobestyrere.

Medmindre klagen er åbenbart grundløs, forudsættes det, at skifteretten forelægger den for bobehandleren, inden der tages stilling til klagen.

Ved gentagne, grundløse klager, som bobehandleren vil skulle skrive redegørelser om, vil klageren kunne pålægges en forholdsmæssig større del af omkostningerne, jf. udkastets § 42.

Bestemmelsen tillægger ikke skifteretten kompetence til at behandle egentlige adfærdsklager over bobehandleren. Klager over en bobehandleres adfærd må i stedet indgives til Advokatnævnet efter de almindelige regler herom. Her gælder en 1-årsfrist.

Skifterettens tilsyn med bobehandleren er i øvrigt reguleret i §§ 47 og 48.

Til kapitel 7 Regler for fællesbodelingen

I udvalgets tillægskommissorium er der foretaget en afgrænsning af, hvilke bestemmelser i kapitel 6 i den gældende lov om fællesboskifte, som hører under dette udvalgs kompetence, og hvilke der hører under Retsvirkningslovsudvalgets kompetence. For at kunne ophæve fællesboskifteloven foreslår udvalget ikke desto mindre, at alle resterende bestemmelser overføres til dette kapitel. Kapitlet rummer således bla. en række bestemmelser, som udvalget ikke har taget stilling til, men som blot er videreført, eventuelt med sproglige ændringer. Der henvises her til udkastets §§ 53-64.

Udkastets §§ 50-52 rummer nydannelser. Dels fremrykkes tidspunktet for formuefællesskabets ophør, dels lovfæstes tidspunktet for værdiansættelsen af aktiver og passiver.

Til § 50
Grundlaget for opgørelsen

I udkastets § 50 anføres, at grundlaget for opgørelsen af fællesboet er de aktiver og passiver, der hører til bodelene på ophørsdagen. Om ophørsdagen henvises til bemærkningerne til § 51. Reglen afløser fællesboskiftelovens § 65, stk. 2, 1. pkt. Afkast fra aktiver indtil udlægget eller boets afslutning indgår på tilsvarende måde i bodelingen.

Aktiver og passiver, som en ægtefælle erhverver efter ophørsdagen, indgår ikke i grundlaget for boopgørelsen. Som eksempel kan nævnes, at løn, gaver eller arv mv., som en ægtefælle erhverver efter ophørsdagen, ikke vil indgå.

§ 50 skal ses i sammenhæng med § 16, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger, hvorefter ægtefællerne ved ægteskabets ophør, ved bosondring eller separation udtager halvdelen af det beholdne fællesbo. Ophørstidspunktet er dog rykket frem, jf. herved § 42, hvilket nødvendiggør overvejelser om en tilsvarende ændring af § 16, stk. 2.

For så vidt angår tidspunktet for aktivernes værdiansættelse henvises til bemærkningerne til § 52.

Til § 51
Formuefællesskabets ophør (ophørsdagen)

I udkastets § 51 fastslås tidspunktet for formuefællesskabets ophør (ophørsdagen) i forbindelse med skilsmisse, separation og bosondring. Dagen er tidligere blevet betegnet som skæringsdagen, men for at undgå sammenblanding med betydningen af skæringsdag ved dødsboskifte foreslås denne nye terminologi. I dødsboskifter er skæringsdagen nemlig det tidspunkt, hvor boets værdier ved afslutningen af behandlingen overgår til arvinger.

Efter den hidtidige retstilstand ophører formuefællesskabet, når der er meddelt separation eller skilsmisse ved bevilling eller endelig dom. Dette tidspunkt foreslås rykket frem til udgangen af det døgn, hvor statsforvaltningen modtager anmodningen om separation eller skilsmisse.

Den foreslåede ændring indebærer, at formuefællesskabet ophører straks, når ægtefællernes interessefællesskab er dokumenteret bortfaldet med

indgivelsen af separations- eller skilsmisseanmodning. Dermed er formuefællesskabets ophør ikke afhængigt af skilsmissesagens varighed og eventuelle forsinkelser. Fremrykningen af ophøret af formuefællesskabet skal bidrage til at sikre ægtefællerne en smidig og hurtig afgørelse af skiftespørgsmålet og mindske incitamentet til at nedbringe egen bodel ved misbrug, vanrøgt eller på anden måde. Derudover medfører den foreslåede ændrede retstilstand, at der kan fastslås et tidligt og entydigt udgangspunkt, som kan bruges ved skiftebehandlingen.

Ændringen har muliggjort en fremrykning af det tidspunkt, hvor der tidligst kan indgives anmodning til skifteretten om bistand til fællesboskifte, jf. ovenfor under § 9.

Til stk. 1

I stk. 1 fastslås tidspunktet for formuefællesskabets ophør i tilfælde af separation eller skilsmisse. Formuefællesskabet ophører ved udgangen af det døgn, hvor anmodning herom er modtaget i statsforvaltningen, jf. ægteskabslovens § 37, stk. 2.

Modtagelsen af ansøgningen om separation eller skilsmisse i statsforvaltningen er det tidligste tidspunkt, hvor det klart og entydigt kan konstateres, at i hvert fald en af ægtefællerne har besluttet, at ægteskabet skal ophøre. Når statsforvaltningen har modtaget en sådan anmodning fra en eller begge ægtefæller, vil den således blive forsynet med et datostempel. Indgives en ansøgning om separation og skilsmisse pr. mail med brug af en digital signatur, vil ansøgeren automatisk og med det samme modtage en kvittering herfor.

Til stk. 2

Udkastets stk. 2 er indsat for at tage højde for, at en ægtefælle tilbagekalder sin anmodning om separation eller skilsmisse, mens den anden ægtefælle ønsker at fastholde den.

Efter udkastet har en tilbagekaldt anmodning om separation eller skilsmisse retsvirkning i forhold til ophørsdagen, hvis den anden ægtefælle selv indgiver en anmodning om separation eller skilsmisse. Den nye anmodning skal dog være modtaget i statsforvaltningen senest 4 uger efter, at ægtefællen fra statsforvaltningen har modtaget underretning om, at den tidligere indgivne anmodning er tilbagekaldt.

Til stk. 3

I stk. 3 foreslås det lovfæstet, at ægtefællerne i forbindelse med separation eller skilsmisse kan aftale, at formuefællesskabet skal anses for ophørt på et andet tidspunkt end det, der følger af stk. 1. Dette kan også lade sig gøre efter gældende ret. Muligheden tænkes anvendt til at rykke ophørsdagen lidt frem eller tilbage for at løse praktiske problemer. I nogle tilfælde vil det eksempelvis være praktisk at aftale tidspunktet for samlivsophævelsen som ophørsdagen. Et andet eksempel kan være, at der er indgivet anmodning om separation eller skilsmisse i december, men at ægtefællerne af praktiske grunde ønsker at fastsætte 1. januar det følgende år som ophørsdag. Som et tredje eksempel kan nævnes tilfælde, hvor en af ægtefællerne er selvstændig erhvervsdrivende, og hvor det er praktisk at få fastsat ophørsdagen, så det falder sammen med regnskabsstatus, f.eks. i forbindelse med lageropgørelse eller lignende.

Der er ikke ved forslaget taget stilling til ægtefællernes mulighed for ved aftale at fravige lovens ophørsdag ud over de nævnte praktisk begrundede mindre fravigelser af lovens ophørstidspunkt. Der er således ikke taget stilling til, i hvilket omfang ægtefæller i øvrigt skal kunne indgå aftaler om andet ophørstidspunkt og dermed fravige den grundlæggende regulering af ægtefællers formueforhold, hvorefter der ikke kan ske bodeling under ægteskabet på anden måde end ved at oprette en ægtepagt.

En aftale om et andet ophørstidspunkt end lovens vil som andre aftaler kunne være ugyldig efter aftalelovens almindelige bestemmelser.

Til stk. 4

Stk. 4 omhandler ophørstidspunktet ved bosondring, jf. lov om ægteskabets retsvirkninger kapitel 5. Det foreslås, at formuefællesskabet ophører ved udgangen af det døgn, hvor anmodningen om bosondring er indgivet til skifteretten, dvs. når retten har modtaget stævningen. Der er i det væsentlige tale om en videreførelse af gældende ret, jf. fællesboskiftelovens § 65, stk. 2, 1. pkt. in fine. Efter denne bestemmelse ophører formuefællesskabet på tidspunktet for bosondringsbegæringens indgivelse. Der foreslås dog den ændring, at formuefællesskabet først skal ophøre ved udgangen af døgnnet for modtagelsen af anmodningen. Ændringen er begrundet i et ønske om parallelitet med de øvrige foreslåede bestemmelser om ophørstidspunktet og i, at det kan være tilfældigt, hvornår et modtagestempel sættes, og om det indeholder et klokkeslæt. § 42 i lov om ægteskabets retsvirkninger bør herefter konsekvensændres.

Til stk. 5

I stk. 5 fastsættes ophørstidspunktet i tilfælde af omstødelse af ægteskabet. Det er udgangen af det døgn, hvor stævningen om omstødelse er modtaget i retten.

Til stk. 6

Hvis ganske særlige praktiske forhold gør sig gældende, følger det af udkastets stk. 6, at skifteretten efter indstilling fra bobehandleren kan bestemme, at formuefællesskabet skal anses for ophørt på et andet tidspunkt end det, der følger af stk. 1-2 og 4-5. Skifteretten kan derimod ikke omgøre en aftale indgået mellem ægtefællerne efter stk. 3.

Bestemmelsen tænkes anvendt, hvis det legale udgangspunkt vil betyde en meget stor praktisk belastning for bobehandlingen, og hvor den anden ægtefælle ikke skønnes at have nogen legal interesse i at modsætte sig en anden ophørsdato. Er det i en sådan situation ikke muligt at få en aftale i stand, finder udvalget, at skifteretten bør kunne træffe afgørelse herom.

Som nævnt i bestemmelsen foreslås det, at muligheden kun skal kunne finde anvendelse, når ganske særlige praktiske forhold gør sig gældende. Det må derfor være rent undtagelsesvist, at reglen vil blive anvendt.

Til § 52

Tidspunktet for værdiansættelsen

Den foreslåede bestemmelse fastslår værdiansættelsestidspunktet, hvis ægtefællerne ikke har aftalt noget andet. Tidspunktet er afgørende for, med hvilken værdi et aktiv eller passiv indgår i bodelingen. Efter bestemmelsen indgår aktiver og passiver med værdien på udlægstidspunktet, altså det tidspunkt hvor et aktiv eller passiv udlægges til en af ægtefællerne. Aktiver og passiver, der ikke i medfør af § 24 er udlagt under skiftet, indgår i boopgørelsen med værdien ved skiftets afslutning.

Der er ikke tilsigtet nogen ændring i forhold til gældende ret. Værdistigninger og værdifald indtil udlæg eller boets afslutning skal således fortsat deles mellem ægtefællerne. Når udlægstidspunktet er nævnt først, skyldes det, at udvalget finder det hensigtsmæssigt, at der så tidligt som muligt tages stilling til, hvem af ægtefællerne der skal være ejer af aktiverne.

Til § 53
Opgørelsen af fællesboet

Til stk. 1

Udkastet svarer til § 65, stk. 1, i den nugældende lov.

Til stk. 2

Udkastet svarer til § 65, stk. 3, i den nugældende lov.

Til § 54
Rådighed under skiftet

Til stk. 1

I udkastet til stk. 1 fastslås det udgangspunkt, at ægtefællerne under skiftet beholder rådigheden over deres bodele. Der er tale om en videreførelse af gældende ret, jf. fællesboskiftelovens § 66, 1. pkt. Det bemærkes i den forbindelse, at § 66a i fællesboskifteloven er udeladt, idet den ikke ses at have haft betydning i praksis.

Til stk. 2

Efter stk. 2 har skifteretten kompetence til at fratage en ægtefælle rådigheden over aktiver, der helt eller delvis er fælleseje, hvis der er nærliggende risiko for, at ægtefællen på utilbørlig måde vil disponere til skade for den anden ægtefælle. Det utilbørlige kan f.eks. bestå i, at ægtefællen bevidst ødelægger sine aktiver eller forærer dem væk.

Rådighedsfratagelsen kan ske, så snart der i medfør af udkastets § 9 er indgivet en anmodning til skifteretten. Dette er en ændring i forhold til gældende ret, hvor rådighedsfratagelsen forudsætter, at der er truffet beslutning om offentligt skifte. I hvert fald som hovedregel vil det være naturligt, at der afholdes et møde med ægtefællerne, inden skifteretten træffer beslutningen.

Udkastet svarer i øvrigt til fællesboskiftelovens § 66, 2. pkt. Der foreslås dog en lidt anden formulering af kriteriet for rådighedsfratagelse, således at det præciseres, at der skal være en nærliggende risiko for, at ægtefællen på utilbørlig måde vil handle til skade for den anden ægtefælle.

Til stk. 3

Hvis skifteretten fratager ægtefællen rådigheden over den pågældendes bodel eller over et eller flere aktiver, skal skifteretten efter stk. 3 beslutte,

hvordan aktiverne skal behandles under rådighedsfratagelsen. Måden må afpasses efter karakteren af aktiverne. Eksempelvis vil det være nærliggende at udpege en advokat til at tage sig af de praktiske og juridiske forhold i forbindelse med rådighedsfratagelsen af en udlejningsejendom.

Til stk. 4

Efter stk. 4 er det skifteretten, der skal sørge for, at en rådighedsfratagelse tinglyses i personbogen. Ved fast ejendom vil der tillige skulle ske tinglysning på ejendommens blad i tingbogen.

Til § 55

Gæld

I udkastet til § 55 fastslås det, at et skifte ikke indskrænker kreditorernes adgang til at forfølge deres ret på samme måde, som hvis skiftet ikke havde fundet sted. Der er tale om et almindeligt formueretligt princip om, at der ikke kan ske debitorskifte uden accept fra kreditor, og reglen svarer til fællesboskiftelovens § 67. Bestemmelsen betyder blandt andet, at ægtefællerne ikke kan aftale, at kun den ene af dem skal hæfte for en gæld, som begge ægtefæller hæftede for, inden skiftet fandt sted. På samme måde kan en gæld ikke overføres fra den ene til den anden ægtefælle uden kreditors samtykke.

Til § 56

Udkastet, der svarer til den eksisterende § 65 a i fællesboskifteloven, opretholder retsstillingen om, at en ægtefælle, hvis der findes gæld, som begge ægtefæller hæfter for, kan forlange, at den anden betaler den del af gælden, som denne endeligt skal bære, eller at der stilles sikkerhed for, at gælden betales. Hvis der opstår strid mellem ægtefællerne om, hvilken del af gælden ægtefællerne hver for sig skal bære, må sagen afgøres efter reglerne om enkelttvister, jf. § 2, stk. 1, nr. 6.

Til § 57

Udkastet svarer til § 67a i den gældende fællesboskiftelov.

Til § 58

Ligedeling

Udkastet svarer til § 68 i den gældende fællesboskiftelov.

Til § 59

Genstande til personligt brug

Udkastet svarer til § 68a i den gældende fællesboskiftelov. Efter den gældende bestemmelses 2. stk. er det afgørende for forlods udtagelse af genstande erhvervet til brug for børnene, hvem af forældrene der har forældremyndigheden. Da der nu ofte er fælles forældremyndighed, selv om forældrene er separeret eller skilt, er bestemmelsen ændret, så det afgørende er, hos hvem børnene har bopæl.

Til § 60

Omstødelse af ægteskab

Udkastet svarer til § 69 i den gældende fællesboskiftelov.

Til § 61

Kortvarigt ægteskab

Udkastet svarer til § 70 i den gældende fællesboskiftelov.

Til § 62

Bohave

Udkastet svarer til § 70 i den nugældende lov.

Til § 63

Udlæg efter vurdering

Udkastet svarer til § 70a i den nugældende lov.

Til § 64

Udlæg ud over boslodden

Udkastet svarer indholdsmæssigt til § 70b i den nugældende lov. Skifte retten vil således også fremover kunne fastsætte vilkår om f.eks. renter og sikkerhed for et overskydende beløb, som der tillades afdragsvis betaling for.

*Til kapitel 8
Bistand under privat skifte*

De foreslåede bestemmelser i dette kapitel har til formål at understøtte ægtefællers mulighed for at skifte deres fællesbo privat. Reglerne skal bidrage til, at der også under et privat skifte kan udmeldes sagkyndig vurdering, indhentes de nødvendige dokumenter og afgives forklaring under strafansvar. Det er en forudsætning for at kunne anvende de foreslåede regler, at der er påbegyndt et privat skifte. Ophørsdagen skal således være indtrådt, jf. § 51.

Reglerne gælder alene for ægtefæller med fælleseje. For ugifte samlevende, ægtefæller med fuldstændigt særeje og for interessentskaber mv. gælder retsplejelovens almindelige regler. Denne forskel er begrundet i, at det kun er privatskiftende ægtefæller med fælleseje, der kan indbringe enkelttvister, der opstår under et skifte, for skifteretten. Forslaget er endvidere begrundet i, at det kun er ægtefæller med fælleseje, der umiddelbart kan dokumentere, at de har krav på at få et skifte gennemført.

*Til § 65
Bistand under privat skifte*

Til stk. 1

Udkastet til stk. 1, nr.1, har til formål at give ægtefæller, der skifter privat, mulighed for at anmode skifteretten om at afholde et retsmøde med henblik på afgivelse af forklaring. Bestemmelsen retter sig alene mod ægtefæller, der har et fællesbo.

Om nødvendigt kan det pålægges modparten og enhver anden at give møde og afgive forklaring for skifteretten. Det er tillige muligt at anvende reglerne om editionspligt. Der henvises i den forbindelse til bemærkningerne til udkastets § 72. Bestemmelsen har til formål at bidrage til, at ægtefæller, der som udgangspunkt har valgt at skifte privat, ikke er henvist til offentligt skifte alene for at få modparten eller andre til at afgive forklaring mv.

Ifølge nr. 2 kan skifteretten anmodes om at udmelde en sagkyndig til at foretage vurdering, jf. §§ 74-77.

Til stk. 2

Hvis anmodningen efter stk. 1, nr. 1, er af et sådant omfang eller en så-

dan karakter, at hele boet bør behandles under et offentligt skifte, kan skifteretten afvise sagen. Bestemmelsen skal bl.a. sikre, at ægtefællerne ikke ved gentagen brug af bestemmelsen kan spekulere i reglerne om betaling af afgifter mv.

*Til kapitel 9
Sameje- og interessentskabsboer*

De foregående kapitler er udformet med ægtefælle med fælleseje for øje, fordi disse skifter er langt de hyppigste. Bestemmelserne i dette kapitel har til formål at gøre de foregående kapitler anvendelige på de sager, der er nævnt i § 1, stk. 1, nr. 2-4.

*Til § 66
Sameje- og interessentskabsboer*

Det fremgår af udkastet til § 66, at boer, der ikke er fællesboer, skal behandles efter reglerne i kapitel 2-6. §§ 5-7 om stedlig kompetence finder tilsvarende anvendelse på disse boer. Det foreslås, at udkastets § 44 om subsidiær hæftelse for en ægtefælle ikke skal gælde for andre end ægtefæller med fælleseje. Dette er begrundet i, at subsidiær hæftelse er en fravigelse af det normale udgangspunkt om særhæften, og at undtagelsen ikke bør udstrækkes til andre.

Bestemmelsen er i princippet en videreførelse af gældende ret, hvorefter der efter fællesboskiftelovens § 82 er mulighed for at anvende lovens regler ved opløsning af andre boer end dødsboer og fællesboer. Det er fortsat en forudsætning, at der er tale om skifte af et bo og ikke opløsning af et sameje om et enkelt aktiv. En fast ejendom, der ejes i sameje af flere personer, vil ikke være omfattet af skifterettens kompetence.

Bestemmelsen betyder bl.a., at der i samejeboer og interessentskabsboer vil skulle udpeges en bobehandler til at medvirke til opløsningen. En bobehandler for et interessentskabsbo vil f.eks. skulle sørge for, at aktiver afhændes på en måde, som tjener interessenternes interesser bedst muligt.

Til § 67

Af udkastets § 67 fremgår det, at § 5 om skifterettens stedlige kompetence ikke gælder for selskaber, foreninger, private institutioner eller andre sammenslutninger, der kan optræde som part i retssager. Grunden til det-

te er, at sådanne selskaber ikke anses for at have bopæl noget sted. I disse tilfælde skal skiftet anlægges ved sammenslutningens hjemting, jf. retsplejelovens § 238.

Til kapitel 10

Enkelttvister

I dette kapitel gives regler for skifterettens behandling af sager om enkelttvister, jf. udkastets § 2. Reglerne indebærer i det væsentlige, at disse sager skal behandles efter retsplejelovens regler om civile sager. Det indebærer bl.a., at der skal udfærdiges en stævning.

Til § 68

Til stk. 1

Det foreslås i udkastets § 68, at enkelttvister som udgangspunkt behandles efter retsplejelovens regler om borgerlige sager med de ændringer, der følger af denne lov. Som eksempel på en sådan undtagelse kan nævnes, at møder i skifteretten ikke er offentlige, jf. udkastets § 71. Dette er en fravigelse af udgangspunktet i retsplejelovens § 28a.

Bestemmelsen gælder alle enkelttvister omfattet af loven, herunder også sager rejst i forbindelse med opløsningen af et interessentskabs- eller samejebo. Bestemmelsen medfører eksempelvis, at henvisningsreglen i retsplejelovens § 226 også finder anvendelse ved disse enkelttvister.

Til stk. 2

Efter stk. 2 skal sager om enkelttvister, der opstår under skifterettens behandling af et bo, anlægges ved den skifteret, der behandler boet. Bestemmelsen svarer til dødsboskiftelovens § 90 og har til hensigt at undgå forumskifte. Bestemmelsen forudsætter, at der allerede verserer en bobehandling ved den pågældende skifteret. Det er således alene sager anlagt efter udkastets § 2, stk. 1, som er omfattet af § 68, stk. 2, og ikke sager anlagt efter § 2, stk. 2, hvor der ikke er tale om nogen bobehandling, og hvor retsplejelovens almindelige regler, herunder om stedlig kompetence, finder anvendelse.

Til § 69

Efter udkastets § 69 kan enkelttvister tidligst behandles efter ophørsdagen, jf. udkastets § 51. Hvis der indgives en anmodning om behandling af en enkelttvist inden ophørsdagen, må sagen afvises. Skifteretten bør

sikre sig dokumentation for, at ophørsdagen er indtrådt, dvs. at der er indgivet anmodning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse, at der er afsagt bosondringsdekret, eller at der er anlagt sag om ægteskabets omstødelse.

Til § 70

Det fremgår af lovudkastets § 70, at skifteretten kan afvise at behandle en enkeltvist, hvis den efter sit omfang og sin karakter bør behandles i forbindelse med et helt eller delvist skifte efter § 1. Dette vil f.eks. være tilfældet, hvis der er mange forskellige spørgsmål til pådømmelse, så det er mere hensigtsmæssigt at foretage en almindelig skiftebehandling. Skifteretten bør også afvise at behandle en enkeltvist, hvis det ikke er muligt at træffe en reel afgørelse om enkelte spørgsmål uden at have det samlede overblik over ægtefællernes samlede økonomi.

Til kapitel 11

Fælles sagsbehandlingsregler

Reglerne omfatter alle spørgsmål omfattet af loven, herunder for skifte af fællesbo, skifte af andet end fællesboer og for enkeltvister.

Til § 71

Offentlighed

Efter udkastets § 71 er møder i skifteretten ikke offentlige. Bestemmelsen gælder både den almindelige bobehandling ved skifteretten og enkeltvister rejst i medfør af loven.

Her er tale om en fravigelse af princippet i retsplejelovens § 28 a, hvorefter retsmøder som udgangspunkt er offentlige. Fravigelsen af udgangspunktet skyldes, at der under ægtefælleskiftesager tales om meget personlige forhold, som ingen andre end ægtefællerne har en reel og legitim interesse i at følge med i.

Reglen er udformet, så den svarer til bl.a. retsplejelovens § 453 om dørlukning i ægteskabssager.

For så vidt angår møder hos bobehandleren, vil disse ikke være omfattet af bestemmelsen. Som det fremgår af § 20, stk. 2, kan bobehandleren tillade, at andre end parterne og partsrepræsentanterne deltager i møder hos

bobehandleren.

Til § 72
Anvendelse af tvangsskridt

Efter udkastet til stk. 1 kan skifteretten pålægge en ægtefælle og enhver anden at give møde, at afgive forklaring og at fremlægge dokumenter efter retsplejelovens regler om vidnepligt og editionspligt for tredjemand. Der er tale om en videreførelse af retsplejeloven § 660, stk. 2, hvorefter skifteretten i dag om fornødent kan pålægge parter og andre at give møde og afgive forklaring efter reglerne om vidner ved fællesboskifter. En ægtefælles undladelse af at afgive forklaring kan desuden medføre, at den anden ægtefælles forklaring lægges til grund. Der er således i dag hjemmel for skifteretten til at bruge tvangsmidler, men kun når boet er taget under offentligt skifte, altså hvor beslutningen om, at boet skal skiftes offentligt, er truffet.

Generelt gælder det, at parter i civile sager ikke skal afgive forklaring efter vidnereglerne, jf. retsplejelovens § 305, og parterne kan, jf. retsplejelovens § 344, stk. 2, som udgangspunkt ikke mødes med anden sanktion end processuel skadevirkning, hvis de ikke afgiver forklaring eller undlader at fremlægge oplysninger af en bestemt karakter. Anvendelse af f.eks. vidnereglerne over for en ægtefælle vil derfor indebære en fravigelse af det almindelige udgangspunkt for civile sager. Når anvendelse af tvangsmidler efter de gældende regler alligevel finder sted i ægtefælleskiftesager i videre omfang end i almindelige civile sager, skyldes det blandt andet, at begge ægtefæller må siges at have en gensidig pligt til at bidrage til delingen af deres fællesbo. Denne forpligtigelse til at medvirke ved delingen af boet må også indebære, at en ægtefælle kan mødes med sanktioner, hvis vedkommende ikke medvirker.

Behovet for anvendelse af tvangsmidler vil primært opstå i forbindelse med bobehandlerens sagsbehandling. Opstår der under bobehandlingen behov for f.eks. en forklaring fra en modvillig ægtefælle, kan bobehandleren indstille til skifteretten, at der skal anvendes et tvangsmiddel, herunder f.eks. pålæg om vidnepligt eller editionspligt (fremlæggelse af dokumenter) over for den pågældende ægtefælle. Både bobehandleren og skifteretten skal altid i det enkelte tilfælde foretage en vurdering af, om tvang er nødvendig, og i givet fald sørge for, at anvendelse af tvang i den enkelte sag ikke går videre, end hvad der er nødvendigt. Begge bør herunder i hvert enkelt tilfælde overveje, om ægtefællens undladelse af at

efterkomme bobehandlerens krav skal tillægges processuel skadesvirkning, eller om der skal anvendes tvangsmidler.

Efter de nugældende regler har skifteretten også adgang til at pålægge tredjemand at forevise eller udlevere dokumenter efter retsplejelovens regler om edition eller at møde frem i retten og afgive forklaring som vidne. Reglerne herom fremgår af retsplejelovens kapitel 28. Den foreslåede bestemmelse i § 72 er således også på dette punkt en videreførelse af gældende ret.

Ud over bobehandlerboer kan § 72 anvendes under det første vejlednings- og forligsmøde i skifteretten, jf. § 13, stk. 2, og under ægtefællers private skifte af deres fællesbo, jf. § 65, stk. 1, nr. 1.

Retsplejelovens regler om forkyndelse finder anvendelse i forbindelse med brug af tvangsmidler under ægtefælleskifter. Brug af tvangsmidler forudsætter i overensstemmelse med almindelige procesretlige principper, at der forinden udstedes et pålæg til den pågældende. Hensynene bag dette princip gør sig også gældende ved ægtefælleskifter.

Til § 73 *Adgangen til aktiver*

Til stk. 1

Efter udkastets stk. 1 kan skifteretten beslutte, at bobehandleren skal have adgang til at besigtige eller en sagkyndig have adgang til at vurdere aktiver, der er i en ægtefælles besiddelse. Skifteretten kan anvende den nødvendige magt. Politiet yder efter anmodning skifteretten bistand hertil. Efter nugældende praksis er der en vis adgang til, at skifteretten med politiets og eventuelt tillige med fogedrettens bistand kan skaffe sig (og eventuelle vurderingsmænd) adgang til at besigtige genstande eller lokaliteter, der er undergivet en ægtefælles rådighed. Bestemmelsen er en lovfæstelse af dette. Bestemmelsen tænkes anvendt, hvis en ægtefælle nægter bobehandleren eller eventuelle vurderingsmænd adgang til at besigtige aktiver, herunder navnlig faste ejendomme eller andre mere immobile aktiver.

Som det fremgår af udkastets 2. pkt., kan skifteretten anvende den nødvendige magt hertil. Det er derfor ikke nødvendigt at anvende fogedretten som mellemed i denne situation.

Til stk. 2

De retsgarantier, som er gældende ved tvangskridt i fogedretligt regi, bør også finde anvendelse, når skifteretten udøver disse. På denne baggrund foreslås det i stk. 2, at de processuelle regler, der gælder for fogedforretninger, jf. retsplejelovens kapitel 46, finder anvendelse.

Til stk. 3

Hvis aktivet ikke befinder sig i den retskreds, hvor skiftet behandles, sender skifteretten anmodning om tvangsskridt til skifteretten i den retskreds, hvor aktivet befinder sig. Bestemmelsen tænkes navnlig anvendt, hvor aktivet er en fast ejendom.

Til § 74
Sagkyndig vurdering

Til stk. 1

Efter udkastet til stk. 1 kan skifteretten på anmodning fra en part lade værdien af et bos aktiver og passiver fastsætte ved en sagkyndig vurdering. Hvis der ikke ved behandlingen af et bo kan opnås enighed om, hvorvidt der skal ske en sagkyndig vurdering, kan spørgsmålet således forelægges skifteretten.

Bestemmelsen må ses i sammenhæng med udkastet til § 22, stk. 2, hvoraf det følger, at det er en af bobehandlerens opgaver i nødvendigt omfang at lade aktiver og passiver vurdere. Den foreslåede bestemmelse kan også anvendes af ægtefæller med fælleseje, der skifter privat, jf. udkastets § 65, stk. 1, nr. 2.

Skifteretten kan afvise en anmodning om sagkyndig vurdering, hvis den er åbenbart overflødig, f.eks. hvis der allerede foreligger brugbare sagkyndige vurderinger, eller hvis anmodningen går på en vurdering af børsnoterede værdipapirer, hvis kursværdi skal fastsættes på grundlag af officielle kursnoteringer. Denne mulighed for afvisning fremgår af, at der anvendes udtrykket ”kan”.

Til stk. 2

Det er skifteretten, der har kompetencen til i tilfælde af uenighed at udmelde en eller flere sagkyndige til at foretage værdifastsættelsen nævnt i stk. 1. Er parterne under behandlingen af et bobehandlerbo enige om, hvem der skal udpeges som vurderingssagkyndig, vil dette spørgsmål ikke blive forelagt skifteretten, da det kun er tvistepunkter, skifteretten

skal tage stilling til.

Til stk. 3

I medfør af stk. 3 kan skifteretten, hvis en af parterne anmoder herom, indkalde til et møde, hvor den sagkyndige besvarer spørgsmål om den foretagne vurdering. Mødet vil kunne være aktuelt, hvis en af parterne ikke er enig med den sagkyndige i værdifastsættelsen. Der kan også være behov for at stille supplerende spørgsmål, som mest hensigtsmæssigt kan besvares mundtligt i et retsmøde.

Til § 75

Skifteretten kan efter anmodning indhente en erklæring (genvurdering) fra den eller de sagkyndige til brug for udlæg af et aktiv, jf. § 24, eller til brug for bobehandlerens udarbejdelse af udkast til boopgørelsen. Denne adgang har til formål at sikre, at aktivet medregnes i boopgørelse ud fra den handelsværdi, aktiver har på udlægstidspunktet eller boopgørelses-tidspunktet. Bestemmelsen er relevant, fordi aktiver og passiver efter udkastet til § 52 indgår i bodelingen med værdien på udlægstidspunktet eller ved skiftets afslutning, hvis de ikke er udlagt forinden.

Hvor lang tid, der skal være gået, før det vil være hensigtsmæssigt at indhente en erklæring fra en sagkyndig, afhænger af de konkrete omstændigheder.

Anmodningen om genvurdering vil oftest blive fremsat af bobehandleren som led i dennes afsluttende behandling af udkastet til boopgørelse. Når der i lovudkastet henvises til skifteretten, skyldes det, at det i tilfælde af uenighed mellem ægtefællerne vil være skifteretten, der handler, men også at bestemmelsen kan anvendes i andre tilfælde end ved fællesboskifte ved bobehandler.

Til § 76

Udkastets § 76 fastslår, at skifteretten efter anmodning kan beslutte, at der skal ske omvurdering, hvis der er begået fejl ved vurderingen, som kan have påvirket resultatet, hvis vurderingen ikke i øvrigt er foretaget på betryggende måde, eller hvis aktivets eller passivets værdi må antages at afvige væsentligt fra vurderingsresultatet.

Bestemmelsen svarer i det væsentlige til dødsboskiftelovens § 94 og an-

giver, hvad der kan betragtes som relevante anfægtelsesgrunde, idet der er taget hensyn til de særlige forhold ved ægtefælleskifter. I forhold til den almindelige adgang til omvurdering efter retsplejelovens § 210, hvorefter et syn eller skøn ikke udelukker fornyet syn eller skøn, er der således foretaget en nærmere opregning af de grunde, der kan begrunde omvurdering.

Efter nr. 1, der svarer til gældende skifteretspraksis, bør der foretages omvurdering, hvis det godtgøres, at der er begået fejl ved vurderingens udførelse, som kan have påvirket vurderingsresultatet. Bestemmelsen sigter mod alle andre fejl end selve den skønsmæssige ansættelse af værdien, der er reguleret ved nr. 3.

Omvurdering bør efter nr. 2 endvidere finde sted, hvis vurderingen ikke i øvrigt er foretaget på betryggende måde. Der sigtes dermed først og fremmest til tilfælde, hvor det må formodes, at vurderingsmanden har været inhabil, eller ikke har besiddet den fornødne sagkundskab.

Endelig bør omvurdering efter nr. 3 finde sted, hvis det pågældende aktiv eller passiv handelsværdi må antages at afvige væsentligt fra vurderingsresultatet. Der sigtes hermed til tilfælde, hvor aktivets værdi må antages at have ændret sig væsentligt, siden en tidligere sagkyndig vurdering fandt sted. Bestemmelsen tænkes derfor navnlig anvendt i tilfælde, hvor der ved bobehandlingens begyndelse eller før dette tidspunkt har fundet en sagkyndig vurdering sted af et aktiv eller passiv, f.eks. af aktier eller fast ejendom, som siden må antages at være steget eller faldet væsentligt i værdi. Herudover omfatter bestemmelsen tilfælde, hvor det ikke kan antages, at aktivets værdi har ændret sig siden vurderingen, men hvor det skønsmæssige element i værdiansættelsen må antages være væsentligt forkert.

Det er en betingelse, at en af parterne indgiver anmodning om omvurdering. Skifteretten kan ikke på eget initiativ træffe bestemmelse herom.

Til § 77

Til stk. 1

Stk. 1, som er i overensstemmelse med den praksis, der gælder for udmeldelse af syn og skøn i civile sager, fastsætter, at skifteretten kan betinge udmeldelsen af sagkyndige af, at der stilles sikkerhed for vurderingsomkostningerne. I bobehandlerboer vil parterne i nogle tilfælde alle-

rede have stillet sikkerhed, som også omfatter vurderingsomkostningerne. I sådanne tilfælde vil skifteretten naturligvis kun kræve yderligere sikkerhed, hvis de forventede omkostninger er højere end den allerede stillede sikkerhed.

§ 77, stk. 1, svarer til dødsboskiftelovens § 95, stk. 1.

Til stk. 2

Efter stk. 2 fastsætter skifteretten om nødvendigt vederlaget til den sagkyndige. I mange tilfælde vil den sagkyndige på eget initiativ sende en regning til bobehandleren eller ægtefællerne. I disse tilfælde vil skifterettens mellemkomst ikke være nødvendig, medmindre der protesteres mod størrelsen af vederlaget.

Til § 78 *Genoptagelse*

Til stk. 1

Bestemmelsen svarer med visse forenklinger til dødsboskifteloven § 103.

Bestemmelsen retter sig mod de tilfælde, hvor der er sket offentlig bobehandling, jf. udkastets § 1. Genoptagelse af et privat skiftet bo vil forudsætte, at bodelingsaftalen først tilsidesættes efter de almindelige regler herom.

Til stk. 2

Efter stk. 2 kan skifteretten betinge genoptagelse af, at der helt eller delvist stilles sikkerhed for de omkostninger, der er forbundet med genoptagelse. Bestemmelserne i udkastets kapitel 5 finder også anvendelse under en genoptaget sag.

Kapitel 12 *Anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske afgørelser*

Til § 79

Bestemmelsen svarer til retsplejelovens § 479 og dødsboskiftelovens § 3.

Kapitel 13

Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser

Til § 80

Til stk. 1

Bestemmelsens stk. 1 indeholder lovens ikrafttrædelsestidspunkt. Lov om ægtefælleskifte mv. nødvendiggør udstedelse af en række forskrifter og indførelse af en autorisationsordning for bobehandlere.

Til stk. 2

Stk. 2 ophæver fællesboskifteloven, lovbekendtgørelse nr. 725 af 23. oktober 1986 med senere ændringer. Herudover ophæves en række bestemmelser i retsplejeloven.

Til § 81

Til stk. 1

Bestemmelsen er en overgangsregel. Udgangspunktet er, at loven finder anvendelse på alle skifter, hvor der efter § 9 er indgivet anmodning om skifte til skifteretten efter lovens ikrafttræden. Det vil derfor kun være de sager, der allerede på dette tidspunkt er indbragt og fortsat verserer for skifteretten, der skal behandles efter den nugældende lovgivnings regler. Hvis en sag allerede verserer ved skifteretten på tidspunktet for lovens ikrafttræden, men ægtefællerne ønsker at skifte efter de nye regler, må skifteanmodningen trækkes tilbage, og en ny indgives.

I lovudkastets § 51, stk. 1, foreslås det, at tidspunktet for formuefælleskabets ophør fastsættes til det tidspunkt, hvor der er indgivet anmodning om separation eller skilsmisse til statsforvaltningen (ophørsdagen). Er der inden lovens ikrafttræden indgivet anmodning om separation eller skilsmisse, men endnu ikke anmodning om skifte til skifteretten, ville anvendelsen af denne regel kunne medføre bebyrdende tilbagevirkende kraft over for den ene af ægtefællerne. På denne baggrund foreslås en overgangsbestemmelse, der sikrer, at lovens §§ 50-51 om fremrykket ophørstidspunkt ikke finder anvendelse, når der er indgivet anmodning om separation eller skilsmisse før lovens ikrafttræden. I stedet anvendes den gældende regel, hvorefter den såkaldte skæringsdag er dagen for separations- eller skilsmissebevillingen eller for endelig dom herom.

Der henvises endvidere til betænkningens kapitel 15.

Til § 82

Bestemmelsen giver mulighed for, at loven om ægtefælleskifte mv. sættes i kraft for Færøerne ved kongelig anordning med de afvigelser, der følger af de særlige færøske forhold.

Udkast til lov om ændring af retsplejeloven (fri proces til ægtefælleskifter):

I retsplejeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1053 af 29. oktober 2009 med senere ændringer, foretages følgende ændring:

1. I § 327 indsættes efter stk. 4 som nyt stykke:

”Stk. 5. I boer omfattet af ægtefælleskiftelovens § 1 meddeles fri proces af den skifteret, som sagen er indbragt for. Stk. 4, 2. pkt., finder tilsvarende anvendelse.”

2. I § 331, stk. 1, tilføjes efter ”vedkommende part”: ”jf. dog stk. 2”, og nr. 5 ophæves.

3. I § 331, stk. 1, indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:

”Stk. 2. I boer omfattet af ægtefælleskiftelovens § 1 medfører fri proces for vedkommende part

- 1) fritagelse for sikkerhedsstillelse for bobehandlingsafgift,
- 2) hel eller delvis fritagelse for betaling af egen andel af bobehandlerens salær,
- 3) fritagelse for sikkerhedsstillelse for den anden ægtefælles andel af bobehandlerens salær
- 4) fritagelse for sikkerhedsstillelse for udgifter, der med føje afholdes i forbindelse med sagen,
- 5) hel eller delvis fritagelse for betaling af udgifter til egen advokat, hvis skifteretten har beskikket advokat efter ægtefælleskiftelovens § 23,
- 6) fritagelse for hæftelse for statskassens krav mod den anden ægtefælle, jf. ægtefælleskiftelovens § 44, stk. 1, og
- 7) fritagelse for at erstatte modparten sagens omkostninger.”

Stk. 2-6 bliver herefter stk. 3-7.

§ 2

Loven træder i kraft den...

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Lovudkastet omfatter kun udvalgets udkast til regler om fri proces og dermed ikke alle ændringer, der er nødvendige som følge af udkastet til lov om ægtefælleskifter mv.

Til nr. 1 (§ 327, stk. 5)

Efter retsplejelovens § 328, stk. 5, jf. stk. 1, er det justitsministeren, der meddeler fri proces i tilfælde, der ikke er omfattet af § 327. Kompetencen til at træffe afgørelse i første instans er i dag overladt til Civilstyrelsen, som foretager høring af skifteretten, inden afgørelsen træffes. Hvis Civilstyrelsen giver afslag på fri proces, kan spørgsmålet indbringes for Procesbevillingsnævnet, jf. § 328, stk. 5, 2. pkt.

Udkastet til § 327, stk. 5, har til formål at overføre kompetencen til meddelelse af fri proces i boer omfattet af ægtefælleskiftelovens § 1 til skifteretten.

Efter sin ordlyd omfatter bestemmelsen kun boer omfattet af ægtefælleskiftelovens § 1. Kompetencen til at meddele fri proces i sager om enkelttvister, som skifteretten behandler i medfør af ægtefælleskiftelovens § 2, vil fortsat ligge hos justitsministeren, jf. retsplejelovens § 328.

Der henvises i øvrigt til betænkningens kapitel 14 vedrørende udvalgets overvejelser om fri proces i ægtefælleskiftesager.

Til nr. 2 (§ 331, stk. 1)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af tilføjelsen af § 331, stk. 2.

Til nr. 3 (§ 331, stk. 2)

Udkastet til § 331, stk. 2, fastsætter retsvirkningerne af fri proces i ægtefælleskifter. Der sondres mellem fritagelse for at stille sikkerhed for de forskellige omkostninger og fritagelse fra betalingsforpligtelsen.

Bestemmelsens *nr. 1* fastsætter, at der vil kunne ske fritagelse for at stille sikkerhed for bobehandlingsafgift, som skal betales ved boets henvisning til behandling hos en bobehandler. Den yderligere afgift på 6.500 kr., som er afhængig af fællesboets størrelse, skal først betales ved boets af-

slutning. Der vil derfor ikke blive spørgsmål om fritagelse fra sikkerhedsstillelse for så vidt angår dette beløb.

Efter nr. 2 medfører fri proces, at der kan ske hel eller delvis fritagelse for betaling af egen andel af bobehandlers salær. Efter den gældende ordning medfører fri proces for en ægtefælle til skiftebehandling oftest, at der beskikkes en advokat for pågældende, og advokatens vederlag betales af statskassen. Efter den foreslåede model vil det kun være undtagelsesvis, at en ægtefælle får beskikket advokat under sagens behandling ved bobehandler. På denne baggrund foreslås det, at den fri proces som udgangspunkt bør medføre, at den pågældende får dækket sin egen andel af udgifterne til bobehandler. Dette vil alt andet lige sikre, at ægtefæller, der opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces, ikke får øgede udækkede udgifter til skiftet. Tilsagnet om fri proces vil oftest efter et konkret skøn blive begrænset til et bestemt antal timer. Et forholdsvis ukompliceret bo af en vis størrelse bør f.eks. kunne klares ved 20 timers behandling hos bobehandleren. Heraf vil den ægtefælle, der har fri proces, normalt skulle betale halvdelen. Den fri proces vil i et sådant tilfælde kunne begrænses til 10 timer. Mindre ukomplicerede boer vil ofte kunne klares på 10 timer, og tilsagnet vil kunne begrænses til halvdelen heraf. Insolvente boer, hvor der blot er behov for at konstatere, at der ikke er noget at dele, vil kunne klares på måske 5 timer osv. Har begge ægtefæller fri proces, vil det være nødvendigt, at skifteretten med en begrænsning af timetallet sikrer, at det offentliges udgifter står i rimeligt forhold til den forestående bodeling. Timeforbruget vil kunne forlænges af skifteretten, f.eks. hvis modparten forhæler sagen.

Begrænsningen i timetallet skal ses i lyset af udvalgets ønske om, at begge ægtefæller skal bidrage konstruktivt under bobehandlingen og i hvert fald som minimum ikke skal kunne drage fordel af eller kunne påføre modparten skade ved at træne sagen. Særligt i forhold til sager, hvor kun den ene part har fri proces, er det vigtigt – både af hensyn til modparten og for statskassen – at skabe et incitament for vedkommende til at medvirke til deling af boet.

Efter nr. 3 medfører en meddelelse af fri proces også fritagelse for at stille sikkerhed for den andel af bobehandlerens salær, der endeligt skal betales af den anden ægtefælle.

Bestemmelsens nr. 4 fastsætter, at fri proces fritager ægtefællen for sikkerhedsstillelse for udgifter, der med føje afholdes i forbindelse med sa-

gen. Der kunne eksempelvis være tale om udgifter til sagkyndige vurderinger, relevante transportudgifter til ægtefællen samt translatør- og revisionsudgifter.

Efter bestemmelsens *nr. 5* vil en ægtefælle med fri proces være fritaget for betaling af udgifter til egen advokat helt eller delvis, hvis skifteretten har beskikket advokat efter ægtefælleskiftelovens § 23. Der henvises til bemærkningerne til § 23 i udkastet til ægtefælleskifteloven.

Efter *nr. 6* er en ægtefælle med fri proces fritaget for hæftelse for statskassens krav mod den anden ægtefælles, jf. udkastet til ægtefælleskiftelovens § 44, stk. 1. Der henvises til bemærkningerne til denne bestemmelse.

Endelig fastsættes det i *nr. 7*, at fri proces medfører fritagelse for at erstatte modparten sagens omkostninger.

BILAG 1.
Advokatsamfundets Idéoplæg

KRONPRINSESSEGADE 28
1306 KØBENHAVN K
TLF. 33 96 97 98
FAX 33 32 18 31

DATO:15-10-1998
J.NR.:
REF.:

IDEOPLÆG - FORSLAG TIL EN LOV OM OPLØSNING AF FORMUEFÆLLESSKAB

1. Indledning.

Den 1. januar 1997 trådte en ny lov om dødsboskifte, lov nr. 383 af 22. maj 1996 i kraft. Ved denne lov blev der gennemført en tiltrængt reform af hele området for skifte af dødsboer.

Den tidligere skiftelov blev imidlertid ikke ophævet, idet lovens anvendelsesområde rækker videre end skifte af dødsboer. En række bestemmelser vedrørende skifte af dødsboer blev ophævet, men lovens kapitel 6, der indeholder regler om skifte ved separation og skilsmisse m.v., er fortsat gældende. Lovens titel blev samtidig ændret til lov om skifte af fællesbo m.v.

De tiloversblevne regler i den tidligere skiftelov omhandler separations- og skilsmissekifte, hvor der skal ske skifte af formuefællesskabet. Reglerne er ikke længere tidssvarende, og der er behov for på tilsvarende vis som for dødsboerne at gennemføre en reform af regelsættet.

Advokatrådets Fagudvalg vedr. person-, familie- og arveret foreslår til afløsning af skiftelovens kapitel 6, at der i stedet gennemføres en ny lov om opløsning af formuefællesskab.

Det er en kendsgerning, at de fleste skifter af formuefællesskaber, over 95%, i dag foregår uden for skifteretten. Det skyldes bl.a. de høje skifteafgifter.

Advokatrådet foreslår bl.a., at reglerne for skifteafgifter i forbindelse med skifte af formuefællesskaber ændres således, at de svarer til de tilsvarende regler for skifte af dødsboer. Det vil gøre det muligt i langt flere sager at gøre brug af skifteretten som et tvistløsningsorgan i forbindelse med opløsning af formuefællesskabet. Efter Advokatrådets opfattelse er der i mange sager behov for at trække på skifterettens

kompetence, men disse sager når i dag ofte kun til det indledende møde i skifteretten. En sådan ændring af afgifterne vil antagelig ikke medføre et provenuetab af betydning for det offentlige, idet det er så relativt få skifter, der når frem til skifteretten i dag.

Herudover foreslås, at der fastsættes nærmere regler omkring selve skiftebehandlingen. Skifteretten skal f.eks. have kompetence til at træffe delafgørelse i en sag om opløsning af formuefællesskab, såfremt dette er hensigtsmæssigt. Endvidere skal skifteretten have kompetence til at kunne træffes afgørelse om reel fordeling af sagsomkostninger m.v.

Nedenfor gennemgås i hovedtræk et forslag til, hvordan én sådan lov om opløsning af formuefællesskab kunne udformes.

2. Lovens anvendelsesområde.

Det foreslås, at lovens anvendelsesområde skal omfatte opløsning af formuefællesskab i anledning af separation, skilsmisse, bosondring eller omstødelse af ægteskab. Loven bør finde anvendelse for opløsning af både solvente og insolvente formuefællesskaber.

Afgrænsningen skal foretages i forhold til skifte af andre interessefællesskaber - herunder interessentskaber, sameje m.v., der således ikke skal være omfattet af loven. Det følger af dødsboskiftelovens § 77, at en lov om opløsning af formuefællesskab også bør finde anvendelse på en efterlevende ægtefælles bodel ved dødsboskifte.

3. Regler om værneting.

Bestemmelserne om værneting bør som udgangspunkt følge de gældende regler, jf. skiftelovens § 64 a, hvorefter sag som udgangspunkt anlægges ved skifteretten på det sted, hvor ægtefællerne har bopæl.

Herudover foreslås det, at ægtefællerne får mulighed for at indgå aftale om, hvor skifte af formuefællesskabet skal finde sted.

4. Skæringsdag.

4.1. Gældende ret.

Efter de gældende regler er skæringsdagen for skifte af formuefællesskab i anledning af separation/skilsmisse datoen for bevilling eller dom til separation/skilsmisse. Alle de

aktiver og passiver, der er i de pågældendes bodele på skæringsdagen indgår i skiftet, dog med værdien på opgørelsesdagen eller udlægstidspunktet, der kan ligge længere tid efter separation/skilsmisse.

Udgifter, der i samlivsophævelsesperioden betales af den ene part, men som påhviler begge parter (eller evt. den anden part), bliver ikke refunderet. Der bliver kun refunderet for tiden efter skæringsdagen for separation/skilsmisse. Såfremt der er tale om solvente bodele, er det principielt uden betydning, men såfremt den ene part har en insolvent bodel, men eksempelvis en rimelig høj indtægt, får vedkommende ikke tilbagebetalt f.eks. terminer på et fælles hus i tiden fra samlivsophævelsen og til separation/skilsmisse.

Den gældende retsstilling giver i øvrigt mulighed for enten at forstikke penge eller øge forbruget uden, at det giver mulighed for vederlagskrav. Det kan f.eks. ske ved øget dagligt forbrug uden, at det når et sådant omfang, at det vil blive omfattet af reglerne om vederlagskrav.

4.2. Forslag til nye regler.

Det foreslås, at skæringsdagen som hovedregel skal være den dag, hvor der formelt tages skridt til separation eller skilsmisse. Det vil f.eks. være den dag, hvor ansøgning herom modtages i statsamtet.

Det bør samtidig være muligt for skifteretten undtagelsesvis at fastsætte skæringsdagen til et senere tidspunkt, dog senest den dag der gives bevilling eller dom til separation/skilsmisse.

Den formelle indledning til separation/skilsmisse kan ske i form af indgivelse af stævning til retten eller indgivelse af begæring til statsamtet om separation/skilsmisse. Det er uden betydning, om der er tale om fælles begæring eller ensidig. Endvidere bør indgivelse af en ansøgning om fri proces til anlæggelse af ægteskabssag betragtes som en formel indledning til separation/skilsmisse. Det forudsættes, at den anden part bliver underrettet herom.

Herudover bør parterne naturligvis have mulighed for at aftale en skæringsdag således, at parterne utvetydigt tilkendegiver, at denne dag er skæringsdagen, uanset der ikke tages det formelle skridt. Dette vil typisk være i sager med advokatrepræsentation på begge sider, hvor man forsøger at finde en forhandlingsløsning, før der indgives begæring til statsamtet.

Det er selvfølgelig en forudsætning, at sagen følges op løbende. Såfremt statsamtet henlægger en sag p.g.a. manglende reaktion eller på begæring, vil det i stedet være datoen for modtagelse af en evt. genoptagelsesbegæring eller en ny begæring, der bliver skæringsdag.

Såfremt den "indgivende" part trækker sin begæring om separation/skilsmisse tilbage, foreslås det at fastholde skæringsdagen, hvis den anden part umiddelbart efter indgiver egen begæring/stævning. Det vil i et vist omfang hindre muligheden for at spekulere i, hvornår skæringsdagen bør falde.

Ved at lægge skæringsdagen på et så tidligt tidspunkt undgås det, at omstændigheder, der er uden forbindelse med ophøret af formuefællesskabet, får indflydelse på skæringsdagen. En lang sagsbehandlingstid i statsamtet af en ansøgning om fri proces, børnesagkyndig rådgivning i amtet, eller børnesagkyndig undersøgelse under en retssag kan i dag forskyde separations- eller skilsmissetidspunktet og dermed skæringsdagen for opløsning af formuefællesskabet med flere måneder.

Den tidlige skæringsdag betyder også, at skæringsdagen ligger op af det faktiske ophør af den fælles økonomi, idet begæring/stævning typisk indgives enten umiddelbart før eller efter, at samlivsophævelse har fundet sted.

Herved undgås også, at en ægtefælle med insolvent bodel vægrer sig ved at udlægge/betale udgifter i perioden fra samlivsophævelsen til separation/skilsmissen, som enten skal deles eller bæres endeligt af den anden.

Undtagelsen, der giver skifteretten mulighed for at skyde skæringsdagen til et senere tidspunkt, dog senest datoen for bevilling eller dom til separation/skilsmisse, bør alene anvendes i særlige tilfælde. Det kan f.eks. være tilfælde, hvor begge parter er solvente, sagen trækker i langdrag, og der fortsat er fælles økonomi mellem parterne.

Det bemærkes, at den fremrykkede skæringsdag vil medføre, at bosondringsinstituttet i et vist omfang vil blive overflødig. Tilfælde, hvor der skal tages stilling til vederlagskrav efter reglerne i retsvirkningslovens § 23, stk. 1, som følge af misbrug i samlivsperioden, må ligeledes antages at blive færre.

5. Tidspunkt for, hvornår der kan indgives begæring om opløsning af formuefællesskabet.

Det foreslås, at der fastsættes regler om, at en begæring om skifte af formuefællesskab kan indgives til skifteretten:

- tidligst på skæringsdagen, jf. afsnit 4.2. Det foreslås i afsnit 4.2., at begæring om opløsning af formuefællesskabet vil kunne indgives til skifteretten på skæringsdagen. Bobehandlingen vil dog først kunne afsluttes, når der foreligger separation eller skilsmisse.
- og senest 2 år efter skilsmisse, medmindre der foreligger ganske særlige omstændigheder. Det kan f.eks. tænkes, at en ægtefælle har været syg og således har været ude af stand til at varetage sine interesser.

Formålet med denne afgrænsning af tidspunktet for indgivelse af begæring om opløsning af formuefællesskabet er at undgå begæringer herom, der først indgives mange år efter opnåelse af separation/skilsmisse.

6. Hvordan skal skifte / opløsning af formuefællesskabet finde sted.

6.1. Gældende ret.

Et bo tages kun under offentligt skifte, hvis en part begærer det (skiftelovens § 64). Det vil sige udgangspunktet i gældende ret er, at et bo vedr. opløsning af formuefællesskab skiftes privat.

Hvis boet undergives offentlig skifte, er det i princippet hele boet (begge parter bodele m.v.), der tages under skiftebehandling (skiftelovens § 65). Der er dog mulighed for, at skifteretten træffer enkeltstående afgørelser, typisk om værdiansættelse og/eller udlæg af et enkelt aktiv.

Skifteretten antager som hovedregel en advokat som medhjælper, der foretager opgørelsen af bodele og eventuelt repartition.

Der beregnes skifteafgift, og denne og medhjælperens salær samt eventuelle vurderingshonorarer betales som udgangspunkt af boet. Der er ofte tale om meget store beløb. Den part, der begærer boet taget under offentlig skiftebehandling, skal stille sikkerhed for skifteafgiften, medmindre parten gennem statsamtet får bevilget fri proces. I så fald kan sikkerhedsstillelsen undlades.

6.2. Forslag til nye regler.

Udgangspunktet, hvorefter skifteretten kun involveres efter en parts anmodning, bør bibeholdes. Anmoder ingen af parterne om offentlig skiftebehandling, kan boet skiftes privat, som det også sker i dag i de fleste sager.

Skifteretten bør kun involveres i det omfang, der fremsættes anmodning herom. Det vil sige, at anmodningen bør kunne begrænses til kun at dreje sig om de aktiver/passiver, der er uenighed om (eksistens, værdiansættelse, fordeling).

Omvendt bør skifteretten af egen drift foreløbig kunne begrænse sin indsats til kun at angå spørgsmål, der er særlig uenighed om, og udskille disse punkter til særlig behandling og afgørelse ved delafgørelser. Hvis en delafgørelse ikke kan træffes uden nærmere kendskab til resten af boet, skal skifteretten samtidig have mulighed for at kunne inddrage hele boet under offentlig skiftebehandling.

Skifterettens afgørelse om behandlingsmåden (delvist offentligt skifte/fuldt offentligt skifte) skal kunne kæres.

Ved helt eller delvist offentligt skifte, skal skifteretten kunne tage en advokat som medhjælper, der udarbejder opgørelse for hele boet eller alene vedrørende de aktiver/passiver, der er undergivet skiftebehandling. Det foreslås ikke, at medhjælperen skal tillægges samme beføjelser som bøbestyrelsen i offentligt skiftede dødsboer. Medhjælperen skal således ikke kunne træffe egentlige afgørelser med klagemulighed til skifteretten. Derimod skal medhjælperen være bemyndiget til at indhente de til opgørelsen nødvendige oplysninger med oplysningspligt fra offentlige myndigheder, forsikringsselskaber, pengeinstitutter m.v.

Hvad angår selve tvistløsningen mellem parterne, foreslås der udformet et regelsæt svarende til reglerne i dødsboskiftelovens kapitel 23 og konkurslovens kap. 31, der indeholder bestemmelser om skifterettens saglige og stedlige kompetence for henholdsvis sager om dødsboskifte og konkurs m.v. Herudover bør der være en regel svarende til bestemmelserne i konkurslovens § 245 og dødsboskiftelovens § 100, hvorefter der kan beskikkes en advokat for en ægtefælle, når skifteretten finder det nødvendigt.

For så vidt angår forslag til nye regler om skifteafgift, salær og sikkerhedsstillelse, henvises der til afsnit 8.2.

7. Indgivelse til og behandling i skifteretten.

7.1. Gældende ret.

Den gældende skiftelov indeholder stort set ingen regler om, hvorledes et offentligt skifte finder sted, og problemerne løses i vidt omfang ved analogier fra de nu ophævede regler om behandlingen af dødsboer.

Den manglende processuelle regulering af disse sager må antages at være en af årsagerne til, at mange offentlige skifter trækker ud i årevis, hvilket ingen kan være tjent med.

Det er tvivlsomt, i hvilket omfang de almindelige processuelle regler finder anvendelse i offentlige ægtefælleskifter, som jo ikke er almindelige civile retssager.

7.2. Forslag til nye regler.

Der bør indføres regler om kravene til indholdet af en skiftebegæring på samme måde, som der findes regler, der regulerer indholdet af en stævning.

Skiftebegæringen bør indeholde en redegørelse for baggrunden for begæringens indgivelse, en angivelse af formueforholdene i ægteskabet samt skæringsdagen. Dokumentation i form af ægtepagter, separations- eller skilsmisseansøgning m.v. skal vedlægges.

Der bør indføres regler om, at skifteretten herefter indkalder parterne til det første møde i skifteretten med et passende varsel, f. eks. 4 uger.

Skifteretten bør have hjemmel til at stille krav om, at parterne senest 7 dage før mødet fremsender en opgørelse over den pågældendes aktiver og passiver med angivelse af forslag til værdiansættelse af disse.

I det første møde i skifteretten foretages en registrering af fællesboets aktiver og passiver på grundlag af de af parterne udarbejdede opgørelser.

Er der uenighed om værdiansættelsen, træffes der aftale om sagkyndig vurdering. Skifteretten udpeger en eller flere sagkyndige til at forestå vurderingen efter samme regler som gælder for dødsboer, jf. dødsboskiftelovens § 93, og der bør ligeledes indføres regler om omvurdering, jf. dødsboskiftelovens § 94.

Det foreslås, at kompetencen til at meddele en part fri proces med advokatbeskikkelse under ægtefælleskiftet overflyttes fra statsamtet til skifteretten. Det bør fortsat være muligt for skifteretten at meddele fri proces til begge parter, og det bør fortsat være en betingelse, at den eller de pågældende opfylder de økonomiske betingelser for fri proces. Det bør endvidere være muligt for skifteretten at pålægge en part at lade sig repræsentere ved advokat, jf. retsplejelovens § 259, stk. 2. Det bør overvejes, om der skal opstilles klarere regler for, hvornår den part, der har fri proces, selv skal refundere statskassen udgifterne til den beskikkede advokat, jf. retsplejelovens § 335.

Der bør endvidere indføres regler om sikkerhedsstillelse for skifteomkostningerne.

Skifteretten afgør i det første møde eller senere, om der bør antages en advokat som medhjælper, som skal have kompetence til at indhente de fornødne oplysninger om parternes formue pr. skæringsdagen hos tredjemand (skattevæsenet, pengeinstitutter, forsikringsselskaber m.v.)

Der bør fortsat være regler, der pålægger parterne pligt til at udtale sig under vidneansvar om deres formueforhold og pligt til at fremlægge dokumentation for disse, jf. retsplejelovens § 660, stk. 2. Der bør desuden indføres klare regler om editionspligt for tredjemand efter skifterettens nærmere bestemmelse. Endvidere bør der indføres en regel svarende til dødsboskiftelovens § 92 om oplysningspligt over for skifteretten.

Det foreslås, at der indføres regler, der regulerer parternes retsstilling, hvis en part udebliver fra et møde i skifteretten eller undlader at fremlægge relevante dokumenter.

Endvidere foreslås der indført en udtrykkelig hjemmel til, at skifteretten kan træffe bestemmelse om à conto udlæg af aktiver eller passiver til en af parterne samt bestemmelse om udbetaling af á conto boslodkrav til den anden ægtefælle. Se nedenfor afsnit 11.2.

Der bør fortsat være regler om, at skifteretten efter begæring kan fratage en part rådigheden over aktiver, der hører til den pågældende bodel, jf. skiftelovens § 66, 2. pkt. Det bør imidlertid overvejes at lempe betingelserne for rådighedsfratagelse. Se afsnit 10.2.

Der bør indføres klare regler om, at retsmøder i skifteretten ikke er offentlige, medmindre der er tale om retsmøder, hvor der behandles konflikter, svarende til reglen i dødsboskiftelovens § 114. Det bemærkes, at der fortsat vil være mulighed for at få lukket dørene efter de almindelige regler herom.

Skifteretten bør efter begæring fra en af parterne kunne opdele parternes konflikter i et antal enkeltsager, som afgøres særskilt og med særskilt appeladgang (delafgørelser), i form af kære.

Når der foreligger sagkyndig vurdering af et aktiv, eller der er enighed om værdiansættelsen, bør skifteretten på det følgende møde kunne anmode parterne om at erklære, om de ønsker at udtage det pågældende aktiv, og hvis kun den ene ønsker aktivet udlagt, bør dette kunne ske med virkning fra et af skifteretten fastsat tidspunkt. Hvis en ægtefælle skal have udlagt et aktiv, der tilhører den anden parts bodel, skal den udtagende ægtefælle forinden dokumentere, at den pågældende kan overtage et eventuelt gældsansvar, og den udtagende part skal desuden stille garanti for opfyldelsen af den anden parts boslodkrav incl. renter fra udlægsgdatoen, for så vidt angår det udtagne aktiv. Se afsnit 11.2.

Skifterettens hovedfunktion skal være at medvirke til at afgrænse parternes konflikter samt at træffe afgørelser i disse, jf. dødsboskiftelovens § 89.

Der bør af en af parterne eller af medhjælperen hurtigst muligt udarbejdes et udkast til boopgørelse, som løbende ajourføres efterhånden, som bodelingen skrider frem. Derved opnås, at alle implicerede hele tiden har et overblik over sagen, hvilket vil lette muligheder for en forligsmæssig løsning.

Når alle konflikter er løst, udarbejder en af parterne eller medhjælperen en endelig boopgørelse, som stadfæstes af skifteretten ved dom, som kan indbringes for højere ret.

Herudover bør der indføres en adgang for skifteretten til at træffe bestemmelse om sagsomkostningernes fordeling. Se afsnit 8.2.

8. Afgifter/omkostninger.

8.1. Gældende ret.

Det følger af retsafgiftslovens kapitel 5, at der ved skifte af separations- og skilsmisseboer betales en afgift på 2% af bruttoformuen. Der skal dog alene betales retsafgift med 1% for de aktiver, der er behæftet med pant, eller hvori der er et ejendomsforbehold i henhold til kreditaftaleloven. Hvis den samlede formuemasse ikke overstiger kr. 15.000, skal der ikke betales retsafgift.

Såfremt bobehandlingen allerede afsluttes ved det første møde i skifteretten ved et forlig, skal der alene betales retsafgift med kr. 400. Det første møde kan i praksis ofte bestå af flere mere eller mindre uofficielle "møder".

I tilfælde, hvor retten skal træffe afgørelse i en tvist mellem parterne, men der ikke skal gennemføres et egentligt skifte, betales der retsafgift efter retsafgiftslovens kapitel 1.

Der er efter gældende ret mulighed for at meddele fri proces efter retsplejelovens kapitel 31. Dette medfører dog som udgangspunkt alene en midlertidig fritagelse for sikkerhedsstillelse og skifteomkostninger. Disse skal betales, hvis der under skiftet viser sig at være midler hertil i boet, jf. retsplejelovens § 332, stk. 1, nr. 5.

Der er endvidere mulighed for advokatbeskikkelse under fri proces, men dog således at udgifterne hertil evt. skal refunderes statskassen, jf. retsplejelovens § 335. Der er ikke efter de gældende regler mulighed for at få dækning fra retshjælpsforsikringen.

Som anført i indledningen til notatet er de nuværende afgifter og omkostninger ved et offentligt skifte så store, at de virker afskrækkende på mange mennesker. Det er formentlig en medvirkende årsag til de meget få offentlige skifter og deraf følgende

mange private overenskomster samt måske nogle, som slet ikke tør gennemføre et skifte af fællesformuen, eller som direkte trues til at undlade et sådant.

8.2. Forslag til nye regler.

Det foreslås, at reglerne for afgift af separations- og skilsmisseboer ændres og flyttes over i retsafgiftslovens kapitel 5a (Dødsbobehandling). Der bør fastsættes regler for afgifter af separations- og skilsmisseboer, der svarer til de nyligt vedtagne regler om afgift for dødsbobehandling. Der bør således fastsættes regler med en tilsvarende graduering af afgifterne som for dødsbobehandling, hvor der er afgiftsfritagelse for de mindre boer - f.eks. med formuer under fri proces grænserne - og en fast afgift på kr. 1.000 ved enkle skifter, kr. 2.500 ved de lidt mere komplicerede skifter samtidig med, at der gives mulighed for et tillæg på kr. 6.500 ved formuer over kr. 1 mio.

Reglerne bør omfatte en fast afgift på kr. 400 ved skifter, der afsluttes allerede ved det første møde i skifteretten.

I tilfælde, hvor der indgives begæring om løsning af tvister for skifteretten, skal der fortsat betales afgift efter retsafgiftslovens kapitel 1, dog ikke af den behæftede del af et aktiv.

Det bør fortsat være muligt for skifteretten at meddele fri proces med advokatbeskikkelse for begge parter ved de lidt mere komplicerede boer, svarende til reglerne i retsplejelovens § 331. Det bør tillige være muligt for skifteretten at træffe afgørelse om, at der ikke skal betales afgift i særlige trangstilfælde.

Skifteretten skal endvidere have skønsmæssig kompetence til, efter skiftet er afsluttet, at fordele sagsomkostningerne mellem parterne internt eller at ophæve dem. Hvad angår omkostninger til medhjælperen, bør skifteretten have mulighed for at fordele disse mellem parterne, eller lade den part, som har forårsaget disse udgifter, betale dem. Se ovenfor afsnit 7.2. Det bemærkes, at sagsomkostningerne ikke bør indgå i beregningen af bosloderne.

Herudover foreslås det, at der bør gives mulighed for at opnå retshjælp fra forsikringsselskaberne i separations- og skilsmissekifter.

9. Renter.

9.1. Gældende ret.

Rentelovens § 8 gælder for pengekrav udenfor formuerettens område og dermed for boslodskrav.

Forrentningen sker fra den dag, da fordringshaveren påbegynder retsforfølgning, men retten kan fastsætte, at forrentningen sker fra enten et tidligere eller senere tidspunkt (rentelovens § 3, stk. 5).

Rentens størrelse er sædvanlig morarente (rentelovens § 5, stk. 1.) men retten kan fastsætte enten højere eller lavere rente (§ 5, stk. 2).

Fordringshavermora hindrer forrentning.

Gældende praksis er ikke i overensstemmelse med rentelovens udgangspunkt. Det fremgår således af praksis, at der skal særlige omstændigheder til for, at et boslodskrav overhovedet forrentes. "Påbegyndelse af retsforfølgning" bør vel kunne fortolkes som skifterettens imødekommelse af skiftebegæringen, men denne dag anvendes ikke i praksis. Langt de fleste skifteretsafgørelser fastsætter forrentning fra et senere tidspunkt, nemlig fra opgørelsesdatoen eller - ved á contoudlæg - fra udlægsdatoen. Nogle få afgørelser lader forrentning begynde fra et tidligere tidspunkt, nemlig svarende til det tidspunkt, hvor en opgørelse kunne være udarbejdet, og hvor boets aktiver og passiver kunne være fordelt eller á contoudlagt i vidt omfang. Rentens størrelse er sædvanlig morarente.

Retstilstanden flyder og efterlader indtrykket af, at det er svært i det hele taget at komme igennem med et krav om renter af boslodskrav. Når det lykkes, kan man ikke altid se, om det skyldes særlige omstændigheder, at der i det hele taget sker forrentning, eller om de særlige omstændigheder er årsag til, at forrentningen påbegyndes fra et tidligere tidspunkt end opgørelsesdagen.

9.2. Forslag til nye regler.

Det foreslås, at der indsættes en egentlig bestemmelse om forrentning af boslodskrav i en lov om opløsning af formuefællesskaber for at få et håndfast system.

Forrentningstidspunktet bør som udgangspunkt være opgørelsesdagen eller ved á contoudlæg udlægstidspunktet.

Der bør være hjemmel for skifteretten til at fastsætte forrentningstidspunktet fra et tidligere tidspunkt, hvis en part trækker en sag i langdrag. Herudover bør der være

mulighed for forrentning helt tilbage fra skæringsdagen, hvis der f.eks. er tale om boslodskrav i ikke indtægtsgivende - eller ikke udgiftskrævende aktiver.

Ved et differentieret forrentningstidspunkt og med mulighed for at fastsætte dette så tidligt som muligt i forløbet, fratager man parterne muligheden for at tjene på - og dermed vel også lysten - til at forhale sagen ved at undlade at fremkomme med nødvendige oplysninger.

Rentens størrelse bør være sædvanlig morarente, men med mulighed for skifteretten til at fastsætte en højere eller lavere rente.

Den sædvanlige morarente gælder som udgangspunkt ved forrentning også indenfor formuerettens område, og ved at bestemme, at der i konkrete situationer kan fastsættes en højere rente, er der mulighed for at imødegå, at en af parterne tilrettelægger sit betalingstidspunkt efter, hvad der er billigst - renter af udlån eller rente af kreditten hos ægtefællen. Ved å contoudlæg af et indtægtsgivende aktiv til den ene ægtefælle, kan der ved rentefastsættelsen ske kompensation af den anden ægtefælle.

I øvrigt bør der også være en bestemmelse om en mulighed for forrentning af eventuelt vederlagskrav allerede fra det tidspunkt, hvor dispositionen fandt sted.

10. Rådigheden over fællesboet.

10.1. Gældende regler.

Efter de gældende regler i skifteloven § 66 beholder hver ægtefælle rådighed over sin bodel under skiftet.

Hver ægtefælle er således fortsat, i samme omfang som under ægteskabet, over for omverdenen legitimeret til at råde over sin bodel, indtil formuefællesskabet bliver skiftet. Under ægteskabet er ægtefællernes råden over egen bodel i et vist omfang begrænset, jf. §§ 17 - 19 i retsvirkningsloven, hvorefter der f.eks. ikke kan rådes over ægtefællernes fælles bolig uden den anden ægtefælles samtykke. Disse begrænsninger i rådigheden over egen bodel antages at bestå, indtil det under skiftet, hvor formuefællesskabet bliver opløst, er afgjort, hvem der skal udtage de omhandlede aktiver.

Hvis der er særlig grund til at frygte, at en ægtefælle vil forrykke sin bodels stilling, kan skifteretten dog helt eller delvis fratage ægtefællen rådigheden over bodelen under skiftet, jf. skiftelovens § 66, 2. pkt. Rådighedsfratagelsen kan omfatte hele bodelen eller

begrænses til bestemte aktiver. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen, at bestemmelsen kun er tænkt anvendt i sjældne graverende tilfælde.

De gældende regler er ikke tilstrækkelige til at forhindre, at en af ægtefællerne foretager uhensigtsmæssige dispositioner over sin egen bodel. Herudover er det problematisk, at rådighedsbegrænsningen ophører på det tidspunkt, hvor det ligger fast, hvem der skal udtage de enkelte aktiver.

10.2. Forslag til nye regler.

Det foreslås, at parterne fortsat bør have fortrinsret til i samme omfang som hidtil at udtage effekter, der hører til egen bodel.

Imidlertid bør rådigheden over egen bodel indskrænkes sådan, at en part ikke uden den anden parts og/eller skifterettens tiltræden kan råde over sine aktiver. Endvidere bør rådighedsbegrænsningen udstrækkes tidsmæssigt sådan, at den opretholdes helt frem til tidspunktet for skiftets afslutning.

Under skiftets behandling må en part derfor hverken afhænde eller belåne aktiver eller eksempelvis hæve en pension uden rettens eller den anden parts tilladelse.

Såfremt en part råder uden tilladelse fra den anden part og/eller skifteretten, eller såfremt der er begrundet frygt for en sådan råden, bør der kunne ske en faktisk rådighedsfratagelse omfattende enkelte eller eventuelt alle aktiver, dog bortset fra personlige ejendele. Når der er sket effektiv rådighedsfratagelse, er det skifteretten, der råder, og ikke den anden ægtefælle.

En sådan effektiv rådighedsfratagelse bør opretholdes, indtil boslodskravet er berigtiget.

En ordning, som den ovenfor skitserede, sikrer effektivt og under hele skiftet, at dette kan gennemføres uden særlig frygt for, at en af parterne fristes til at (mis)bruge sin rådighed på en måde, der ud fra parternes samlede interesser er uhensigtsmæssig.

Samtidig sikres, at en af parterne ikke ensidigt kan blokere for rimelige og fornuftige dispositioner over aktiver, der tilhører den anden part, idet skifteretten kan give tilladelse hertil.

11. Udtagelsesretten.

11.1. Gældende regler.

11.1.1. Skiftelovens § 70.

Det følger af skiftelovens § 70, at hvis en ægtefælle ikke inden for den del af boet, som tilfalder ægtefællen, kan udtage bohavet og andet løsøre, der er nødvendigt til opretholdelse af hjemmet, og ægtefællen ikke har udsigt til på anden måde at kunne skaffe det fornødne, så kan det efter begæring bestemmes, at en større del af boet skal tilfalde den ægtefælle. Bestemmelsen er en egentlig forlodsregel, som hjemler *kvantitativ skævdeling*.

Opstår der tvist, skal tvisten afgøres ved dom. Der findes ingen trykte domme om anvendelsen af § 70, hvorfor den nuværende formulering øjensynlig ikke har givet anledning til fortolkningstvivel. Det må antages, at bestemmelsen også finder anvendelse for negative boer.

11.1.2. Skiftelovens § 70 a.

Det følger af skiftelovens § 70 a, stk. 1, at hver ægtefælle er berettiget til at kræve boets ejendele udlagt efter vurdering. Hvis ægtefællerne kræver den samme ejendel udlagt, er det hovedreglen, at den ægtefælle, til hvis bodel den hører, skal have fortrinsret, jf. skiftelovens § 70 a, stk. 2. Denne bestemmelse vedrører den *kvalitative* fordeling af aktiverne ved skifte af et fællesbo.

Hovedreglen er, at en ægtefælle har udtagesret - fortrinsret - (men ikke pligt) til de aktiver (vurderingsprisen), der tilhører dennes bodel.

I § 70 a, stk. 2, 2. pkt., er der givet hjemmel til at fravige hovedreglen i en række tilfælde ved såkaldt *krydsende udtagesret* vedrørende de aktiver, hvor den udlægssøgende ægtefælle har en stærkere interesse end ejerægtefællen i at få rådighed over aktivet.

Det er navnlig § 70 a, stk. 2, 2. pkt., nr. 1, vedrørende krydsende udtagesret til fast ejendom, der udelukkende eller hovedsageligt har været anvendt eller været beregnet til familiens bolig, der har givet anledning til tvister.

Man har ved fortolkning af reglen navnlig lagt vægt på følgende elementer:

- Hvem der har forældremyndigheden over børnene, medmindre de enten er for små til, at man kan sige, at de har en særlig tilknytning til ejendommen, eller så store, at de er ved at flytte hjemmefra.

- Om den udlægssøgende ægtefælle økonomisk vil kunne magte ejendommen.
- Familiemæssig tilknytning - f.eks. en slægtsgård, der er gået i arv gennem flere generationer.
- Om den udlægssøgende ægtefælle kan skaffe en passende bolig til sig selv og børnene.

Hvis et aktiv er ejet i sameje mellem ægtefællerne, er dette som udgangspunkt ikke omfattet af reglen i 70 a.

Hvis den ene ægtefælles interesse i at få et aktiv, der er ejet i sameje af ægtefællerne, udlagt er væsentlig større end den anden ægtefælles, vil der dog efter gældende retspraksis kunne indrømmes krydsende udtagelsesret til den anden ægtefælles andel i aktivet. Det vil således navnlig være de samme hensyn, som er gjort gældende vedrørende § 70 a, stk. 2, 2. pkt., nr. 1, der vil være afgørende.

11.1.3. Skiftelovens § 70 b.

Ifølge de gældende regler i skiftelovens § 70 b kan der finde udlæg efter vurdering sted, selv om værdien af det udlagte overstiger ægtefællesskabets lod i boet. Bestemmelsen i § 70 b regulerer *udløsningsretten*. Den gælder også i situationer med krydsende udtagelsesret.

Det overskydende beløb skal som hovedregel betales kontant, men kan dette ikke lade sig gøre, kan der tilstås afdragsvis betaling af beløbet mod en af skifteretten fastsat rente og mod en sikkerhed, som efter ægtefællernes formueforhold skønnes passende.

Et sådant udløsningsbeløb, som ikke tilsvares kontant, bør efter nyere domspraksis kursreguleres.

11.2. Forslag til nye regler.

For så vidt angår reglen i skiftelovens § 70, foreslås det, at der opretholdes en tilsvarende regel i en ny lov om opløsning af formuefællesskab.

Reglen i skiftelovens § 70 a om den kvalitative udtagelsesret bør ligeledes opretholdes, dog med visse ændringer. Det bør bl.a. præciseres, at bestemmelsen også finder anvendelse på boer med negative bodele. Det bør også klart fremgå af en sådan regel, at den også finder anvendelse for samejeaktiver, der indgår i formuefællesskabet.

De oplyste aktiver i den gældende bestemmelse i § 70 a, stk. 2, 2. pkt., til hvilke der kan ansøges om krydsende udtagelsesret, er udtømmende. Der synes imidlertid at være behov for en udvidelse af, hvilke aktiver der kan udlægges til den anden ægtefælle. Der bør f.eks. gives mulighed for at udlægge en bil til den anden ægtefælle end ejerægtefællen, i de tilfælde hvor den anden ægtefælle kan påvise at have et større behov for anvendelse af bilen.

Det foreslås derfor, at bestemmelsen i stedet for at være en udtømmende opremsning af aktiver formuleres som en mulighed for krydsende udtagelsesret for aktiver, der har været anvendt af familien i fællesskab eller af den anden ægtefælle end ejerægtefællen. Det vil således fortsat være nødvendigt at foretage en afvejning af, hvilken ægtefælle der har den største interesse i at få rådighed over aktivet.

Såfremt ingen af ægtefællerne ønsker et aktiv udlagt, skal skifteretten fortsat foranledige aktivet bortsolgt på offentlig auktion eller på anden måde. Salget bør ske ved offentlig auktion eller på anden måde, såfremt dette enten vedtages på en skiftesamling, eller skifteretten finder, at der ved underhåndssalg kan opnås et bedre resultat.

Herudover bør det overvejes, om man i særlige situationer skal pålægge en part en egentlig udtagelsespligt, f.eks. ved aktier i familieaktieselskaber og kapital- og ratepensionsordninger, som ikke kan realiseres. Der bør i tilfælde af pensioner f.eks. være mulighed for at træffe bestemmelse om opsat deling af aktivets værdi. I tilfælde, hvor et aktiv ikke kan realiseres, bør det ligeledes overvejes at give mulighed for skifteretten at træffe afgørelse om en udtagelsespligt for ægtefællen.

I forbindelse med skiftelovens § 70 b er det navnlig spørgsmålet om kursregulering, der har givet anledning til tvivl. Det bør derfor overvejes, om dette bør inkorporeres i en bestemmelse svarende til § 70 b i en ny lov om opløsning af formuefællesskab.

Herudover bør der skabes hjemmel til, at enkelte aktiver kan udlægges til en ægtefælle, også inden fællesboet endeligt er delt. Der vil i nogle tilfælde være behov for at udskille et eller flere spørgsmål, som ægtefællerne ikke kan opnå enighed om, til særskilt afgørelse ved retten. Dette bør dog ikke forsinke skiftet af den resterende del af boet. Der bør derfor gives mulighed for, at udlæg efter vurdering kan finde sted også inden endelig opgørelse af fællesboet. Skønnes værdien af det udlagte at overstige ægtefællens lod i boet, bør skifteretten fastsætte nærmere vilkår herfor, herunder vilkår om sikkerhedsstillelse, forrentning m.v. Se ovenfor afsnit 7.2.

12. Insolvente formuefællesskaber.

12.1. Gældende regler.

Det fremgår ikke direkte af skiftelovens § 64, at offentlig skifte som den alt overvejende hovedregel ikke kan finde sted, hvis begge ægtefællers bodele er negative.

Det er imidlertid praksis, at der ikke kan fås hjælp fra skifteretten til deling af et fællesbo, når begge bodele er negative.

12.2. Forslag til nye regler.

Det kan derfor ikke være tvivl om, at § 64 i skifteloven bør omformuleres/præciseres, således at bestemmelsen også gælder, hvis begge bodele er negative, idet fraseparerede/fraskilte ægtefæller med negative bodele ellers ikke har mulighed for at få løst deres tvister ved hjælp af et offentligt skifte.

Den gældende retsstilling er ikke hensigtsmæssig. Selv om parternes bodele begge er negative, kan der være adskillige tvister, hvor det er nødvendigt at få skifterettens hjælp til løsning af problemerne.

Der kan f.eks. være uenighed om, til hvis bodel et aktiv hører, spørgsmål om parternes indbyrdes hæftelse på et lån, hvor begge overfor långiver er meddebitorer, krydsende udtagesret (skiftelovens § 70 a) m.v.

Som nævnt ovenfor bør § 64 i skifteloven omformuleres, således at det er utvivlsomt, at fællesbo, hvor begge bodele er negative, kan tages under offentligt skifte. Reglerne for solvente boer bør i øvrigt finde anvendelse.

Det bemærkes endvidere, at det er problematisk at afskære nogen fra et egentligt offentligt skifte, da offentligt skifte kan være en parts eneste mulighed for at få dokumentation for, at fællesboet er delt.

13. Genoptagelse.

Det bør fortsat være muligt i visse tilfælde at få et skifte genoptaget. Det bør f.eks. gælde, hvis det efter opløsningen af formuefællesskabet viser sig, at der er yderligere aktiver, som burde have været inddraget under skiftet, f.eks. pensioner.

BILAG 2

Finn Taksøe-Jensen: ”Notat om revision af reglerne om skifte af fællesboer mv.

Notat

om revision af reglerne om

skifte af fællesboer m.v.

September 1999

Finn Taksøe-Jensen

Indholdsfortegnelse

I

Om behovet for lovændringer	7
-----------------------------------	---

II

Ændrede delingsregler	11
1. Begyndelsesdag for bodelingen	
Fratagelse af rådigheden	11
2. Boperiode	15
2.1. Problemstilling	15
2.2. Diskussion	16
2.3. Forslag	18
3. Værdiansættelser	19
4. Latente skattebyrder	19
5. Udtagelsesret og -pligt	20
6. Negative bodele og boer	20
6.1. Problemstilling	20
6.2. Diskussion	21
6.3. Forslag	21
7. Renter	23
8. Andre ændringer af delingsreglerne	23

III

Procesreglerne	25
1. Værneting	25
1.1. Gældende ret	25
1.2. Forslag	25
2. Saglig kompetence	26
3. International kompetence	26
4. Vejledning og retshjælp ved skifteretten	27

4.1. Gældende regler	27
4.2. Diskussion	30
5. Forslag til ny hovedstruktur	32
6. Sammenfatning	35

IV

Andre boer	37
-----------------------------	-----------

V

Lovteknisk tilrettelæggelse	39
--	-----------

Efter aftale med Justitsministeriet undlod Skiftelovsudvalget i sin tid at udarbejde forslag til nye regler om skifte af fællesboer m.v., fordi det fandtes formålstjenligt forinden at få konstateret, hvilken skæbne udvalgets forslag til nye regler om skifte af dødsboer ville få.

Den 15. oktober 1998 har Advokatsamfundet derefter indsendt et "Idéoplæg - Forslag Til En Lov Om Opløsning Af Formuefællesskab" til ministeriet. Oplægget er endvidere i juni 1999 fremsendt hertil til eventuel udtalelse.

Efter at have haft lejlighed til at sammenholde Idéoplæggets mere enkeltstående forslag til lovændringer med den væsentligt mere omfattende kritik, der fra forskellig side over en årrække har været fremsat mod de gældende regler om skifte af fællesboer, er det vurderingen, at idéoplægget på visse punkter imødekommer forskellige behov for ændring af reglerne, men at dets forslag ikke vil være tilstrækkelige til at skabe de ønskelige, billige, hurtigt virkende og socialt velafbalancerede bodelingsregler.

Overvejelserne er herefter samlet i den følgende analyse med forslag til, hvilke tiltag der bør søges gennemført.

I

Om behovet for lovændringer

Reglerne om skifte af fællesboer ved separation og skilsmisse¹ blev gennemført som kapitel 6 i skifteloven af 1874. Revisioner, især af de materielle delingsregler, fandt senere sted i 1925 og i 1963.

Grundsystemet, hvorefter udgangspunktet er, at ægtefæller uden skifterettens medvirken med eller uden advokatbistand selv må tage initiativet til at få delt deres tidligere fællesbo ved et privat skifte, stammer således fra 1874. Offentligt skifte ved skifteretten kan imidlertid forlanges af enhver af parterne. Skifteretten har i så fald ansvaret for sagens oplysning og skal udarbejde forslag til en bodelingsoverenskomst og om fornødent stadfæste denne ved dom. Dette arbejde foregår i praksis på den måde, at skifteretterne næsten altid antager en medhjælper (advokat), der deltager i møderne med parterne, tilvejebringer og sorterer oplysningerne om boet og udarbejder et forslag til bodeling.

Den alvorligste kritik mod de bestående regler er, at omkostningerne for parterne ved et offentligt skifte ved skifteretten er så betydelige, at de er stærkt prohibitive for indgivelse af anmodninger om offentligt skifte, og derfor i vidt omfang benyttes som pression ved forhandlinger mellem parter og deres advokater. Udgifterne ved et offentligt skifte består normalt af:

- en skifteafgift på 2% af aktivmassen, dog således, at der kun skal svares 1% i det omfang, aktiver er gældsbehæftede,
- udgift til skifterettens medhjælper, samt
- ikke sjældent udgifter til hver af parternes advokater eller eventuelt til en fællesadvokat.

1. Og i de meget få forekommende tilfælde af bosondring.

I et gældfrit bo med en aktivmasse på ca. 2.000.000 kr. vil retsafgiften således fx udgøre 40.000 kr. og udgiften til medhjælperen typisk fra 30.000 - 80.000 kr. Dertil kommer imidlertid ikke sjældent tillige udgift til hver af parternes advokater, der kan være op til 100.000 kr. til hver, samt vurderingsomkostninger m.v. Et sådant skifte kan derfor let koste parterne mellem 250.000 kr. og 400.000 kr. og undertiden, hvor der strides meget, afholdes auktioner, sker fratagelse af rådighed, afsiges kendelser, der kæres osv., op mod 1.000.000 kr.; ja det er set, at parter, der ejede værdier for ca. 7.000.000 kr., i løbet af et langtrukket offentlig skifte (5 - 12 år) begge er blevet insolvente.

Antallet af separationer og umiddelbare skilsmisser er hvert år ca. 18.000. I 1998 afsluttede imidlertid kun 88 boer, eller under ½ promille, efter offentlig skiftebehandling.

Af den fremsatte kritik af de gældende regler kan navnlig henvises til:

- betænkning 3 fra ægteskabsudvalget af 1969, nr. 716/1974, side 45 - 58, hvis forslag til enkelte nye regler ikke er blevet gennemført,
- Niels Viltoft og Per Holkmann Olsen: Skifteloven med kommentarer, 1986, side 323 - 412,
- Svend Danielsen: skilsmissesagen 1989, især side 263 - 288,
- advokat Per Harder i Festskrift af 19. maj 1999: Ægtefælleskiftet under lup, og
- Advokatsamfundets idéoplæg af 15. oktober 1998, side 1 - 17.

Den fremsatte kritik kan opdeles i følgende hovedbestanddele:

- behov for forbedrede delingsregler (nedenfor II), og
- behov for forbedrede procesregler (nedenfor III).

Den følgende gennemgang viser, at de nugældende regler er ganske utilstrækkelige, slet ikke bítår parterne til en hurtig afslutning, er urimeligt kostbare for parterne, og at de til tider fører til asociale resultater.

II

Ændrede delingsregler

1. Begyndelsesdag for bodelingen

Fratagelse af rådigheden

Det er velkendt og fremhævet i Advokatsamfundets idéoplæg, at ægtefæller undertiden vil søge at forrykke fællesboets stilling ved at foretage dispositioner, fx bortgivelse af gaver eller uforholdsmæssigt stort forbrug, eller ligefrem søge at forstikke aktiver, for at undgå, at den anden ægtefælle vil komme til at modtage halvdelen af værdierne.

Efter gældende ret er begyndelsesdagen for bodelingen² dagen for meddelelse af separation eller umiddelbar skilsmisse enten ved bevilling eller ved dom i 1. instans. Parterne beholder under skiftet deres rådighed over bodelene (den andel af fællesboet, som hver af dem ejer). Rådigheden kan dog i grovere tilfælde fratages dem af skifteretten.

Idéoplægget foreslår for at imødegå misbrug dels (under 4.2.), at begyndelsesdagen som hovedregel i stedet bør være den dag, hvor der er indgivet anmodning om separation eller skilsmisse til statsamtet eller udtages stævning ved retten, dvs. en såkaldt fremrykket begyndelsesdag, dels at ægtefællerne helt skal miste rådigheden over deres bodel fra begyndelsesdagen. En senere begyndelsesdato skal ifølge idéoplægget dog kunne fastsættes af skifteretten eller aftales mellem parterne.

At gennemføre sådanne hovedregler ville så vidt ses af følgende grunde ikke

-
2. Som i eksisterende praksis - uden lovdækning - kaldes for skæringsdagen, hvilket er uheldigt, fordi skæringsdagen ved dødsboskifter efter dødsboskiftelovens nye regler i §§ 31, stk. 1, og 66, stk. 2, og efter dødsboskatteloven er den dato, pr. hvilken boets værdier ved afslutningen af behandlingen overgår til arvinger m. fl. Begyndelsesdagen for et dødsboskifte er dødsdagen. I det følgende kaldes begyndelsesdagen for et fællesboskifte for begyndelsesdagen og afslutningsdagen (som ved dødsboskifte) for skæringsdagen.

føre til ønskelige resultater.

- en regel om fremrykket begyndelsesdag ville i betydeligt og unødigt omfang komplicere en række typiske skifter, hvor begge ægtefæller loyalt medarbejder. Som det søges påvist nedenfor under II, 2.1. - 2.3. er man i hvert fald i visse boer nødt til at operere med en boperiode, i hvilken afkast og udgifter på aktiver og passiver skal indregnes. Det samme gælder ved salg af aktiver og ved krydsende udtagelsesret. Efter de gældende regler er der altid boperiode. At forlænge denne periode mere generelt bagud ville føre til nødvendigheden af aflæggelse af regnskaber i en væsentlig længere periode, end tilfældet er nu. Der ville i det helt store flertal af boer intet som helst nyttigt være ved dette,
- i de mange tilfælde, hvor begyndelsesdagen tillige skal anvendes som skæringsdag (afslutningsdag), jf. forslaget derom nedenfor under II, 2.3., skulle værdien af boets aktiver og passiver således ansættes pr. et tidspunkt, hvor ægtefællerne endnu ikke var separeret eller skilt,
- en sådan regel ville endvidere ikke ramme bredt nok i misbrugstilfældene, fordi incitamentet til misbrug allerede opstår, når ægteskabets indre sammenhold ophører - ofte længe før anmodning om separation eller skilsmisse indgives,
- den ægtefælle, som ønsker at forrykke boets stilling, ville endvidere i mange tilfælde kunne spille på den foreslåede regel ved at misbruge, medens den anden ægtefælle blev holdt hen. Anmodninger om separation eller skilsmisse ville endvidere kunne indgives og tilbagekaldes på en sådan måde, at fastholdelse af begyndelsesdagen ikke ville kunne styres på en måde, der gav den ønskelige høje grad af retssikkerhed,³
- en fremrykket begyndelsesdag ville så vidt ses endvidere først kunne hånd-

3. Således også *Per Harder* i *Festskrift 1999*, side 203 f.

hæves, når den anden ægtefælle havde modtaget meddelelse derom. Man ville ikke med rimelighed kunne pålægge en ægtefælle indskrænkninger i dennes rådighed over sine ejendele og regnskabspligt med tilbagevirkende kraft, og

- at fratage ægtefællerne rådigheden over deres bodele helt generelt ville være ensbetydende med, at skifteretterne skulle administrere de separerede og fraskilte ægtefællers fællesformuer og navnlig også drive deres erhvervsvirksomheder, hvilket ville være ganske uacceptabelt og endvidere helt unødvendigt i langt de fleste boer, jf. nærmere nedenfor.

I stedet for at overveje en fremrykket skæringsdag og en generel fratagelse af rådigheden over bodelen, bør der i stedet søges gennemført regler, som for alvor rammer misbrug - og kun det - men til gengæld så bredt og så effektivt som muligt.

Efter § 17 i ægteskabsretsvirkningsloven (Æ2) har en ægtefælle pligt til under ægteskabet at udøve sin rådighed over fælleseje således, at dette ikke utilbørligt udsættes for at forringes til skade for den anden ægtefælle. Reglen er sanktioneret med vederlagskrav og ret til at kræve bosondring, jf. Æ2 § 23, stk. 1, og § 38, stk. 1. Reglen gælder uændret efter samlivsophævelse eller indgivelse af anmodning om separation eller skilsmisse og helt indtil afslutningsdagen for skiftet. Selvom der ifølge litteratur og retspraksis skal mindre til for at statuere misbrug, når ægtefællerne er tæt på eller i en skiftesituation, kræves der dog et misbrug af et vist omfang, for at reglerne om vederlagskrav kan bringes i anvendelse.

I grovere tilfælde, hvor der er nødvendig dokumentation for, at en ægtefælle vil forrykke sin bodels stilling, kan rådigheden fra begyndelsesdagen fratages denne af skifteretten, jf. FSL § 66.

En materiel regel, som naturligt skærper forpligtelsen til loyal råden, når

ægteskabet forliser, og som allerede finder anvendelse fra det tidspunkt, hvor samlivet ophæves på grund af uoverensstemmelse, er derfor på sin plads. Æ2 § 17 synes derfor at burde forsynes med et nyt stk. 2, hvorefter en ægtefælle fra det tidspunkt, hvor samlivet ophæves på grund af uoverensstemmelse, eller hvor anmodning om separation eller skilsmisse indgives, bortset fra sædvanlige daglige dispositioner, ikke uden godkendelse må foretage dispositioner over sin bodel, som vil kunne formindske denne. Reglen om vederlagskrav i Æ2 § 23, stk. 1, bør udbygges tilsvarende. Dette vil være ensbetydende med, at den anden ægtefælle ved boets deling skal modtage halvdelen af ægtefællens bodel, som den var, før den blev formindsket.

Med en sådan regel vil det heller ikke være nødvendigt at fratage ægtefællerne deres rådighed over bodelene fra begyndelsesdagen, således som det er foreslået i Advokatsamfundets idéoplæg. Dette ville generelt være helt overflødigt og helt urimeligt arbejdskrævende for skifteretterne, der som nævnt selv ville komme til at administrere ægtefællernes formuer. Det ville være ganske uhensigtsmæssigt, at sædvanlige og mindre væsentlige dispositioner ikke skulle kunne foretages af ægtefællerne selv. Væsentligere dispositioner bør endvidere kunne foretages med den anden ægtefælles samtykke, således at eventuelle formindskelser, der måtte følge deraf, ikke skal kunne påtales. Måtte den anden ægtefælle ikke ønske at samtykke til en ønsket væsentligere disposition, der er rimeligt begrundet i ægtefællernes forhold, skal ægtefællen fra begyndelsesdagen kunne få skifterettens tilladelse til at gennemføre denne og før begyndelsesdagen statsamtets tilladelse. En tilsvarende regel gælder allerede efter Æ2 § 20 for retshandler, der kræver ægtefællesamtykke efter Æ2 §§ 18 - 19, og den har ikke givet statsamtterne nævneværdigt arbejde. Nævnes kan navnlig, at afhændelse af en ægtefælles ejendom, som den anden ægtefælle ikke vil have ret til at udtage, bør tillades, såfremt ægtefællens økonomiske forhold nødvendiggør et salg, og den anden ægtefælle ikke tilbyder hjælp. Ønsker den anden ægtefælle at

få ejendommen udlagt, må den anden ægtefælle naturligvis straks selv afholde udgifterne. Tilsvarende regler bør gælde for drift af en erhvervsvirksomhed, hvor ejerægtefællen bør kunne foretage sædvanlige dagligdags dispositioner uden forelæggelse for den anden ægtefælle eller tiltrædelse fra skifteretten. Vejledende for, hvad sædvanlige dagligdags dispositioner er, kan være, hvad en direktion i et aktieselskab er beføjet til at foretage uden forelæggelse for selskabets bestyrelse.

Den eksisterende regel i fællesboskiftelovens § 66, hvorefter skifteretten helt eller delvist kan fratage en ægtefælle rådigheden over dennes bodel under skiftet, såfremt der er særlig grund til at befrygte, at ægtefællen vil forrykke sin bodel, bør som et nødvendigt supplement opretholdes og udbygges, som foreslået nedenfor under III, 9.

Af præventive grunde kan det overvejes at medtage en regel om, at statsamtet og retten ved modtagelse af anmodning om separation og skilsmisse skal give begge ægtefæller underretning om, at rådighed over bodelene, bortset fra sædvanlige dagligdags dispositioner, ikke må foretages uden den anden ægtefælles samtykke eller skifterettens godkendelse. Endvidere kunne man i en sådan meddelelse oplyse, at forstikkelse af aktiver og forsøg derpå med henblik på at unddrage den anden ægtefælle andel i værdien ved skiftet vil være strafbare.

2. Boperiode

2.1. Problemstilling

Efter den nuværende praksis har et fællesboskifte en boperiode, der regnes fra begyndelsesdagen (den nuværende skæringsdag) til afslutningsdagen (her kaldet skæringsdagen). Denne ordning, som ikke har hjemmel i loven, har to forskellige begrundelser og virkninger.⁴ Selvom fællesboet ophører ved meddelelsen af

4. Og i forlængelse deraf forskellige skatteretlige konsekvenser.

separation eller skilsmisse, antages det, at fællesboet - bortset fra a conto udlodninger - må føres videre til afslutningsdagen for at:

- det afkast, som falder af boets aktiver, og de udgifter, som vedrører boets aktiver og passiver, kan blive indregnet for boperioden i aktivets værdi. At undlade dette helt generelt ville efter hidtidig opfattelse ikke føre til rimelige resultater og kunne føre til forvriddninger af formueforholdene, som ville være uacceptable, og
- værdien af aktiver og passiver antages ved delingen af boet at skulle ansættes til at være værdien pr. boets afslutningsdag (skæringsdag).

Advokat Per Harder har i Festskrift af 19. maj 1999, side 203 f, fremsat den tanke, at det bør overvejes at afskaffe boperioden, således at man ved delingen skal lægge værdierne pr. begyndelsesdagen til grund. Noget sådant vil tillige medføre, at man som hovedregel ser bort fra afkast og udgifter vedrørende boets aktiver og passiver, der falder eller betales efter boets begyndelsesdag.

Spørgsmålet, som så vidt ses bør opfattes som det måske vigtigste ved overvejelser om at forenkle og klargøre delingsreglerne ved skifte af fællesboer, er uomtalt i Advokatsamfundets idéoplæg og i den øvrige litteratur.

2.2. Diskussion

Anvendes begyndelsesdagen i stedet tillige som skæringsdag, vil det svare til, at udlægget af alle aktiver og passiver skal finde sted pr. begyndelsesdagen således, at værdierne pr. denne dato skal lægges til grund for delingen og således, at der ikke skal føres regnskab indtil boets afslutning over afkast og udgifter vedrørende boets formue og gæld. Det er indlysende, at en sådan ordning ville virke meget stærkt forenklende på skifterne samt, at den tillige vil være let at administrere i skattemæssig henseende.

I alle tilfælde, hvor ægtefællerne udtager aktiver, som hører til deres egen bodel, vil regnskab over indtægter og udgifter ved en sådan nyordning blive helt overflødiggjort. Der deles i så fald pr. begyndelsesdagen, hvor indtægter og udgifter ikke er løbet på. De tilfalder eller bæres efter begyndelsesdagen derefter af den, der udtog aktivet.

Ved krydsende udtagelsesret, det vil sige tilfælde, hvor en ægtefælle udtager aktiver, der hører til den anden ægtefælles bodel, skal den, der får aktivet udlagt, dog nødvendigvis have ret til afkast og pligt til at afholde udgifter fra begyndelsesdagen til den faktiske udlodningsdag, der i mellemtiden er oppebåret eller betalt af den anden ægtefælle. Da modtageren skal have afkastet og betale udgifterne fra begyndelsesdagen, som tillige er civil- og skattemæssig skæringsdag, er en refusion for perioden fra begyndelsesdatoen til det øjeblik, hvor den krydsende udtagelsesret gennemføres, af betalinger, der har fundet sted forinden, derfor nødvendig. Beskatningen af afkast med fradrag for udgifter skal endvidere i så fald overgå til udlægsmodtageren fra begyndelsesdagen.

Ved salg skal aktivet ved bodelingen optages med den kontant omregnede salgssum med fradrag af kontantværdien af vedhængende gæld og af salgskostninger samt af eventuel avancebeskatning. Men også her må betalinger vedrørende afkast og udgifter fra begyndelsesdagen til salgsdatoen indregnes.

Der forekommer imidlertid tilfælde, hvor en sådan stærkt forenklet skifteordning ville kunne få alvorlige funktionsproblemer, hvilket kan belyses ved følgende eksempel:

Manden ejer et parcelhus til kontant bruttoværdi pr. begyndelsesdagen på 2 mio. kr., som er behæftet med en gæld til kursværdi på 1 mio. kr. Endvidere ejer han to aktieposter til værdi pr. begyndelsesdatoen - efter fradrag af latente skatter - på 1. mio. kr. i selskab Z og 1 mio. kr. i selskab W. Der bortses fra ægtefællernes øvrige aktiver, som derfor kan sættes til 0 kr. Sluttes boet pr. begyndelsesdatoen, skal hustruen i boslod modtage værdier for 3 mio. kr. : 2 = 1.500.000 kr. Hun ville være indforstået med at modtage alle aktier i selskab Z og halvdelen af aktierne i selskab W, hvorved erin-

dres, at der sker fuld succession i det skattemæssige tilsvær.

Beslutningen om boets deling træffes imidlertid først 1 år og 6 måneder efter begyndelsesdatoen, fordi man først da har opnået fuldt overblik over boet og dets værdier. På dette tidspunkt er bruttoværdien af ejendommen steget til 2.800.000 kr., medens værdien af gælden i ejendommen er uændret. Endvidere er værdien af aktierne i selskab Z faldet til 0 kr., medens værdien af aktierne i selskab W er uforandrede. Deles boet med en skæringsdag 1 ½ år efter begyndelsesdatoen, skal hustruen i boslod modtage $\frac{1}{2} \times$ (værdien af ejendommen på 2.800.000 kr. \div gælden i denne på 1. mio. kr. + værdien af aktierne i selskab W = 1 mio. kr.) = 1.400.000 kr. Det er klart, at hustruen ikke nu vil kunne affinde sig med at modtage $\frac{1}{2}$ af værdien af aktierne i selskab W = 500.000 kr. + de værdiløse aktier i selskab Z. Det bemærkes herved, at endelig beslutning om fordelingen i praksis først vil kunne træffes, når der er opnået fuldt overblik over boet og dets værdier. I et sådant tilfælde, må man derfor, af hensyn til værdiansættelserne nødvendigvis operere med en boperiode.

Eksemplet viser imidlertid, at det vil være af helt afgørende betydning og i øvrigt tillige stemme med alle legitime interesser, at korte bobehandlingstiderne ned til et minimum, for at ændringer i værdierne kan begrænses mest muligt. Efter den gældende retstilstand sker dette ikke, navnlig fordi ingen påser, hvornår behandlingen af boet rent praktisk bliver sat i gang, og fordi der ikke findes egnede regler til at tvinge en modvillig ægtefælle til at medvirke. Undertiden varer boerne nu 7 - 8 år, ja i enkelte tilfælde mere end 10 år.

2.3. Forslag

Så vidt ses bør en ny lov som udgangspunkt søge at arbejde uden boperiode, hvor dette kan ske uden ulempe. Sandsynligvis vil mere end 95% af boerne kunne behandles uden boperiode, hvis der lægges vægt på at få sikret, at behandlingstiden kan nedsættes således, at der opnås en stærkt afkortet behandlingstid, jf. nærmere nedenfor under III. Hovedreglen bør derfor være, at boerne skal deles pr. begyndelsesdagen.

Undtagelse om, at der skal arbejdes med en boperiode, bør efter anmodning kunne træffes af skifteretten, navnlig såfremt værdiforholdene på det tidspunkt,

hvor boet praktisk tilendebringes, har ændret sig væsentligt. En definition af, hvad der skal anses for væsentlige ændringer i et aktivs værdi, må optages i loven.

3. Værdiansættelser

Hvis parterne ikke er enige om værdiansættelserne, må disse fastsættes ved sagkyndig vurdering. Dødsboskiftelovens nye regler i §§ 93 - 95 om vurdering og omvurdering samt om fordeling af udgiften kan uden videre gøres tilsvarende anvendelige.

4. Latente skattebyrder

I praksis arbejdes der uden lovstøtte med forskellige systemer for beregning af latente skattebyrder vedrørende de forskellige former for avancebeskatning og ved virksomhedsskatte- og kapitalafkastordningerne. Reglerne i boafgiftslovens § 13 a om passiveringsposter for den, der overtager aktiver fra et dødsbo med succession for sådanne skattebyrder, vil uden videre kunne gøres anvendelige. Passivposter skal efter boafgiftsloven beregnes på grundlag af den skattepligtige fortjeneste, som ville være fremkommet, hvis aktivet var blevet solgt på skæringsdagen i dødsboets boopgørelse. Som salgssum anses den værdi, hvortil aktivet skal medtages i boopgørelsen. Passivposten udgør 30% af den beregnede fortjeneste. For aktieindkomst og for virksomhedsskatteordningens og kapitalafkastordningens latente skattebyrder gælder der dog særlige procentsatser for beregning af passivposter, der ændres, når der er behov derfor.

Eksempel: Manden ejer en ubebygget grund, som blev købt i 1978 for 40.000 kr., og som den 19. maj 1993 var ansat til ejendomsværdi til 50.000 kr. På tidspunktet for begyndelsesdagen eller eventuelt, hvis der skal arbejdes med boperiode, afslutningsdagen i fællesboskiftet, er grundens værdi ifølge en sagkyndig vurdering steget til 240.000 kr. Den skattepligtige avance udgør i 1999 herefter 73% af avancen, der er på 190.000 kr. ÷ 9 x

fast tillæg på 10.000 kr. = 100.000 kr. Af de 73.000 kr. beregnes der herefter en passivpost på 30% = 21.900 kr., som fradrages i værdien på 150.000 kr., således at den ubebyggede grund i boopgørelsen udlægges til manden med succession i skattetilsvaret til en udtagelsesværdi på 128.100 kr. I tilfælde af krydsende udtagelsesret skal udlægsværdien, da hustruen efter kildeskatteloven succederer pligtmæssigt i mandens skatteretlige stilling, også ansættes til 128.100 kr.

At benytte boafgiftslovens regler tilsvarende indebærer, at de løbende skattemæssige ændringer automatisk også straks vil gælde for fællesboskifter, og ikke blot for dødsboskifter.

5. Udtagelsesret og -pligt

Reglerne i fællesboskiftelovens § 70 og § 70 a fungerer grundlæggende yderst hensigtsmæssigt. Enkelte mindre præciseringer og tilføjelser kan dog med fordel foretages. Der bør således bl.a. medtages regler om pligt til at udtage eget aktiv i tilfælde, hvor den anden ægtefælle ikke ønsker at udtage dette, og hvor ejerægtefællen ikke ønsker aktivet afhændet, og måske også regler om krydsende udtagelsespligt i helt særlige tilfælde. En mindre specialanalyse derom vil hurtigt kunne gennemføres.

6. Negative bodele og boer

6.1. Problemstilling

Efter gældende ret kan en ægtefælles gæld ikke deles, såfremt bodelen er negativ. Er bodelen positiv, fx med aktiver på 1. mio. kr. og passiver på 600.000 kr., ligedeles kun den positive saldo på 400.000 kr. Ægtefællerne bærer således ved delingen reelt hver halvdelen af gælden, i eksemplet på 600.000 kr., idet man ellers skulle se væk fra gælden og dele bruttoaktiverne i bodelen på 1 mio. kr. lige. Skyldnerægtefællen beholder efter gældende ret sin gæld over for kreditorerne.

I det omfang en ægtefælles bodel er negativ, bærer den anden ægtefælle reelt kun halvdelen af den del af ægtefællens gæld, som modsvares af halvdelen af værdien af ægtefællens aktiver.

Findes der ikke aktiver i en negativ bodel, bærer den anden ægtefælle ingen del af gælden.

6.2. Diskussion

I Advokatsamfundets idéoplæg foreslås det side 17, at reglerne for solvente boer "skal finde tilsvarende anvendelse". Såfremt dette skal forstås således, at gælden altid skal deles lige, synes forslaget under ingen omstændigheder at kunne antages.

En regel om systematisk lighedeling af en insolvent ægtefælles gæld ville føre til, at mange ikke ville indgå ægteskab med insolvente personer og få formuefællesskab. Betydningen heraf ville være betragtelig, blandt andet på grund af studiegældsordninger. Skulle ægteskab indgås, kunne der ganske vist oprettes særeje, som også omfatter en ægtefælles gæld,⁵ men i så fald ville den insolvente ægtefælle, der bidrog med indtægt og arbejde til opretholdelsen af det fælles hjem, normalt ikke ved separation og skilsmisse få andel i stigningerne i den anden ægtefælles positive bodel, fordi også den i almindelighed ville være gjort til særeje.

6.3. Forslag

En regel, som på en mere rimelig måde deler sol og vind lige, vil kunne gå ud på, at en ægtefælles gæld i en negativ bodel efter en vurdering, som ofte må være skønsmæssigt betonet, i det interne forhold mellem parterne, skal deles i det omfang, den anden part har nydt godt af provenuet ved gældsstiftelsen. Der tænkes herved navnlig på tilfælde, hvor et låneprovenu er forbrugt, og forbruget

5. Se nærmere *Noe Munck og Taksøe-Jensen: Særeje 1996*, side 149 ff.

er kommet den anden ægtefælle helt eller delvist til gode. Derimod tænkes der ikke på tilfælde, hvor der for låneprovenuet er anskaffet et aktiv, som i kraft af ægtefællernes gensidige forsørgelsespligt har været benyttet af begge ægtefæller eller eventuelt alene af den anden ægtefælle. Hvor den nøjere afgrænsning bør lægges, kan belyses ved følgende eksempel.

Eksempel. Begge ægtefæller har under ægteskabet haft arbejde. Manden købte efter ægteskabets indgåelse en ejerlejlighed for 900.000 kr., der i det hele finansieredes ved belåning, nemlig med 720.000 kr. i realkreditlån, 30.000 kr. som banklån til udbetalingen og et sælgerpantebrev på restbeløbet på 150.000 kr. På separationstidspunktet er ejendommens kontantværdi faldet og ansat til kun at være 720.000 kr., medens kontantværdien af de tre restgældsposter tilsammen udgør 800.000 kr. Hvis manden ikke ejer andet, er hans bodel negativ med 80.000 kr. Selvom hustruen har boet i ejerlejligheden, forekommer det rimeligst, og ikke særlig tvivlsomt, at de 80.000 kr. ikke skal deles, hvis manden udtager ejendommen, idet han jo vil kunne forvente at få en eventuel værdistigning og ved købet alene selv tog risikoen for et værdifald. At hustruen har boet i ejendommen, er et uddrag af mandens forsørgelsespligt. Det samme bør gælde ved salg. Overtager derimod hustruen ejendommen ved krydsende udtagelsesret, kommer den overskydende gæld på 80.000 kr. indirekte hende til gode, hvorfor hun så vidt ses i almindelighed nok efter skifterettens skønsmæssige vurdering må overtage denne helt eller delvist.

Også hustruens bodel er negativ. Hun ejer alene indbo og husgeråd for 10.000 kr. Hun har en bankgæld, som er stiftet under ægteskabet, og, som nu er på 90.000 kr. De 30.000 kr. antages at være gået til køb af møbler og huskeråd, som udtages af hende ved bodelingen. De 60.000 kr. må antages at være brugt til parternes fælles husholdningsforbrug. Af disse, som manden herefter ikke indirekte bærer nogen del af, skal han derfor efter forslaget i det interne forhold mellem parterne bære de 30.000 kr.

En sådan regel, som af retfærdighedsgrunde allerede blev skitseret af ægteskabsudvalget af 1969, kan næppe forventes at ville blive stærkt komplicerende, fordi skifteretterne alene ved dom kan komme til at træffe afgørelse i tvister desangående, når en bodel er negativ, og når provenuet ved en gældsstiftelse er brugt efter ægteskabets indgåelse.

7. Renter

Der findes ikke lovhjemmel til at beregne morarente af boslods krav.⁶

Det foreslås, at der optages en bestemmelse om, at der på forlangende skal svares sædvanlig morarente, jf. rentelovens § 5, fra det tidspunkt, hvor det er opgjort i en endelig bodelingsoverenskomst, at den ene ægtefælle skal tilsvare den anden ægtefælle et beløb ved boslodsudveksling.

Skifteretten bør dog ud fra en samlet vurdering efter anmodning kunne træffe bestemmelse om, at sådan rente skal svares allerede fra et tidligere tidspunkt, hvilket vil have betydning i tilfælde, hvor en ægtefælle bevidst trækker bobehandlingen i langdrag. En regel derom vil, når ægtefæller bliver gjort bekendt med den, have en efter omstændighederne betydelig præventiv effekt.

8. Andre ændringer af delingsreglerne

Bortset fra konsekvensændringer i Æ2 ses der ikke i øvrigt at være behov for ændringer i denne lov, hvorved bemærkes, at Justitsministeriets Pensionsudvalg forventes at ville fremkomme med forslag til nye regler om deling af ægtefællers pensioner.

6. Rentelovens § 8 angår kun procesrente, sml. Advokatsamfundets idéoplæg, side 10 - 11.

III

Procesreglerne

1. Værneting

1.1. Gældende ret

Såfremt der er international kompetence her i landet, jf. derom nedenfor III, 3., er de nationale værneting efter fællesboskifteloven (FSL) § 64 a:

- den retskreds, hvor ægtefællerne har bopæl,
- hvis ægtefællerne ikke bor i samme retskreds, den retskreds, hvor de sidst har haft fælles bopæl, såfremt en af dem bor i retskredsen, eller i øvrigt
- den retskreds, hvor den ægtefælle, mod hvem kravet om skifte rettes, har bopæl, medmindre andet aftales af ægtefællerne, og ellers
- den ret justitsministeren bestemmer.

1.2. Forslag

Disse regler bør ændres, fordi det principielt er forkert at lægge vægt på, mod hvem en skiftebegæring er rettet. Delingen af fællesboet er et fælles anliggende, og den, der ikke ønsker at medvirke, bør ikke have fordel deraf. Endvidere bør ægtefællerne som fremhævet i Advokatsamfundets idéoplæg fuldt ud have aftalefrihed. Endelig bør skifteretten kunne henvise skiftet til en anden skifteret. Værnetinget bør herefter være:

- retskredsen, hvori begge bor,
- hvis parterne ikke bor i samme retskreds, den retskreds, hvor de sidst havde fælles bopæl,

- hvis kun den ene part er processuel indlænding, den retskreds, hvor denne part bor eller opholder sig, eller
- den retskreds, parterne aftaler.

Endvidere bør skifteretten - som ved dødsboskifte - have kompetence til at hen- vise et fællesboskifte til en anden skifteret, såfremt det efter høring af parterne findes væsentligt mere hensigtsmæssigt, at bobehandlingen foregår der, jf. i det hele DSL § 2, stk. 3.

2. Saglig kompetence

Den saglige kompetence er skifte af ægtefællernes fællesbo. Da der har været rejst tvivl om, hvorvidt reglen også gælder for negative boer, det vil sige tilfælde, hvor begge parternes bodele er negative, bør der, som foreslået i Advokatsamfundets idéoplæg, ske en præcisering af, at reglen også gælder, hvis begge parters bodele er negative. Der kan i sådanne boer navnlig være behov for at kunne få fastslået, hvem der ejer og dermed har fortrinsret til at udtage et aktiv, hvem der hæfter for en gældspost, og om der skal ske gældsfordeling, jf. foran II, 5. Endvidere omfatter kompetencen også vederlagskrav mod sæereje, jf. FSL § 65, jf. Æ2 § 23, stk. 1.

Om kompetence til at behandle andre boer se nedenfor under IV.

3. International kompetence

De gældende regler, som bygger på, om "mindst én af ægtefællerne har tilknytning til Danmark", jf. FSL § 64, stk. 2, er ikke klare. Det foreslås, at den grundlæggende regel skal gå ud på, at boet kan tages under behandling i Danmark, såfremt én af parterne er processuel indlænding (dvs. normalt bor her), jf. om dette begreb nærmere DSL § 2, stk. 1 og 2 og litteraturen derom. Det skal

dog være en betingelse, at et fællesboskifte ikke er påbegyndt i udlandet.

Er ingen af parterne processuel indlænding, foreslås det, at justitsministeren skal kunne henvise behandlingen af boet til en dansk skifteret, såfremt skifte ikke finder sted i udlandet, og parterne eller én af disse har tilknytning her til landet ved tidligere at have været processuel indlænding.

Endelig foreslås det, at henvisning altid skal kunne finde sted til en dansk skifteret, såfremt én af parterne ejer aktiver her i landet, som ikke er omfattet af et skifte i udlandet.

4. Vejledning og retshjælp ved skifteretten

4.1. Gældende regler

Størrelsesordenen for det årlige antal separationer og umiddelbare skilsmisser har i en længere årrække været omkring 18.000. Det fremgår af den officielle retsstatistik for 1998, at 482 boer dette år blev afsluttet ved forlig på 1. skiftesamling eller tidligere - og således har været indbragt for skifteretten - , og at 88 boer blev sluttet efter offentlig skiftebehandling, det vil sige ved stadfæstelse af bodelingsoverenskomst. Skifteretterne befatter sig således kun med godt 550 fællesboer årligt.

For de knapt 500 af disse boer, som ifølge statistikken blev sluttet med et forlig på første skiftesamling eller tidligere, gælder der den særlige regel, at en slutning på denne måde kun koster et retsgebyr på 400 kr. Der afholdes imidlertid i praksis undertiden en række forligsmøder, før forlig kan indgås. Denne retshjælp ydes imidlertid kun, såfremt en af parterne fremsætter anmodning derom. Der ydes således ikke automatisk nogen retshjælp ved sagens begyndelse. Parterne må selv tage stilling til, hvorledes boet skal deles. Da deres viden derom i praksis ofte er meget beskednen, er mulighederne for pression og misbrug nærlig-

gende. Det kan tilføjes, at en part, som har forladt ægteskabet og fundet en anden, ofte har dårlig samvitighed og derfor i praksis ikke sjældent overtales til at overlade hele formuen eller langt det meste af denne til den anden, navnlig hvor der er børn, som bliver hos den forladte part. Skyldprincipperne, som vi definitivt forlod for mere end 10 år siden, blandt andet ud fra en erkendelse af, at det er umuligt at fastslå, hvorfor et ægteskabs indre sammenhold er brudt sammen, lever således videre og fører i praksis ikke sjældent til socialt urimelige bodelinger, som senere fortrydes bittert.

I lidt større boer antager parterne i et vist omfang enten en fælles advokat eller hver deres advokat. Tal haves ikke, men størrelsesordenen kan anslås til at være mellem 3 og 5.000 boer årligt.

Situationen er da den, at et offentligt skifte vil koste 2% af aktivmassen, dog kun 1% af den behæftede del af aktiverne, og at der tillige skal betales for udgiften til den medhjælper (advokat), som skifteretten næsten altid antager. Som anført foran under I vil udgiften for parterne til bobehandlingen i et bo, hvor en ubehæftet aktivmasse ligger på omkring 2.000.000 kr. ofte løbe op til at være mellem 250.000 og 400.000 kr. og undertiden til meget mere.

Der findes forskellige mere eller mindre typiske forløb:

- parterne deler selv boet uden sagkyndig bistand men får hjælp til de skatteretlige spørgsmål af den lokale skattemyndighed. Resultaterne er ofte kritisable, fordi skattemyndigheden ikke blander sig i den civile bodeling, og den ene part derfor har frit spil til at udnytte den anden,
- en fællesadvokat forliger sagen for parterne og udarbejder en bodelingsoverenskomst,
- erfarne advokater får forhandlet tingene på plads for ægtefællerne, eventuelt efter ét eller flere forligsmøder ved skifteretten,

- der afholdes, uden at boet tages under offentlig skiftebehandling, forligsmøde ved skifteretten, som undertiden (uden hjemmel) af skifteretten udstrækkes til en lang række møder. Sagerne forliges med eller uden advokatbistand. Det drejer sig dog kun om knap 500 boer årligt,
- advokater og parter "slås" udenretligt for at opnå en bodeling. I brug tages truslen om udgifterne ved et offentligt skifte og efter omstændighederne allehånde andre midler - af og til også forældremyndigheds- og samværs spørgsmål. Resultaterne af sådanne bodelinger er ikke sjældent kritisable ud fra en retlig og social vurdering. Der sker endvidere ikke ganske sjældent det, at den af parterne, der sidder på boets væsentligste aktiver, nægter at medvirke til en deling, hvorefter den anden part ikke har midler til at stille den sikkerhed på mellem 100.000 og 400.000 kr., som skifteretten ofte skal forlange for at tage den svagere parts anmodning om offentligt skifte til følge,
- boet tages under offentlig skiftebehandling. Af disse færdigbehandles som nævnt kun knap 100 boer årligt.

Endvidere er procesreglerne for det offentlige skifte, som fremhævet i Advokatsamfundets idéoplæg, så mangelfulde, at de giver en part alle muligheder for at trække behandlingen i langdrag eller i visse tilfælde ligefrem at blokere for skiftets afvikling. Der mangler således navnlig hjemmel til:

- at tvinge parterne til at give oplysninger om deres formueforhold,
- at registrering af aktiver og passiver kan gennemtvinges, om fornødent ved at man går ind på ejendomme uden at have fået nøgler eller ved, at man rekvirerer oplysninger fra andre myndigheder, pengeinstitutter, kreditforeninger o.s.v.,

- at gennemføre sagkyndige vurderinger, idet fx udlevering af nøgler og ejendoms-papirer ikke kan gennemtvinges,
- at få parterne til at møde i skifteretten,
- at få parter til at fremlægge dokumenter, herunder ejer-pantebreve, og
- at give en part pålæg om at møde ved advokat.

Reglerne herom er formuleret på en sådan måde, at de er meget vage, se fx FSL § 65, hvor det blot forudsættende hedder: "Efter registrering og vurdering foretages opgørelse over hver ægtefælles bodel." Visse skifteretter er i deres administration af reglerne meget forsigtige. Andre skifteretter skrider mere målrettet til værks med risiko for, at skiftefuldmægtigen kan få en alvorlig næse, efter at afgørelsen eller handlingen er kæret til landsretten, der vil have svært ved at "lovgive" ved at overføre dødsboskiftelovens eller civilprocessens håndhævelsesregler ved analogier m.v. Resultatet bliver undertiden, at boerne trækkes helt urimeligt i langdrag, medens der løber udgifter på for parterne, og en svagere part kan komme i så alvorlige økonomiske vanskeligheder, at parten hæver skiftet og intet får og eventuelt tillige er blevet insolvent.

Den sammenfattende vurdering bliver, at reglerne stammer fra en tid, hvor man gjorde det, som retten sagde man skulle. Reglerne er derfor under nutidens forhold ganske utilstrækkelige og giver ikke parterne en blot nogenlunde rimelig social beskyttelse.

4.2. Diskussion

Ved Advokatsamfundets idéoplæg foreslås det, at udgifterne til retsafgift reduceres meget væsentligt ad modum retsafgiftslovens nye regler for dødsboer. Det forventes herefter, at der vil blive langt flere offentlige skifter, og det forudsættes i oplægget, at skifteretten - med brug af medhjælper - skal inddrages i langt

videre omfang. Endvidere bør fri proces reglerne ifølge oplægget klargøres og udbygges, ligesom håndhævelsesreglerne bør udbygges ad modum reglerne i dødsboskifteloven.

Disse forslag forekommer på en række punkter gode, men er i deres helhed ikke tilstrækkelige til at tilvejebringe den nødvendige hurtighed i behandlingen og den ønskelige sociale sikkerhed for parterne. Såfremt intentionen om flere offentlige skifter lykkedes, uden at der tillige foretoges andre tiltag, ville statens udgifter til denne del af skiftevesenet endvidere blive forøget på en helt uacceptabel og så vidt ses unødvendig måde. Endelig ville forslagene ikke medføre, at parternes samlede udgifter til et offentligt skifte blev nedsat i tilstrækkelig grad; en reduktion af skifteafgiften ville ikke være tilstrækkelig. Risikoen for pressioner med asociale følger ville derfor ikke falde bort.

De grundlæggende mangler kan, udover at delingsreglerne som omtalt foran under II - især under II, 2.1. - 2.3. - er unødigt komplicerede, angives som følger:

- parterne får ikke fra begyndelsen den fornødne vejledning,
- det offentlige skifte er unødigt dyrt,
- det er uhensigtsmæssigt, at skifteretternes personale, der efter nyere opfattelse er og skal være uddannet til at løse tvister, i vidt omfang ved de offentlige fællesboskifter skal inddrages i administrativt oplysningsarbejde, m.v.,
- det er uhensigtsmæssigt, at der i betydeligt omfang - som tilfældet tidligere var ved de offentlige dødsboskifter - er tale om, at såvel medhjælperen som skiftefuldmægtigen varetager de samme arbejdsopgaver,
- regler, som er sanktioneret på passende måde om, hvorledes sagerne hurtigt kan oplyses, er nødvendige,
- systemet med, at hver part har en advokat og skal betale for dennes arbejde, er slet ikke nødvendigt ved gennemførelse af det helt overvejende antal

bodelinger, der med klarere delingsregler og retshjælp vil få karakter af at være ganske traditionelle. I virkeligheden betaler parterne undertiden for, at 4 personer stort set udfører det samme arbejde, nemlig mandens advokat, hustruens advokat, skiftefuldmægtigen og skifterettens medhjælper. I langt de fleste tilfælde kan dette arbejde udføres af én person, som så til gengæld skal være specialist. Kun tvivlsspørgsmål skal kunne indbringes til en judicial prøvelse for skifteretten.

5. Forslag til ny hovedstruktur

Et socialt velafbalanceret, billigere og hurtigt virkende system vil kunne opbygges således:

5.1. Parterne får ved meddelelse af separation eller umiddelbar skilsmisse underretning om, at enhver af dem kan anmode om at få en vejledning om fællesboskiftes materielle og processuelle regler ved at rette henvendelse til skifteretten.

Den samlede udgift ved en sådan vejledning kan fx sættes i størrelsesordenen 500 kr. - 1.500 kr., hvoraf 500 kr. altid er retsafgift, og 1000 kr. salær til den autoriserede borådgiver, jf nedenfor 5.3., såfremt rådgivningen henvises til at blive varetaget af denne, jf. nedenfor 5.4.

5.2. Da skifterettens personale som nævnt ikke i videre omfang bør befatte sig med mere administrativt betonet arbejde, og da den egentlige ekspertise om bodelingsspørgsmål findes hos en kreds af advokater, bør skifterettens rolle i det væsentlige begrænses til tvistløsning, medens advokatstandens ekspertise bør inddrages mere målrettet i sagsbehandlingen.

5.3. Der autoriseres derfor ved hver skifteret et passende antal advokater som

borådgivere. Reglerne om autorisation af bobestyrere i dødsboer kan i alt væsentligt finde tilsvarende anvendelse.

5.4. Skifteretten vejleder i enklere sager selv parterne, som tilfældet er ved dødsboskifter. Hvor der skønnes at være behov derfor, henvises parter, der skal have retshjælp, til en autoriseret borådgiver, som derefter giver den fornødne vejledning.

5.5. Fremsætter en af parterne anmodning om offentligt skifte, registreres dette ved skifteretten, og skifteretten udpeger en autoriseret borådgiver til at forestå boet. Det vil i almindelighed ikke være nødvendigt, at parterne har anden advokatbistand.

5.6. Den autoriserede borådgiver forestår herefter oplysningen af sagen. Medvirker parterne eller én af disse ikke i fornødent omfang og tilpas hurtigt til sagens oplysning, inddrages skifteretten. Reglerne i DSL § 92 om, at skifteretten kan forlange at få boets dokumenter udleveret, og kan pålægge enhver at give møde, afgive forklaring og fremlægge dokumenter efter retsplejelovens regler om vidnepligt og editionspligt for trediemand, skal finde tilsvarende anvendelse. Der fastsættes regler om særlige retsafgifter for skifterettens arbejde foranlediget af, at en part ikke medvirker frivilligt og hurtigt nok til sagens oplysning.

5.7. Når sagen er oplyst, udarbejder den autoriserede borådgiver et udkast til bodelingsoverenskomst. Udkastet forelægges for parterne med meddelelse om, at det - som tilfældet er med boopgørelser i bobestyrerboer - bliver endeligt, såfremt én af parterne ikke inden for en frist på fx 8 uger mod betaling af retsafgift har indbragt sagen for skifteretten til afgørelse ved dom. Der kan meddeles

fri proces dertil af skifteretten.

Den endelige bodelingsoverenskomst er exigibel.

5.8. Den autoriserede borådgivers salær beregnes principielt som en timesats efter regler, der ganske svarer til reglerne om fastsættelse af bobestyreres salær. Udgiften bæres lige af parterne, medmindre skifteretten efter indstilling fra borådgiveren i tilfælde, hvor en part har besværliggjort fællesboskiftet, træffer anden bestemmelse.

Parternes udgifter til bodelingen vil, når udkastet til bodelingsoverenskomst ikke indbringes for skifteretten til afgørelse ved dom, og der bortses fra vurderingsomkostninger og særlige retsafgifter, herefter normalt andrage mellem 5.000 og 50.000 kr. i alt.

5.9. Sikkerhedsstillelse.

Parterne skal - også hvor kun den ene ønsker et offentligt skifte - med halvdelen hver stille sikkerhed for den autoriserede borådgivers salær. Størrelsen af den af borådgiveren foreslåede sikkerhed kan inden for en frist på 14 dage forlanges prøvet af skifteretten.

Opfylder en part ikke frivilligt sin forpligtelse til at stille sikkerhed, fratager skifteretten helt eller delvist parten rådigheden over dennes bodel. Om nødvendigt kan realisationer derefter foretages med skifterettens godkendelse.

Hvor en part ikke har midler til at stille sikkerhed, kan der gives henstand med indbetalingen, indtil bodelingsoverenskomsten er blevet endelig. I tilfælde, hvor parten derefter stadig ikke ejer midler til at dække sin andel af salæret, kan skifteretten bestemme, at udgiften ad modum dødsboskiftelovens regler i §§ 12, stk. 4, og 69, stk. 4, skal afholdes af det offentlige. Det tilsvarende bør - som ved dødsboer - gælde for retsafgiften.

Formentlig kan de noget uklare regler om fri proces ved fællesboskifter herefter helt bortfalde, jf. dog foran 5.7. Dette vil yderligere medføre, at efter omstændighederne ikke ubetydelige forsinkelser kan undgås.

5.10. Der skal fastsættes regler om klage over borådgivere ad modum dødsboskiftelovens regler i §§ 96 - 97 om klage over bobestyrere samt regler om, at en ny borådgiver i særlige tilfælde skal kunne udpeges af skifteretten, jf. DSL § 37, stk. 4 og 5.

5.11. Der skal endelig fastsættes regler om:

- skifterettens kompetence ad modum reglerne i DSL § 89,
- skifterettens behandling af tvister ad modum reglerne i DSL §§ 98 - 102,
- retsmidler mod trufne afgørelser ad modum reglerne i DSL § 103 - 105, og
- en bemyndigelse for justitsministeren til at fastsætte regler om forskellige erklæringer om offentlighed samt regler om inhabilitet ad modum reglerne i DSL §§ 112, 114 og 115.

6. Sammenfatning

Den foran skitserede procesordning vil give parterne en væsentligt forøget social og retlig sikkerhed ved at nedkorte behandlingstiderne meget betragteligt og ved at gøre fællesboskifterne langt billigere for parterne.

Endvidere vil advokatstandens ekspertise i højere grad blive udnyttet og kunne gennem efteruddannelse og ved virket som autoriserede borådgivere udbygges yderligere, således at man som ved dødsboskifterne fik et korps af virkelige specialister til også at behandle fællesboerne.

Endelig ville skifteretternes arbejde med disse sager blive omlagt til vareta-

gelse af enklere vejledningsopgaver og tvistløsning, uden at dette, som erfaringerne fra dødsboskifterne viser, ville medføre nogen samlet forøgelse af arbejdsbyrden.

De nuværende indtægter for staten ved skifteafgift vil kunne erstattes af indtægter ved retsgebyrer, som bliver sat i forhold til det gennemsnitlige omfang af arbejdet med retshjælpen m.v. gennem en række standardiserede takster som ved dødsboskifterne.

IV

Andre boer

Udover fællesboer omfatter skifteloven fra 1874 også andre boer. Retspraksis om, hvornår der foreligger et bo, som giver adgang til offentligt skiftebehandling, forekommer imidlertid for vag og restriktiv. Reglerne bør ud fra et bredere socialt sigte strammes, således at parter, som har behov for retshjælp, får adgang dertil.

De foran skitserede regler om fællesboer kan i et særligt afsnit i en ny lov med forskellige ændringer og tilføjelser gøres tilsvarende anvendelse for:

- ægtefællers særejeboer for så vidt angår ejerforhold og gældshæftelse,
- udredning af samlevendes sammenblandede formuer og tilkendelse af kompensationskrav,
- opløsning af interessentskaber,
- opløsning af kommanditselskaber,
- opløsning af andre selskaber og sammenslutninger, i hvilke deltagerne ikke har begrænset hæftelse.

Da de tre sidstnævnte typer af opløsningssager kun sjældent indbringes for skifteretterne i praksis, og da disse sager kræver en anden sagkundskab end ved ægtefælle- og samlivsboer, bør der så vidt ses autoriseres særlige borådgivere for disse sager. Dette kan dog ske således, at de autoriserede særlige borådgivere kommer til at virke ved et passende stort antal skifteretter. Endvidere bør sagen, når en af parterne efter udarbejdelse af udkast til bodeling ønsker en retlig afgørelse, efter parternes ønske kunne indbringes for Sø- og handelsretten i København i stedet for skifteretten.

V

Lovteknisk tilrettelæggelse

At gennemføre en særlig lov alene om fællesboer, som foreslået i Advokatsamfundets idéoplæg, ville efterlade den gamle skiftelov fra 1874 som en tredje skiftelov alene for de her under IV nævnte boer og sammenslutninger. Noget sådant synes imidlertid ikke at ville være acceptabelt i lovgivningsmæssig henseende.

At gennemføre en selvstændig lov for skifte af fællesboer og de under IV nævnte boer og sammenslutninger efter de foran angivne grundsynspunkter ville medføre, at ganske mange bestemmelser i dødsboskifteloven skulle gøres anvendelige ved henvisning eller gentages i den nye lov.

Den teknisk bedste løsning synes derfor nok at være at indføre selvstændige afsnit for fællesboer m.v. i dødsboskifteloven og samtidig foretage de nødvendige konsekvensændringer i denne lov.

BILAG 3

Litteratur og forkortelser anvendt i betænkningen

Advokatsamfundets idéoplæg:	Advokatsamfundets idéoplæg af 15. oktober 1998: ”Forslag til en lov om opløsning af formuefællesskab”
Betænkning nr. 305/1962:	Ægteskabsudvalgets betænkning nr. 305/1962 om skifte mellem ægtefæller, betænkning I fra Justitsministeriets ægteskabsudvalg af 1957
Betænkning nr. 404/1966:	Betænkning nr. 404/1966 om ændring af reglerne om fri proces og organisationen af den vederlagsfri retshjælp, afgivet af et af Justitsministeriet nedsat udvalg
Betænkning nr. 415/1966:	Betænkning nr. 415/1966 om ægteskabets retsvirkninger. Betænkning III fra Justitsministeriets ægteskabsudvalg af 1957
Betænkning nr. 1270/1994:	Betænkning nr. 1270/1994 om skifte af dødsboer fra Justitsministeriets Skiftelovsudvalg
Betænkning nr. 1341/1997:	Betænkning nr. 1341/1997. Småsagsproces - inkassoprocess. Afgivet af Småsagsudvalget nedsat af Justitsministeriet
Betænkning nr. 1436/2004:	Betænkning nr. 1436/2004. Reform af den civile retspleje III. Afgivet af Retsplejerådet
Betænkning nr. 1460/2005:	Betænkning nr. 1460/2005 om revision af forældelsesreglerne. Afgivet af forældelsesudvalget
Betænkning nr. 1473/2006:	Betænkning nr. 1473/2006 om revision af arvelovgivningen. Afgivet af Arvelovsudvalget

	nedsat af Justitsministeriet
Betænkning nr. 1519/2010:	Betænkning nr. 1519/2010 om revision af dødsboskifteloven afgivet af Ægtefælleskifteudvalget samtidig med denne betænkning
Bodelning under æktenskap og vid skilsmässa:	Ôrjan Telemann: ”Bodelning under äktenskap og vid skilsmässa”, 4. oplag, 2003, Norstedts juridik (Stockholm)
Den Nordiske Ægteskabskonvention:	Konvention mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige indeholdende internationalprivatretlige bestemmelser om ægteskab, adoption og værgemål, undertegnet i Stockholm den 6. februar 1931. Konventionen er senest ændret ved overenskomst af 26. januar 2006, der for Danmarks vedkommende er sat i kraft ved bekendtgørelse nr. 1123 af 25. november 2008.
Dødsboskifteloven:	Lov nr. 383 af 22. maj 1996 om skifte af dødsboer med senere ændringer
Familieret:	Ingrid Lund-Andersen og Irene Nørgaard, Familieret, 2009, Jurist- og Økonomforbundets forlag
Familieret, 5. udg.	Ingrid Lund-Andersen, Noe Munck og Irene Nørgaard: Familieret, 5. udg., 2003, Jurist- og Økonomforbundets forlag
Familieretten	Linda Nielsen, Familieretten, 5. udg., 2009, Gjellerup
Familieretlig strukturreform II:	Rapport (Familieretlig strukturreform II) udarbejdet af en arbejdsgruppe under Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender fra november 2005

Forældelse II:	Bo von Eyben, Forældelse II, 2005, Thomson - Gad Jura
Fællesboskifteloven:	Lovbekendtgørelse nr. 725 af 23. oktober 1986 om skifte af fællesbo mv. med senere ændringer.
FM:	Fuldmægtigen
International privat- og procesret:	Peter Arnt Nielsen: International privat- og procesret, 1997, Jurist- og Økonomforbundets forlag
Internationalretlige aspekter af ægtefællers formueforhold:	Lars Thøgersen, ”Internationalretlige aspekter af ægtefællers formueforhold – særlig nye regler herom i Den Nordiske Ægteskabskonvention, T:FA 2009.4
Lov om ægteskabets retsvirkninger med kommentarer:	Svend Danielsen og Mogens Hornslet, ”Lov om ægteskabets retsvirkninger med kommentarer”, 2. udgave, 1986, Jurist- og Økonomforbundets forlag
Nordisk Äktenskapsrätt:	Anders Agell, ”Nordisk äktenskapsrätt, en jämförende studie av dansk, finsk isländsk, norsk og svensk rätt”, 2003, Nord
Norsk skiftelov:	Lov af 21. februar 1930 med senere ændringer
Notat om revision af reglerne om skifte af fællesboer mv.:	Finn Taksøe-Jensen: ”Notat om revision af reglerne om skifte af fællesboer mv. (september 1999)
NOU 2007:16:	Skiftelovsutvalgets utredning 2007:16 ”Ny skiftelovgivning” (Norges offentlige utretninger)
Offentlige ægtefælleskifter med medhjælper:	Betina Heldmann og Beth von Tabouillot, ”Offentlige ægtefælleskifter med medhjælper”, T:FA 2007.257

Pensionsprocessen:	Svend Danielsen, Pensionsprocessen, T:FA 2006.439
Retsafgiftsloven:	Lovbekendtgørelse nr. 936 af 8. september 2006 med senere ændringer
Retsplejeloven:	Lovbekendtgørelse nr. 1053 af 29. oktober 2009 (retsplejeloven) med senere ændringer
Retsvirkningsloven:	Lovbekendtgørelse nr. 37 af 5. januar 1995 om ægteskabets retsvirkninger med senere ændringer
Skilsmisseret – de økonomiske forhold:	Linda Nielsen, ”Skilsmisseret – de økonomiske forhold”, 2008, Thomson Reuters
Skilsmissesagen – skandinaviske synspunkter:	Svend Danielsen: ”Skilsmissesagen – skandinaviske synspunkter”, 1989, Jurist- og Økonomforbundets forlag
Skifteloven af 1874:	Lov nr. 155 af 30. november 1874 om Skifte af Dødsbo og Fællesbo m.v.
Skifteloven med kommentarer:	Per Holkmann og Niels Viltoft, ”Skifteloven med kommentarer”, 1986, Jurist- og Økonomforbundets forlag
SOU:	Statens offentliga utredningar (Sverige)
synopsis.dk	Jørgen U. Grønborgs hjemmeside med oversigter over nyere dansk juridisk litteratur og retspraksis
T:FA (efterfulgt af årgang og sidetal samt angivelse af domstol (H, V eller Ø):	Domme refereret i Tidsskrift for Familie- og Arveret
U (efterfulgt af årgang og sidetal samt angivelse af domstol (H, V eller Ø):	Domme refereret i Ugeskrift for Retsvæsen
Urimeligt stillede ægtefæller:	Lennart Lyng Andersen og

- Svend Danielsen: "Urimeligt stillede ægtefæller - samspillet mellem familieret og aftaleret", 2010, Thomson Reuters Professional A/S.
- Ægtefælleskiftet under lup: Per Harder: "Ægtefælleskiftet under lup", Festskrift til Finn Taksøe-Jensen (Generations-skifte i ret og praksis), 1999, Forlaget Magnus
- Ægtefælleskiftet i civilprocessuel be-lysning: Julie Skat Rørdam, "Ægtefælleskiftet i civilprocessuel be-lysning", 2008, Jurist- og Øko-nomforbundets forlag
- Ægtefælleskiftet – et længe overset problembarn: Julie Skat Rørdam, "Ægtefælleskiftet - et længe overset problembarn", Juristen nr. 2, 2008
- Ægtefælleskifteudvalget: Udvalg nedsat den 22. novem-ber 2000 med henblik på revi-sion af arveloven og lov om skifte af fællesboer. Påbegyndte den 16. april 2007 arbejdet med denne betænkning
- Ægteskabsloven: Lovbekendtgørelse nr. 38 af 15. januar 2007 om ægteskabs indgåelse og opløsning som ændret ved lov nr. 504 af 6. juni 2007 (ægteskabslov I)
- Äktenskapsbalken: Lov af 14. maj 1987 (SFS 1987:230) med senere ændrin-ger